

Criminele jongeren aan het woord over vrienden, normen en waarden en de politie

Politie & Wetenschap

Bureau Driessen
Sociaal Wetenschappelijk Onderzoek

*Criminele jongeren aan het woord over
vrienden, normen en waarden en de politie*

Criminele jongeren aan het woord over vrienden, normen en waarden en de politie

Tussentijdse rapportage

J. Broekhuizen
F.M.H.M. Driessen

Politie & Wetenschap

Bureau Driessen
Sociaal Wetenschappelijk Onderzoek

Utrecht 2006

Dit rapport maakt deel uit van een serie publicaties op het gebied van de (allochtone) jeugdcriminaliteit.

Eerder verschenen:

- Driessen FMHM, Völker BGM, Op den Kamp HM, Roest AMC, Moolenaar RJM (2002) *Zeg me wie je vrienden zijn, allochtone jongeren en criminaliteit*. Zeist: Kerckebosch.
- Op den Kamp HM, Halfhide C, Driessen FMHM (2002) *Het ging gewoon vanzelf. De vroege loopbaan van criminele allochtone jongens*. Utrecht: Bureau Driessen.
- Völker B, Driessen FMHM (2003) Delinquent gedrag, netwerken en sociaal kapitaal. Een netwerktheoretisch perspectief op criminaliteit van jongeren. *Tijdschrift voor Criminologie* 2003 (45) 271-285.
- Broekhuizen J, Driessen FMHM (2003) *Vooronderzoek allochtone jongeren, criminele carrières, interventies door politie*. Utrecht: Bureau Driessen.

Gelijktijdig verschenen:

- Broekhuizen J, Driessen FMHM (2006) *Van je vrienden moet je het hebben. Structurele en culturele determinanten van de jeugdcriminaliteit*. Utrecht: Bureau Driessen.

ISBN 10: 90-73259-39-8

ISBN 13: 978-90-73259-39-3

© Bureau Driessen, Utrecht, 2006

Bureau Driessen
Sociaal Wetenschappelijk Onderzoek
Hiëronymusplantsoen 8
3512 KV Utrecht
tel. : 030-2334779
site : www.bureaudriessen.nl
email : bd@bureaudriessen.nl

Voorwoord

Het belang van een adequaat maatschappelijk antwoord op de jeugdcriminaliteit is groot. Jeugdige criminelen lopen een groot risico op latere leeftijd een serieuze criminele carrière te starten en het is algemeen bekend dat 'herstel', in de zin van een terugkeer naar een maatschappelijk geaccepteerde leefwijze zonder criminaliteit, eerder uitzondering dan regel is voor volwassen criminelen. Voor een aanpak van de criminaliteit in de samenleving is men dus aangewezen op een aanpak van de jeugdcriminaliteit, waar herstel nog wel tot de mogelijkheden behoort.

Jeugdcriminaliteit door allochtone jongeren is daarnaast van bijzonder belang in verband met de integratieproblematiek. Allochtone jeugdcriminaliteit werkt marginalisering van allochtone groepen in de hand, doordat autochtone groepen bij hoge niveaus van allochtone jeugdcriminaliteit deze allochtone groepen zullen stigmatiseren. Daarnaast is ook voor een allochtone jongere na een periode van jeugdcriminaliteit de kans op een succesvol geïntegreerd bestaan op volwassen leeftijd gering. Hoge niveaus van allochtone jeugdcriminaliteit produceren zodoende op den duur automatisch grote aantallen niet-geïntegreerde allochtonen.

Vandaar dat het Programma Politie & Wetenschap opdracht heeft gegeven de achtergrond van de jeugdcriminaliteit in twee parallelle onderzoeken te analyseren. Het eerste onderzoek behandelde de verschillen tussen deviante en niet-deviante basisscholieren. Dit tweede rapport gaat in op de ontwikkeling van wat oudere jeugdige delinquenten, die een klein jaar gevolgd zijn.

Net zoals uit het scholierenonderzoek bleek, blijkt ook uit dit onderzoek dat het gedrag van de vrienden en vriendinnen van de jongeren een belangrijke rol speelt bij hun eigen criminele gedrag. Daarnaast blijken deze jonge criminelen in veel sterkere mate dan de criminele scholieren gekenmerkt te worden door achterstanden, vooral op sociaal gebied. In hoeverre deze bevindingen stand houden als over langere tijdsperioden wordt gekeken, zal uit vervolgonderzoek moeten blijken.

Het onderzoek wordt begeleid door een commissie, die als volgt is samengesteld:

G.C.K. Vlek	directeur Programma Politie & Wetenschap
dr. H. Ferwerda	Advies- en Onderzoeksgroep Beke
M.H.M. Roerink	districtschef politie Heerlen
dr. A.A. Aronowitz	Programma Politie & Wetenschap
dr. F. Weerman	Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechts- handhaving

De commissie gaf uitvoerig commentaar op een eerdere versie van dit rapport, waarvoor mijn hartelijke dank. Uiteraard zijn alleen de auteurs verantwoordelijk voor de inhoud van het rapport en voor de resterende onvolkomenheden.

Daarnaast konden wij profiteren van de adviezen van de volgende collega-onderzoekers: prof.dr. Th.A.H. Doreleijers (hoogleraar kinder- en jeugdpsychiatrie, Vrije Universiteit Amsterdam en De Bascule), prof.dr. R.R.J.M. Vermeiren (hoogleraar Forensische Psychiatrie, Universiteit Leiden, Vrije Universiteit Amsterdam en De Bascule), dr. R. Veenstra (Research Centre ICS, Universiteit Groningen), dr. C. Baerveldt (Research Centre ICS, Universiteit Utrecht), dr. M.A. Bruijnzeels (Instituut Beleid en Management Gezondheidszorg, Erasmus Universiteit Rotterdam), dr. J.A.M. Harmsen (idem en huisarts), prof.dr. D. Pinto (hoogleraar Interculturele Communicatie, Universiteit van Amsterdam) en dr. J.M. Dagevos (Onderzoeksgroep Arbeid, Inkomen en Sociale Zekerheid, Sociaal en Cultureel Planbureau). Van dr. Weerman en dr. Baerveldt kregen wij niet alleen nuttig advies, maar ook bijzonder bruikbare meetinstrumenten. G. Horstmann MSc, oud-korpschef Flevoland, was voor het onderzoek als extern adviseur aan Bureau Driessen verbonden en vulde al deze wetenschappelijke adviezen aan op basis van zijn ervaringen uit de politiepraktijk.

Vooraf Eef Krabbendam en Eline Oltmans (JCO Rotterdam Rijnmond, district De Noordhoek), maar ook Leen Verkade en Anja van Dam (JCO district Feyenoord Ridderster) en Dick Rook (JCO Centrum) waren bijzonder behulpzaam bij het selecteren van de jongeren. Een groot aantal wijkagenten van het korps Rotterdam-Rijnmond was zo vriendelijk sommige jongeren in eerste instantie te benaderen. De Raad voor de Kinderbescherming in Rotterdam gaf toelichting op zijn werk en bood een inkijkje in de praktijk van de omgang met criminele jongeren. Glenn Mills, een opvoedkundig instituut te Wezep, de Hoenderloo Groep, een instelling waar jongeren verblijven die tijdelijk niet meer thuis kunnen wonen te Hoenderloo en Het Poortje, een regionale justitiële jeugdinstelling te Veenhuizen, waren zo vriendelijk ons toe te staan de criminele jongere aldaar te interviewen.

Drs. Jolijn Broekhuizen nam de soms zware uitvoering van het onderzoek voortvarend voor haar rekening en dr. B.G.M. Völker was als netwerkspecialiste onmisbaar bij het onderzoek. Hans van Loon, Fransje Smits en Lobke Smeels voerden een deel van de interviews uit.

Zonder de medewerking van 75 jonge delinquenten, die een lang interview 'uitzaten', was het onderzoek niet mogelijk geweest. Ik hoop dat de wetmatigheid dat criminaliteit op jonge leeftijd vaak uitmondt in een crimineel leven hen vergeet.

Utrecht, 24 november 2005
dr. F.M.H.M. Driessen

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1 Inleiding	1
Hoofdstuk 2 Theoretische uitgangspunten	5
Hoofdstuk 3 Samenvatting scholierenonderzoek	9
Belangrijkste resultaten	
Conclusie	
Hoofdstuk 4 Politiebeleid en procedure in het jeugdstrafrecht	13
Visie op de politieke jeugdzorg, Raad van Hoofdcommissarissen, 1997	
Beleidsplan Nederlandse Politie 1999-2002	
1998: Politieprojecten rond allochtone jeugd	
2001: Politieprojecten gericht op allochtone jongeren	
2003: Justitieel Casus Overleg	
Conclusie	
Procedures in het jeugdstrafrecht	
Hulpverleningsprojecten	
Halt en Opboxen	
Openbaar ministerie	
Kinderrechter	
De PIJ-maatregel en de vrijheidsstraf	
Jeugdreclassering en gezinsvoogdij	
De Raad voor de Kinderbescherming	
12-minners en de STOP-reactie	
Strafblad	
Conclusie	
Hoofdstuk 5 Steekproef, respons, veldwerk	35
Steekproef, respons, veldwerk	
Selectie jongeren	
Justitieel Casus Overleg de Noordhoek	
JCO Centrum en Feyenoord-Ridderster	
Vertekening door non-respons	
De wijze van interviewen	
Drie meetmomenten	
Samenvatting	
Hoofdstuk 6 Operationalisatie en constructie vragenlijst	43
Kwalitatief gedeelte	
Crimineel gedrag	
Netwerken kinderen	
Eerlijkheid respondent	
Samenvatting	

Hoofdstuk 7 Crimineel gedrag en politiecontacten van criminele jongeren	49
Crimineel gedrag tot t_1	
Crimineel gedrag tussen t_1 en t_2	
Aantal delicten en aantal delictsoorten	
Samenvatting crimineel gedrag	
Het laatst gepleegde delict	
Waarom gedaan?	
Politiecontact	
1 ^e fase: de arrestatie	
2 ^e fase: op het politiebureau	
3 ^e fase: de straf	
Mening over de straf	
Hulpverleners	
Politiecontacten tussen t_1 en t_2	
Mening over de politie	
Weerhouden nieuwe criminele activiteiten	
Verschil jongeren wel/niet politiecontact	
Allochtone of autochtone agenten	
Discriminatie van allochtone jongeren	
Samenvatting politiecontact	
Extra analyse: verband kenmerken t_1 en zwaarte delicten tussen t_1 en t_2	
Extra analyse: kenmerken 'stoppers'	
Extra analyse: zwaarte interventies	
Middelengebruik jongere	
Wapenbezit	
Slachtoffer geweld	
Samenvatting	
Hoofdstuk 8 Hulpbronnen	77
Opleiding ouders	
Arbeidspositie ouders	
Buurt	
Aanleg	
Indicaties voor intelligentie: onvoldoendes	
Indicaties voor intelligentie: blijven zitten	
Psychopathologische problemen	
Samenvatting	
Hoofdstuk 9 Sociale netwerken van de criminele jongeren	89
Aantal kinderen waarmee contact	
School	
Buurt	
Groepje	
Vereniging	

Contactfrequentie	
Afkomst kinderen netwerken	
Leeftijd van de kinderen in de netwerken	
Crimineel gedrag kinderen in de netwerken	
Politiecontact kinderen netwerken	
Middelengebruik kinderen netwerken	
Steun van kinderen uit de netwerken	
Iets uithalen met kinderen uit de netwerken	
Belangrijkste netwerken van kinderen	
Andere criminelen	
Ouders	
Steun ouders	
Alcoholgebruik en politiecontact ouders	
Controle ouders	
Emotionele band met ouders	
Huiselijk geweld	
Samenvatting	
Hoofdstuk 10 Culturele oriëntatie	120
Religie	
Individualisme	
Seksedifferentiatie	
Regels en respect	
Normvastheid	
Etnocentrisme	
Gerichtheid op collectieve goederen	
Samenvatting	
Hoofdstuk 11 Samenvatting en conclusie	129
Theoretische achtergrond van het onderzoek	
Deviantie scholieren	
Crimineel en ander deviant gedrag	
Hulpbronnen	
De rol van de ouders	
De culturele oriëntatie van de jongeren	
De netwerken van de jonge criminelen	
Nadere analyses	
Conclusie	
Bijlage	143
Bijlage 1	
Bijlage 2	
Literatuurlijst	151

Hoofdstuk 1

Inleiding

Over de achtergrond van dit onderzoek en over de theoretische uitgangspunten (hoofdstuk 2) bevat dit rapport alleen beknopte samenvattingen. Voor meer uitvoerige uiteenzettingen wordt korthedshalve verwezen naar het parallelle rapport *'Van je vrienden moet je het hebben. Structurele en culturele determinanten van de jeugdcriminaliteit.'* (Broekhuizen en Driessen 2006).

Beknopte inleiding

Crimineel gedrag door jongeren is een groot probleem in de huidige samenleving. Jongeren zorgen voor veel overlast en zijn duidelijk oververtegenwoordigd in de criminaliteit. Deze oververtegenwoordiging rechtvaardigt extra aandacht voor jeugdcriminaliteit. De jeugdcriminaliteit is ook van belang omdat tijdens de adolescentie nog voorkomen kan worden dat jeugdige criminelen hun criminele gedrag continueren. Ze kunnen nog tot 'inkeer' worden gebracht.

De politie doet door middel van een monitor sinds 1993 om de twee jaar en recentelijk jaarlijks onderzoek naar (zelfgerapporteerde) criminaliteit in de samenleving (ProjectBureau Politiemonitor 2003). Uit de data van de politie-monitor lijkt een lichte daling in de criminaliteit naar voren te komen.

Naast de politie-monitor is er een aantal wetenschappelijk onderzoeken dat zich niet op de slachtoffers richt maar op de daders en met name de jeugdige daders. Zo hebben het Wetenschappelijk Onderzoek en Documentatie Centrum

(WODC) en het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP)¹ het afgelopen decennium onderzoek gedaan naar de ontwikkeling van de jeugdcriminaliteit. Bij deze onderzoeken staat de vraag centraal of deze problematiek de laatste jaren is toegenomen. Op basis van de cijfers uit deze onderzoeken en de officiële politieregistraties kan geconcludeerd worden dat de jeugdcriminaliteit en dan voornamelijk de geweldsdelicten en vernielingsdelicten tussen 1992 en 2002 zijn toegenomen.

Allochtone jongeren oververtegenwoordigd?

Het verschil in crimineel gedrag tussen allochtone en autochtone jongeren is al vaak onderzocht. De oververtegenwoordiging van allochtonen in de criminaliteit is meermalen aangetoond. Uit onderzoeken blijkt dat deze oververtegenwoordiging niet geweten kan worden aan fouten in de gegevensverzameling. Uit een recente studie van het WODC (Blom, Oudhof, Bijl 2005) komt ook een duidelijke oververtegenwoordiging naar voren. Zo blijkt dat 1,3% van autochtone jongeren (12-17) in 2002 verdacht is geweest van een misdrijf tegen 3,1% van de allochtone jongeren.

Turkse jongeren blijken als beste uit de bus komen (slechts een lichte oververtegenwoordiging), gevolgd door de Surinaamse jongeren. De situatie van de Antilliaanse en Marokkaanse jeugd geeft een minder rooskleurig beeld: zij zijn tot ongeveer 4 maal oververtegenwoordigd in de criminaliteit.

Hoewel de verschillende onderzoeken moeilijk te vergelijken zijn, schijnt bij geen van de vier onderzochte allochtone groepen de oververtegenwoordiging sinds 1988 opvallend te zijn toe- of afgenomen, maar door de verschillen in operationalisatie is dit niet helemaal duidelijk.

Onderzoeksvragen

Uit het voorafgaande komt een toename van de jeugdcriminaliteit naar voren en een substantiële oververtegenwoordiging van allochtonen in deze criminaliteit. Uit een literatuurstudie (Driessen e.a. 2002) bleek dat zeer veel verschillende theorieën (bijvoorbeeld cultuurtheorieën, sociale controle theorie, selectieve migratietheorie) ontwikkeld zijn om de oververtegenwoordiging van allochtone jongeren in de criminaliteitscijfers te verklaren. Tevens bleek uit deze studie dat de theorievorming stagneert, omdat er geen integratie plaatsvindt van deze diverse benaderingen. Het is echter mogelijk een samenhangend beeld te schetsen van de allochtone jeugdcriminaliteit in termen van de deelname aan sociale netwerken.

Kort samengevat zegt de netwerktheoretische benadering dat de mensen met wie men omgaat doorslaggevend zijn voor het al dan niet beginnen van een criminele carrière. Als men veel omgaat met niet-criminele interactiepartners dan biedt dat bescherming. Als men veel omgaat met deviante jongeren of proto-

---

¹ In samenwerking met het NIBUD.

criminelen dan houdt dat een groot risico in. Op deze mechanismen wordt in het volgende hoofdstuk nader ingegaan.

In dit onderzoek zal gekeken worden of deze netwerktheorie inderdaad een bijdrage levert aan het verklaren van de hoge (allochtone) jeugdcriminaliteit onder jongeren.

De volgende onderzoeksvragen zijn hiertoe geformuleerd:

Onderzoeksvraag 1.

Is het inderdaad zo dat de sociale netwerken waaraan allochtone jongeren deelnemen voor hen het risico bepalen om crimineel te worden en te blijven? Of bieden alternatieve verklaringen, zoals de culturele oriëntatie van de jongere, de sociaal economische positie van de jongere, de aanleg van de jongere of de sociale controle door de ouders een betere verklaring?

Daarnaast wordt in het onderzoek aandacht geschonken aan de interventies op jeugdcriminaliteit door de politie. Een doelstelling van het onderhavige onderzoek is de effectiviteit van het politietoedreden in verband met criminele (allochtone) jongeren te vergroten. Daartoe wordt op de eerste plaats nagegaan onder welke omstandigheden jongeren terecht komen in deviant gedrag en criminaliteit en op de tweede plaats wordt het succes van politie-interventies vastgesteld. Dit leidt tot de tweede vraag:

Onderzoeksvraag 2. Welke typen politiële interventies zijn succesvol? Is het te verwachten dat interventies, waarin expliciet aandacht gegeven wordt aan de sociale netwerken van allochtone jongeren en aan communicatieproblemen op basis van cultuurverschillen, effectiever zijn dan de gebruikelijke interventies?

Onderzoek

Het onderzoek volgt twee sporen. In één deel worden jongeren die met de politie in aanraking zijn gekomen door middel van interviews op twee tijdstippen een jaar gevolgd (follow-up politie-interventie). In dit deel van het onderzoek wordt vooral op onderzoeksvraag 2 een antwoord gezocht. In dit rapport wordt aan de jongeren uit dit deelonderzoek gerefereerd als ‘criminele jongeren.’ Hoewel ze in contact zijn geweest met de politie en zijn opgenomen in het JCO (hier later meer over) geldt voor de meesten van hen dat zij (nog) niet als ‘criminelen’ gekenschetst kunnen worden. Toch is in dit rapport steeds sprake van ‘criminele jongeren’ om hen te onderscheiden van de ‘scholieren’ die in het ander deelonderzoek aan bod zijn gekomen. In dat deelonderzoek wordt door middel van een cross-sectioneel onderzoek een vergelijking gemaakt tussen (proto-) criminele en niet-criminele scholieren. Dit is gebeurd door kinderen van de laatste klas van de basisschool klassikaal te enquêteren. De op 12-jarige leeftijd ondervraagde scholieren zullen op 15-jarige leeftijd opnieuw ondervraagd worden. Met het scholierenonderzoek wordt vooral een antwoord op onderzoeksvraag 1 gezocht. In hoofdstuk 3 worden kort de resultaten van dat onderzoek besproken.

Samenvatting

Criminaliteit onder jongeren is een belangrijk probleem in de samenleving. Aandacht voor deze criminaliteit is onder andere van belang om te voorkomen dat deze jongeren een echte criminele carrière starten. Uit onderzoeken van het WODC en het SCP en politieregistraties blijkt dat de jeugdcriminaliteit het laatste decennium is toegenomen en dan voornamelijk de geweld- en vernielingsdelicten.

Uit een groot aantal onderzoeken blijkt dat allochtone jongeren oververtegenwoordigd zijn in deze jeugdcriminaliteit. In dit onderzoek wordt getracht om een verklaring te vinden voor de hoge jeugdcriminaliteit alsmede de oververtegenwoordiging van de allochtone jongeren. Bij deze verklaring wordt de netwerktheorie ingezet. Ook wordt uitgebreid aandacht besteed aan andere theorieën (zoals de sociale controle theorie of de culturele theorieën). Dit rapport bevat het verslag van de interviews met criminele jongeren.

Hoofdstuk 2

Theoretische uitgangspunten

Zoals in hoofdstuk 1 is gesteld, wordt in dit onderzoek onderzocht in hoeverre de kenmerken van de sociale netwerken van jongeren crimineel gedrag van deze jongeren kunnen verklaren. Om dit te kunnen vaststellen wordt ook uitvoerig naar alternatieve verklaringen gekeken. Juist uit een vergelijking moet de meerwaarde van de sociale netwerktheorie blijken. Als de sociale netwerken evenveel verklaren als gangbare theorieën, dan is de waarde van deze benadering beperkt.

Dit hoofdstuk geeft een samenvatting van hoofdstuk 2 uit het parallelle scholierenonderzoek (Broekhuizen en Driessen 2006). De theoretische achtergrond van de gekozen netwerkbenadering wordt uitvoerig uit de doeken gedaan in *'Zeg me wie je vrienden zijn'* (Driessen e.a. 2002).

Gangbare theorieën

In de jaren 80 wordt de oververtegenwoordiging van allochtone jongeren geweten aan achtereenvolgens onvolkomenheden in de gevolgde waarnemingsmethodes, de sociale positie van de jongeren en selectieve migratie. Volgens deze theorieën is de oververtegenwoordiging van allochtone jongeren een soort optisch bedrog. Deels hangen de verschillen tussen allochtone en autochtone jongeren inderdaad samen met de lage sociaal economische positie van allochtonen, maar dit biedt geen afdoende verklaring.

Een andere groep theorieën die naar voren is gebracht, zijn de cultuurtheorieën. In de culturele dissonantietheorie wordt er op gewezen dat jongeren uit culturele minderheden continu tussen twee culturen leven, wat tot conflicten leidt. Dit zou samengaan met identiteitsproblemen en een geringe zelfwaardering wat vervolgens tot normloosheid en delinquent gedrag zou leiden.

Het criminele gedrag kan ook in verband gebracht worden met een geringe integratie. Deze integratiehypothese wijst meestal op twee zaken: geringe overname van waarden en normen van het nieuwe land en geringe deelname aan de instituties, zoals school, arbeidsmarkt en verenigingsleven. De cultuurtheorieën lijden aan een zekere onbepaaldheid die samenhangt met de rijke gedetailleerdheid van deze theorieën. Empirisch staan de cultuurtheorieën ook niet bijzonder sterk.

Hoewel de 'subcultuurhypothese' qua naam aansluit op de cultuurtheorieën is deze opvatting van een andere orde. In zijn eenvoudigste vorm komt deze opvatting er op neer dat jongeren crimineel worden omdat zij criminele vrienden hebben. Maar vriendschap op zich heeft geen effect. Het gaat om het leren van een nieuwe subcultuur in de nieuwe vriendengroep.

Als laatste hypothese die naar voren is gebracht om de oververtegenwoordiging van allochtone jongeren te verklaren wordt hier de sociale controle theorie genoemd. Het gaat in deze theorie om de directe en indirecte sociale controle die via verschillende gebieden (gezin, school, vrije tijd) wordt uitgeoefend. Directe sociale controle betreft: hoe meer toezicht, hoe minder crimineel. Indirecte sociale controle komt tot stand door banden met onder andere vrienden, school, vrijetijdsbestedingen en familie, die ervoor zorgen dat de jongere bepaalde waarden en normen internaliseert en daardoor minder crimineel is. Waarden en normen spelen in deze theorie geen rol. Empirisch gezien heeft de sociale controle theorie momenteel de beste papieren.

Opmerkelijk is dat sinds de jaren 70 van de vorige eeuw wel zeer veel onderzoek is uitgevoerd naar criminaliteit door allochtone jongeren, maar dat een voor de hand liggende verklaring voor dit fenomeen volledig ontbreekt, namelijk een verklaring op grond van aanleg. In verband met gevoeligheden heeft nooit iemand onderzocht of verschillen in aanleg (IQ bijvoorbeeld of ADHD) enige verklaring zouden kunnen bieden voor verschillen in criminaliteit. 'Aanleg' moet breder gezien worden dan de genetische aanleg. Zo is het bekend dat ondervoeding samengaat met een lager IQ en wat betreft ADHD is een heel scala aan omgevingsfactoren opgespoord die predisponeren tot ADHD. De 'aanleg' is in dergelijke gevallen dus in de vroege jeugd verworven.

Netwerktheorie

Deze 'oudere' verklaringen van criminaliteit door allochtone jongeren komen in dit onderzoek uitvoerig aan de orde als alternatief voor de sociale netwerktheorie, het theoretische uitgangspunt dat centraal staat in dit onderzoek. In zijn eenvoudigste vorm is het idee dat de sociale netwerken van de jongere een grote rol spelen in zijn criminele gedrag.

Kort samengevat komt het netwerkperspectief op jeugdcriminaliteit op het volgende neer. Omgang met veel niet-criminele netwerkliden (ouders, familie, buurt, school) biedt enige bescherming tegen het risico crimineel te worden. Omgang met (proto-)criminelen (of met deviante jongeren) verhoogt de kans crimineel te worden sterk. De mensen met wie men omgaat, zijn dus doorslaggevend voor het al dan niet beginnen van een deviante en later criminele carrière. Weliswaar biedt veel omgang met niet-criminele interactiepartners bescherming, maar dit effect is zwakker dan het effect van de omgang met

proto-criminele elementen. Als men veel omgaat met deviante jongeren dan houdt dat een groot risico in. Ofwel omdat men met deze deviante jongeren langzaamaan in crimineel vaarwater terecht komt, ofwel omdat men via hen andere interactiepartners ontmoet, met wie wat crimineels ondernomen kan worden.

Het risico om crimineel te worden is ook groter wanneer één van de netwerken waartoe de jongere behoort deviante of criminele jongeren bevat en wanneer de netwerken van deze jongere overlappen. Aansluiting zoeken bij een nieuw netwerk zal namelijk gemakkelijker zijn als er al leden van het nieuwe netwerk horen bij één van de netwerken waaraan de jongere al deelneemt.

Bestaande theorieën om allochtone jeugdcriminaliteit te verklaren, zoals culturele theorieën, kunnen voor een belangrijk deel geïncorporeerd worden in dit netwerkperspectief. Het accent verschuift dan van tamelijk ongespecificeerde categorieën, zoals waarden en normen, naar meer concrete aspecten, zoals hulpbronnen via het netwerk, omgangscodes, frequentie van sociaal contact, keuze tussen netwerken en overlap van netwerken. Integratie van deze oudere theorieën in het netwerkperspectief blijkt dus mogelijk.

Hoofdstuk 3

Samenvatting onderzoek onder basisscholieren

Parallel aan het onderzoek naar criminele jongeren is in 2004 op 25 scholen in Rotterdam een onderzoek uitgevoerd. Er zijn 36 scholen benaderd voor het onderzoek. Deze scholen komen uit 6 verschillende deelgemeenten in Rotterdam. Van de benaderde scholen hebben er 25 geparticipeerd in het onderzoek (69%). Van deze scholen zijn er 8 scholen openbaar, 9 protestants-christelijk, 5 katholiek en 3 islamitisch. Er zijn 681 scholieren geënquêteerd en de respons onder hen is 96%.

Belangrijkste resultaten

Om het criminele en deviante gedrag vast te stellen is de scholieren gevraagd aan te kruisen hoe vaak zij in het afgelopen jaar bepaalde delicten hebben gepleegd¹. Er zijn vier categorieën onderscheiden: scholieren die helemaal geen delicten hebben gepleegd, scholieren met enkele delicten (1-3 delicten), een paar delicten (4-7 delicten), met veel delicten (8-14 delicten) en heel veel delicten (15 of meer delicten)².

Er zijn weinig verschillen tussen de onderscheiden etnische groeperingen gevonden in het plegen van delicten. Marokkanen plegen in totaal iets minder delicten dan andere scholieren. Er kan dus gesteld worden dat de verschillen tussen de etnische groeperingen niet zo groot zijn als op basis van andere onderzoeken en officiële gegevens verwacht kon worden. Voor zover dat valt na te gaan hebben de scholieren wel vrij eerlijk de vragen in de lijst beantwoord. Zo geven de (allochtone) scholieren een reële inschatting van het aantal

---

¹ Vgl. tabel 7.1.

² Het gaat niet om het aantal verschillende soorten delicten: als 5 keer uit een winkel gestolen is dan wordt dit 5 keer meegeteld.

Tabel 3.1 Percentage scholieren dat geen delicten, enkele, een paar delicten, veel delicten en geen delicten heeft gepleegd en het gemiddelde aantal delicten per etnische groep. 681 scholieren groep 8 in Rotterdam

	% geen delicten	% enkele delicten (1-3)*	% paar delicten (4-7)	% veel delicten (8-14)**	% heel veel delicten (15-meer)*	gemiddeld aantal delicten+
Nederland	26,2	27,4	16,2	15,9	13,4	6,6
Suriname	17,9	22,6	21,5	22,1	14,7	7,4
Antillen	29,0	21,4	10,7	16,1	16,1	6,6
Kaapverdië	12,5	22,2	20,4	32,1	10,7	7,8
Turkije	27,6	24,8	20,8	10,5	14,3	6,1
Marokko	27,0	34,1	15,3	16,9	4,5	5,0
arme landen	22,9	24,3	15,7	11,6	25,7	10,1
rijke landen	18,5	55,6	11,1	7,4	7,4	5,4
totaal	23,6	27,3	17,4	15,9	13,9	6,8

** p <.01 * p<.05 + p<.10 X² =.36, N.S.

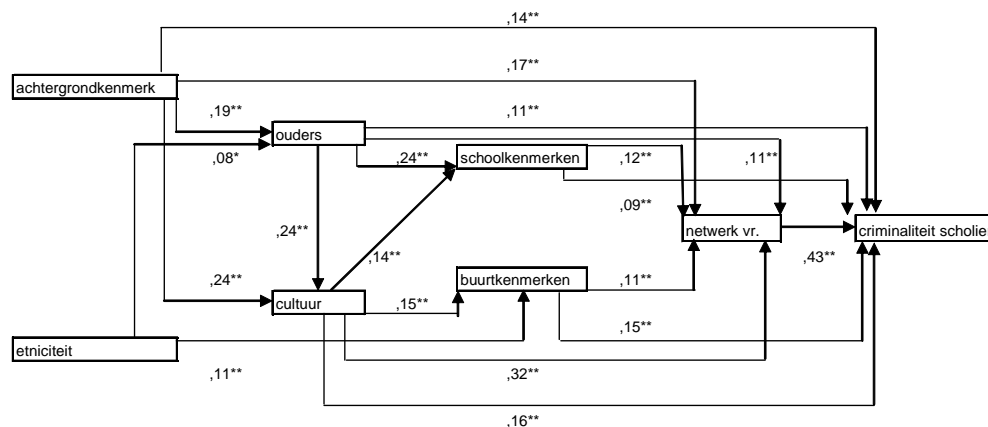
onvoldoendes op het rapport en slechts bij een aantal vragen, zoals over het criminele gedrag van klasgenoten willen vrij veel kinderen (7%) de vraag niet beantwoorden, wat er hoogstwaarschijnlijk op wijst dat ze crimineel gedrag van hun klasgenoten verzwijgen. Mogelijk komt de oververtegenwoordiging van allochtone jongeren in de criminaliteit pas op latere leeftijd naar boven.

15% van de scholieren in het scholierenonderzoek heeft ooit wel eens contact met de politie gehad voor dingen die niet mogen. Van de scholieren die wel eens in aanraking zijn gekomen met de politie is dit bij het merendeel maar 1 keer gebeurd (62%). Er is ook geen verschil tussen de etnische groepen wat betreft het in aanraking komen met de politie.

De netwerken van de kinderen waarmee de scholieren omgaan (kinderen uit de familie, de buurt, van school, de vereniging, het netwerk van ouders en een netwerk van criminele andere mensen) blijken voor het grootste gedeelte het criminele gedrag van de scholier te bepalen (zie figuur 3.1; bètacoëfficiënt .43). Naarmate de scholier meer kinderen in zijn netwerken heeft die dingen doen die niet mogen¹ is de kans zéér veel groter dat de scholier zelf ook dingen doet die niet mogen. Andere verklaringen zijn niet irrelevant, er is sprake van significante directe effecten (achtergrond, ouders, cultuur, schoolkenmerken, buurtkenmerken), maar vergeleken met de effecten van het netwerk zijn deze directe effecten klein (coëfficiënten steeds < .17). Daarnaast is er wel een (zwakke) indirecte invloed van ouders, cultuur en aanleg. Deze indirecte invloed loopt via de netwerken van de scholieren. In het model wordt 52% van de criminaliteit van de scholieren verklaard.

¹ Of ander deviant gedrag vertonen, zoals roken, alcohol drinken en gokken.

Figuur 3.1 Achtergrondkenmerken, etniciteit, ouders, cultuur, buurt, school en netwerk vrienden.

* $p < .05$ ** $p < .01$ Verklaarde variantie (R²): ouders .04; cultuur .14; buurtfactoren .04; schoolfactoren .04; netwerk vrienden .28; criminaliteit scholier .52.

Conclusie

Uit het scholierenonderzoek blijkt dat de sociale netwerken van de scholieren een doorslaggevende rol spelen bij het gedrag van de scholier zelf. Als de vriendjes van school, uit de buurt, uit het groepje, van de vereniging of uit de familie dingen uithalen die niet mogen dan doet de scholier dat ook en als de vriendjes het niet doen dan doet de scholier dat ook niet. Dat lijkt nogal voor de hand te liggen en wat dat betreft is deze bevinding niet opzienbarend. Wat nieuw is, is de enorm sterke invloed van vriendjes en vriendinnetjes. Algemeen wordt aangenomen dat de ouders, het milieu van herkomst en de normen en waarden van de scholier van groot belang zijn voor het deviante of criminele gedrag. Uit dit onderzoek blijkt nu dat de invloed van al deze factoren *samen* veel kleiner is dan het effect van de vrienden. In eerder onderzoek is deze bevinding "gemist", omdat men zich beperkt heeft tot enkele zeer goede vrienden of vriendinnen, terwijl in dit onderzoek de sociale omgeving volledig in beeld is gebracht (vgl. Jaccard e.a. 2005)¹.

¹ Dit is niet alleen een onderzoekstechnische kwestie, maar ook een theoretische. De gangbare theorie is dat men crimineel wordt omdat goede vriend(en) daartoe overhalen. De hier gehanteerde theorie is dat men crimineel wordt omdat men *in contact komt* met criminele anderen of het nu goede vrienden zijn of niet. Door het contact ziet men de baten van het criminele gedrag en bovendien zijn zodoende partners voorhanden waarmee wat ondernomen kan worden.

Hoofdstuk 4

Politiebeleid en procedure in het jeugdstrafrecht

Omdat in dit onderzoek politieke interventies onderzocht worden, wordt in dit hoofdstuk de ontwikkeling van het politiebeleid ten aanzien van de jeugd besproken. Daarna wordt aandacht besteed aan de procedures in het jeugdstrafrecht, vanaf het moment van de aanhouding tot de straf. In de laatste twee paragrafen wordt verder ingegaan op de rol van de Jeugdreclassering en de Raad voor de Kinderbescherming.

Visie op de politieke jeugdzorg, Raad van Hoofdcommissarissen, 1997

In 1997 stelt de Raad van Hoofdcommissarissen dat de aanpak van de jeugdproblematiek grotere prioriteit dient te krijgen. Deze dient opgenomen te worden als speerpunt van beleid, zowel in de regio's als in de districten. Het aantal medewerkers moet uitgebreid worden, jeugd- en zedenzaken moeten gescheiden worden en er is een meer proactieve benadering van overlast en criminaliteit door jeugdigen nodig. Daarnaast hebben de aanbevelingen met name betrekking op het bewaken van de kwaliteit, de afstemming tussen partners en het tijdig onderkennen van trends. Op basis van onder meer bestaand beleid en bestaande initiatieven dient naar de meest effectieve oplossing voor de aanpak van de jeugdproblematiek gezocht te worden.

De Raad adviseert in een plan van aanpak tenminste op te nemen:

- een duidelijke afbakening van de jeugdtaak van de politie,
- een duidelijke omschrijving van de doelgroep,¹

---

¹ Deze bestaat in ieder geval uit 0-11 jarigen en 12-17 jarigen. De eerste groep verdient speciale aandacht, o.a. om signaalgedrag in een zo vroeg mogelijk stadium te kunnen onderkennen. Binnen deze groepen kunnen specifieke doelgroepen worden onderscheiden; de benoeming hiervan is afhankelijk van de problematiek in de betreffende regio. Criminaliteitsbestrijding onder allochtone jongeren wordt in het visierapport niet als algemeen speerpunt aangemerkt.

- concrete, realiseerbare doelstellingen.

Verder wordt opgemerkt dat een strategische analyse van de jeugdproblematiek een noodzakelijke voorwaarde is voor de continuïteit van het jeugdbeleid. Bovendien beveelt de Raad aan een inventarisatie te maken van de lopende projecten op het gebied van de jeugdzorg, preventief en repressief, in elke regio. Vervolgens zullen de regio's zowel inter- als intraregionaal thema-aanpakken moeten gaan uitwisselen. Hieronder vallen onder andere de projecten schoolvoorlichting en de problematiek rond allochtone jongeren. Op basis hiervan kan vervolgens een systeem van best-practices worden opgesteld. De inspectie heeft inmiddels aan deze aanbeveling gehoor gegeven met de publicatie '*Politiële jeugdtaak, de kinderschoenen ontgroeid?*' (Beumer e.a., 2001). Hierin vindt echter geen inventarisatie van projecten plaats. Het betreft een globale inventarisatie van de invulling van de jeugdtaak door de 25 politiekorpsen.

Als randvoorwaarden voor een effectieve uitoefening van de politieke jeugdtaak noemt de Raad tot slot:

- structurele inbedding en afstemming binnen de regio
- het zorgen voor deskundigheidsbevordering
- het verzorgen van een registratiesysteem waarin jeugdigen die met de politie in contact zijn gekomen, worden opgenomen
- het voeren van extern overleg
- het maken van afspraken over de uitoefening van de taken op het gebied van de jeugdzorg door de diverse deelnemers aan het externe overleg.

Beleidsplan Nederlandse Politie 1999-2002

'Binnen de jeugdcriminaliteit is een verjonging en verharding waar te nemen, alsook een onverminderde (relatief) grote betrokkenheid van bepaalde etnische groepen', zo wordt gesteld in het Beleidsplan voor de Nederlandse Politie 1999-2002. Mede hierdoor vormt de jeugdcriminaliteit één van de zes beleidsthema's voor de komende jaren¹. Dit houdt in dat van politiekorpsen verwacht wordt dat zij de komende jaren extra aandacht zullen besteden aan deze beleidsthema's².

De verantwoordelijkheid voor de aanpak van de beleidsthema's ligt primair bij de korpsen. Van hen wordt gevraagd om afhankelijk van de regionale situatie, passende maatregelen te treffen. De onderlinge verschillen in veiligheid tussen de 25 politieregio's (maar ook daarbinnen) maken het wenselijk dat de korpsen op basis van veiligheidsanalyses zelf de accenten leggen voor het bereiken van regionaal bepaalde (veiligheid)doelstellingen (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Ministerie van Justitie 1998).

---

¹ De overige beleidsthema's zijn: slachtofferhulp, geweld op straat, georganiseerde criminaliteit, verkeersveiligheid en milieu.

² De thema's zijn vaak ook al op regionaal niveau tot prioriteit benoemd, maar vragen ook op landelijk niveau bijzondere aandacht. Een andere reden om iets tot beleidsthema te benoemen kan zijn dat er nieuwe instrumenten nodig zijn die alleen door het landelijke niveau kunnen worden aangereikt, of er is een landelijke structuur nodig. Verder kan het zijn dat er op bovenregionaal niveau afspraken moeten worden gemaakt voor een landelijke aanpak van het probleem.

Het beleidsplan stelt daarbij als doelstelling: *'Het aantal jongeren dat zich schuldig maakt aan vormen van criminaliteit zal substantieel moeten dalen. De pakkans moet hoger, de herhaling lager en de consequenties van crimineel gedrag moeten voor de jongeren duidelijker zijn. Afhankelijk van de regionale probleemanalyse zullen de activiteiten gericht moeten zijn op het keren van genoemde trends.'*

De nota zegt hier verder over: *'Voor de aanpak van deze problemen is een goede informatiepositie een noodzaak. Goede analyses van aard, omvang en locatie van probleemjongeren en risicogroepen en de informatie-uitwisseling tussen de betrokken partijen (zoals politie, justitie, jeugdhulpverlening, kinderbescherming, verenigingen en scholen) zijn onontbeerlijk om vroegtijdig, snel en consequent te kunnen reageren [...]. Samenwerking van de politie met andere partners is cruciaal. De politie moet in deze contacten investeren en andersom. Voorbeelden van projecten waar sprake is van een integrale aanpak zijn activiteiten en maatregelen binnen het actieprogramma Jeugd en Veiligheid in het kader van het Grootstedenbeleid en de pilots in het project Criem'* (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Ministerie van Justitie 1998).

Met name dient aansluiting te worden gezocht bij het gemeentelijk (integraal) veiligheidsbeleid, aangezien hier de coördinatie ligt van het lokale jeugdbeleid. De politie heeft hierbij vooral een signalerende functie: zij dient signalen door te geven aan de betrokken instanties. Er zullen hierover afspraken gemaakt moeten worden met de betrokken partners.

1998: Politieprojecten rond allochtone jeugd

Dit beleid heeft onder andere vorm gekregen in een groot aantal projecten die vaak gericht zijn op allochtone jongeren. Zo is in 1997 het Topic-project van start gegaan. Topic staat voor Talent Ontwikkeling Politie Interculturele Communicatie en is een samenwerkingsverband tussen de politiekorpsen Amsterdam-Amstelland, Holland-Midden en Utrecht. Eén van de eerste activiteiten was het inventariseren van andere Nederlandse politieprojecten rond Marokkaanse jeugd. In 1998 werd daartoe aan 127 districtscheffs en aan 9 regionale jeugdafdelingen een vragenlijst gestuurd, wat resulteerde in 39 projecten, verspreid over 21 korpsen, waarvan er 32 in het rapport terecht zijn gekomen.

Hoewel de inventarisatie expliciet gericht was op het in kaart brengen van politieprojecten rond de Marokkaanse jeugd, blijkt slechts de helft van de projecten specifiek gericht te zijn op allochtonen en slechts 12 specifiek op de Marokkaanse jeugd. De overige projecten richten zich op probleemjongeren in het algemeen. De doelgroep is vaak niet eenduidig: zij wordt vaak aangeduid met 'jongeren die afwijkend gedrag vertonen', 'jongeren die opvallen bij school of bij de politie', 'probleemjongeren' etc. Van een duidelijke scheiding tussen projecten die zich richten op risicojongeren, first-offenders en harde kernjongeren is geen sprake. De leeftijdsgrenzen liggen tussen 12 en 24 jaar.

In de meeste projecten wordt gezocht naar een combinatie van zowel repressieve als proactieve maatregelen. Slechts in twee projecten was er sprake van een zuiver repressieve aanpak, één project richtte zich uitsluitend op preventie. Deze mix van repressieve en proactieve activiteiten komt meestal tot stand in

samenwerking met een aantal partnerorganisaties, zoals de reclassering, de leerplichtambtenaar, het OM, Bureau Jeugdzorg, etc. Deze partners komen geregeld voor netwerkoeverleg bijeen, waarin de probleemjongeren worden besproken. De netwerkpartners maken vervolgens afspraken voor begeleiding op maat voor individuele jongeren. Tevens maken zij afspraken over de termijn van de begeleiding. Dit is inmiddels geïnstitutionaliseerd in het Justitieel Casus Overleg¹.

Een opvallend project is het project in Cuijk: de politieorganisatie adopteert Marokkaanse gezinnen. De politie vormt een netwerk van instellingen rond een gezin, waarin wordt besproken welke maatregelen genomen zullen worden om een gezin hulp te verlenen.

In 14 van de 32 projecten is contact gezocht met de allochtone gemeenschap, bijvoorbeeld door het aanstellen van een contactfunctionaris zoals in Veghel en Rotterdam, of door contact te zoeken met de imam (Delft, Veghel, Veenendaal). Ook zijn er in een aantal gevallen werkgroepen in het leven geroepen die meedenken over de problematiek (Werkgroep Turkse Jongeren in Deventer, Marokkaanse Oudercommissie in Breda).

Uit de inventarisatie blijkt dat politiekorpsen zowel 'eigen' projecten hebben als in netwerken participeren, dat een combinatie van repressieve en proactieve maatregelen verkozen wordt boven een eenzijdige aanpak en dat er in ongeveer de helft van de projecten daadwerkelijk contact wordt gezocht met personen uit de etnische minderheidsgroep zelf.

2001: Politieprojecten gericht op allochtone jongeren

Begin 2001 heeft een nieuwe inventarisatie plaatsgevonden (Driessen e.a.). Hiervoor zijn alle korpsen benaderd met de vraag een overzicht te geven van momenteel lopende projecten gericht op allochtone jongeren. Er werd niet gestreefd naar een volledig overzicht van alle projecten met raakpunten op dit gebied. De respondenten beperkten zich meestal tot de in hun ogen belangrijkste projecten.

Van de 70 projecten die in deze inventarisatie zijn opgenomen, zijn er 26 gericht op jongeren in het algemeen, 4 op allochtonen in het algemeen, 25 op een specifieke groep allochtonen (Antillianen, Marokkanen etc.) en 15 op de politieorganisatie zelf (activiteiten in het kader van expertisebevordering e.d.). Puur preventieve projecten gericht op één specifieke etnische groep zijn in de inventarisatie niet naar voren gekomen. In de praktijk zijn doelgroepen zelden vast omljnd. Het gaat met name om 'probleemjongeren' of 'risicjongeren'.

Er zijn veel verschillende manieren om aandacht te besteden aan criminaliteitsbestrijding onder allochtone jongeren. Ten eerste bestaan er projecten die gericht zijn op algemene preventie van jeugdcriminaliteit. Bijvoorbeeld het landelijke project 'Doe effe normaal'. Een basisschool wordt voor minimaal drie jaar geadopteerd door de politie. Dit betekent dat de wijkagent in uniform een aantal lessen geeft over discriminatie, verkeersveiligheid, vuurwerk, etc. Doel van dit

---

¹ Hier wordt later in het hoofdstuk op ingegaan.

project is het bevorderen van een positief gedrag onder de jeugd en het versterken van het vertrouwen in de politie.

Een tweede categorie projecten richt zich op bepaalde problemen in een wijk. Dergelijke projecten zijn bijvoorbeeld de buurtvaderprojecten die in verschillende buurten van start zijn gegaan. Het bekendste buurtvaderproject is dat rond het Mercatorplein in Amsterdam. Buiten de ouders kunnen ook jongeren zelf betrokken worden bij het toezicht houden. Zo is in Leiden en Gouda het jongeren Toezicht Team gestart, waarin risicjongeren, Halt-jongeren en first-offenders toezicht houden in de stad. Doordat de samenstelling van deze groep elke paar maanden wisselt, wordt de binding vergroot tussen een steeds groter aantal jongeren en de politie. Bovendien doen de deelnemende jongeren werkervaring op, wat hun kansen op de arbeidsmarkt verbetert.

Ten derde zijn er reactieve projecten, die in twee typen voorkomen. Allereerst zijn er projecten die proberen te voorkomen dat first-offenders of lichte criminelen afzakken naar de zware criminaliteit. Deze categorie bestaat met name uit netwerkoverleg tussen politie, gemeente en verschillende netwerkpartners (Bureau Jeugdzorg, leerplichtambtenaar, Raad voor Kinderbescherming, etc.). Deze netwerkbesprekingen zijn doorgaans niet specifiek gericht op allochtone jongeren, maar op probleemjongeren in het algemeen. In de praktijk blijkt er echter vaak een oververtegenwoordiging te zijn van jongeren van allochtone herkomst.

In de meerderheid van de gevallen worden harde kern jongeren echter met repressieve middelen aangepakt. Dit is de tweede vorm van reactieve maatregelen. In veel korpsen is men van mening dat er geen energie meer moet worden gestopt in deze 'zware jongens' en dat zij 'zo snel mogelijk opgepakt en opgesloten moeten worden'. In Leiden is hiertoe het Mokerteam ingezet, dat als doel heeft de harde kern hard aan te pakken. Deze jongeren worden nauwlettend in de gaten gehouden en zodra zij betrappt worden op het plegen van een strafbaar feit worden zij opgesloten.

Ten vierde zijn er, naast projecten die gericht zijn op specifieke doelgroepen, ook projecten die zich richten op de politieorganisatie zelf. Projecten binnen de politieorganisatie richten zich hoofdzakelijk op expertisebevordering betreffende allochtonen. Verschillende initiatieven kunnen in dit kader genoemd worden. Zo zijn er een aantal regio's (Regio Zuid-Holland-Zuid, Noord-Limburg, Hollands-Midden, Utrecht), die één of meerdere contactfunctionarissen (of allochtone jongerenmedewerkers of een vakadviseur etnische minderheden) in dienst hebben genomen. Hoewel hun taken gradueel verschillen, houden zij zich hoofdzakelijk bezig met het verbeteren van de communicatie tussen de politie en de verschillende minderheidsgroepen. Ook zijn zij aangesteld om de kennis over de omgang met en de cultuur van verschillende etnische minderheden te verbeteren.

Er bleek nog nauwelijks geëvalueerd te worden; slechts van twee regio's was een tussentijdse procesevaluatie beschikbaar¹. Door dit gebrek aan evaluatie is er weinig bekend over de effectiviteit van de verschillende initiatieven. Als reden hiervoor wordt aangevoerd dat veel projecten recentelijk zijn gestart. Zij bevinden zich in de startfase en aan evaluaties is nog niet gedacht. Ook wijst men op de aard

---

¹. Dit waren district Tilburg (proces evaluatie Overleg Risico Jeugd) en regio Haaglanden (tussentijdse evaluatie T'riq Salama).

Tabel 4.1 Het behalen van de Kalsbeeknormen

Norm	2000	2001	2002
	%	%	%
Haltverwijzing door politie binnen 5 dagen.	----	----	29,1
Start Halt werkzaamheden binnen 2 maanden na eerste verhoor.	----	----	52,8
Inzending pv door politie binnen 1 maand na eerste verhoor.	42,6	43,6	45,6
Beoordeling OM binnen 3 maanden na eerste verhoor.	33,1	37,9	47,7
Uitvoer basisonderzoek binnen 40 dagen na ontvangst melding.	27,0	27,0	35,0
Rechtbankzaken die binnen 6 maanden na eerste verhoor een eindvonnis kennen.	37,7	35,5	39,4
Taakstraf uitgevoerd binnen 160 dagen na melding bij raad.	67,0	66,0	72,0

Bron: Ministerie van Justitie 2002.

van de politiegegevens. Politiegegevens zijn een afspiegeling van het opsporingsbeleid van de politie. Zij worden vaak mede bepaald door de prioriteiten die politie in een bepaalde periode stelt en kunnen daardoor een vertekend beeld geven. Effectiviteit van de verschillende projecten kan zodoende niet afgelezen worden aan registraties zoals aantal aangiftes en dergelijke. Om die reden laat men evaluatie achterwege.

2003: Justitieel Casus Overleg

Op 1 maart 2003 is het Justitieel Casus Overleg Jeugd (JCO-J) landelijk ingevoerd¹. Tijdens dit overleg wordt de situatie van meerdere criminele jongeren besproken. Deelnemers zijn tenminste het Openbaar Ministerie, de Raad voor de Kinderbescherming en de Politie. Elk arrondissement heeft tenminste 1 JCO en het overleg vindt ten minste 1 keer in de 2 weken plaats. Elke ketenpartner geeft tijdens het overleg de informatie die hij over de jongeren heeft vergaard. Dit kan achtergrondinformatie zijn (Raad voor Kinderbescherming), informatie over het delict (politie) of bijvoorbeeld de stand van zaken in het strafproces (justitie). Tijdens het overleg wordt per jongere bepaald welke stappen er ondernomen moeten worden.

Eén doel van het JCO is vroegtijdige interventie in de criminele loopbanen van jongeren. Jongeren moeten hiervoor in een vroeg stadium in het overleg opgenomen worden. Een ander doel is het verbeteren van de communicatie tussen de verschillende instanties, zodat de doorlooptijd van de jongeren versneld wordt en de Kalsbeeknormen (zie tabel 4.1) gehaald worden. Dit doel

¹ In sommige steden, zoals Rotterdam, was men al eerder met een JCO gestart.

is ontleend aan de nota Jeugd terecht: Actieprogramma aanpak jeugdcriminaliteit 2003-2006 (Ministerie van Justitie 2002).

Conclusie

De politieorganisatie besteedt veel tijd en energie aan het bestrijden van de jeugdcriminaliteit en de allochtone criminaliteit in het bijzonder. Zo blijkt er een groot aantal projecten te lopen die hierop gericht zijn.

Enerzijds is opvallend dat deze projecten niet gebaseerd zijn op bestaande wetenschappelijke kennis. Ook worden op ervaring gebaseerde 'best practices' niet nagevolgd, daar deze niet voorhanden zijn.

Anderzijds blijven serieuze pogingen om de effecten van de inspanningen te meten achterwege. Evaluatie vindt niet plaats. Er kan aangenomen worden dat onder dergelijke omstandigheden (niet gebaseerd op kennis, geen evaluatie) het effect van dergelijke activiteiten te wensen overlaat. In dit onderzoek wordt daarom geprobeerd met name de lacunes in de bestaande kennis op te vullen.

Procedures in het jeugdstrafrecht

Na dit overzicht van de projecten waarmee de politie de jeugdcriminaliteit aanpakt, wordt nu een overzicht gegeven van de gebruikelijke gang van zaken met betrekking tot verdachte jongeren.

Als een jongere verdacht wordt van het plegen van een delict moet hij op het politiebureau verhoord worden. De verdachte mag vrijwillig naar het bureau komen, maar als hij dat niet doet kan hij aangehouden worden. Als een jongere op heterdaad betrapt wordt bij het plegen van een delict, dan is elke politiemann of -vrouw bevoegd de jongere aan te houden. Buiten heterdaad mag alleen de opsporingsambtenaar de jongere aanhouden. Dit mag echter alleen als de jongere verdacht wordt van een delict waarbij voorlopige hechtenis is toegestaan of als de jongere een valse identiteit opgegeven heeft (Van der Linden 1999).

Als een jongere (12-18 jaar) wordt binnengebracht op het politiebureau komt hij terecht bij 'Jeugdzaken'. Het gepleegde delict zal vervolgens eerst naar zwaarte ingeschat worden. Hierbij wordt gekeken naar verschillende criteria, zoals de wijk- en gezinskenmerken. Ook wordt er in XPOL (politie-registratie systeem), in CVSJC (cliënt volg systeem jongere criminelen) en JVS (jongeren volg systeem) gezocht naar eerdere delicten en kenmerken van de jongere. Het CVSJC en het JVS zullen binnenkort samengevoegd worden tot JCOSS (justitioneel casus overleg support systeem).

In de wat ernstigere gevallen wordt er vervolgens een proces-verbaal opgesteld, waarna een melding wordt gemaakt bij de Raad van de Kinderbescherming. De jongere mag maximaal 6 uur op het bureau gehouden worden voor verhoor (de tijd tussen middernacht en negen uur 's morgens niet meegerekend). De (hulp)officier van justitie kan na het verhoor de jongere in verzekering stellen als dat in belang van het onderzoek is. Dit kan alleen

wanneer er op het delict ten minste een straf van 4 of meer jaar staat. De jongere kan maximaal 3 dagen in verzekering gesteld worden. Alleen bij dringende noodzakelijkheid kan de inverzekeringstelling met 3 dagen door de rechter-commissaris verlengd worden. Uiterlijk 3 dagen en 15 uur vanaf de aanhouding moet de jongere voor een rechter-commissaris verschijnen.

In 2000 werden 47.161 Processen Verbaal voor jongeren opgemaakt (SCP, 2003). Er kunnen door de politie 5 keuzes gemaakt worden als ze een PV van een jongere binnenkrijgen:

1. Politiesepot, jongere gaat met waarschuwing, boete, transactie of schikking naar huis.
2. Politiesepot, jongere wordt naar een project, zoals Pak je Kans, Nieuwe Perspectieven of Plan van Herstel doorgestuurd.
3. Voorwaardelijk politiesepot, de jongere wordt doorgestuurd naar Halt of Opboxen.
4. Jongere doorsturen naar het Openbaar Ministerie.
5. Jongere wordt doorverwezen naar kinderrechter.

Op de punten 2 t/m 5 wordt later teruggekomen.

Bij first-offenders met erg lichte delicten zal vaak een politiesepot met alleen een waarschuwing, boete, transactie of schikking plaatsvinden. Een voorbeeld van een groep die alleen met een boete naar huis gaat zijn de verkeersovertreders, deze worden alleen administratiefrechtelijk 'vervolgd'. Dit is opgenomen in de Wet administratiefrechtelijke handhaving verkeersvoorschriften, ook wel de Wet Mulder genoemd (Van der Linden, e.a. 1999) First-offenders met een iets zwaarder delict maar zonder achterliggende problematiek zullen vaak naar Halt doorgestuurd worden. In Rotterdam is er ook de mogelijkheid deze jongeren door te verwijzen naar het project Opboxen. Bij dit doorverwijzen wordt het Proces Verbaal vooralsnog niet doorgestuurd naar het OM. De jongeren kunnen ook naar een project als Pak Je Kans, Nieuwe Perspectieven of Plan van Herstel doorverwezen worden. Deze zijn niet strafrechtelijk geregeld. Als de jongere deze projecten niet goed doorloopt zit er geen sanctie aan vast, zoals bij Halt het geval is. Het PV van de jongere wordt doorgestuurd naar het OM als hij/zij wel first-offender is, maar achterliggende problematiek heeft, een wat zwaarder delict heeft gepleegd of een zogenaamde 'mislukte Halt' is. Ook nu krijgt de jongere vooralsnog geen aantekening in de justitiële documentatie. De jongere zal zelden direct doorgestuurd worden naar de kinderrechter. Dit kan wel gebeuren als de jongere bijvoorbeeld herhaaldelijk niet op een SIL¹zitting (die door het OM gehouden wordt) komt opdagen, of een erg zwaar delict heeft gepleegd. De officier van justitie kan dan bij de rechter aanvraag doen voor een civielrechtelijke maatregel van kinderbescherming of een strafvervolging (Van der Linden e.a. 1996). Het zogenaamde 'jeugdstrafblad' dat de jongere dan krijgt, verdwijnt als de jongere 18 wordt, tenzij hij/zij een zeer ernstig delict heeft gepleegd of nog in zijn proeftijd zit.

---

¹ Standaard Interventie Lijst.

Hulpverleningsprojecten

Er zijn veel verschillende projecten waarnaar een jongere doorgestuurd kan worden. In deze paragraaf zal aandacht worden geschonken aan een aantal projecten dat in Rotterdam loopt. Deze projecten worden gefinancierd door de gemeente.

Nieuwe Perspectieven

Het project Nieuw Perspectieven heeft als doel hulpverlening aan te bieden voor jongeren tussen de 12 en 24, die op weg zijn naar een crimineel bestaan. Men wil afglijden naar de criminaliteit tegengaan door een intensieve begeleiding en bemiddeling. Het project stimuleert het naar school gaan en werken, herstel van contacten met het gezin en in de samenleving, en het hebben van een gerichte vrijetijdsbesteding. Op deze wijze kan de jongere zijn kansen vergroten op maatschappelijke participatie.

De jongeren die naar dit project verwezen worden hebben de potentie het criminele pad op te gaan. Ze hebben al hun eerste stappen in deze richting gezet. Het zijn jongeren die hun school niet afgemaakt hebben, geen werk en geen geld hebben, jongeren die hun geld verdienen met diefstallen, berovingen, de verkoop van drugs of die drugskoerier zijn.

Nieuwe Perspectieven is door de GGD opgezet en wordt in Rotterdam uitgevoerd door de stichting Jongerenwerk op Zuid en de stichting Humanitas. De jongeren krijgen iemand toegewezen van de zogeheten interventieteams, die hen intensief begeleidt vanuit de sociale omgeving van de jongere: het buurthuis, de school en het gezin. Deze aanpak kan resulteren in een vertrouwensband, waarin geprobeerd wordt bedreigingen in het leven van de jongere om te buigen en kansen te benutten.¹

Pak je Kans

Pak je Kans is een programma dat gericht is op vroegtijdige signalering en interventie in probleemsituaties van jongeren. De jongeren die naar dit project worden verwezen hebben vaak nog geen delict gepleegd (of alleen een heel licht delict), maar zitten wel in een problematische situatie. De politie is de instantie die voornamelijk jongeren doorstuurt naar dit project. Als de politie bijvoorbeeld afwijkend gedrag, problemen in het gezin van de jongere signaleert of omgang met criminele jongeren dan wordt de jongere doorverwezen naar Pak Je Kans. Er wordt dus niet gewacht tot de jongere een (zwaar) delict pleegt. Er wordt een hulpverleningsaanbod van maximaal 3 maanden georganiseerd. Pak je Kans is in Rotterdam een samenwerkingsproject tussen de regiopolitie Rotterdam-Rijnmond, de GGD en Humanitas.²

---

¹ <http://www.opgroeien.rotterdam.nl>

² <http://www.opgroeien.rotterdam.nl>

Glenn Mills

Glenn Mills is een opvoedkundig instituut, waar jongeren met meerdere strafbare feiten terecht komen. Zogenaamde first-offenders worden niet in het programma opgenomen. Vooral jongeren die in groepsverband delicten plegen, een OTS (Onder Toezicht Stelling) of UH (uithuisplaatsing) hebben, normaal begaafd zijn en ouder dan 14 jaar, komen in aanmerking voor dit instituut. Er kunnen maximaal 150 jongeren opgenomen worden, waardoor niet iedereen aangenomen wordt. De jongeren moeten door de Raad voor de Kinderbescherming, Bureau Jeugdzorg (gezinsvoogdij, jeugdreclassering) of een andere jeugdzorginstelling aangemeld worden. Het programma duurt 18 tot 24 maanden, afhankelijk van de ontwikkeling van de jongere (Glenn Mills Journal januari 2003).

De doelstelling van het instituut is het antisociale gedrag te veranderen in pro-sociaal gedrag en de noodzakelijke praktische en sociale vaardigheden te ontwikkelen om verandering in het gedrag te waarborgen. Het instituut is geen gesloten inrichting. In het gehanteerde systeem zijn groepsdruk, het verkrijgen van status en controle door de jongeren zelf erg belangrijk. Er wordt gebruik gemaakt van een promotiesysteem, waarbij de jongere elke keer als hij promoveert meer rechten krijgt, zoals weekendverlof.¹ Sinds de start van een Glenn Mills School bij de Hoenderloo Groep hebben de ministeries van VWS en Justitie van de school een structurele voorziening gemaakt en zijn er 100 justitiële plaatsen ingekocht.

Plan van Herstel

In Rotterdam is door de Stuurgroep Veiligheid het Plan van Herstel opgesteld om de problematiek in het stadsdeel 'Oude Noorden' aan te pakken. Marokkaanse jongeren met politiecontacten of dreigende politiecontacten nemen in dit plan een belangrijke plaats in. Diverse organisaties in het Oude Noorden zetten zich gezamenlijk in om op alle levensterreinen de positie en het functioneren van Marokkaanse ouders en jeugdigen te verbeteren. Het Plan van Herstel is een zogenaamde 'Communities That Care'- benadering.

CTC is een integrale aanpak op buurt/wijkniveau, die gericht is op het voorkomen van probleemgedrag bij kinderen en jongeren van nul tot achttien jaar. Men ontwikkelt activiteiten op het gebied van veiligheid, gezinsondersteuning, onderwijs, werk en vrije tijd. Het uitgangspunt is om de Marokkaanse gemeenschap actief te betrekken bij deze activiteiten.

Enkele activiteiten zijn:

- Het trainen van agenten in de omgang met jongeren uit etnische groepen en in het signaleren van probleemgedrag.
- Een maatjesproject van de Ichtus Hogeschool Rotterdam, waarmee men tracht te voorkomen dat schoolkinderen met lichte gedragsproblemen op het verkeerde spoor raken.

Volgens het Plan van Herstel is schooluitval de belangrijkste risicofactor voor crimineel gedrag bij jongeren. Vooral Marokkaanse tieners zullen daarom

---

¹ www.hoenderloo-groep.nl

ondersteund worden bij hun overstap naar het middelbaar onderwijs. Twintig studenten zullen jongeren gaan begeleiden¹.

Gezinsgedragsinterventie (GGI)

In Rotterdam wordt hulp aangeboden aan gezinnen met jongeren tussen de vijf en twintig jaar, waarin tenminste één van de kinderen herhaald crimineel gedrag vertoont. Het doel van het project is opvoedingsondersteuning geven.

Met de jongeren en ouders wordt een contract afgesloten, waarin doelen worden geformuleerd. Na afsluiting van de interventie wordt twee keer (na 3 en 6 maanden) gekeken of deze gehaald zijn. De doelen zijn voornamelijk gericht op het veranderen van gedragspatronen tussen de jongeren en de ouders. Er is namelijk vaak een te geringe betrokkenheid van de ouders bij het kind, afwijzing van het kind door de ouders (of omgekeerd), gebrekkige controle en (gedrags)grenzen worden niet adequaat gesteld en bewaakt.

Van succes is sprake als de jongere en zijn ouders tenminste 6 maanden na de interventie, uitsluitend gebruik maken van niet-gewelddadige, niet-bedreigende, niet-dwingende gedragspatronen. Ook is belangrijk dat de jongere zelf en mensen in de omgeving van de jongere op dat moment het gevoel hebben dat de jongere een normale ontwikkeling tegemoet gaat.

Het project wordt stedelijk en stadsregionaal uitgevoerd. Uitvoering van de hulpverlening wordt door Humanitas gedaan en de supervisie, evaluatie en beschrijving van de interventie zal plaatsvinden door de desbetreffende projectleider van de GGD.²

Lus di Trafiko

Rotterdam heeft het programma Lus di Trafiko (verkeerslicht) speciaal voor Antillianen en Arubanen opgericht en dan voornamelijk voor kinderen, tienermoeders en alleenstaande moeders. Het doel van het programma is preventie (voorkomen van het buiten de maatschappij vallen), curatie (bevorderen van zelfstandig maatschappelijk functioneren) en repressie (tegengaan van criminaliteit). De bestuursdienst van Rotterdam (Sociaal Economische Zaken) is verantwoordelijke voor dit programma.

‘Ruman Grandi’ (grote broer of zus) is één van de projecten die door Lus di Trafiko is geïnitieerd. De doelgroep van dit project zijn jongeren tussen de 12 en 24 die op meerdere terreinen problemen ondervinden. De onderscheiden terreinen zijn: onderwijs, werk, inkomen, intieme relaties, sociale netwerk, ouderschap, schuldenproblematiek, huisvesting, verslaving, criminaliteit, seksualiteit en algemene dagelijkse levensbehoeften.

Het is de bedoeling dat een jongere intensief begeleid wordt door een mentor die in 50% van de gevallen ook Antilliaans is. Deze mentor bouwt een vertrouwensrelatie op met de jongere en samen stellen ze een plan op. Aan de hand van dit plan worden de diverse leefgebieden, de dagelijkse activiteiten,

---

¹ www.ilv.nl, www.minjus.nl

² www.opgroeien.rotterdam.nl

versterkt. De ruman grandi zullen trachten het gemis aan autoriteit (de meeste jongeren komen uit één oudergezinnen) te compenseren. Het doel is de leef- en woongewoonten van de jongere te verbeteren. Het project Ruman Grandi is een initiatief van Riagg Rijnmond Noordwest. Het doel was om 100 Antillianen te bereiken. Tussen 2001 en 2003 zijn 139 Antillianen bereikt¹ (Gemeente Rotterdam 2004).

Programma Match

Het programma Match is gericht op jongeren tussen de 4 en 24 jaar die kwetsbaar zijn om criminele activiteiten te gaan ontwikkelen. Ze hebben bijvoorbeeld problemen op school, spijbelen, hebben geen goede vrijetijdsbesteding of hebben problemen thuis. Belangrijk is dat de jongeren nog niet crimineel zijn. Per jongere wordt een vrijwilligster gekozen die de jongere goed kan begeleiden. Samen ondernemen ze activiteiten zoals sporten of naar de bioscoop gaan en de begeleider kan de jongere ook helpen met zaken als solliciteren of naar school gaan. De vrijwilliger en jongere moeten minstens een jaar bij elkaar blijven. Het programma wordt gesubsidieerd door de dienst Sociale Zaken en Werkgelegenheid en valt onder het gemeenteprogramma 'opgroeien in Rotterdam'².

Halt en Opboxen

Verwijzingen naar het project Halt en het project Opboxen vinden plaats in een strafrechtelijk kader. Dat betekent dat de jongere als hij het project niet goed doorloopt weer terug wordt gestuurd naar de politie. Het project Opboxen kan ook gevolgd worden zonder een verwijzing door de politie, in tegenstelling tot Halt.

Halt

Jongeren tussen de 12 en 18 jaar kunnen doorverwezen worden naar een Haltbureau (het alternatieve straf bureau) als de jongere zich schuldig heeft gemaakt aan:

- openlijke geweldpleging tegen goederen
- eenvoudige vernielingen (inclusief graffiti)
- eenvoudige vormen van brandstichting
- (poging tot) diefstal/verduistering
- heling, kopen of verkopen van gestolen goederen
- verwisselen van prijskaartjes

---

¹ www.rumangrandi.nl www.opgroeien.rotterdam.nl

²

http://www.ilv.nl/veiligheidsthemas/jeugd_en_veiligheid/individuele_begeleiding/0239_rotterdam.htm, <http://www.match-rotterdam.nl/main.html>

- straatschenderij; baldadig gedrag in het openbaar
- het zich bevinden op verboden terrein
- bezit van illegaal vuurwerk
- afsteken van legaal en illegaal vuurwerk buiten de toegestane tijd
- bezit van vuurwerk buiten de periode dat vuurwerk verkocht mag worden/bezit van meer dan 10 kg vuurwerk in de periode dat vuurwerk verkocht mag worden.
- strafbare feiten in plaatselijke verordeningen die betrekking hebben op vuurwerk of baldadig gedrag¹

De jongere moet verder het delict bekend hebben, maximaal 1 keer eerder bij Halt geweest zijn en dat moet minstens 1 jaar geleden zijn. De jongere moet tevens instemmen met een verwijzing naar Halt. Als aan één van deze eisen niet voldaan is, mag de politie de jongere alleen naar Halt doorverwijzen met toestemming van de officier van justitie². Bij een goede afronding van de Halt-straf wordt het proces verbaal niet doorgestuurd naar het ministerie van justitie. In 2002 zijn 21.627 jongeren doorverwezen naar Halt, in 2003 23.255.¹

Een Halt-procedure begint met een gesprek op het Halt-bureau. In dit gesprek kan de jongere zijn/haar verhaal doen, wordt uitgelegd wat de Halt-procedure inhoudt en wat er van de jongere verwacht wordt. De jongere kan vervolgens kiezen om de Halt-procedure te doorlopen of om terug te worden gestuurd naar de officier van justitie. De ouders/verzorgers worden ook uitgenodigd bij dit gesprek. Vervolgens gaat de jongere enkele uren (2-20) aan het werk en wordt de eventueel aangerichte schade vergoed. De voorkeur is dat het werk gerelateerd is aan het gepleegde delict (bijvoorbeeld werken in de winkel waar de jongere winkeldiefstal heeft gepleegd). Als dit haalbaar is wordt de jongere de mogelijkheid geboden zijn excuses aan te bieden aan de slachtoffers van zijn of haar delict.

Wanneer de jongere alle opgestelde afspraken is nagekomen is de Halt-afdoening geslaagd, waarna de politie de zaak seponeert. Als de Halt-afdoening mislukt, dan wordt het Proces-verbaal van de jongere naar de officier van justitie gestuurd, vindt een aantekening in de justitiële documentatie plaats en bepaalt de officier over een verdere afhandeling. Belangrijke voordelen van de Halt-afdoening zijn dat de procedure een buitenjustitiële afhandeling is, schadevergoeding voor benadeelden wordt meegenomen, de afdoening snel afgehandeld kan worden en pedagogisch verantwoord is (folder Bureau Halt Rotterdam).

Opboxen

Jan en John Schildkamp zetten zich in Hoogvliet (wijk in Rotterdam) en omstreken in voor randgroepjongeren. Deze jongeren kunnen bij hen op de boksschool training krijgen en zelf trainingen geven. Door deze trainingen leren

---

¹ www.halt.nl

² Sinds het schooljaar 2004-2005 loopt een proef waarin spijbelaars een Halt-straf krijgen in plaats van naar de rechter gezonden worden (Volkskrant 22-09 2005).

ze omgaan met de andere jongeren. Als "tegenprestatie" volgen zij een programma sociale vaardigheidstraining, basiseducatie en maatschappij-oriëntatie. De deelnemers van het project Opboxen, die overigens meestal tussen de 15 en 27 jaar oud zijn, kunnen op verschillende wijzen aangemeld worden. Sommige jongeren melden zichzelf aan, nadat ze over het project hebben gelezen in een folder. Anderen worden door de politie, Werkstad, Raad voor de Kinderbescherming, Jeugdreclassering of andere instanties aangemeld. Het project wordt ingekocht door stichting Werkstad, Raad voor de Kinderbescherming en de deelgemeente Hoogvliet. Uit gegevens op de website blijkt dat in 2003 28% van de jongeren uit het project is verdwenen zonder dat er iets van vernomen is, 7% haakte af in de oriëntatiefase, en 3% belandde in detentie. 35% van de jongeren is weer aan het werk, 13% naar school en 11% volgt een vervolgttraject. Samengevat is er dus een zogenaamde positieve uitstroom van 59% en een negatieve uitstroom van 41%.¹ Gegevens over recidive worden helaas niet gegeven.

Openbaar ministerie

Het Proces Verbaal van een jongere wordt doorgestuurd naar het OM wanneer de jongere bijvoorbeeld een te zwaar delict heeft gepleegd om naar Halt doorverwezen te kunnen worden, de Halt-afdoening niet goed doorlopen is of er gerecidiveerd is na een Halt-afdoening. Het Openbaar Ministerie krijgt in Nederland sinds 1996 per jaar gemiddeld 26.000 zaken van jongeren doorverwezen. De zaak kan zonder of met tussenkomst van een rechter worden afgedaan. Als de zaak door de officier van justitie behandeld wordt zonder tussenkomst van de rechter volgt doorgaans een zogenaamde SIL zitting (standaard interventie lijst zitting).

Deze SIL zitting (OM zitting) wordt gehouden zodat de officier van justitie kan besluiten wat er met de jongere moet gebeuren. Deze zitting vindt niet direct na de aanhouding plaats, maar op een later tijdstip. Bij deze SIL zitting zijn de Raad voor de Kinderbescherming, de officier van justitie (of jeugdsecretaris) en de jeugdige(n) (en hun ouders) aanwezig. De zitting vindt in Rotterdam plaats op het JIB-kantoor (kantoor Justitie in de Buurt). Bovendien is tijdens de SIL zittingen de taakstraf-coördinator van de Raad voor de Kinderbescherming ook aanwezig om direct met de jeugdige(n) afspraken te maken over de uitvoering van de eventueel opgelegde taakstraf.

Op de SIL zitting kunnen drie beslissingen genomen worden. Ten eerste kan de zaak geseponneerd worden als er gebrek aan bewijs is. Dit is 4560 keer gebeurd in 2000 (SCP, 2003). Ten tweede kan de officier een transactie of schikking aanbieden, vaak betreft dit het betalen van een bepaalde boete. Een schikking is toegelaten voor delicten met een strafmaximum van 6 jaar en voor overtredingen. De verdachte kan ook gevraagd worden afstand te doen van de onder hem in beslag genomen goederen. De officier heeft in 2000 een jongere 8450 maal een transactie aangeboden (SCP, 2003). Aan beide beslissingen

---

¹ www.opboxen.nl

(seponeren en een transactie) wordt vaak de voorwaarde verbonden dat de jongere een leer- of werkstraf uitvoert. Deze straffen kunnen maximaal 40 uur duren. Ten derde kan de officier beslissen de zaak alsnog voor de kinderrechter te brengen. Dit gebeurt ook wanneer de jongere de door de officier aangeboden schikking niet accepteert¹ (Zeijl (red.) 2003, Van der Linden e.a. 1999). In 2000 werden 9200 zaken voor de kinderrechter gebracht (SCP, 2003).

Kinderrechter

In 1/3 van de gevallen die bij het Openbaar Ministerie binnen komen wordt de kinderrechter ingeschakeld. Zoals al eerder gesteld waren dat 9200 zaken in 2000 (Zeijl e.a. 2003). Een jongere wordt voor de kinderrechter gebracht wanneer hij bijvoorbeeld een zeer zwaar delict heeft gepleegd, de jongere al eerdere projecten (bijvoorbeeld ITB) heeft gevolgd of de schikking van de officier van justitie niet accepteert. De jongere wordt vervolgens gedagvaard op de strafrechterlijke zitting van de rechter (kinderrechter of de meervoudige strafkamer van de arrondissementsrechtbank; Van der Linden, 1999).

De rechter kan in de rechtzaak vijf beslissingen nemen:

1. vrijspraak
2. geldboete
3. taakstraf
4. vrijheidsstraf (in een opvanginrichting)
5. Plaatsing In een Jeugdinstelling (PIJ)-maatregel (behandelingsinstelling)

De laatste twee punten zullen later besproken worden. Een geldboete werd in 2000 755 maal opgelegd en een binnenstrafrechtelijke oplegging van een werk of leerproject (dus geen buitenstrafrechtelijke Halt-verwijzing) kwam 5345 keer voor (Zeijl e.a. 2003). Een leerstraf opgelegd door de kinderrechter kan maximaal uit 240 uur bestaan, een werkstraf uit maximaal 200 uur en bij een combinatie van werk en leerstraf kan er maximaal 240 uur gegeven worden. Deze straffen worden door de Raad voor de Kinderbescherming uitgevoerd (Zeijl e.a. 2003, Tilanus 1999). Een vrijheidsstraf werd in 2000 aan 450 jongeren opgelegd. De PIJ-maatregel werd 215 keer opgelegd in 2000 (Zeijl e.a. 2003).

Als de zes uur die de jongere vastgehouden mag worden voor verhoor niet voldoet, wordt de jongere door de hulpofficier van justitie in verzekering gesteld. Deze inverzekeringstelling mag alleen bij delicten waarvoor voorlopige hechtenis is toegestaan. Als het opsporingsonderzoek na 3 dagen nog niet afgerond is, mag de jongere nogmaals 3 dagen vastgehouden worden. Hiervoor moet wel door de officier van justitie zelf toestemming gegeven worden. De rechter-commissaris (bij jeugdzaken is dat de kinderrechter) zal de rechtmatigheid van de inverzekeringstelling beoordelen. Na de 6 dagen van inverzekeringstelling wordt de vrijheidsbeneming voorlopige hechtenis genoemd. De rechter-commissaris kan beslissen de jongere 10 dagen in voorlopige hechtenis (inbewaringstelling) te houden. Na deze 10 dagen van

---

¹ www.minjust.nl, www.overheid.nl

voorlopige hechtenis (16 dagen in totaal) vindt de eerste zitting van meervoudige kamer plaats. Hierbij zijn 3 rechters aanwezig, waarvan er één een kinderrechter is (een andere dan de kinderrechter die al eerder oordeelde over de inbewaringstelling van de jongere). De jongere kan vervolgens weer 30 dagen vastgehouden worden (gevangenhouding), wanneer de rechtbank beslist dat de vrijheidsbeneming terecht is. Na 30 dagen vindt weer een nieuwe zitting plaats, waar de situatie van de jongere opnieuw bekeken wordt. De voorlopige hechtenis kan wederom met 30 dagen verlengd worden. Deze beslissing mag door de enkelvoudige kamer genomen worden. Na deze 30 dagen van voorlopige hechtenis kan de hechtenis nog eenmaal met 30 dagen verlengd worden. De voorlopige hechtenis mag dus maximaal 90 dagen duren.

Bij de eventueel volgende veroordeling tot jeugddetentie wordt de tijd die de jongere voor de veroordeling in verzekering is gesteld en in voorlopige hechtenis door heeft gebracht afgetrokken van de tijd van de straf die opgelegd wordt. Jeugddetentie wordt ten uitvoer gelegd in jeugdinstellingen. Als er sprake is van zware gezinsproblematiek kan de rechter verder nog drie overige beslissingen nemen:

1. De kinderrechter kan bepalen dat de jongere een OTS (Onder Toezicht Stelling) krijgt. Bij deze Ondertoezichtstelling wordt een gezinsvoogd ingeschakeld. Het doel van deze maatregel is de relatie tussen ouder en kind te verbeteren. De OTS duurt een jaar, maar kan per jaar verlengd worden.
2. Ontheffing ouderlijke macht, waarbij de opvoeding van de jongere elders plaatsvindt. De reden hiervoor kan zijn dat de ouders geen goede opvoedkundige vaardigheden hebben, maar ook dat het kind onhandelbaar is
3. Ontzetting ouderlijke macht, waarbij de opvoeding van de jongere ook ergens anders plaatsvindt. De reden hiervoor is ouderlijke misdraging. De maatregelen worden door de gezinsvoogdij-instelling uitgevoerd.

De PIJ-maatregel en de vrijheidsstraf

De door de rechter opgelegde vrijheidsstraf en PIJ-maatregel worden in de justitiële jeugdinrichtingen uitgevoerd. De justitiële jeugdinrichtingen zijn bedoeld voor 12 tot 18 jarigen, al worden er ook wel wat oudere jongeren opgenomen. Er zijn op het moment 17 inrichtingen, waarvan er acht een rijksinrichting en negen een particuliere inrichting zijn. De rijksinrichtingen worden volledig gefinancierd door de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) en ook het personeel is in dienst van deze dienst. Particuliere jeugdinrichtingen worden volledig door de DJI gesubsidieerd. Het aantal formele plaatsen in jeugd-inrichtingen is van 1997 tot en met 2001 toegenomen van 1410 tot 2122 plaatsen. De ook daadwerkelijk gebruikte capaciteit is in diezelfde periode toegenomen van 1338 tot 1959 plaatsen.¹

---

¹ www.dji.nl

Op 30 juni 2000 bevond 40% van de jongeren zich in de jeugdinrichting omdat ze in voorlopige hechtenis waren, 48% voor een strafrechtelijke (PIJ) maatregel en 11% van de jongeren zat voor een vrijheidsstraf (Ministerie van Justitie-DPJS 2001)

PIJ-maatregel

Een jongere kan ten eerste in een inrichting terecht komen door de oplegging van de PIJ (plaatsing in een jeugdinrichting) maatregel. Sinds 1 september 1995 is de Tbr (ter beschikkingstelling van de regering) en de Pibb (plaatsing in een inrichting voor buitengewone behandeling) vervangen door deze PIJ-maatregel. De rechter kan de jongere deze maatregel opleggen als de jongere een ontwikkelingsstoornis heeft die tot het misdrijf heeft geleid. In 2000 hebben 215 jongeren de PIJ-maatregel opgelegd gekregen (Zeijl e.a. 2003). De PIJ-maatregel duurt in principe twee jaar, maar kan bij jongeren die een geweld- of zedendelict hebben gepleegd verlengd worden tot vier jaar. Als de jongere tijdens het plegen van het delict een gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke stoornis had, kan de maatregel tot 6 jaar verlengd worden.

Er zijn twee soorten jeugdinrichtingen namelijk opvanginrichtingen en behandelinrichtingen. De jongeren die een PIJ-maatregel hebben gekregen worden opgenomen in de behandelinrichting (13 in Nederland). Deze open inrichting heeft een iets breder doel dan de opvanginrichting. Hier zitten voornamelijk jongeren met ernstige gedragsproblemen. In de behandelinrichting wordt gewerkt aan het ontwikkelen van verschillende vaardigheden die de jongere kunnen helpen zelfstandig in de maatschappij te functioneren. Zo wordt omgangsvormen, persoonlijk hygiëne en werkethiek aangeleerd en worden specifieke ontwikkelingsstoornissen behandeld. De jongeren die in deze inrichting terecht komen hebben een PIJ-maatregel gehad (30% in okt. 2002) of een OTS (onder toezicht stelling) met een speciale UH (uit huis) plaatsing (49% op okt. 2002) van de rechter opgelegd gekregen. In de inrichting wordt de jongere behandeld en opgevoed. Er vinden gesprekken plaats met psychologen of psychiaters (individueel of in een groep).

Op 1 oktober 2002 was in deze behandelinrichtingen 5% van de jongeren 13 jaar of jonger, 24% was 14 of 15 jaar, 48% 16 of 17 en 23% 18+. Hieruit blijkt dat ondanks het feit dat de jeugdinrichting voor jongeren tot achttien jaar bedoeld zijn, er veel achttienjarige en oudere jongeren aanwezig zijn. Van de jongeren was het grootste gedeelte van Nederlandse afkomst (58%), 19% van Marokkaanse afkomst, 11% van Surinaamse, 2% van Turkse en 5% van Antilliaanse afkomst. Verder was 10% van andere niet-westerse en 4% van andere westerse afkomst¹.

Jeugddetentie

Jongeren kunnen ten tweede in een jeugdinrichting terechtkomen wanneer ze in voorlopige hechtenis zitten of hun straf (jeugddetentie) uitzitten. Een

---

¹ <http://www.dji.nl>

vrijheidsstraf werd in 2000 aan 450 jongeren opgelegd (Zeijl e.a. 2003). Deze jongeren zitten niet in een behandelinrichting, maar in een gesloten opvanginrichting, waarvan er 11 zijn in Nederland. De jongere leeft in een wooneenheid bestaande uit twaalf personen met eigen keuken en sanitair. De dagindeling heeft een opleidend doel zodat de jongere makkelijker in de samenleving kan terugkeren. In de opvanginrichtingen waren op 1 oktober 2002 de jongeren in 8% van de gevallen 13 of jonger, 14 of 15 jaar (30%), 16 of 17 jaar (48%) of 18+ (15%). Verder bevonden zich op 1 oktober 2002 voornamelijk jongeren van Nederlandse afkomst in deze inrichtingen (40%), 13% van de jongeren was van Marokkaanse afkomst, 12% van Surinaamse, 8% van Antilliaanse en 4% van Turkse afkomst. Van andere niet-westerse afkomst was 23% en 4% van andere westerse afkomst¹.

Jeugdreclassering en gezinsvoogdij

Het Openbaar Ministerie, de Kinderrechter of de Raad voor de Kinderbescherming kan beslissen de Jeugdreclassering in te schakelen. Dit gebeurt bij jongeren met een achterliggende problematiek (bijvoorbeeld in de thuissituatie, op school of werk of in de vrije tijd, met vrienden) en bij de zwaardere criminele jongeren. Ook kunnen jongeren op aanvraag van de directeur van een justitiële inrichting begeleid worden door de jeugdreclassering, tijdens en na de detentieperiode. Het doel van de jeugdreclassering is de sociale integratie van delinquente jongeren te verbeteren en zodoende recidive te verminderen of te stoppen. Dit doet men voornamelijk door de jongere structuur, een zinvolle dag- en vrijetijdsbesteding te geven en sociale vaardigheden aan te leren.

De jeugdreclassering heeft drie verschillende wijzen van begeleiding van criminele jongeren:

- De reguliere begeleiding die gericht is op de wat zwaardere criminele jongeren die dreigen een criminele loopbaan te beginnen.
- De individuele trajectbegeleiding criem, gericht op licht criminele jongeren uit etnische minderheden.
- De individuele trajectbegeleiding harde kern, gericht op reeds zwaar criminele jongeren.

De jongeren met individuele traject begeleiding (ITB) worden een stuk intensiever begeleid dan de reguliere jongeren. In totaal werden er in 2000 4533 jongeren bij de jeugdreclassering begeleid. Van deze 4533 namen 100 à 200 jongeren deel aan een ITB.

De jeugdreclassering is verantwoordelijk voor de ITB, de Raad voor de Kinderbescherming helpt met het selecteren van de cliënten. De jeugdreclassering valt samen met de gezinsvoogdij onder het Bureau Jeugdzorg¹ (Ministerie van VWS 2002 en Ministerie van Justitie 2002²). De politie heeft bij de ITB harde kern een controlerende taak.

---

¹ www.justitie.nl

² Informatiebrochure Wet op de Jeugdzorg, 2003.

De begeleiding van de jongeren gebeurt zeer intensief. Vaak wordt per dag en per uur een invulling gegeven aan de dagbesteding van de jongere. Zo worden bijvoorbeeld tijden aangegeven waarop de jongere thuis moet zijn. De jongeren begaan overtredingen wanneer ze bijvoorbeeld een keer niet op de afgesproken tijd thuis aangetroffen worden door de politie. De jongere krijgt bij de eerste overtreding een gele kaart, bij de tweede een rode kaart. Na deze rode kaart, of als de jongere recidiveert tijdens de begeleiding, kan hij 'teruggestuurd' worden naar het OM. De jeugdreclassering vraagt in zo'n geval een TUL (ten uitvoerlegging straf) zitting aan, waarin door een rechter besloten wordt dat/of de eerder vastgestelde straf nu wel tot uitvoer zal worden gebracht. Als jongere al ITB heeft doorlopen en daarna recidiveert dan kan hij door de rechter gevangenisstraf opgelegd krijgen.

Reguliere begeleiding jeugdreclassering

De meeste jongeren die door de jeugdreclassering begeleid worden zijn tussen de 15-17 jaar, maar de groep waar de jeugdreclassering zich op richt is jongeren tussen 12-18. Vereist voor begeleiding is een door de jongere gepleegd delict en een proces verbaal. Voor elke jongere wordt een Plan van Aanpak gemaakt. Er is gemiddeld twee keer of minder per maand contact tussen de jongere en de begeleider. Hoe zwaarder de problemen van de jongere, des te hoger de contactfrequentie. De begeleiding start soms voor de strafzitting, soms na de veroordeling door de kinderrechter, soms tijdens en na het verblijf in een justitiële jeugdinrichting en soms na het uitvoeren van een leer- of taakstraf.

De jeugdreclassering tracht 4 doelen te bereiken bij de jongere:

- jongere komt afspraken met begeleider na
- jongere heeft zinvolle dagbesteding (werk of school)
- jongere heeft zinvolle vrijetijdsbesteding
- jongere recidiveert niet

(Kruissink e.a., 2002)

Individuele Traject Begeleiding harde kern

Individuele Traject Begeleiding harde kern wordt aangeboden aan jongeren die zware delicten plegen en tussen de 12 en 24 jaar oud zijn. De ITB harde kern kan 6-12 maanden duren en wordt door de rechter opgelegd, vaak ter vervanging van een vrijheidsstraf. In 2001 zijn 317 jongeren (waarvan 12 meisjes) en in 2002 t/m oktober 243 jongeren (waarvan 8 meisjes) ingestroomd in de ITB harde kern. Als de instroom zo door is gegaan betekent dat dat de instroom in 2002 wat lager was dan in 2001 (Ministerie van Justitie 2002). In 2000 pleegden de harde kern jongeren voornamelijk vermogensdelicten (66%) (IVR 2002).

De trajecten van ITB harde kern kunnen de volgende elementen bevatten:

- het vinden en behouden van dagbesteding (scholing, arbeid en vrijetijdsbesteding)
- het regelen van basisvoorwaarden (huisvesting en levensonderhoud)

- trainingen (sociale vaardigheden, ervaringsleren, agressietraining)
- behandeling (psychiatrie, verslaving)
- netwerk aanpak, waaronder opvoedingsondersteuning.

Individuele Traject Begeleiding criem

De ITB criem wordt aangeboden aan licht criminele allochtone jongeren tussen de 12 en 18. De ITB criem duurt maximaal 3 maanden. In 2001 zijn 308 jongeren (waarvan 32 meisjes) in de criem ingestroomd. In 2002 t/m oktober zijn 357 jongeren (waarvan 43 meisjes) ingestroomd in de ITB criem, wat een sterke stijging betekent in vergelijking met 2001 (Ministerie van Justitie 2002)

De Raad voor de Kinderbescherming

De Raad voor de Kinderbescherming behoort sinds de Nieuwe Wet op de Jeugdzorg, die januari 2004 is ingegaan, onder Bureau Jeugdzorg. De raad kan op verschillende momenten in het strafproces worden ingeschakeld. Het eerste moment is wanneer er een PV voor de jeugdige delinquent gemaakt wordt. De raad moet op dat moment gecontacteerd worden door de politie. Als de jongere in verzekering gesteld wordt, doet de kindbescherming een zogenaamd 'onderzoek in verzekeringstelling'. In dit onderzoek wordt met de jongere, de school en de ouders gepraat. Adviezen worden gegeven aan de rechter-commissaris en eventueel de officier van justitie. Als de jongere niet in verzekering gesteld wordt, doet de raad een basisonderzoek. Hierbij wordt de BARO (BASis RaadsOnderzoek)-methodiek, door prof. Dorelijers ontwikkeld, gebruikt, waarbij gekeken wordt naar risicofactoren en beschermende factoren in het leven van de jongere. Mochten er nieuwe onderzoeksvragen naar boven komen die niet in dit onderzoek beantwoord kunnen worden dan volgt een 'aanvullend raadsonderzoek'. Zo kunnen zaken als de opvoeding, vrije tijd en de persoonlijkheid van de jongere beter onderzocht worden. Vervolgens kan een (straf) advies worden gegeven aan het OM.

Voor de onderzoeken zijn drie personen belangrijk: de raadsonderzoeker, de teamleider en de gedragsdeskundige. Om de communicatie tussen deze mensen te bevorderen vindt bij de kindbescherming in Rotterdam zogenaamd multidisciplinaire overleg (MDO) plaats.

Een tweede moment wanneer de kindbescherming ingeschakeld wordt, is bij het coördineren van de taakstraffen die door de officier of de kinderrechter opgelegd zijn. Deze taakstraf kan bestaan uit een werkstraf, een leerstraf of een combinatie van beide. De werkstraf mag niet bij een commerciële organisatie uitgevoerd worden. De leerstraf wordt meestal in groepen uitgevoerd en bestaat meestal maar uit 1 soort cursus. Voorbeelden van leerstraffen in Rotterdam zijn: Slachtoffer In Beeld, Sociale Vaardigheidstraining, bajesverkenning en Agressie Regulering Training. Als een jongere de taakstraf niet afmaakt kan als advies aan het OM gegeven worden om elke 40 uur taakstraf om te zetten in 1 week detentie.

De kindbescherming heeft in 1993 van de Staatssecretaris van Justitie de opdracht gekregen om voor ‘casusregie’ in de jeugdstrafrechtketen te zorgen. Het doel van deze regie is ten eerste inzicht te krijgen in het proces van de jongere vanaf de opmaak van een PV tot en met de nazorg na een justitiële afdoening. Ten tweede is het doel om in de casussen actief te sturen door aan te geven welke en wanneer er actie ondernomen moet worden. Van groot belang in deze is dat de doorlooptijd van jongeren versneld wordt. Zo moet er bijvoorbeeld voorkomen worden dat het te lang duurt voordat het doorgezonden PV door de kindbescherming wordt behandeld, of dat er een SIL-zitting plaatsvindt. De jongere moet zo vroegtijdig, snel en consequent mogelijk aangepakt worden. De casusregisseur is verantwoordelijk voor de jongere op de momenten wanneer er geen raadsonderzoeker direct met de jongere bezig is (Raad voor de Kinderbescherming, 2001). Sinds in 2003 het JCO is ingevoerd, is de Raad voor de Kinderbescherming casusregisseur van dit overleg.

12-minners en de STOP-reactie

Jongeren onder de 12 jaar die zijn aangehouden voor een delict kunnen niet strafrechtelijk vervolgd worden. Wel heeft de politie de mogelijkheid de jongere de zogenaamde ‘stop-reactie’ aan te bieden. Deze reactie is bedoeld voor jongeren onder de 12 die een Halt-waardig delict gepleegd hebben. De 12-minner krijgt geen proces verbaal, maar kan wel opgenomen worden in het CVS (client volg systeem). Bij de aanhouding van de jongere moet aan de ouders gevraagd worden of zij behoefte hebben aan de STOP-reactie en de ouders moeten hiervoor dus ook toestemming geven.

Het is een vrijwillig en ook vrijblijvend aanbod ter ondersteuning van ouders en opvoeders bij het corrigeren van hun kinderen. Het is hierbij niet noodzakelijk dat de jongere toegeeft het delict gepleegd te hebben (zoals bij Halt). De Stop-reactie duurt maximaal 10 uur en bestaat uit verschillende opvoedkundige activiteiten. Zo kan er rollenspel worden gedaan, een opstel worden gemaakt of een groepsopdracht worden gedaan. Standaard is dat zij hiernaast hun excuses moeten aanbieden aan degenen die zij hebben benadeeld. Het kind voert geen werkzaamheden uit (zoals bij Halt). De STOP-reactie wordt overigens wel uitgevoerd op een Halt-bureau.¹ In 2001 kregen 1639 kinderen een STOP-reactie en in 2003 2304 kinderen, er is dus sprake van een duidelijke stijging van de STOP-verwijzingen.²

Strafblad

Jongeren die jonger zijn dan 16 jaar krijgen geen strafblad. Jongeren ouder dan 16 jaar krijgen alleen een strafblad als ze in jeugddetentie hebben gezeten, een geldboete van meer dan 113 euro hebben gehad, een taakstraf van meer dan 40

---

¹ www.justitie.nl

² www.halt.nl

uur of een plaatsing in een inrichting voor jeugdigen. Bij de jeugddetentie en de plaatsing in een inrichting (PIJ-maatregel) wordt het strafblad na 4 jaar uit de registers verwijderd, in de andere gevallen na 2 jaar. Dit is sneller dan bij volwassenen (8 en 2 jaar). Deze periode start pas bij het verlaten van de gevangenis/inrichting (Bac e.a. 2004).

Conclusie

Het is duidelijk dat er in Nederland een zeer gedifferentieerd systeem bestaat voor de opvang van jongeren die het rechte pad zijn kwijtgeraakt of die dreigen dit kwijt te raken. Het is niet verwonderlijk dat er zodoende allerlei coördinatieproblemen ontstaan, waardoor deze opvang bureaucratiseert en traag verloopt.

Verschillende initiatieven zijn genomen om deze afstemmingsproblematiek het hoofd te bieden, zoals de instelling van een gezinscoach of het onderbrengen van hulpverleningsorganisaties onder één overkoepelend Bureau Jeugdzorg. Het initiatief dat in het kader van deze studie relevant is, is het JCO, dat eerder in dit hoofdstuk aan de orde is gekomen.

Opgemerkt kan nog worden dat bij een zo welhaast extreem heterogeen aanbod van hulpverlening en repressie men ernstige vraagtekens kan zetten bij de vermoedelijke effectiviteit en efficiëntie van alle inspanningen. Door de enorme versnippering is er ook nauwelijks zicht te krijgen op de resultaten die behaald worden. Over wat langere termijn bezien doorloopt iedere jongere een volstrekt individueel traject, dat bestaat uit een mix van bijvoorbeeld Halt, ITB, PIJ-maatregel gevolgd door jeugdreclassering, enzovoorts. Evaluatie van de afzonderlijke elementen in een dergelijk individueel traject is dan bijna onmogelijk. In het hiervolgende kan daar dan ook niet op worden ingegaan. De nadruk ligt op een beschrijving van de ervaring van de jongeren met dit systeem van hulpverlening en repressie in het algemeen.

Hoofdstuk 5

Steekproef, respons, veldwerk

Om een antwoord te geven op de onderzoeksvraag van dit deelonderzoek zijn 75 probleemjongeren geïnterviewd. Op twee tijdstippen zijn de jongeren uitgenodigd voor een gesprek en vervolgens met een halfgestructureerde vragenlijst geïnterviewd.¹ Omdat deze criminele jongeren moeilijk te bereiken zijn en interviews tijdrovend zijn, zijn maar 75 jongeren benaderd². Er is gekozen voor een deels kwalitatieve en deels kwantitatieve benadering.

De kwantitatieve informatie uit dit onderzoek wordt zoveel mogelijk getoetst aan de gegevens van het grotere cross-sectionele onderzoek, waarvoor 681 jongeren uit groep 8 van de basisschool ondervraagd zijn d.m.v. een klassikale enquête. In dat onderzoek zijn vergelijkbare gegevens, zoals de sociale contacten van de scholier, geïnventariseerd. Aangezien in de interviews ook nauwkeurig de situatie van de respondent op twaalfjarige leeftijd is vastgesteld, is een goede vergelijking mogelijk tussen de groep 8 leerlingen uit het cross-sectionele deelonderzoek en de criminele jongeren uit dit onderzoek. Een mogelijke zwakte van de gekozen opzet, namelijk het vrij geringe aantal cases, wordt zodoende gecompenseerd.

Selectie jongeren

Om interviews met (allochtone) criminele jongeren te realiseren zijn jongeren uit Rotterdam en omstreken benaderd. Er zijn meerdere redenen waarom voor Rotterdam gekozen is. Allereerst is Rotterdam één van de grootste steden van

---

¹ Op vergelijkbare wijze als de interviews met criminele allochtone jongeren, die door Op den Kamp, Halfhide en Driessen (2002) zijn gerapporteerd.

² Op het tweede meetmoment zijn 65 jongeren bereikt.

het land en een stad waar veel allochtone jongeren wonen (het merendeel van de schoolgaande jeugd is allochtoon, namelijk 62%). In de tweede plaats bestaan er in Rotterdam veel problemen met jeugdige criminelen. Rotterdam biedt dus veel mogelijkheden om jongeren uit onze doelgroep, de criminele (allochtone) jongeren, te bereiken. De jongeren zijn geselecteerd uit het eerder besproken Justitieel Casus Overleg (JCO).

Justitieel Casus Overleg de Noordhoek

Sinds 2001 vindt eens per twee weken bij politiedistrict de Noordhoek een zogenaamd Justitieel Casus Overleg (JCO)¹ plaats. De deelnemers aan dit Rotterdamse overleg zijn de zogenaamde ketenpartners: politie, justitie, Raad voor Kinderbescherming en de jeugdreclassering (als adviseur).

Jongeren worden in Rotterdam in dit tweemaandelijks overleg besproken wanneer ze al eerder met de politie in aanraking zijn gekomen of bij first-offenders als er sprake is van achterliggende problematiek (bijvoorbeeld criminele broers of problemen op school of crimineel gedrag in groepen).

Om te kijken hoe de verwijzing van jongeren naar bepaalde projecten en straffen verloopt, zijn voor dit onderzoek alle meldingen geïnventariseerd die in een willekeurige gekozen periode van 02-04-03 tot 11-04-03 bij 'jeugdzaken' van de politie van district de Noordhoek zijn binnengekomen.

In die negen dagen tijd kwamen er 218 meldingen bij de jeugdpolitie district de Noordhoek binnen. Van deze 218 meldingen werd de helft (109) meteen afgevoerd, omdat de jongeren 18 jaar of ouder waren en niet meer onder jeugdzaken vielen. Van de overgebleven 109 meldingen is de betrokkene, verdachte of benadeelde, 22 keer vrouw en 87 keer man. Het geboorteland van de jongeren is in de meeste gevallen (95) Nederland en ook de nationaliteit is in maar 4 gevallen anders dan Nederlands.

De aanleiding tot de melding is in 87 van de gevallen een delict. Bij 23 meldingen betreft het geen jongere die een delict heeft gepleegd. Er zijn bijvoorbeeld meldingen bij over een gluurder, een verhoor, een vermiste jongere of een kind dat seksueel misbruikt wordt.

Van de overgebleven delictzaken (87) zijn er vervolgens 49 afgevoerd omdat de politie het niet nodig vond om verdere actie, zoals het opnemen van de jongere in het JCO of het doorverwijzen van de jongere naar een project, te ondernemen. Dit waren voornamelijk zaken van first-offenders en zaken waarbij er alleen melding van zogenaamde 'overlast jeugd' is gedaan.

Jongeren die alleen overlast in de buurt bezorgden en uit de zogenaamde '3-b hoek' (Berschenboek, Bleiswijk en Berkel en Rodenrijs) komen werden apart gedocumenteerd, omdat in deze hoek veel overlast van jeugd is (4 maal).

Zeven jongeren kregen een Halt-verwijzing. Zij waren first-offenders van wat zwaardere delicten (bijvoorbeeld de vernieling van een auto). De taak van jeugdzaken is te checken of deze jongeren daadwerkelijk bij Halt terecht zijn gekomen.

---

¹ Het JCO is in hoofdstuk 4 besproken.

Tabel 5.1 Doorverwijzingen Politie Rotterdam de Noordhoek 9 dagen jeugdzaken.

	aantal	%
aantal zaken	218	100
>= 18 jaar	109	50,0
geen delict	23	10,6
delict	87	39,9
delict	87	100
afgevoerd	49	56,3
al in JCO	10	11,5
invoer JCO	9	10,3
Halt	7	8,0
3-b hoek administratie	4	4,6
Nieuwe Perspectieven	3	3,4
aandachtsvestiging	2	2,3
Pak je Kans	2	2,3
verder onderzoeken	1	1,2

Drie jongeren (first-offenders) zijn doorverwezen naar Nieuwe Perspectieven omdat er sprake is van een achterliggende problematiek (familie en zedendelict).

Negen jongeren werden in het JCO opgenomen en tien stonden er al in geregistreerd. Deze 19 jongeren zijn geen van alle first-offenders. Eén jongere geboren in 1992 met een tweede delict is aangemeld bij AMK (Advies- en Meldpunt Kindermishandeling) omdat hij de Stop en de Pak je Kans verwijzingen geweigerd heeft. Dit betekent niet dat hij mishandeld wordt, maar dit is de enige wijze waarop op deze jongere invloed uitgeoefend kan worden. Twee jongeren met een tweede delict zijn naar Pak je Kans verwezen.

Die jongeren die niet in het JCO zijn opgenomen, terwijl ze wel meerdere delicten op hun naam hebben staan, zijn niet opgenomen omdat ze deze keer alleen een 'aandachtvestiging' op hun naam kregen. Bij een aandachtvestiging wordt de jongere nergens van beschuldigd, maar moet wel (extra) in de gaten gehouden worden.

De jongeren die ten tijde van het onderzoek in het JCO van de Noordhoek worden opgenomen zijn samengevat:

- Allochtone en autochtone jongeren tussen de 12 en 18 jaar¹
- Veelplegers
- First-offenders met achterliggende problematiek (selectie meer ernstige gevallen)

Voor de selectie van jongeren voor het huidige onderzoek zijn nog de volgende criteria toegevoegd:

- Uitzicht op succes ('hopeloze' gevallen zijn minder interessant²)
- Eventueel nog voorkomende andere zeer uitzonderlijke gevallen. Deze zijn echter niet voorgekomen

¹ Bij uitzondering (bij serieuze problemen of veelplegers) worden ook 11 jarigen opgenomen.

² Een aantal jongeren (circa 6) is niet benaderd in verband met zware en manifeste psychiatrische problematiek.

Vanaf 1 april 2003 tot 15 oktober 2004 zijn 182 jongeren die in de Noordhoek wonen geselecteerd voor een interview. De buurtagenten zijn gevraagd of zij persoonlijk een brief bij één of meerdere jongeren wilden afgeven. Alle agenten waren bereid om hieraan mee te werken. In de brief stond een kleine inleiding op het onderzoek, de beloning werd genoemd (15 à 20 euro, afhankelijk van leeftijd) en de vraag of de jongere Bureau Driessen wilde bellen als hij/zij mee wilde werken aan een gesprek. Ook werd de anonimiteit van de jongere benadrukt: *'Een wijkagent heeft jou deze brief gegeven. Dit betekent niet dat hij iets te horen krijgt over wat wij bespreken. Alles waar wij het over hebben blijft tussen ons. Niemand komt te weten wat je vertelt!'*

Na een tijdje werd duidelijk dat veel jongeren aan de agent meedeelden dat ze zouden bellen, maar dit vervolgens niet deden. Er is vervolgens een extra alinea opgenomen waarin vermeld stond dat jongeren die nog dezelfde dag bellen of hun telefoonnummer aan de agent meegeven 5 euro extra kregen boven de 15 euro die ze sowieso kregen (alle jongeren kregen vanaf dit moment onafhankelijk van hun leeftijd hetzelfde bedrag). De jongere ontving dus maximaal 20 euro voor het gesprek.

JCO Centrum en Feyenoord-Ridderster

In september bleek de instroom van jongeren toch te traag te verlopen. Dit werd mogelijkwjs veroorzaakt doordat de jongeren door een agent werden uitgenodigd. Daarnaast was het contact tussen sommige buurtagenten en jongeren al zodanig verstoord door eerdere voorvallen (aanhoudingen e.d.) dat deze agenten liever niet bij de jongeren langsgingen om *'een gunst te vragen, om vervolgens te worden uitgelachen'*. Hierdoor hebben sommige agenten de brief niet persoonlijk overhandigd maar door de brievenbus gegooid. Ook is het mogelijk dat sommige agenten de brief helemaal niet bezorgd hebben, maar dit kunnen wij niet met zekerheid stellen. Uit eerder onderzoek (Op de Kamp et al. 2002) bleek dat de respons nihil was als de brieven niet persoonlijk overhandigd werden of zonder uitleg werden uitgedeeld. Een andere oorzaak van het lage aantal gerealiseerde gesprekken was dat een groot aantal jongeren dat in het JCO van Noord is opgenomen niet in Noord woont maar deze wijk alleen als pleegplaats heeft. Deze jongeren konden dus niet door de buurtagenten uit de Noordhoek benaderd worden. Ook kwam een aantal interviews niet tot stand omdat de respondent op het moment vast zat of omdat hij/zij niet op kwam dagen bij het gesprek.

Er werd vervolgens besloten buiten district Noord ook district Centrum in het onderzoek te betrekken. District Centrum bleek, niet geheel verrassend, meer dan district Noord een zogenaamd 'pleegplaats-district' te zijn, waar jongeren een delict plegen zonder dat ze er wonen. Door het samenwerkingsverband met district Noord konden echter behalve de jongeren die in Centrum wonen ook de jongeren die in Noord wonen en in Centrum delicten plegen benaderd worden. Van District Centrum zijn vanaf september 2003 t/m december 2003 34 jongeren benaderd, waaruit 8 gesprekken zijn voortgekomen (een respons van 24%).

Tabel 5.2 Respons jongeren per district

	doel- groep	niet bereikt ¹	netto doelgroep	geen mede- werking ²	mede- werking	% respons
Noord	182	6	176	132	44	25,0
Centrum	35	1	34	26	8	23,5
Feyenoord- Ridderster	70	12	58	35	23	39,7
totaal	287	19	268	193	75	26,2

¹ Bijvoorbeeld doordat de jongere vast zat, in lopend politieonderzoek zat (agent dit onderzoek er niet doorheen wilde hebben lopen) of de jongere 'zoek was'. ² Wij vermoeden dat nog 10% van deze jongeren buiten ons medeweten niet bereikt is.

In januari 2004 bleken de beoogde 75 interviews nog lang niet plaats te hebben gevonden en is besloten door middel van een extra brief afkomstig van de politie van de Noordhoek de reeds in Noord benaderde jongeren opnieuw te benaderen en ook de jongeren uit het JCO noord, maar die in een ander district wonen een soortgelijke brief te sturen. Het nadeel van deze manier van benaderen is een minder hoge druk op de jongeren om mee te werken aan het onderzoek. Zoals eerder gesteld bleek uit eerder onderzoek (Op de Kamp et al. 2002) dat de respons nihil was als de brieven niet persoonlijk overhandigd werden of zonder uitleg werden uitgedeeld. 71 jongeren zijn alleen met een brief benaderd.

Om meer jongeren in het onderzoek te krijgen is daarnaast een derde politiedistrict, district Feyenoord-Ridderster, benaderd, waarmee de samenwerking in januari 2004 is gestart. Van district Feyenoord-Ridderster zijn van januari 2004 t/m november 2004 58 jongeren benaderd, waaruit 23 gesprekken zijn voortgekomen (een respons van 39,7%). Van district Noord zijn uiteindelijk van 1 april 2003 tot 15 oktober 2004 176 jongeren benaderd voor een interview. Er zijn 44 jongeren geïnterviewd uit district Noord (een respons van 25%). De gemiddelde respons van alle jongeren is 26,2%. Dat is geen goed resultaat. Er moet echter wel rekening mee gehouden worden dat 71 jongeren op een weinig doeltreffende manier benaderd zijn (alleen per brief) en dat we vermoeden dat ongeveer 15% tot 25% van de brieven die de agenten zouden bezorgen feitelijk niet of niet persoonlijk bezorgd zijn. Daarmee rekening houdend komt de respons op 44,8 à 50,8%.

Vertekening door non-respons

Door de non-respons is het mogelijk dat er een vertekening plaatsvindt in het onderzoek. Zo kunnen bijvoorbeeld de meest zware criminele jongeren buiten het onderzoek zijn gevallen, omdat ze niet mee wilden doen. Om dit na gaan zijn enkele gegevens van niet meewerkende jongeren vergeleken met de wel bereikte jongeren in District Noord. Dit is het enige district waar voor elke jongere deze gegevens beschikbaar zijn.

De afkomst van alle benaderde jongeren is niet te achterhalen omdat deze niet vermeld wordt in de politiebestanden die wij gebruikt hebben. Van de

Tabel 5.3 Aantal keren dat respondenten in aanraking zijn gekomen met de politie

	Niet-geïnterviewde jongeren (JCO noord)	Geïnterviewde jongeren (JCO Noord)	p-waarde
gemiddeld aantal politiecontacten	3,6	3,0	,20
% 5 of meer politiecontacten	16,9	9,1	,21
vrouw	6,9	15,9	,07
man	93,1	84,1	
gemiddeld geboortejaar ¹	1987,9	1988,1	,40

uiteindelijk ondervraagde jongeren is 35% Nederlands, 27% Marokkaans, 12% Turks, 11% Surinaams 5,3% is Kaapverdiaans, 5,3% Antilliaans. 5,3% komt uit overige arme landen.

De jongeren uit Noord die wel hebben meegewerkt aan het onderzoek blijken gemiddeld 3,0 keer met de politie in aanraking te zijn gekomen voor delicten tegen 3,6 keer voor jongeren die niet mee wilden werken. Dit is een vrij klein verschil en het is niet significant. De niet-geïnterviewde jongeren hebben vaker problemen met de politie gehad (17% 5 keer of meer) dan jongeren die wel geïnterviewd zijn (9% 5 keer of meer), maar ook dit verschil tussen beide groepen is niet significant.

Van de respondenten is 84% man en 16% vrouw. Van de jongeren die niet meegewerkt hebben aan het onderzoek is 93% man en 7% vrouw. Dat betekent dat vrouwen vaker mee hebben gedaan aan het onderzoek. Dit verschil bereikt 'borderline significance' ($.05 < p < .10$).

De jongeren uit het JCO die wel geïnterviewd zijn, zijn gemiddeld in 1988 geboren, de jongeren die niet geïnterviewd zijn ook. Hier is dus geen verschil gevonden tussen beide groepen.

Er kan geconcludeerd worden dat er door de non-respons sprake is van een lichte vertekening. Er zijn echter geen significante verschillen gevonden. De vertekeningen door non-respons zijn dus in ieder geval gematigd.

De wijze van interviewen

De eerste 75 gesprekken werden uitgevoerd door 2 interviewers. Een sociologe met interviewervaring tijdens de studie opgedaan en een afstuderende socioloog van de Universiteit van Nijmegen, die ook meewerkte aan het 'scholierenproject'. De tweede 60 interviews zijn afgenomen door een afstuderende studente van de studie Algemene Sociale Wetenschappen en een afstuderende studente sociologie aan de Universiteit Nijmegen die zich ook bezig hield met het 'scholierenproject'.

Bijna alle gesprekken vonden plaats in een openbare gelegenheid op Rotterdam Centraal Station: de stationsrestaurant. Het was daar door de informele sfeer en de neutrale plek goed mogelijk een gesprek te voeren zonder dat de interviewer of de respondent zich ongemakkelijk voelde. Tweemaal is het

interview bij de respondent thuis afgenomen omdat de vaders van de (vrouwelijke) respondenten niet wilden dat hun dochters alleen op straat gingen. Aangezien de respondenten anonimiteit beloofd werd – hun naam werd niet op het verslag geschreven – is het gesprek niet op band opgenomen. Dit zou immers als bedreigend ervaren kunnen worden.

Er hebben interviewrondes in twee verschillende periodes plaatsgevonden. De eerste interviewronde liep van juni 2003 t/m oktober 2004, de tweede ronde van mei 2004 t/m december 2004. Jongeren werden gemiddeld na 8 maanden opnieuw ondervraagd. Beide gesprekken begonnen met een korte uitleg over het onderzoek en er werd nogmaals uitdrukkelijk op gewezen dat de informatie strikt vertrouwelijk zou blijven doordat er geen namen in het verslag werden opgenomen en de interviewverslagen niet openbaar zouden worden gemaakt. Er werd bij beide gesprekken gebruik gemaakt van een interviewlijst. Tijdens het interview werden er aantekeningen door de interviewer gemaakt, waarbij de respondent zelf ook mee kon lezen wat er opgeschreven werd. De respondent vulde een aantal schalen zelf in.

Op t_2 zijn 3 jongeren in een instelling bezocht: 1 jongere verbleef in Het Poortje, 1 in Glenn Mills en 1 bij de Hoenderloo Groep.

Drie meetmomenten

De situatie van de jongeren is op drie momenten in de tijd vastgesteld (zie figuur 5.1).¹ Het eerste moment is t_0 , toen de jongere 12 was (meestal retrospectief tijdens het 1^e interview). Als aanknopingspunt werd de laatste klas van de basisschool genoemd. T_1 is het moment van het 1^e interview, t_2 van het 2^e interview. Er is ook gevraagd naar de ontwikkeling van de situatie van t_0 naar t_1 en van t_1 naar t_2 . Als de jongere tijdens het 1^e interview 12 jaar of jonger² was is logischerwijze geen informatie verzameld over t_1 omdat die informatie gelijk is aan t_0 . In de analyse zijn de gegevens van de 12-jarigen bij t_0 ingedeeld en niet bij t_1 .

Van de respondenten die op t_1 gesproken zijn is 80% bereid gevonden om opnieuw deel te nemen aan een interview op t_2 . Gemiddeld zit tussen beide meetmomenten 8 maanden (239 dagen). De verschillen per respondent zijn echter groot³. De langste periode tussen beide interviews was 576 dagen (1 jaar en 7 maanden), de kortste periode 5 maanden.

Samenvatting

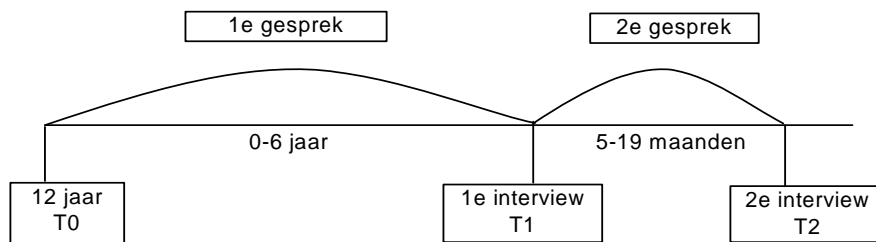
75 criminele jongeren zijn in 2003 en 2004 uitvoerig geïnterviewd. Zij werden bereikt via verschillende JCO's in Rotterdam. De gemeten respons bedraagt 25%, maar als rekening wordt gehouden met het feit dat een groot aantal

---

¹ Over de inhoud van de vragenlijst meer in hoofdstuk zes: Operationalisatie.

² Dit was bij 8 van de 75 jongeren het geval.

³ Doordat sommige jongeren moeilijk te bereiken waren, bijvoorbeeld doordat ze op vakantie waren of in de gevangenis zaten.

Figuur 5.1. Spreiding van de drie meetmomenten in de tijd

jongeren niet of niet persoonlijk benaderd werd, dan ligt de respons ongeveer op 50%. Vertekeningen door non-respons, met name met betrekking tot de zwaarte van de criminaliteit, zijn niet significant en in ieder geval klein.

Na gemiddeld 8 maanden zijn 60 criminele jongeren (80%) opnieuw geïnterviewd. Doordat de situatie op 12-jarige leeftijd retrospectief in beeld is gebracht is er in het onderzoek sprake van drie meetmomenten:

- t_0 12 jaar
- t_1 eerste interview, gemiddeld 15,6 jaar
- t_2 tweede interview, gemiddeld 16,3 jaar.

Hoofdstuk 6

Operationalisatie en constructie vragenlijst

In dit onderzoek naar criminele jongeren zijn dezelfde constructen en schalen gebruikt als bij het scholierenonderzoek (Broekhuizen en Driessen, 2006). Voor de operationalisatie en constructie van de vragenlijst verwijzen we dus naar hoofdstuk 4 van *'Van je vrienden moet je het hebben'*. In dit hoofdstuk wordt een tabel getoond met informatie over welke geoperationaliseerde concepten op welk moment gemeten zijn voor het onderhavige onderzoek. Verder worden in dit hoofdstuk de verschillen tussen de vragenlijsten voor de criminele jongeren en de scholieren besproken en zal ingegaan worden op de eerlijkheid van de respondenten.

Kwalitatief gedeelte

De data voor het onderzoek naar criminele jongeren zijn verzameld door middel van interviews. Deze interviews zijn deels gestructureerd afgenomen met dezelfde vragen als in het scholierenonderzoek. Over het criminele gedrag, de politiecontacten en de netwerken van de criminele jongeren is echter ook op kwalitatieve wijze informatie verzameld.

Crimineel gedrag

Op t_1 is de jongere gevraagd naar zijn politiecontacten tot t_1 . Per politiecontact is de jongere gevraagd hoe oud hij was en waarvoor dat contact was, hoe hij gepakt werd, of hij mee moest naar het politiebureau, wat daar gebeurde en wat daarna gebeurde (bijv. de straf). De jongere is ook gevraagd wat de reactie van zijn ouders was op zijn politiecontact, of hij het zijn vrienden heeft verteld en wat zij ervan vonden. Ook werd ingegaan op eventuele contacten met de Raad voor de Kinderbescherming en Jeugdreclassering.

Tabel 6.1. Geoperationaliseerde concepten en bijbehorende meetmomenten.

	t ₀	t ₁	t ₂
sociaal economische positie			
opleidingsniveau ouders		X	
arbeidspositie ouders	X	X	X
woonbuurt	X		X
etniciteit			
geboorteland respondent en ouders		X	
etnische groep		X	X
Nederlands spreken thuis	X	X	X
aanleg			
SDQ		X	X
onvoldoendes/zitten blijven	X	X	X
sekse		X	
netwerken			
kinderen	X	X	X
ouders	X	X	X
culturele oriëntatie		X	X
sociale controle ouders	X		X
emotionele band ouders	X		X
crimineel gedrag jongere		X	X
politiecontact jongere		X	X
reactie ouders politiecontact		X	X
reactie jongere politiecontact		X	X
reactie vrienden politiecontact		X	X
contacten andere instanties		X	X
mening jongere over politie			X
mening allochtone/autochtone agent			X
discriminatie door agenten			X

De jongere is op t₂ gevraagd of hij tussen t₁ en t₂ contact heeft gehad met de politie. Per politiecontact is besproken wat de jongere gedaan heeft, hoe de politie daarachter kwam, of hij mee moest naar het bureau en wat daar gebeurde. De jongere is gevraagd wanneer hij weer wat van de politie hoorde, of hij naar een rechter of SIL-zitting moest, wat voor straf hij heeft gehad en wat hij ervan vindt. Er is besproken of de ouders boos waren en of hij straf van hen kreeg, of hij zijn vrienden ingelicht heeft en wat die ervan vonden. De jongere is ook gevraagd of hij contact heeft gehad met de Jeugdzorg, Kinderbescherming of andere hulpverlening en wat hij ervan vond.

Op t₂ is de criminele jongere ook naar zijn mening over de politie gevraagd. Wat vindt hij van de reactie van de politie op zijn criminele activiteiten, wat vindt hij van het optreden van de politie in het algemeen en hoe denkt hij dat de politie beter te werk kan gaan. Ook is gevraagd welke reactie van de politie de jongere zou kunnen weerhouden om weer iets te doen wat niet mag.

De jongeren die tussen t₁ en t₂ geen politiecontact meer gehad hebben is gevraagd of ze niets meer gedaan hebben of dat ze niet meer gepakt zijn. Indien ze niets meer uitgehaald hebben wordt de jongere gevraagd waarom dat zo is. *'Ligt dat aan de politie (de straf), aan de ouders, vrienden, school of aan iets/iemand anders?'*

Tabel 6.2 Gelogen over criminele activiteiten zichzelf en anderen

	%	%	%
	Ik heb alles eerlijk ingevuld	Minder gezegd dan gedaan	Meer gezegd dan gedaan
Gelogen over zichzelf			
scholieren	90,7	8,6	0,8
criminele jongeren t ₂	95,0	5,0	0,0
Gelogen over anderen			
scholieren	87,5	11,7	0,9
criminele jongeren t ₂	93,3	6,7	0,0

De criminele jongeren zijn op t₂ ook gevraagd wat ze van allochtone cq. autochtone agenten vinden. Zien ze verschillen in de manier waarop zij handelen en zijn ze zelf wel eens gediscrimineerd op basis van hun huidskleur.

Netwerken kinderen

Alle vragen over de kinderen uit de verschillende netwerken zijn uitgebreid gesteld over t₀ en t₂. Er is daarnaast ook gevraagd (met open vragen) naar de situatie op t₁, maar dan vooral naar de veranderingen die er sinds t₀ hebben plaatsgevonden. Zo wordt over t₁ bijvoorbeeld gevraagd: *‘Is de steun die je van de kinderen uit de familie krijgt veranderd sinds je 12 was?’* en *‘Gebruiken de kinderen uit de familie nu vaker alcohol, sigaretten e.d. dan toen je 12 was?’*. Tijdens het tweede interview is extra ingegaan op de veranderingen die tussen t₁ en t₂ hebben plaatsgevonden. Zo is bijvoorbeeld gevraagd: *‘Tijdens het vorige gesprek zei je dat de kinderen uit de familie wel eens/nooit dronken, gokten, gokten. Nu zeg je dat..... Hoe komt het dat dat veranderd is?’*

Eerlijkheid respondent

Na het eerste interview (t₁) heeft de interviewer zijn/haar indruk over het interview genoteerd. Hierbij werd ook aandacht besteed aan de vermoedelijke eerlijkheid van de jongere. 65% van de jongeren was volgens de interviewer helemaal eerlijk, bij 16% was er een licht vermoeden dat de jongere niet helemaal eerlijk was (hij moest bijvoorbeeld gepusht worden om over zijn criminele activiteiten te vertellen, maar deed dit uiteindelijk wel) en 19% van de jongeren was volgens de interviewer helemaal niet eerlijk.

Tijdens het tweede interview (t₂) werd de criminele jongere zelf gevraagd of ze over hun eigen criminele activiteiten eerlijk geantwoord hebben en of ze over het criminele gedrag van andere kinderen eerlijk hebben geantwoord door middel van de volgende vragen: *‘We hebben veel vragen gesteld over dingen die niet mogen. Zijn er vragen geweest waar je niet precies hebt ingevuld wat JIJ wel eens gedaan hebt?’* en *‘We hebben ook veel vragen gesteld over dingen*

Tabel 6.3 Cijfer eerlijkheid criminele jongeren op t₂

	cijfer criminele jongere	cijfer interviewer	correlatie
eerlijkheid eigen criminaliteit	9,3	8,7	.39**
eerlijkheid criminaliteit anderen	9,3	8,6	.45**

die niet jij maar anderen hebben gedaan. Zijn er vragen geweest waar je niet precies hebt ingevuld wat ZIJ wel eens gedaan hebben?’¹ De criminele jongeren is ook gevraagd zichzelf tweemaal een cijfer voor eerlijkheid te geven (op een schaal van 1 tot 10). Naast de beoordeling door de respondent zelf hebben ook de interviewers een eerlijkheidscijfer aan de jongeren toegekend (tussen de 1 en 10).

95% van de criminele jongeren zegt dat hij alles over zichzelf eerlijk heeft verteld en 5% zegt minder gezegd te hebben dan hij daadwerkelijk gedaan heeft. 93% van de jongeren zegt alles over de kinderen uit zijn netwerken eerlijk verteld te hebben en 7% zegt over hen minder gezegd te hebben dan dat ze gedaan hebben. Geen enkele jongere heeft volgens eigen zeggen zijn eigen of andermans criminaliteit overdreven. De jongeren geven zichzelf gemiddeld een 9,3 voor eerlijkheid over zichzelf en ook een 9,3 over eerlijkheid over anderen. 48% van de jongeren geeft zichzelf een 10 voor eerlijkheid over zijn eigen criminele activiteiten en 33% een 10 over eerlijkheid over de criminele activiteiten van anderen. Ze zijn over zichzelf dus eerlijker dan over anderen. De criminele jongeren lijken de andere kinderen in bescherming te willen nemen, niet te willen ‘verlinken’.

Het laagste cijfer dat een criminele jongere voor eerlijkheid aan zichzelf geeft is een 6 (een Nederlandse 18-jarige jongen). De interviewer gaf deze jongen een 7. Het laagste cijfer over eerlijkheid over anderen wordt door een 16-jarige Marokkaanse jongen gegeven: een 5. De interviewer gaf deze jongen een 6. Deze jongen geeft zichzelf wel een 8 over eerlijkheid over zichzelf (interviewer een 6).

De interviewers geven de jongeren gemiddeld een 8,7 voor eerlijkheid over zichzelf en een 8,6 voor eerlijkheid over anderen. Deze cijfers liggen dus slechts een halve punt lager dan wat de jongeren zichzelf geven. De interviewers geven 29% van de criminele jongeren een 10 over zichzelf en ook 29% van de jongeren over anderen. Het laagste cijfer dat de interviewers gegeven hebben is een 6, wat zo opgevat kan worden dat 40% van de informatie bij deze respondent twijfelachtig is.

Aangezien alle cijfers van de interviewers en de criminele jongeren zelf boven de 8 liggen en rond de 94% van de jongeren zegt helemaal eerlijk te zijn geweest kan aangenomen worden dat de verzamelde gegevens over het criminele gedrag van de jongere zelf en het criminele gedrag van anderen binnen redelijke grenzen te vertrouwen zijn. De overeenkomst in het oordeel van de jongeren en het oordeel van de interviewers is vrij sterk (correlatie .39 en

¹ Deze vragen zijn ontleend aan het NSCR scholenproject (Harland e.a. 2005).

Tabel 6.4 Gelogen over criminele activiteiten en aantal gepleegde delicten jongere

	aantal delicten
eerlijk over zichzelf ¹	10,3*
gelogen over zichzelf	16,5
eerlijk over anderen	9,4*
gelogen over anderen	19,8

** p <.01 * p<.05 + p<.10

.45; zie tabel 6.3), zeker als men er rekening mee houdt dat er voornamelijk hoge cijfers zijn gegeven.

De criminele jongeren lijken op t₁ eerlijker te zijn dan de scholieren. Zo zegt 91% van de scholieren eerlijk te zijn over zichzelf tegen 95% van de criminele jongeren en 88% van de scholieren zegt eerlijk te zijn over anderen tegen 93% van de criminele jongeren. De verschillen zijn echter klein. Tevens moet hier opgemerkt worden dat de eerlijkheidsvragen door de criminele jongeren ingevuld werden terwijl de interviewer tegenover hem zat². Hierdoor zullen enkele jongeren het niet aangedurfd hebben om te zeggen dat ze oneerlijk zijn geweest terwijl de scholieren dit bij de anonieme vragenlijst beduidend minder gehad zullen hebben.

Maar enkele criminele jongeren hebben gezegd dat ze oneerlijk waren (3 over zichzelf en 4 over anderen). Jongeren die niet eerlijk zijn over zichzelf plegen meer delicten dan jongeren die wel eerlijk zijn. Zo plegen de criminele jongeren die zeggen oneerlijk over zichzelf te zijn gemiddeld 25 delicten tegen 11 delicten voor de eerlijke jongeren.

Deze analyse is ook gedaan met de cijfers die de respondenten zichzelf op t₂ hebben gegeven (1-8.5 is oneerlijk en 8.6 t/m 10 is eerlijk, tabel 6.4). Jongeren die zeggen eerlijk te zijn over zichzelf plegen significant minder delicten dan oneerlijke jongeren (10 tegen 17 delicten p<.05) en jongeren die zeggen eerlijk te zijn over anderen plegen 9 delicten (tegen 20 delicten die de oneerlijke jongeren plegen).

Uit deze gegevens blijkt dat de meeste criminele jongeren wel toegeven dat ze een aantal delicten hebben gepleegd, maar dat ze er ook nog steeds een aantal verzwijgen. Jongeren die zeggen dat ze geen of vrijwel geen delicten plegen verzwijgen naar eigen zeggen juist minder. Ook in een onderzoek van Harland et al. (2005) en onderzoek van Broekhuizen en Driessen (2006) geven de crimineel actieve jongeren aan minder vaak de waarheid te hebben verteld. Gezien de zeer forse aantallen delicten die de niet eerlijke respondenten al opbiechten, lijkt het aannemelijk dat zij een aantal andere delicten gemakshalve verzwijgen.

¹ Gemeten aan de hand van de cijfers die de jongeren zichzelf gegeven hebben. 1-8.5 is oneerlijk en 8.6-10 is eerlijk.

² De interviewers probeerden bij het invullen van deze bladzijde echter druk bezig te zijn met iets anders, zoals met papieren rommelen of naar buiten kijken om de jongere niet sociaal wenselijk te laten antwoorden.

Samenvatting

Voor de interviews met de criminele jongeren is gebruik gemaakt van de meetinstrumenten die ook in het scholierenonderzoek gebruikt zijn. Deze gestructureerde vragen zijn aangevuld met een groot aantal open vragen naar het criminele gedrag, naar de interventies door politie en andere instanties en naar de sociale netwerken van de jongeren.

De criminele jongeren lijken redelijk betrouwbare informatie te verstrekken. Criminele jongeren die meer delicten hebben gepleegd lijken meer delicten te verzwijgen dan criminele jongeren met minder gepleegde delicten.

Hoofdstuk 7

Crimineel gedrag en politiecontacten van criminele jongeren

In dit hoofdstuk wordt uitgebreid ingegaan op het criminele gedrag van de jongeren en hun contacten met de politie.

Het criminele gedrag van de jongere is op t_1 (eerste interview) gemeten door te vragen hoe vaak hij 25 delicten ooit heeft gepleegd. Er is ook gevraagd hoe oud de jongere was toen hij het delict voor het eerst pleegde. Op t_2 (tweede interview) is vervolgens gevraagd hoe vaak de jongere deze 25 delicten gepleegd heeft sinds het vorige interview (t_1).

Van de twee laatst gepleegde delicten op t_1 en t_2 laten we zien hoe lang geleden het delict heeft plaatsgevonden en met wie de jongere het gedaan heeft. Verder wordt uitgebreid ingegaan op de contacten van de jongere met de politie. In dit hoofdstuk wordt tenslotte het andere deviante gedrag van de criminele jongere besproken: middelengebruik (roken, drinken) en wapenbezit. Er wordt ook ingegaan op de mate waarin de jongeren met geweld worden geconfronteerd (slachtoffer geweld of zien geweld).

Crimineel gedrag tot t_1

Alle criminele jongeren hebben op t_1 per definitie delicten gepleegd. Er zijn 25 soorten delicten onderscheiden (bijvoorbeeld winkeldiefstal of een auto beschadigen). De criminele jongeren hebben veel van de delicten gepleegd. Zo hebben veel van hen uit een winkel gestolen (68%), een dag gespijgeld (67%), zwart gereden (68%), iemand gepest/gechanteerd (74%) of meegedaan aan een vechtpartij (58%).

Op t_1 hebben weinig criminele jongeren iemand met een wapen verwond (7%), iets anders beschadigd (7%), iets anders dat niet mag gedaan (6%), iets in het OV beschadigd (13%), ergens ingebroken (17%) of een fiets beschadigd (16%).

Niet opmerkelijk is dat deze percentages een stuk hoger liggen dan bij de scholieren. De criminele jongeren zijn gemiddeld namelijk een stuk ouder en ze zijn allemaal met de politie in aanraking gekomen. Ook is er bij de criminele jongeren naar een veel langere periode gevraagd dan bij de scholieren (ooit, tegen het afgelopen jaar bij de scholieren). Wat wel opmerkelijk is, is dat enkele percentages niet veel verschillen tussen de 12-jarige scholieren en de criminele jongeren. Zo heeft 13% van de scholieren prijskaartjes verwisseld tegen 21% van de criminele jongeren, 15% van de scholieren heeft iets met een stift/spuitbus bewerkt tegen 25% van de criminele jongeren en 50% van de scholieren heeft iemand gepest tegen 74% van de criminele jongeren.

Door veel criminele jongeren gepleegde delicten worden ook vaker gepleegd¹. Gemiddeld hebben de criminele jongeren 2 keer iets uit een winkel gestolen, 3 keer een dag gespijbeld, 4 keer zwart gereden, 2 keer iemand gepest/gechanteerd en 2 keer meegedaan aan een vechtpartij (inclusief score 0 voor degenen die het delict niet gepleegd hebben).

De criminele jongeren hebben de delicten voor het eerst gepleegd tussen de 10,8 jaar (iets anders beschadigd) en 15,0 jaar (iets anders dat niet mag). De meeste delicten zijn het eerst gepleegd op 11 tot 13-jarige leeftijd. De gemiddelde leeftijd dat de criminele jongeren voor het eerst delicten pleegden was 12,8 jaar, voor scholieren 9,5 jaar.

Het lijkt er dus op dat scholieren jonger met crimineel gedrag beginnen dan probleemjongeren, maar dit is vermoedelijk een artefact van de methode. Doordat de probleemjongeren op latere leeftijd ondervraagd zijn, hebben zij sommige delicten op 13-, 14- of 15-jarige leeftijd voor het eerst gepleegd waardoor het gemiddelde toeneemt. Bij de scholieren kan dit niet omdat deze 11 of 12 waren tijdens de enquête. Om hiervoor te corrigeren is 'de gemiddelde leeftijd eerste keer' opnieuw berekend voor de jongeren die een delict vóór hun twaalfde voor het eerst pleegden. De gemiddelde leeftijd dat criminele jongeren een delict plegen ligt vervolgens op 9,8 jaren, nog iets hoger dan bij de scholieren. Hiervoor hebben wij geen verklaring. In het longitudinale gedeelte van het onderzoek zal onderzocht worden of dit veroorzaakt kan zijn doordat de scholieren zich de eerste keer beter kunnen herinneren, omdat het korter geleden is. Dat zou betekenen dat de leeftijd eerste delict bij de scholieren 2 jaar later hoger moet liggen.

Crimineel gedrag tussen t_1 en t_2

Tussen t_1 (1^e interview) en t_2 (2^e interview) heeft 12% geen enkel delict meer gepleegd. 12% is dus òf door toedoen van de politie òf door andere omstandigheden niet meer crimineel geweest.

---

¹ Dit is deels een artefact van de methode omdat de nullen worden meegeteld.

Tabel 7.1 Crimineel gedrag scholieren, criminele jongeren en leeftijd waarop ze 1^e keer het delict pleegden.

	% scholieren (afgelopen jaar) N=675	% criminele jongeren t ₁ (ooit) N=75	% criminele jongeren t ₂ (na 8 maanden) N=60	aantal delictsoort criminele jongeren t ₁ N=75	aantal delictsoort criminele jongeren t ₂ (8 maanden) N=60	leeftijd 1 ^e keer scholieren N=675	leeftijd 1 ^e keer criminele jongeren N=75	leeftijd 1 ^e keer (jonger dan 12 jaar) criminele jongeren N=75
Uit een winkel gestolen	20,7	68,1	11,7	2,0	0,4	8,6	11,7	9,2
Prijkaartjes verwisselen	13,2	20,8	5,2	0,7	0,3	9,8	13,2	11,0
Een dag spijbelen	18,9	66,7	49,2	3,0	2,0	9,4	13,6	9,7
Zonder betalen OV meegegaan	39,4	67,6	54,2	3,6	1,8	10,2	12,5	9,4
Iets kopen dat gestolen was	3,4	50,0	40,0	1,4	0,9	9,2	13,6	9,8
Spullen van school stelen	7,9	31,9	10,0	1,0	0,3	8,9	12,4	9,7
Geld van thuis stelen	10,6	22,2	10,0	0,5	0,2	9,5	11,9	9,3
Ergens ingebroken	1,6	16,7	5,0	0,3	0,2	9,4	13,0	11,0
Een fiets of brommer gestolen	1,9	29,2	13,3	0,8	0,3	9,8	13,4	10,0
Iets anders gestolen	8,4	21,1	11,7	0,5	0,3	8,6	12,0	9,3
Met stift/spuitbus bewerkt	14,6	25,0	15,0	0,9	0,3	10,2	12,2	9,3
Iets in het OV beschadigd	3,2	12,5	5,0	0,4	0,1	10,4	13,4	10,5
Iets op straat beschadigd	5,6	31,9	11,7	0,7	0,3	10,2	12,6	8,3
Een brandje aangestoken	19,3	43,1	20,0	1,1	0,3	9,8	11,9	9,5
Een fiets beschadigd	5,6	15,3	13,3	0,4	0,3	9,8	11,9	9,0
Een auto beschadigd	11,5	20,8	8,3	0,4	0,1	9,1	12,3	9,9
Iets op school beschadigd	8,5	33,3	25,0	0,7	0,5	9,6	12,4	10,0
Een ruit ingegooid of geslagen	5,6	41,7	8,3	0,8	0,2	9,8	13,4	9,5
Iets anders beschadigd	4,7	6,9	6,7	0,1	0,2	9,2	10,8	10,3
Iemand gepest/gechanteerd	50,1	73,6	40,0	2,3	0,8	9,9	12,3	9,2
Meegedaan aan vechtpartij	24,8	58,3	46,7	2,1	1,0	10,2	13,0	10,1
Iemand ernstig in elkaar geslagen	10,6	37,5	18,3	1,0	0,4	10,4	14,5	10,5
Iemand bedreigd met een wapen	2,1	19,4	5,0	0,4	0,2	9,1	13,5	9,0
Iemand met een wapen verwond	0,7	6,9	6,7	0,1	0,1	7,3	13,5	11,0
Iets anders dat niet mag	4,7	5,7	6,6	0,2	0,2	9,5	15,0	----

Tabel 7.2 Percentage criminele jongeren dat geen delicten, een paar delicten, veel delicten en geen delicten heeft gepleegd en het gemiddelde aantal delicten per etnische groep.

	% met delicten	% paar delicten (1-7)	% veel delicten (8-14)	% heel veel delicten (15-meer)	gemiddeld aantal delicten
scholieren	76,4	47,0	15,9	13,9	6,8
criminele jongeren t ₁	100,0	14,1	17,1	69,0	25,4
per jaar t ₁ ¹	100,0	37,1	34,4	28,6	11,2
t ₁ - t ₂	88,3	46,7	15,0	26,7	11,4 ²

¹ Berekend vanaf de leeftijd waarop de jongere het delict voor het eerst pleegt tot de leeftijd die hij op het 1^e gesprek heeft bereikt. ² Per jaar 18,3 delicten.

De delicten die tussen beide interviews gepleegd zijn door veel criminele jongeren zijn zwartrijden (54%), spijbelen (49%), meedoen aan een vechtpartij (47%), iemand gepest/gechanteerd (40%) en iets kopen wat gestolen is (40%). Iets uit een winkel stelen werd door veel jongeren tot t₁ gedaan (68%), maar wordt tussen t₁ en t₂ niet meer zoveel door hen gedaan (12%). Spijbelen, zwartrijden en meedoen aan een vechtpartij zijn gemiddeld ook het meest frequent ondernomen tussen t₁ en t₂: respectievelijk gemiddeld 2.0, 1.8 en 1.0 keer per criminele jongere. Delicten die in de periode tussen het 1^e en het 2^e interview door weinig criminele jongeren gepleegd zijn, zijn o.a. prijskaartjes verwisselen (5%), ergens inbreken (5%), en iemand bedreigen met een wapen (5%).

Aantal delicten en aantal delictsoorten

De criminele jongeren hebben vóór t₁ gemiddeld 25 delicten gepleegd. 69% heeft heel veel delicten gepleegd (15 of meer), 14% een paar delicten (1-7 delicten) en 17% veel delicten (8-14). Er is ook berekend hoeveel delicten de criminele jongeren per jaar gepleegd hebben. Dit is berekend door het aantal delicten te delen door de huidige leeftijd minus de leeftijd van de jongere toen hij het delict voor het eerst pleegde. 37% van de jongeren pleegden tot t₁ per jaar 1-7 delicten, 34% 8-14 delicten per jaar en 29% 15-meer delicten. Gemiddeld pleegden de criminele jongeren tot t₁ 11,2 delicten per jaar. De criminele jongeren hebben tussen t₁ en t₂ gemiddeld 18 delicten gepleegd (omgerekend naar jaarbasis)¹. De criminele jongeren zijn na t₁ (en na de interventie) op jaarbasis dus criminelere dan voor t₁.

Ook het aantal gepleegde delictsoorten (van de 25 onderscheiden soorten) tot t₁ ligt hoog. Bijna de helft van de criminele jongeren heeft tot t₁ 9 of meer soorten delicten gepleegd (44%). 38% heeft veel delictsoorten gepleegd (4-8 soorten) en slechts 18% heeft maar 1-3 soorten gepleegd. De criminele jongeren hebben gemiddeld 8,2 verschillende soorten delicten gepleegd. Per jaar berekend pleegden de criminele jongeren tot t₁ 4,4 delictsoorten. Tussen t₁ en t₂ hebben de criminele jongeren gemiddeld 4,5 delictsoort gepleegd (niet op jaarbasis, periode van 8

¹ Er is correlatie van .49 tussen het aantal gepleegde delicten tussen t₁ en t₂ en het aantal gepleegde delicten tot t₁ (p<.01).

Tabel 7.3 Percentage criminele jongeren dat geen één, een paar, veel en heel veel **delictsoorten** heeft gepleegd en gemiddeld aantal delictsoorten.

	% met delictsoort	% paar delictsoort (1-3)	% veel delictsoort (4-8)	% heel veel delictsoort (9 of meer)	gemiddeld aantal delictsoorten
scholieren	76,4	44,0	26,8	5,6	3,0
criminele jongeren t ₁	100,0	18,3	38,0	43,7	8,2
per jaar t ₁ ¹	100,0	44,3	34,3	16,2	4,4
t ₁ - t ₂	88,3	41,7	31,7	15,0	4,5

¹ Berekend vanaf de leeftijd waarop de jongere het delict voor het eerst pleegt tot de leeftijd die hij op het 1^e gesprek heeft bereikt.

maanden gemiddeld). De meesten hebben een paar delictsoorten gepleegd (42%), een groot deel veel delictsoorten (32%) en een klein deel van hen tenslotte heel veel delictsoorten (15%).

De criminele jongeren hebben, niet verrassend, veel hogere criminaliteitscijfers dan de scholieren. De redenen voor deze grote verschillen (leeftijd, tijdspanne, criminaliteit) zijn hiervoor reeds besproken.

De 25 delicten kunnen onder verschillende noemers gebracht worden¹. 93% van de criminele jongeren heeft **tot t₁** een licht delict gepleegd. In totaal hebben de criminele jongeren tot t₁ 9,0 lichte delicten gepleegd (zie tabel 7.4). Per jaar berekend hebben ze gemiddeld 3,2 lichte delicten gepleegd. Driekwart van de criminele jongeren heeft op t₁ één van de onderscheiden vernielingen ondernomen.

In totaal hebben de criminele jongeren 5,6 vernielingsdelicten gepleegd, op jaarbasis 2,2 vernielingsdelicten. 89% van de criminele jongeren heeft op t₁ een vermogensdelict gepleegd (in totaal 7,3 vermogensdelicten, op jaarbasis 3,3). 71% van de criminele jongeren heeft tot t₁ een geweldsdelict gepleegd (3,6 in totaal en 1,7 op jaarbasis).

De geweldsdelicten (71%) zijn tot t₁ door minder criminele jongeren gepleegd dan de vernielingsdelicten (75%), de vermogensdelicten (89%) en lichte delicten (93%). Opvallend is dat het percentage criminele jongeren dat tot t₁ lichte delicten heeft gepleegd niet veel boven de andere percentages ligt. Bij de scholieren is het percentage dat het afgelopen jaar lichte delicten heeft gepleegd (69%) bijna twee maal zo hoog als het percentage dat een vernielingsdelict (38%), vermogensdelict (39%) of geweldsdelict (39%) heeft gepleegd. Bij de criminele jongeren is een verdubbeling niet mogelijk omdat al 71% een geweldsdelict heeft gepleegd.

Tussen t₁ en t₂ heeft 78% van de criminele jongeren een licht delict gepleegd. Gemiddeld hebben ze 4,8 lichte delicten gepleegd, 7,7 op jaarbasis. Het gemiddeld aantal per jaar ligt hoger dan het gemiddelde aantal tussen t₁ en t₂ omdat die periode korter dan een jaar is (8 maanden). Tussen t₁ en t₂ heeft 45% van de criminele jongeren één of meerdere vernielingsdelicten gepleegd. Gemiddeld hebben de jongeren 2,2 vernielingsdelicten gepleegd (3,5 op jaarbasis). 52% van de criminele jongeren heeft tussen t₁ en t₂ een vermogensdelict gepleegd (2,7

¹ De delictenverdeling: lichte delicten, vermogensdelicten, geweldsdelicten en vernielingsdelicten sluit aan op de indeling van het SCP: diefstal delicten, geweldsdelicten en vandalisme (SCP, 2003) en die van de officiële politieregistraties: vermogensmisdrijf, geweldmisdrijf en vernielingen en misdrijven tegen openbare orde en gezag (Van der Heiden en Essen 2003). Bij dit onderzoek is er één extra categorie: 'lichte delicten'. Deze delicten worden bij het SCP niet onderzocht en komen niet in de officiële politieregistraties voor.

Tabel 7.4 Verschillende soorten delicten.

	scholieren afgelopen jaar	criminele jongeren tot t ₁	tot t ₁ per jaar	t ₁ - t ₂	t ₁ - t ₂ per jaar
aantal lichte delicten ¹	2,9	9,0	3,2	4,8	7,7
aantal soorten lichte delicten	1,1	2,1		1,5	
% één of meer lichte delicten	68,7	93,0		78,3	
aantal vernielingsdelicten ²	1,6	5,6	2,2	2,2	3,5
aantal soorten vernielingsdelicten	0,8	2,3		1,1	
% één of meer vernielingsdelict	38,4	75,0		45,0	
aantal vermogensdelicten ³	1,3	7,3	3,3	2,7	4,5
aantal soorten vermogensdelicten	0,7	2,6		1,1	
% één of meer vermogensdelict	38,8	88,9		51,7	
aantal geweldsdelicten ⁴	1,3	3,6	1,7	1,7	2,7
aantal geweldsdelictsoort	0,7	1,2		0,8	
% één of meer geweldsdelict	38,8	70,8		48,3	

¹ Spijbelen, zwartrijden en pesten. ² Iets met een stift bewerken, iets in het OV kapot maken, iets op straat kapot maken, een brandje aansteken, een fiets kapot maken, een auto kapotmaken, iets op school kapot maken, een ruit ingooien en iets anders kapot maken. ³ Iets uit de winkel stelen, prijskaartjes omwisselen, iets kopen waarvan je weet dat het gestolen is, iets op school stelen, iets thuis stelen, ergens inbreken, een fiets/brommer stelen, iets anders stelen. ⁴ Meedoen aan een vechtpartij, iemand ernstig in elkaar slaan, iemand bedreigen met een wapen en iemand verwonden met een wapen.

vermogensdelicten in totaal, 4,5 op jaarbasis). Tussen t₁ en t₂ heeft de helft van de criminele jongeren (48%) een geweldsdelict gepleegd. In totaal 1,7 geweldsdelicten, 2,7 op jaarbasis.

Het aantal gepleegde delicten (op jaarbasis) tussen t₁ en t₂ ligt beduidend hoger dan het aantal gepleegde delicten (op jaarbasis) tot t₁. Het aantal gepleegde lichte delicten neemt toe van 3,2 naar 7,7 delicten, het aantal vernielingsdelicten van 2,2 tot 3,5, vermogensdelicten van 3,3 tot 4,5 en geweldsdelicten van 1,7 tot 2,7.

De criminele jongeren hebben tot t₁ jaarlijks veel meer vernielingsdelicten (3,2 tegen 1,6), vermogensdelicten (3,3 tegen 1,3) en meer geweldsdelicten (1,7 tegen 1,3) gepleegd dan de scholieren toen ze 12 jaar oud waren. Dit is zoals eerder gezegd niet opmerkelijk omdat de criminele jongeren ouder waren.

Samenvatting crimineel gedrag

De criminele jongeren hebben tot t₁ 25,4 delicten gepleegd, dit is 11 delicten per jaar. Tussen t₁ en t₂ hebben ze 18 delicten per jaar gepleegd. Ze zijn daarmee een stuk criminel geworden dan voor t₁.

De criminele jongeren zijn een stuk criminel dan de scholieren. Zo hebben de criminele jongeren op jaarbasis 11 delicten gepleegd en dat is bijna tweemaal zoveel delicten als de scholieren gepleegd hebben (6,8). Dit verschil was echter te verwachten aangezien de criminele jongeren ouder zijn en allemaal met de politie in aanraking zijn gekomen.

Tabel 7.5 Aantal politiecontacten criminele jongeren op t_0 en tussen t_1 en t_2 .

	%	
	criminele jongeren	% scholieren
Voor t_1		
geen politiecontact	0,0	84,7
1 politiecontact	36,0	9,7
2 politiecontacten	32,0	3,4
3-5 politiecontacten	24,0	2,3 ¹
6 of meer politiecontacten	8,0	
Totaal	100,0	
Tussen t_0 en t_1		
geen politiecontact	66,7	
1 politiecontact	21,7	
2 politiecontacten	5,0	
3 of meer politiecontacten	6,7	

¹ Bij de scholieren was 4 keer of meer politiecontacten de hoogste mogelijkheid. Het is mogelijk dat enkelen van de 2,3% in feite 6 of meer politiecontacten hadden.

Het laatst gepleegde delict

Het **laatste delict**¹ dat de criminele jongeren **op t_1** hebben gepleegd is voor 36% een vermogensdelict, voor 31% een geweldsdelict, voor 20% een licht delict en voor 13% van de jongeren een vernielingsdelict. Het laatst gepleegde delict is door 29% van de criminele jongeren tussen een maand en een half jaar geleden gepleegd. 39% zegt dat het laatste delict korter dan een maand geleden is gepleegd en 32% heeft het laatste delict langer dan een half jaar voor het interview (t_1) gepleegd.

Het laatste delict op t_1 is door 52% van de criminele jongeren alleen gepleegd en door 48% samen met anderen gepleegd. De criminele jongeren hebben het laatste delict meestal met anderen uit de buurt (60%) of van school (31%) gepleegd. Deze ‘anderen’ waren vaak Nederlands (53%) of Marokkaans (31%). Minder vaak waren deze anderen van Turkse of Surinaamse afkomst (beide 9%) of van Antilliaanse afkomst (3%)².

12% van de criminele jongeren die **op t_2** geïnterviewd zijn zeggen geen enkel delict gepleegd te hebben sinds t_1 . Van de overige criminele jongeren heeft 38% als laatste delict een licht delict gepleegd (veel zwart rijden), 33% een geweldsdelict, 17% een vermogensdelict en 12% een vernielingsdelict. Vergeleken met het laatste delict op t_1 zijn er minder vermogensdelicten en meer lichte delicten.

Het laatste delict op t_2 is door 65% de criminele jongeren korter dan een maand voor het interview gedaan, door 24% tussen een maand en een half jaar geleden en door 12% langer dan een half jaar geleden. De jongeren hebben op t_2 dus

¹ Methodologisch gezien kan de verzameling ‘laatste delicten’ (min of meer) beschouwd worden als een a-selecte steekproef van alle delicten die het afgelopen jaar gepleegd zijn. Hetzelfde geldt voor de op één na laatste delicten.

² Som percentages > 100% i.v.m. meerdere antwoordmogelijkheden.

recenter nog een delict gepleegd dan op t_1 . Dit gegeven duidt op een verhoogde criminele activiteit.

Het laatst gepleegde delict waar de jongeren op t_2 over rapporteren hebben ze merendeels samen gepleegd: 56% samen, 44% alleen. Dit verschilt nauwelijks van het laatst gepleegde delict op t_1 (52% samen, 48% alleen). De criminele jongeren hebben het laatst gepleegde delict op t_2 meestal met anderen uit de buurt (63%) of van school (42%) gepleegd (net zoals op t_1). Deze medeplegers waren Nederlands (50%) Marokkaans (33%), Turks (21%) of Surinaamse (25%). Soms waren ze van Antilliaanse afkomst (8%) of Joegoslavisch (13%).

Het **één na laatste delict** wordt op t_1 en t_2 ongeveer even vaak samen gepleegd als het laatste delict (rond de 50%). Ook worden de meeste van deze delicten gepleegd met kinderen uit de buurt en school.

Waarom gedaan?

Op t_2 is de criminele jongere gevraagd waarom hij/zij zelf denkt dat hij begonnen is om dingen te doen die niet mogen of nu dingen doet die niet mogen. Er wordt zeer gevarieerd op deze vraag geantwoord. 24% zegt geen idee te hebben, 17% zegt dat hij geld nodig had, 15% doet criminele dingen als hij boos is, 13% zegt met anderen mee te lopen, 9% zegt criminele activiteiten te ondernemen als hij zich verveelt, 11% dacht niet na, deed gewoon waar hij zin in had en 11% vond het leuk om delicten te plegen. De opgegeven motieven illustreren het willekeurige karakter van 'de keuze voor' criminaliteit. Uit de psychologie is dan ook bekend dat aan deze opgegeven motieven geen waarde moet worden gehecht. 'Motieven' dienen volgens de attributietheorie voornamelijk om een gunstig zelfbeeld in stand te houden.

Politiecontact

Alle jongeren die voor dit onderzoek gevolgd zijn, zijn één of meerdere keren met de politie in aanraking gekomen voor dingen die ze gedaan hebben die niet mogen. Zoals besproken is in hoofdstuk 4 kunnen aan een interventie van de politie verschillende fasen onderscheiden worden. Tijdens de eerste fase van de politie-interventie wordt de jongere opgepakt voor het plegen van een delict en vervolgens wordt hij/zij meestal meegenomen naar het politiebureau. De tweede fase bestaat uit de tijd dat de jongere op het politiebureau doorbrengt en verhoord wordt, waarna hij opgehaald mag worden of thuis wordt gebracht. Tijdens de derde fase krijgt de jongere eventueel zijn straf te horen (per brief of op een zitting) en wordt die straf al dan niet uitgevoerd. De uitvoering van de straf is de interventie in engere zin.

Voor de interventie

Het plegen van het delict gebeurt als eerst. De delicten waar de 75 criminele jongeren op t_1 vaak voor in aanraking met de politie zijn gekomen zijn stelen (61 keer), vechten (48 keer), vernielen (22 keer), verkeersovertredingen (11 keer) en inbreken (auto's of huizen, 13 keer). In totaal hebben de 75 criminele jongeren tot t_1

213 politiecontacten gehad: 2,8 politiecontacten per criminele jongere. 36% heeft 1 politiecontact gehad (first-offenders), 32% 2 politiecontacten, 24% 3-5 politiecontacten en 8% zelfs 6 of meer politiecontacten. Deze percentages liggen uiteraard een stuk hoger dan bij de scholieren.

1^e fase: de arrestatie

De jongeren die in aanraking met de politie zijn gekomen omdat ze een delict hebben gepleegd zijn of op heterdaad betrapt of ze zijn een periode na het plegen van een delict opgepakt of op het bureau ontboden (vaak nadat aangifte is gedaan). De jongeren zijn op heterdaad betrapt door een burger of door een agent. Beide situaties zullen hier besproken worden.

Op heterdaad betrapt door agent

Vaak worden jongeren op heterdaad betrapt op verkeersdelicten (voornamelijk scooterdelicten). Ze worden bijvoorbeeld opgepakt omdat ze op te jonge leeftijd op een scooter rijden of zonder helm. Soms worden ze aangehouden omdat ze te hard rijden op een scooter en soms omdat de scooter gestolen is. Een 14-jarige Marokkaanse jongen: *'Een maand geleden had ik een gestolen scooter gekocht van een Marokkaanse jongen uit de buurt. Ik reed daarop rond toen ik door de politie werd aangehouden.'* Vuurwerk afsteken op dagen dat dat nog niet is toegestaan is ook een delict waar veel jongeren op heterdaad door een agent voor worden betrapt. Maar ook andere delicten komen voor. Zo vertelt een Nederlandse jongen (17 jaar): *'Ik was 's nachts op het station aan het spuiten met een spuitbus en vertrok toen naar de andere kant van de stad naar vrienden. Ik werd toen gefouilleerd door de politie en ze vonden mijn stiftes.'*

Op heterdaad betrapt door burgers

De criminele jongeren worden ook vaak betrapt door burgers, vooral bij winkeldiefstal. Bijna alle winkeldiefstallen die ontdekt worden, worden ontdekt door het personeel van de winkel. In veel gevallen wordt vervolgens de politie gebeld. Zo vertelt een 16 jarige Nederlandse jongen: *'De eerste keer dat ik problemen had met de politie was dat voor winkeldiefstal (hij was toen 12 jaar). Ik had toen pokemonkaarten geprobeerd te stelen. De vrouw die daar werkte had staan gluren, betrapte me en nam me mee naar achter. De politie werd gebeld.'*

Ook vechtpartijen worden soms gesignaleerd door burgers en doorgebeld naar de politie. Een 17-jarige Nederlandse jongen: *'Toen ik 15 of 16 was hadden twee buurten ruzie en was er een vechtpartij. Iemand had blijkbaar de politie gebeld want die kwam langs voordat er eigenlijk al echt wat gebeurd was.'*

Aangifte door slachtoffer

Daarnaast wordt de politie ook vaak op de hoogte gebracht van een delict door aangifte van een slachtoffer. Vaak is er hierbij sprake van mishandeling, beroving, chantage of een vechtpartij. Zo vertelt een Surinaamse jongen van 17 jaar: *'Ik had toen een jongen gestompt omdat we hetzelfde meisje leuk vonden. De jongen had*

aangifte gedaan en ik kreeg een half jaar later een brief van het politiebureau dat ik langs moest komen.'

Arrestatie

Zeven jongeren (9%) geven in het interview aan dat ze behoorlijk onder de indruk waren van de arrestatie¹. *'Ik moest echt janken en deed het bijna in mijn broek'* vertelt een 14-jarige Marokkaanse jongen over toen hij 12 jaar was en werd opgepakt voor het stelen van sleutelhangers. Een Nederlands/Indonesisch meisje van 16 jaar dat opgepakt was voor een winkeldiefstal vertelt: *'Ik was hysterisch, moest huilen en was erg verdrietig. Ik was bang voor wat er ging gebeuren.'* Een Nederlandse jongen van 16 die gepakt is voor het stelen van een auto vertelt: *'Ik was erg geschrokken, het was ook niet mijn idee geweest. Ik weet niet of die anderen het al eerder gedaan hadden. Ik wil dit niet nog een keer. Nu ben ik meegelopen, maar dat doe ik niet nog een keer.'*

Enkele jongeren zijn niet positief over de wijze waarop de politie te werk ging bij de arrestatie. Zo vertelt een Nederlandse jongen van 16 die opgepakt werd voor een verkeersdelict: *'Ik reed niet op maar naast het zebrapad en werd toen aangehouden. Ik gooide met iets van karton naar de agenten. Toen werd ik in een busje gegooid en er werd me verteld dat ik mijn muil moest houden. Ik vind dat de politie te hardhandig was.'* Sommige jongeren vonden de manier van arrestatie overdreven. Zo vertelt een Nederlandse jongen van 15 die is opgepakt voor eenvoudige mishandeling: *'De politie kwam me met twee busjes halen en vier politieagenten, ik moest ook handboeien om. Dit was allemaal overbodig want ik ging toch wel gewoon rustig mee.'* Een Nederlandse jongen van 16 die is opgepakt voor het vechten met een politieman vertelt: *'Ik moest niet meteen mee naar het bureau, maar kort daarna stonden 20 politiemannen voor de deur.'*

2^e fase: op het politiebureau

Nadat de jongeren betrapt zijn, worden ze soms met een waarschuwing weggestuurd. Zo krijgt een Nederlandse jongen van 12 jaar die betrapt werd op winkeldiefstal alleen een waarschuwing en ook een 12-jarig Marokkaans meisje dat een AA-blikje² gestolen had mag zonder straf naar huis³. Hierbij gaat het dus om lichte vergrijpen en jonge delinquenten. Meestal moeten de criminele jongeren wel mee naar het politiebureau. Op het politiebureau worden ze in een cel gezet en ze worden één of meerdere keren opgehaald om te praten met de recherche. Maximaal worden de jongeren 6 uur (de tijd tussen middernacht en negen uur 's morgens niet meegerekend) vastgehouden op het politiebureau. Bij zwaardere delicten kan dit in eerste instantie drie dagen worden (zie hoofdstuk 4).

Sommige jongeren vinden de agenten wel aardig en lijken niet erg onder de indruk te zijn. Zo vertelt een Nederlandse jongen van 16 jaar die is opgepakt voor het stelen van een scooter: *'Ik werd om 23.00 opgepakt en meegenomen naar het bureau en in een celletje gestopt. Ik kreeg wat te drinken. Ze waren wel aardig tegen*

¹ Er is niet gestructureerd naar de gevoelens van de jongere bij de arrestatie gevraagd.

² Sportdrinkje.

³ Ze is in het JCO opgenomen wegens gezinsproblematiek.

mij..... Ik vond het wel vreemd op het bureau, omdat ik er toen nog nooit geweest was.'

Andere jongeren vonden de agenten op het politiebureau minder aardig. Zo vertelt een Nederlands jongen van 15 die opgepakt is voor een vechtpartij in een tram: *'Ik wilde niets tegen agenten zeggen, dus waren ze erg onvriendelijk tegen mij. Ze gingen tegen me schreeuwen omdat ik helemaal niets zei. Mijn moeder zei dat ik beter mijn verhaal kon doen, dus dat heb ik toen gedaan.'* Een 17-jarige Nederlands jongen, opgepakt voor graffiti spuiten, vond het optreden van de politie ook niet aardig: *'Ik ben anderhalve dag vier a vijf keer verhoord, ik had bijna niet geslapen. Ze waren erg onvriendelijk, gingen mijn woorden verdraaien enzo.'*

Nadat de jongeren uit de cel mochten, werden ze soms opgehaald op het bureau door de ouders, soms werden ze thuisgebracht. De ouders waren volgens de meeste criminele jongeren wel boos. 40% van de ouders gaf de jongere nog een extra straf. Een Nederlands meisje van 17 jaar dat is opgepakt voor winkeldiefstal: *'Mijn ouders vonden het heel erg, ze hadden het niet verwacht. Ik mocht een tijdje niet naar feesten, niet naar buiten en niet de stad in.'* Een Marokkaans jongen van 13, opgepakt voor het misbruiken van sponsorloop-papieren: *'Ik mocht een week niet naar buiten en kreeg een week geen zakgeld. Mijn ouders maken zich zorgen om het omgaan met foute (oudere) jongens uit de buurt.'*

Ongeveer de helft van de ouders was wel boos, maar gaf de jongere geen straf (47%). Enkele ouders waren echter helemaal niet zo boos (12%). Zo vertelt een 15 jarige Marokkaanse jongen die is opgepakt voor 85 km p/u rijden op een scooter: *'Mijn vader was niet boos, ik kreeg wat extra zakgeld van hem.'* Ook de ouders van een 17-jarige jongen die te vroeg vuurwerk had afgestoken (toen hij 14 was) waren niet onder de indruk van de politie: *'Mijn ouders vonden het niet zo erg. Op de terugweg gingen we nieuw vuurwerk halen.'* Een Nederlandse jongen (17 jaar), opgepakt voor een vechtpartij, vertelt: *'Mijn ouders vonden het allemaal niet zo bijzonder. Ik heb van hen geen straf gekregen'*. Een moeder van een Nederlands jongen van 16 vindt het ook niet zo erg dat haar zoon veel verkeersdelicten begaat: *'Mijn moeder zegt: 'als je de boetes maar zelf betaalt'. Mijn vader zegt er helemaal niets over.'*

3^e fase: de straf

Na een periode krijgen de criminele jongeren te horen van de politie wat de reactie op hun delict is. Voor de lichte delicten en bijbehorende straffen (bijvoorbeeld Halt-straf) krijgt de jongere meestal een brief thuis met een uitnodiging bij de Kinderbescherming te komen (waar de straf besproken wordt). Zo vertelt een 15-jarige Marokkaanse jongere die is opgepakt voor het stelen van een fiets: *'Later kreeg ik een brief van Halt voor een taakstraf van 8 uur vegen.'*

Voor de wat zwaardere delicten krijgt de jongere een uitnodiging voor een SIL-zitting¹. Een Marokkaanse jongen van 15 jaar die een gestolen scooter gekocht heeft vertelt: *'Drie weken geleden was de SIL-zitting. Hierbij waren mijn zus en een advocaat van de politie. Mijn straf was dat ik 3 maanden lang 2 keer per week met*

---

¹ Zie hoofdstuk 4.

iemand moet praten. Ik weet niet met wie'. De criminele jongeren die een erg zwaar delict hebben gepleegd, gestraft moeten worden voor meerdere delicten of niet zijn komen opdagen op de SIL-zitting moeten naar de kinderrechter. Zware delicten waarvoor enkele van de 75 jongeren naar de kinderrechter moesten zijn bijvoorbeeld: 8 auto's proberen te stelen, woninginbraak, het overvallen van een slijterij, het bedreigen van een leraar, diefstal met geweld, zware mishandeling en het gooien van een brandende lap op een zwerver.

De plegers van verkeersdelicten krijgen meestal een **boete**. Soms wordt alleen een waarschuwing gegeven, soms wordt het voertuig (bijvoorbeeld de scooter) ingenomen door de politie. Een Surinaamse jongen van 18 vertelt: *'Toen ik 14 was reed ik op een geleende brommer naar huis, de brommer was niet gekeurd, kon te hard (60 i.p.v. 25) en mijn helm zat niet goed vast, ik kreeg 3 boetes.'*

Taakstraffen zijn straffen die vaak aan een jongere worden uitgedeeld en kunnen onderverdeeld worden in werk- of leerstraffen. Enkele voorbeelden van werkstraffen zijn: *'planten verzorgen in een kwekerij', 'onkruid wieden', 'kleding inpakken', 'vegen'*. Enkele voorbeelden van leerstraffen zijn: *'Sociale Vaardigheids-training', 'Agressie cursus' en 'een bajesverkenning'*.

Zeven van de 75 criminele jongeren heeft een **gevangenisstraf** gekregen (variërend van 2 t/m 9 maanden). Zo heeft één Marokkaanse jongen van 16 jaar twee maanden vastgezeten voor diefstal met geweld en één 15-jarige Zuid-Afrikaanse jongen heeft 9 maanden gezeten in Spijkenisse voor zware mishandeling van een jongen.

Mening over de straf

Sommige jongeren vinden het wel terecht dat ze een straf krijgen voor het delict dat ze gepleegd hebben. Zo zegt een Nederlands meisje van 16 dat is opgepakt voor winkeldiefstal en dat hiervoor een taakstraf kreeg: *'Ik vind het een goede straf. Alles heeft wel indruk gemaakt.'* Een Kaapverdiaanse jongen van 18 die cd's had gestolen en een taakstraf kreeg vertelt: *'Ik kreeg een taakstraf van HALT, 10 uur lang kleding inpakken. Ik vond het vervelend, maar wel terecht.'*

Andere jongeren waren het echter niet eens met de straf die ze gekregen hebben. Zo vertelt een Marokkaans meisje dat 9 maanden heeft vastgezeten voor diefstal met geweld: *'Ik zat met 11 meisjes vast, het was moeilijk en zwaar. We mochten wel koken en op het grasveld. Ik vind mijn straf te zwaar omdat ik eigenlijk niets gedaan had.'* Ook een Marokkaanse jongen van 16 jaar vindt dat hij onterecht bestraft is voor het helen van een scooter: *'Ik moest naar justitie en kreeg bij Halt een taakstraf van 28 uur werken op de veiling, plantenweek. Geen leuke straf. Ik heb het niet gedaan, maar was er wel bij aanwezig. Ik vond het een zware straf en jammer dat ik nu een slechte naam heb bij de politie.'* Een Nederlandse jongen van 15 jaar vond dat zijn straf niet zinvol was: *'Van de kinderrechter kreeg ik een taakstraf van 15 uur: slachtoffer in beeld, laten zien hoe het slachtoffer zich voelt. Niet zo zinvol, want dat wist ik al lang. Het was een irritante straf en niet terecht: die andere jongen wilde ook vechten. Mijn ouders vonden de straf ook niet terecht.'*

Hulpverleners

Vaak moeten de jongeren één of meerdere keren met de **kinderbescherming** praten (strafadvies). Dit gebeurt bijna altijd met één of twee ouders erbij. Dit gesprek gaat over wat de jongere gedaan heeft en er wordt ook over de thuissituatie gesproken. Sommige jongeren vonden deze gesprekken niet leuk. Zo vertelt een 15-jarige Marokkaanse jongen: *'Ik moest toen met mijn ouders met de kindbescherming praten, vooral over wat ik in mijn vrije tijd doe, sloeg helemaal nergens op.'* Een Marokkaanse meisje van 13 (blikje AA gestolen) vertelt: *'Ik moest met de kindbescherming praten, mijn moeder en zus waren daarbij. Ze gingen allemaal persoonlijke dingen vragen. Ik vond dat vreselijk en was erg blij dat mijn vader er niet bij was. Dan had ik alles moeten beantwoorden, terwijl ik dat soms niet wilde.'*

Andere jongeren zagen het nut van het gesprek met de kindbescherming wel in. Zo vertelt een Turkse jongen van 14 die opgepakt is voor de belediging van een ambtenaar in functie: *'Ik moest ook naar de kindbescherming. Ik vind het goed dat ik moest komen praten, misschien maak ik in de toekomst minder fouten'*. Eén Nederlandse jongen van 17 vond het zelfs leuk om met de kindbescherming te praten: *'Ik heb een keer twee uurtjes met kindbescherming gepraat over hoe mijn familie in elkaar zit. Dat vond ik wel leuk.'*

Zeven van de 75 jongeren hebben **Jeugd Reclassering** opgelegd gekregen (2 keer per maand komen praten voor een bepaalde periode). Bijvoorbeeld één 16-jarige Nederlandse jongere die zijn moeder had mishandeld, één 15-jarige Zuid-Afrikaanse jongen die heeft vastgezet voor de zware mishandeling van een jongen en één 17-jarig Marokkaans meisje dat heeft vastgezet voor diefstal met geweld. Volgens dit meisje is *'het wel nuttig want ze helpen me met mijn opleiding enzo'*. Ook een zestienjarige Marokkaanse jongere die voor 2 jaar Jeugdreclassering opgelegd heeft gekregen is positief: *'Ik moet twee jaar lang 1 of 2 keer per maand spreken over hoe het in de buurt gaat. Ik heb wel het idee dat het helpt.'*

Sommige jongeren worden doorgestuurd naar bepaalde **hulpverleningsprojecten**. Zo vertelt een 18-jarige Surinaamse jongen die o.a. een slijterij overvallen heeft: *Toen ik 17 was, heb ik TRAJECT gevolgd, 6 weken praten tussen 9.00-14.00 4 keer per week om dagritme te krijgen.'* Andere projecten die door de jongeren worden genoemd zijn bijvoorbeeld KLIK (tijdelijke opvang), Opboxen (zie hoofdstuk 4), werkintegratieprojecten, Humanitas (praten) en Nieuwe Perspectieven (hoofdstuk 4).

Zeven van de 75 jongeren zijn onder toezicht gesteld. Er wordt door jeugdzorg een **voogd** toegekend die contact onderhoudt met de jongere en vaak ook met het gezin. Bij deze zeven jongeren met een voogd zijn er problemen in de thuissituatie. Zo kreeg een Surinaams meisje op 13-jarige leeftijd een voogd omdat ze bleef weglomen. Een Surinaamse jongen van 16 krijgt ook een voogd door weglomen van huis: *'Ik spreek nu elke week (maandag/ woensdag op school en donderdag/vrijdag kan hij afspraak maken) met een voogd van de jeugdzorg. Deze gesprekken moeten van moeder en school. Deze man heeft mij wel geholpen, maar hij is wel een flikker denk ik'*. Een Surinaams meisje van 16 was minder enthousiast over haar voogd: *'Voor het weglomen kreeg ik een voogd. Ik moest daar elke vrijdag heen, praten over school. Ik had nooit zin en vind ook dat het geen zin had.'*

Politiecontacten tussen t₁ en t₂

Tussen t₁ en t₂ hebben 40 jongeren geen contact meer met de politie gehad en 20 jongeren wel: 67% van de jongeren is (vooralsnog) niet gerecidiveerd. Dit is opmerkelijk omdat slechts 12% van de jongeren zegt dat ze tussen t₁ en t₂ geen delicten hebben gepleegd. 55% is dus nog steeds crimineel actief, maar is erin geslaagd hun delicten ongestraft te plegen.

13 jongeren hebben 1 politiecontact gehad, 3 jongeren 2 politiecontacten, 3 jongeren 3 contacten en 1 jongere 6 politiecontacten. Bij 41% van de jongeren die tussen t₁ en t₂ met de politie in aanraking is gekomen betrof dit een vermogensdelict, 31% een geweldsdelict, 21% een licht delict en 7% een vernielingsdelict.

85% van de jongeren met een politiecontact tussen t₁ en t₂ kreeg een taakstraf. Deze straffen lopen van 20 uur tot 240 uur (de maximale taakstraf die tijdens een SILzitting gegeven kan worden, zie hoofdstuk 4). Gemiddeld kregen de jongeren een taakstraf van 88 uur. 20% van de jongeren met politiecontact kreeg een voorwaardelijke straf van 2 jaar opgelegd. Indien de jongere binnen 2 jaar weer in problemen komt met de politie dan wordt de straf alsnog ten uitvoer gebracht (bijvoorbeeld een gevangenisstraf of een grote taakstraf). 15% van de jongeren met een politiecontact (3 jongeren) kreeg gevangenisstraf. Eén Marokkaanse jongen kreeg gevangenisstraf voor het in brand steken van een deur. Ten tijde van het tweede interview zat hij al 2 maanden vast. Hij zei zelf niet te weten hoe lang hij nog vast zou zitten. Eén zestienjarige Zuid-Afrikaanse jongen zit op Glenn Mills omdat hij meerdere straatroven heeft gepleegd. Eén zeventienjarige Kaapverdiaanse jongen zit vast in gevangenis het Poortje. Deze jongen was onhandelbaar thuis en heeft meerdere delicten gepleegd (waaronder een aantal brandstichtingen). 20% van de jongeren met politiecontact kreeg een boete (meestal voor brommer/scooterdelicten) en 35% kreeg geen straf voor een delict, hoefde alleen maar mee naar het bureau¹.

Zeven jongeren zeggen in het interview spijt te hebben van wat ze gedaan hebben². Een Turks meisje van 14 jaar dat een make-up tasje gestolen had zegt het volgende: *'Ik schaamde me erg. Ik heb het alleen aan mijn moeder en zus verteld en heb er spijt van.'* Een Marokkaanse jongen van 16 die in een auto heeft ingebroken heeft om een andere reden spijt: *'Ik heb spijt dat ik het gedaan heb omdat ik er nu problemen van heb gekregen'*. Een Kaapverdiaanse jongen van 17 jaar die in de gevangenis zit zegt: *'Ik heb spijt want ik heb mijn moeder gekwetst'*.

Zes jongeren hebben echter geen spijt van hun daden. Een Nederlandse jongen van 16 die meegedaan heeft aan het stelen van een scooter zegt het volgende: *'Ik heb niet echt spijt, ik vind het wel erg wat er gebeurd is, maar ik ben erin meegesleept. Ik vind mezelf niet echt schuldig.'* Een Zuid-Afrikaanse jongen die in de gevangenis zit voor meerdere straatroven zegt het volgende: *'Ik heb niet veel spijt van die dingen die ik gedaan heb, het kwam allemaal door hoe de situatie toen was'*. Een Turkse jongen van 18 die zijn buurman mishandeld heeft, heeft

---

¹ De percentages komen opgeteld boven de 100 omdat sommige jongeren meerdere delicten hebben gepleegd.

² Hier is niet systematisch naar gevraagd.

ook geen spijt: *'Als ik dingen voor mijn familie doe dan maakt geen straf mij iets uit. Ik heb ook geen spijt dat ik de buurman geslagen heb'*.

Mening over de politie

De jongeren zijn gevraagd hun mening te geven over de politie en er werd gevraagd hoe de politie zijn optreden zou kunnen verbeteren. 6 van de 60 jongeren (10%) vindt dat de politie goed te werk gaat. Zo zegt een 18 jarige Nederlandse jongen: *'Ik vind dat de politie de laatste tijd wel goed bezig is met surveilleren en fouilleren. Als er iets gebeurt dan staat gelijk de politie op de stoep. Het is niet leuk, maar wel goed.'* Een 16 jarig Indonesisch meisje zegt het volgende: *'Ik vind het politiesysteem goed zoals het nu is. Vooral in vergelijking met het Amerikaanse systeem, dat gaat namelijk veel te ver.'*

90% van de jongeren heeft wel het één en ander aan te merken op de politie. 12% vindt dat de politie vaak te snel beschuldigt/vals beschuldigt omdat ze eerst handelen en dan pas luisteren. Zo vertelt een Marokkaans meisje van 15 jaar: *'Ze maken soms fouten. Soms beschuldigen ze bijvoorbeeld mensen die het helemaal niet gedaan hebben'*. Een 14 jarige Marokkaanse meisje zegt: *'De politie moet er meer aan doen om de volledige waarheid boven water te krijgen, dat ze goed naar je luisteren en niet gelijk zonder te luisteren beslissen wie schuldig wordt bevonden'*. Een Indonesische jongen zegt: *'Ze pakken vaak de verkeerde mensen en geven gewoon standaard de schuld aan bepaalde mensen: jongeren die rondhangen'*.

12% vindt dat de politie te streng optreedt. Een achttienjarige Nederlandse jongen zegt: *'Ik vind dat de politie over het algemeen te hard optreedt. Ze zouden niet meteen zo agressief moeten zijn'*. Een 16-jarige Nederlandse jongen zegt: *'Ik vind dat de politie behoorlijk star kan zijn en moeilijk kan doen. Ze zijn ook vaak streng. Ze kunnen beter eerst een waarschuwing geven en zich meer richten op grote dingen, de hardere criminaliteit'*. Een Marokkaanse jongen van 12 vindt dat *'de politie het niet altijd goed doet. Soms pakken ze kinderen te hard aan. Dan duwen ze je bijvoorbeeld heel hard tegen de muur. Het zou beter zijn wanneer ze rustiger met jonge kinderen zouden omgaan.'*

15% van de jongeren vindt dat de politie zich meer moet bezig houden met de zwaardere criminelen dan met de kleinere delicten. Zo zegt een Marokkaanse jongen van 16 jaar: *'De stadswachten, die agenten zonder wapen, die moeten wat harder optreden zodat de echte agenten met moordzaken bezig kunnen gaan'* en een Marokkaanse jongen van 14 zegt: *'De politie moet meer optreden bij grote dingen zoals inbraak en beroving en niet bij kleine diefstallen'*. Een Nederlandse jongen van 16 zegt: *'Ze besteden te veel aandacht aan kleine dingen waar niemand last van heeft. Als je bijvoorbeeld op een scooter rijdt komen ze met man en macht en wanneer een oud vrouwtje beroofd wordt doen ze niets. En als ze bijvoorbeeld een bedelaar zien dan geven ze die meteen een boete.'* Een Antilliaanse jongen van 17: *'Ze pakken alleen de kleine mensen, de grote jongens kunnen ze niet vinden.'*

Een enkeling vindt dat de politie harder moet optreden. Een Marokkaans meisje van 18: *'De politie mag mensen best harder aanpakken. Vooral de Marokkanen in Rotterdam Noord mogen harder aangepakt worden, de politie*

treedt niet echt hard op. Een Surinaamse jongen van 16: *'Over het algemeen treedt de politie goed op. De straffen kunnen over het algemeen wel iets zwaarder. De politie moet vaker surveilleren.'*

Een paar jongeren vinden dat de politie zelf het verkeerde voorbeeld geeft: *'ze geven een verkeerd voorbeeld met hun gedrag, ze draaien bijvoorbeeld met de auto over de weg of stoppen op plekken waar het niet mag'* en *'ze zeggen bijvoorbeeld dat kinderen bepaalde dingen niet mogen doen, zoals in portiek staan, maar doen het zelf wel, dat is verkeerd voorbeeldgedrag.'*

Een aantal jongeren (5) vindt dat de politie niet snel genoeg ter plaatse is als er echt iets aan de hand is. Een Nederlands meisje van 17 zegt: *'in het algemeen treedt de politie wel goed op, ze moeten alleen sneller optreden. Als er iets aan de hand is dan moet de politie dit serieus nemen en gelijk optreden'*. Een Marokkaanse jongen van 14: *'Ik snap niet waarom het altijd zo lang duurt voordat de politie komt als er iets aan de hand is. Ze moeten sneller komen.'* Een Turkse jongen van 18 vertelt: *'De politie is er niet als ze echt nodig zijn. Ze zijn altijd 15 minuten te laat, terwijl ze voor bekeuring wel altijd op tijd zijn. Daarom zoeken mensen in de buurt, en ikzelf ook, vaak een eigen oplossing. In zo'n kansarme buurt is er veel direct gevaar voor jou en je familie. De politie wil dan niet ingrijpen. Niemand wil helpen dus dan moet je je eigen regels opstellen.'*

Weerhouden nieuwe criminele activiteiten

Uit de gesprekken komt naar voren dat 25% van de jongeren geen nieuwe delicten meer wil plegen omdat ze geen nieuwe straf willen krijgen. Zo zegt een 18-jarig Kaapverdiaans meisje: *'Deze taakstraf houdt me tegen om nieuwe dingen te doen. Het nut van een taakstraf verschilt of het de eerste keer is dat iemand wat doet en wat iemand gedaan heeft. Ik wil niet meer met politie in contact komen. Ik kan geen strafblad krijgen als ik wil gaan studeren.'* Een Surinaamse jongen van 16 zegt: *'Het ligt niet aan andere mensen dat ik niets meer gedaan heb. Als de gevolgen erg zijn, bijvoorbeeld een zware gevangenisstraf, dan doe ik minder snel dingen die niet mogen.'* Twee jongeren, een Surinaams meisje en een Marokkaanse jongen hangt een voorwaardelijke straf boven het hoofd, waardoor ze nu geen criminele activiteiten meer ondernemen, want ze willen de gevangenis niet in.

12% van de jongeren houdt zich ook met de toekomst bezig, vooral met het krijgen van een strafblad. Een Nederlands meisje van 16: *'Ik doe niets meer, want als ik nu opgepakt word dan krijg ik een strafblad.'* Ook een Nederlandse jongen van 15 is bang voor een strafblad: *'Een strafblad staat in de weg als je later een baan zoekt.'* Voor een Turkse jongen van 16 zijn er meerdere zaken die hem ervan weerhouden criminele dingen te ondernemen: *'In eerste instantie mijn familie, die wil ik het niet aandoen. In tweede instantie de straf. Bovendien kan ik mijn toekomst verpesten door dingen te doen die niet mogen.'* Een Antilliaanse jongen van 16: *'Ik wil nu aan mijn toekomst denken. Je loopt vaak veel risico en via een opleiding kun je ook veel geld verdienen.'*

12% van de jongeren wil geen delicten meer plegen i.v.m. (straffen van) hun ouders. Zo antwoordt een Nederlandse jongen van 13 jaar op de vraag wat hem ervan weerhouden kan om criminele dingen te doen: *'Mijn ouders. Als ik iets doe*

dat niet mag dan wordt mijn zakgeld ingetrokken.' Een Antilliaanse jongen van 16: *'Mijn ouders proberen me op het rechte pad te houden door gesprekken en soms straffen te geven, bijvoorbeeld huisarrest.'* Een Nederlandse jongen van 17 antwoordt op de vraag wat hem van de criminaliteit kan weerhouden: *'straffen en ook respect voor mijn ouders'*.

15% van de jongeren zegt minder crimineel te zijn omdat ze er het nut niet meer van inzien, ouder zijn geworden en ze zichzelf tegenhouden voordat ze wat doen. Zij zeggen ook dat de straffen hierin geen rol hebben gespeeld. Zo zegt een Antilliaanse jongen van 13 jaar: *'Ik vecht alleen nog als het echt moet, ik ben rustiger en ouder geworden. Daardoor doe ik nu minder dingen, straffen of mijn moeder hebben daar niets mee te maken'* en een Nederlandse jongen van 17 jaar zegt: *'Ik doe nu minder dingen. Ik heb er geen tijd voor en begrijp nu dat het nutteloos is. Ik kan beter zelf mijn geld verdienen.'*

8% van de jongeren zegt dat niets hen weerhoudt. Zo zegt een Nederlandse 18-jarige jongen: *'een straf houdt mij niet tegen'* en een Kaapverdiaanse jongen van 18: *'Een taakstraf houdt mij niet tegen om iets te doen dat niet mag. Ik ben vrij agressief en als er een ruzie is dan vecht ik mee. Ik wil voor mijn vrienden opkomen maar ook voor mijn eigen bescherming.'* Een Marokkaanse jongen van 16 vertelt: *'Ik ben niet van plan te stoppen met vandalisme. Ik ben niet bang voor straffen van de politie, want ze pakken ons toch nooit op als we met dat groepje zijn. Alleen als iemand iets erg stoms doet, dan kan dat gebeuren. Ik kan dan op zich wel veel kwijtraken, zoals school, werk, toekomst en vertrouwen ouders. Maar toch blijf ik het doen, ik word toch niet gepakt.'*

Vershil jongeren wel/niet crimineel

De jongeren die tussen t_1 en t_2 wel criminele activiteiten ondernomen hebben noemen zo op het oog geen andere redenen om te stoppen met crimineel gedrag dan diegenen die niet meer crimineel waren. De jongeren die sinds t_1 nog crimineel zijn geweest (47 jongeren) zeggen ook dat hun ouders, straffen en de nutteloosheid van het criminele gedrag hen ervan weerhoudt nieuwe dingen te doen. Wel valt op dat 5 van deze jongeren die nog crimineel actief zijn zeggen dat niets hen er van gaat weerhouden criminele activiteiten te ondernemen (tegen geen enkele van de 13 jongeren die niet meer crimineel zijn geweest).

Allochtone of autochtone agenten

Het merendeel van de jongeren (72%) ziet geen verschil tussen het optreden van een allochtone agent en een autochtone agent. 12% vindt dat een allochtone agent beter te werk gaat of in het voordeel is (17% van de allochtone jongeren en 6% van de autochtone jongeren).

Zo zegt een Marokkaanse jongen van 16: *'Het voordeel van een allochtone agent is dat veel Marokkaanse criminelen beter met hem praten'*. Een Turkse jongen van 17 zegt: *'Ik denk dat een allochtone agent mij beter zou begrijpen omdat hij uit de directe omgeving komt. Die weet misschien hoe het is om in de stad te wonen, die heeft zelf ook dingen meegemaakt.'* Een Indonesisch meisje van 16 zegt: *'Het kan misschien wel soms beter zijn een allochtone agent zaken met allochtonen op te*

laten lossen'. Een Marokkaans meisje van 16 ziet juist een voordeel van autochtone agenten: *'Bij mij in de buurt wonen veel Marokkanen en het is beter als ze daar vooral Nederlandse agenten inzetten. De allochtone agenten doen namelijk niet zo veel.'*

De overige jongeren weten het niet of zien wel een verschil tussen een allochtone en autochtone agent maar zien daar geen voor of nadeel in. Zo vindt een Nederlandse jongen van 16 dat Nederlandse agenten harder te werk gaan dan allochtone agenten. Een zestienjarig Surinaams meisje zegt hetzelfde: *'Een Nederlandse agent is over het algemeen strenger dan een allochtone agent, een Nederlandse agent zal bijvoorbeeld eerder een bekeuring geven.'*

Discriminatie van allochtone jongeren

13 van de 40 allochtone jongeren (van de 60 op t_2) vinden dat ze gediscrimineerd zijn door een autochtone agent, 27 jongeren vinden van niet. Een Marokkaanse jongen, 15 jaar, zegt: *'De agent praatte heel onbeleefd en zei tegen mij dat het altijd de Marokkanen zijn'*. Volgens een Marokkaanse jongen van 16 scheert de politie alle allochtonen over één kam. Een Turkse jongen van 18 vertelt het volgende verhaal: *'Laatst was ik in de bibliotheek en kreeg ruzie met die mevrouw daar omdat zij zei dat ik een boek had gestolen. Dat had ik niet, er was een fout in het computersysteem. Ik heb er toen zelf een politieagent bijgehaald. De politieagent geloofde me niet. Omdat ik zelf de politie erbij gehaald had, kon ik toen wel gewoon weg. Ik vind dat de agenten ons over het algemeen niet respecteren. Ze maken geen onderscheid tussen een burger en een crimineel. Zo zijn ze niet allemaal, maar de meesten wel. Ze letten extra op als je langsloopt, ze komen meteen met hun busje naast me staan als ik met iemand praat enzo.'* Andere opmerkingen van allochtone jongeren over autochtone agenten zijn: *'Ze houden je gewoon beter in de gaten'* en *'Nederlandse agenten behandelen allochtonen harder'* en *'Ze letten meer op je'* en *'Ze spreken je agressiever aan'*. Eén Marokkaanse jongen van 16 zegt: *'Ik vind wel dat ik word gediscrimineerd door autochtone agenten. Ze praten niet eerst met je, zoals die Hindoestaanse agent deed, maar handelen meteen. En bij Nederlandse kinderen doen ze dit niet, dan praten ze wel eerst.'*

Samenvatting politiecontact

Alle criminele jongeren hebben tot t_1 tenminste één politiecontact meegemaakt. 36% heeft 1 politiecontact gehad, 32% 2 contacten, 24% 3-5 contacten en 8% 6 of meer politiecontacten. Tussen het 1e en het 2e interview zijn 20 jongeren (33%) weer in aanraking met de politie gekomen. 85% van dezen kreeg een taakstraf.

Slechts 10% van de jongeren vindt dat de politie goed te werk gaat. 12% vindt dat de politie vaak te snel en vals beschuldigt, 12% vindt de politie te streng, 15% vindt dat de politie zich meer met de 'zwarte criminelen' moet bezig houden en 8% vindt dat de politie sneller ter plaatse moet zijn als er echt iets aan de hand is.

25% van de criminele jongeren zegt geen nieuwe delicten meer te willen door het risico een straf te krijgen, voor 12% is de reden dat ze zich bezig houden met

de toekomst, bij 12% spelen (de straffen van) de ouders een rol en 15% ziet het nut niet meer van criminaliteit in. 8% zegt dat niets hen ervan gaat weerhouden om criminele activiteiten te ondernemen.

72% van de jongeren ziet geen verschil in het optreden tussen een allochtone en een autochtone agent, 12% denkt dat de allochtone agent beter te werk gaat (17% van de allochtone en 6% van autochtone jongeren). 33% van de allochtone jongeren vindt dat ze gediscrimineerd worden door autochtone politieagenten.

Het beeld dat uit de open vragen over de politiecontacten van de criminele jongeren naar voren komt is zeer gedifferentieerd. Sommige jongeren zijn erg onder de indruk van het optreden van de politie, zij zijn bijvoorbeeld bang tijdens de arrestatie, vinden het vreselijk om op het politiebureau in een cel te zitten en ze vinden ook de straf vreselijk. Anderen vinden echter dat de politie overdrijft of dat hij/zij onterecht is opgepakt en zijn niet onder de indruk van het optreden van de politie. De straf die de meeste indruk op de jongeren maakt is de voorwaardelijke gevangenisstraf. De minste indruk maakt de taakstraf, vooral als de jongere deze straf al vaker heeft gehad.

Extra analyse: verband kenmerken t_1 en zwaarte delicten tussen t_1 en t_2

7 van de 60 jongeren die op t_2 zijn geïnterviewd zeggen dat ze sinds het eerste interview helemaal geen criminele activiteiten hebben ondernomen (respondent 10, 18, 24, 45, 56, 65 en 74 in bijlage 2, tabel 1). Tussen de 53 jongeren die hun criminele gedrag wel continueren zitten grote verschillen. Zo zijn er enkele jongeren die tussen t_1 en t_2 alleen licht deviant gedrag vertonen, zoals spijbelen of zwartrijden maar er zijn ook enkelen die hebben ingebroken, iemand verwond hebben met een mes of die een auto hebben gestolen. Om gradaties aan te brengen in het criminele gedrag tussen het eerste en het tweede interview is aan de criminele activiteiten van de jongere een score toegekend. Eerder is een onderscheid gemaakt tussen lichte, vernieling,- geweld,- en vermogensdelicten. Zware delicten, zoals 'ergens inbreken' zitten bij deze categorisatie echter met een minder zwaar delict als 'geld van thuis' stelen in één categorie. Het onderscheid tussen lichte en zware criminaliteit is nu anders gemaakt door een score aan het totale delictpakket te geven.

Jongeren die tussen t_1 en t_2 helemaal niets meer gedaan hebben of alleen licht deviant gedrag hebben ondernomen (spijbelen, zwartrijden) krijgen score 1, jongeren die 'alleen' deviant gedrag hebben vertoond score 2, jongeren met veel, maar niet zeer ernstig gedrag krijgen score 3 en bij score 4 worden jongeren gevoegd die veel delicten hebben gepleegd, waaronder één of meerdere serieuze delicten.

De meeste jongeren plegen tussen t_1 en t_2 een 'delictenpakket' met score 2 of 3 (beide 32%). 22% heeft (bijna) geen delicten meer gepleegd tussen het eerste en het tweede interview en 15% pleegt in die periode veel delicten, waaronder ernstige.

Er is gekeken naar het verband tussen de mate van criminaliteit van de kinderen uit de netwerken van de jongeren op t_1 en de zwaarte van het criminele gedrag van de jongere tussen t_1 en t_2 . Jongeren die op t_1 veel criminele kinderen in hun netwerken hadden, plegen zwaardere delicten tussen t_1 en t_2 dan jongeren met

Tabel 7.6 Criminaliteit kinderen netwerken t₁ en zwaarte delicten jongere tussen t₁ en t₂

	Zwaarte delictpakket tussen t ₁ en t ₂
Veel ¹ criminele kinderen in netwerken op t ₁	2,7
Weinig ² criminele kinderen in netwerken op t ₁	2,3
Geen criminele kinderen in netwerken op t ₁	2,2

Verschil is niet significant (p>.10) ¹ Score 5 of meer ² Score 1-4

Tabel 7.7 Culturele oriëntatie t₁ en zwaarte delicten jongere tussen t₁ en t₂

	Zwaarte delictpakket tussen t ₁ en t ₂
culturele oriëntatie op t₁	
sterk religieus	2,1
gemiddeld religieus	2,7
weinig religieus	2,4
veel respect regels en gezag	2,1
gemiddeld respect regels en gezag	2,4
weinig respect regels en gezag	2,7
sterk individueel	2,1
gemiddeld individueel	2,5
weinig individueel	2,6
sterke seksedifferentiatie	2,2
gemiddelde seksedifferentiatie	2,5
weinig seksedifferentiatie	2,5
veel normvastheid	2,0+
gemiddelde normvastheid	2,6
weinig normvastheid	2,7
veel ethnocentrisme	2,5
gemiddeld ethnocentrisme	2,5
weinig ethnocentrisme	2,3
sterk gericht op collectieve goederen	2,0+
gemiddeld gericht op collectieve goederen	2,6
weinig gericht op collectieve goederen	2,7

¹ De categorieën zijn gemaakt door in elke categorie rond de 33% van de scores te voegen.

minder criminaliteit in de netwerken. Dit verschil is echter niet significant (tabel 7.6).

Ook het verband tussen de culturele oriëntatie van de jongeren op t₁ en de zwaarte van het criminele gedrag van de jongere tussen t₁ en t₂ is bestudeerd. Jongeren die meer normvast zijn en meer gericht op collectieve goederen op t₁ plegen minder delicten tussen t₁ en t₂. Deze effecten zijn echter alleen 'borderline significant' (.05 < p < .10; tabel 7.7).

Jongeren die op t₁ problemen hebben met hyperactiviteit of emotionele problemen hebben plegen tussen t₁ en t₂ niet meer zware criminele activiteiten dan jongeren die deze problemen op t₁ niet hebben. Minder controle van de ouders op t₁ staat in verband met een zwaarder delictpakket tussen t₁ en t₂. De verschillen zijn echter niet significant. Jongeren met een sterk emotionele band met de ouders plegen tussen t₁ en t₂ een minder zwaar delictenpakket dan jongeren met een gemiddelde of slechte emotionele band met de ouders en dit verschil is significant (tabel 7.8).

Tabel 7.8 Psychische problemen, controle, band met ouders t₁ en zwaarte delicten tussen t₁ en t₂.

	zwaarte delictpakket tussen t₁ en t₂
kenmerken op t₁	
veel problemen hyperactiviteit	2,4
beetje problemen hyperactiviteit	2,4
weinig tot geen problemen hyperactiviteit	2,4
veel emotionele problemen	2,5
beetje emotionele problemen	2,4
weinig tot geen emotionele problemen	2,4
veel controle ouders	2,2
gemiddelde controle ouders	2,5
weinig tot geen controle ouders	2,8
sterk emotionele band ouders	2,0*
gemiddelde emotionele band ouders	3,0
slechte emotionele band ouders	2,6

* p<.05

Extra analyse: kenmerken 'stoppers'

Zoals al eerder gesteld is 22% van de criminele jongeren tussen t₁ en t₂ (bijna) niet meer crimineel actief geweest. Omdat het interessant is erachter te komen waarom bepaalde jongeren gestopt zijn met het plegen van delicten zijn enkele extra analyses uitgevoerd.

Het blijkt dat de zogenaamde 'stoppers' op t₁ het minste criminaliteit in hun netwerken te hebben (2,3 tegen 3,7 tot 4,6 voor de andere jongeren). De 'stoppers' hebben verder een fractie meer respect voor regels en gezag en zijn iets meer normvast. De overige kenmerken van de culturele oriëntatie van de jongeren op t₁ blijken geen effect te hebben op het wel of niet stoppen met crimineel gedrag. De stoppers verschillen ook nauwelijks van de overige jongeren qua emotionele problemen, hyperactiviteitsproblemen en in de mate van controle van en band met de ouders.

Er is vervolgens gekeken naar het kwalitatieve gedeelte van de interviews of er tussen t₁ en t₂ iets gebeurd kan zijn dat de criminaliteit van de jongere heeft beïnvloed (anders dan de zaken die reeds onderzocht zijn). Eén van de jongeren die geen crimineel gedrag meer vertoont blijkt vast te zitten in de Hoenderloo-Groep (wel weekendverlof), één jongen heeft sinds 3 maanden een vriendin, één meisje is zwanger geraakt en één jongen heeft een paar maanden bij zijn vader gewoond. Dit zijn geen situaties die er per definitie voor zorgen dat het criminele gedrag gestopt wordt, maar ze spelen hier vermoedelijk wel een belangrijke rol bij.

Ook is er gekeken naar de redenen die deze jongeren zelf noemen voor het stoppen met crimineel gedrag. De 'stoppers' zeggen vaak dat ze gestopt zijn om straffen van ouders (bijv. inhouden zakgeld, boosheid) of van de politie (zoals een uitvoering van een voorwaardelijke gevangenisstraf of een nieuwe straf) te voorkomen. Enkelen zeggen dat ze afstand hebben genomen van crimineel gedrag en van hun criminele vrienden en dat ze het nut er niet meer van inzien.

Tabel 7.9 Effect van zwaarte interventie op aantal gepleegde delicten en zwaarte delictpakket tussen t_1 en t_2 .

	zwaarte interventies tot t_1			
	1	2	3	4
aantal gepleegde delicten t_1 en t_2	6,3	12,7	11,3	18,7
zwaarte delictpakket tussen t_1 en t_2	2,1	2,6	2,3	2,4

Verschil is niet significant ($p > .10$)

Samengevat zijn er geen heel overtuigende redenen gevonden waarom juist de ‘stoppers’ (score 1) gestopt zijn met hun criminele activiteiten. Redenen lijken te zijn dat de stoppers minder criminele kinderen in het netwerk hebben, iets normvaster zijn, een fractie meer respect voor regels en gezag hebben en een betere emotionele band met de ouders te hebben. Bij vier jongeren kunnen verder zogenaamde ‘life-events’ een rol hebben gespeeld. Wellicht dat de zwaarte van de interventie(s) een rol speelde bij het stoppen. Daar wordt in het hiervolgende op ingegaan.

Extra analyse: effect van zwaarte interventies

Er worden veel verschillende politie en justitie interventies ingezet om de criminaliteit onder jongeren te beteugelen. Op elke criminele activiteit volgt een veelheid aan reacties van politie en justitie (zie hoofdstuk 4 en 7). Zo heeft de ene jongere in 5 jaar tijd een Halt-straf van 6 uur, een taakstraf van 28 uur en 3 boetes gekregen en een ander heeft in dezelfde periode een taakstraf van 250 uur en een voorwaardelijke straf gekregen, resulterend in een gevangenisstraf gevolgd door Jeugdreclassering. In een poging de diversiteit aan interventies te beperken hebben is aan het totaal van interventies een cijfer toegekend (tot t_1 en tussen t_1 en t_2). Een gevangenisstraf heeft bijvoorbeeld altijd score 4, een boete of een gesprek met de Raad voor de Kinderbescherming (indien niet in combinatie met een zwaardere straf) score 1. In bijlage 2, tabel 2 zijn alle interventies te zien, alsmede de score die aan het pakket van interventies is toegekend. De meeste jongeren hebben tot t_1 een interventiepakket met score 2 gekregen (51%), 24% heeft een pakket met score 1 gehad, 16% score 3 en 9% score 4.

Een vraag is nu of de interventies van de politie en justitie een effect hebben op het criminele gedrag van de jongeren en op het wel/niet continueren van dit gedrag¹. Om dit te toetsen zijn de interventies tot het eerste interview (t_1) in verband gebracht met de criminaliteit tussen t_1 en t_2 . Het aantal gepleegde delicten tussen t_1 en t_2 neemt fors toe naarmate het eerder uitgevoerde interventietraject zwaarder was (tabel 7.9). Hieruit kan niet geconcludeerd worden dat zware interventies ertoe leiden dat de jongeren criminelier worden. Deze verschillen worden veroorzaakt doordat de meer criminele jongeren zwaardere interventies krijgen, waarna ze misschien wel minder crimineel worden, maar ze zijn nog steeds criminelier dan jongeren met minder zwaardere straffen.

Om te controleren voor de mate van criminaliteit van de jongere is een residu-analyse uitgevoerd waarbij gebruik is gemaakt van het aantal gepleegde delicten

¹ Het betreft uiteraard geen zuivere effectmeting, het is een exploratieve analyse.

tot t_1 , het daarmee voorspelde aantal delicten tussen t_1 en t_2 en het daadwerkelijk aantal gepleegde delicten tussen t_1 en t_2 ¹. De bedoeling is de afwijking tussen het voorspelde en daadwerkelijk criminele gedrag tussen t_1 en t_2 deels te verklaren door de zwaarte van de interventie. De verklaarde variantie ligt echter maar op 3% en geeft nog steeds aan dat jongeren met een zwaarder interventiepakket op t_2 criminelere zijn.

Eerder is al een waarde toegekend aan de zwaarte van de delicten die tussen t_1 en t_2 zijn gepleegd. De hierboven beschreven analyses zijn opnieuw uitgevoerd met als afhankelijke variabele de zwaarte van delicten tussen t_1 en t_2 in plaats van het aantal delicten tussen t_1 en t_2 . Jongeren die een interventie zwaarte 1 hebben meegemaakt lijken tussen het eerste en tweede interview de minst zware criminaliteit ondernomen te hebben en de jongeren met een interventiepakket zwaarte 2 lijken de zwaarste delicten tussen t_1 en t_2 te plegen (zie tabel 7.9). De verschillen tussen de verschillende ‘groepen’ zijn niet significant.

Naarmate de interventie tot t_1 zwaarder was, is het aantal gepleegde delicten tussen t_1 en t_2 hoger, de gepleegde delicten zijn echter niet zwaarder. Dit kan erop duiden dat de meest criminele jongeren wel continueren met veel delicten plegen, maar dat de gepleegde delicten minder zwaar worden.

Om deze bevinding meer adequaat te toetsen wordt er hier weer een residu-analyse toegepast. De bedoeling is de afwijking in de voorspelde en daadwerkelijke zwaarte van de gepleegde delicten tussen t_1 en t_2 deels te verklaren door de zwaarte van de interventie. De verklaarde variantie ligt slechts op 1,6%.

Jongeren die een zwaardere interventie hebben gekregen blijken minder zware delicten te gaan plegen dan aan de hand van hun eerdere criminele gedrag verwacht kan worden ($b = -.18$). Dit effect is echter niet significant. Wel is dit een indicatie dat door een zwaardere interventie de zwaarte van de criminele activiteiten afneemt.

Deze gegevens zijn niet robuust genoeg om enige sluitende conclusie aan te verbinden, wel is er een indicatie gevonden dat zware interventies er niet voor zorgen dat de jongere zijn criminele gedrag stopt, maar wel dat zijn criminele gedrag minder ernstig wordt. De jongeren zouden in dat geval (bewust/onbewust) ‘doorhebben’ dat als ze hun eerdere criminele gedrag continueren ze weer een zwaardere straf kunnen oplopen. In hun ogen beperken ze dit risico door wel door te gaan met crimineel gedrag, maar minder ernstige criminele activiteiten te ondernemen. In het vervolgonderzoek (t_3 en eventueel t_4) zal hier nadrukkelijker op in worden gegaan.

Middelengebruik jongere

Omdat middelengebruik (roken, alcohol drinken, gokken) op jonge leeftijd als deviant gedrag gezien kan worden, wordt het middelengebruik van de criminele jongeren in dit hoofdstuk besproken.

Op 12-jarige leeftijd rookt 28% van de criminele jongeren. 15 van de rokende criminele jongeren zegt op 12-jarige leeftijd soms te roken (af en toe, soms

---

¹ $R^2 = 24\%$, onafhankelijke delicten tot t_1 , afhankelijke delicten t_1 tot t_2 .

Tabel 7.10 Percentage criminele jongeren en scholieren dat alcohol drinkt en rookt.

	sigaretten roken	alcohol drinken
scholieren ¹	1,5	14,8
criminele jongeren t ₀	27,8	19,4
t ₁	51,6	60,0
t ₂	50,0	48,3

¹ De afgelopen vier weken

stiekem, paar sigaretten per week). 4 criminele jongeren roken op t₀ veel (pakje per dag, half pakje per dag, elke dag en veel).

Op t₁ (1^e interview) rookt 52% van de criminele jongeren. Een kwart van de jongeren is dus begonnen met roken tussen t₀ en t₁. Het aantal sigaretten dat per week gerookt wordt is ook toegenomen. Bijna alle jongeren drukken hun rookgedrag uit in ..... pakje per dag (bijvoorbeeld half pakje per dag, pakje per dag etc.). Ze roken dus beduidend meer dan toen ze 12 waren. 9% van de 75 criminele jongeren rookt ook wiet¹.

Op t₂ (tweede interview) rookt nog 50% van de criminele jongeren (1 jongere is gestopt). De hoeveelheid sigaretten is niet veranderd sinds t₁. 8% van de 60 jongeren rookt ook wiet. Dit percentage is niet toegenomen sinds t₀.

Op t₀ drinkt 19% van de criminele jongeren alcohol. Ze drinken vooral op feestjes en verjaardagen. Op t₁ drinkt 60% van de criminele jongeren alcohol. Het aantal drinkende jongeren is dus verdrievoudigd. De situatie waarin alcohol gedronken wordt is enigszins veranderd. De jongeren zeggen nog steeds op feestjes en verjaardagen te drinken, maar ze drinken nu ook tijdens het stappen, bij het uitgaan en soms in het weekend. De criminele jongeren drinken nu meer frequent alcohol dan toen ze 12 waren. Op t₂ drinkt 48% van de criminele jongeren alcohol. Dit percentage is sinds t₁ met 12 procent afgenomen. Dit zou kunnen komen doordat er 15 jongeren zijn afgevallen op t₂. Er wordt vooral gedronken tijdens feestjes en tijdens het uitgaan.

Van de scholieren had 1,5% de afgelopen vier weken gerookt. Dit percentage is goed vergelijkbaar met de vraag aan de criminele jongeren of ze rookten toen ze 12 waren. De criminele jongeren roken op 12-jarige leeftijd 19 keer vaker dan de scholieren. 15% van de scholieren had in de afgelopen vier weken alcohol gedronken tegen 19% van de criminele jongeren op t₀. Het verschil tussen de scholieren en criminele jongeren is hier veel kleiner dan bij het roken. Ook uit het scholierenonderzoek blijkt dat deviante scholieren veel vaker dan niet-deviante scholieren roken en vaker dan hen alcohol drinken.

Wapenbezit

16% van de criminele jongeren heeft op t₁ af en toe wel eens een wapen op zak. Geen van de jongeren draagt *altijd* een wapen bij zich. De wapens die de jongeren af en toe meenemen zijn zakmes (7%), vlindermes (7%), boksbeugel (1%) en een

¹ Dit is niet over t₀ gevraagd.

Tabel 7.11 Percentage criminele jongeren en scholieren dat wel eens wapen bij zich draagt.

	% wapen	% zwaar wapen ¹
scholieren	11,7	3,8
criminele jongeren t ₁	16,1	8,1
t ₂	6,7	3,3

¹ Alle wapens behalve zakmes

Tabel 7.12 Percentage criminele jongeren en scholieren dat zelf slachtoffer van geweld is geweest, heeft gezien dat iemand anders dat was, of beide.

	% slachtoffer geweld	% slachtoffer serieus geweld	% geweld gezien	% één van beide of beide
scholieren	19,0	6,2	32,0	40,0
criminele jongeren t ₁	26,2	23,0	75,4	78,7
t ₁ -t ₂	16,7	5,0	48,3	51,6

luchtdrukpistool (1%).

Op t₂ heeft 7% van de criminele jongeren af en toe een wapen op zak. Het aantal criminele jongeren dat een wapen bezit is dus afgenomen sinds t₁ (van 16 naar 7%). Bij twee criminele jongeren gaat het om een zakmes en bij twee anderen om een vuurwapen.

Vergeleken met de scholieren hebben de criminele jongeren op t₁ vaker een wapen op zak en vaker een zwaar wapen (alle wapens behalve een zakmes). Dit is niet verwonderlijk aangezien de criminele jongeren ouder zijn (15 tegen 12 jaar) en criminelier.

Slachtoffer geweld

Van de criminele jongeren is op t₁ 26% wel eens het slachtoffer geworden van geweld. 6 criminele jongeren zijn bestolen/beroofd (bijvoorbeeld 'probeerde telefoon te stelen', 'beroofd met mes'), 8 jongeren zijn in elkaar geslagen en 2 jongeren zijn geslagen.

Tussen t₁ en t₂ is 17% van de jongeren slachtoffer geworden van geweld. Drie jongeren hebben een poging tot beroving meegemaakt en 4 jongeren werden slachtoffer van geweld tijdens vechtpartijen. 5% werd slachtoffer van serieus geweld, 12% van minder serieus geweld.¹

Driekwart van de criminele jongeren heeft tot t₁ wel eens gezien dat iemand slachtoffer werd van geweld. 25% van de criminele jongeren heeft nooit gezien dat iemand slachtoffer werd van geweld, 39% heeft dat 1-3 keer gezien, 28%

¹ Geslagen, gevochten = niet serieus. In elkaar geslagen worden, bedreigd met mes, beroving = serieus.

heeft 4-10 keer gezien dat iemand slachtoffer werd en 8% 11 keer of meer (zelfs 'dagelijks' en 'meer dan 30 keer' komt voor). Vaak gaat het hierbij om vechtpartijen, maar soms worden ook andere situaties door de criminele jongeren waargenomen, zoals bijvoorbeeld: 'oude vrouw werd bestolen van haar tas door twee dieven', 'iemand werd neergestoken', 'schietpartijen in de buurt' en 'iemand werd door raam auto gegooid'.

Bijna de helft van de jongeren heeft in de korte periode tussen het eerste en tweede interview gezien dat iemand het slachtoffer van geweld werd (48%), 27% 1-3 keer, 7% 4-10 keer en 3% 10 of meer keer. Het gaat weer vaak om het waarnemen van vechtpartijen. Enkele andere vormen van geweld zijn: 'iemand werd beroofd van zijn scooter, een ander iemand werd neergestoken', 'mijn oudste zus is neergestoken door haar ex-man' en 'tasjesroof'.

79% van de criminele jongeren is tot t_1 met geweld in aanraking gekomen, zelf of doordat hij het bij iemand anders gezien heeft. Tussen t_1 en t_2 is 52% van de criminele jongeren met geweld in aanraking gekomen (zelf slachtoffer of gezien). Er zijn maar 2 jongeren die wel slachtoffer zijn geworden maar zelf niet gezien hebben dat iemand anders slachtoffer werd. Er zijn wel 21 jongeren die geweld gezien hebben, maar zelf geen slachtoffer zijn geworden.

Van de scholieren is 19% wel eens het slachtoffer geworden van geweld. 13% is echter niet slachtoffer geworden van serieus geweld, 6% is wel slachtoffer geworden van serieus geweld. De criminele jongeren zijn wat vaker dan de scholieren slachtoffer geworden van geweld (26 tegen 19%) en veel vaker van serieus geweld (23 tegen 6%). Dit kan deels verklaard worden doordat de scholieren veel jonger zijn dan de criminele jongeren op t_1 (12 tegen 15 jaar). Deze bevindingen stemmen overeen met bevindingen uit het scholierenonderzoek, waarin blijkt dat deviante scholieren vaker in aanraking met geweld gekomen zijn dan de niet-deviante scholieren.

Samenvatting

Crimineel gedrag

De criminele jongeren hebben tot het eerste interview gemiddeld 25 delicten gepleegd. Dat is 11 op jaarbasis. Tussen het eerste en het tweede interview is 88% crimineel actief en hebben ze gemiddeld 18 delicten gepleegd op jaarbasis, wat betekent dat de criminele jongeren criminelier zijn geworden. 12% van de criminele jongeren heeft tussen t_1 en t_2 geen delicten meer gepleegd.

Niet zeer verrassend is dat de criminele jongeren meer delicten plegen dan de scholieren. De criminele jongeren gebruiken ook meer middelen dan de scholieren. Tussen het 1^e en het 2^e interview (gemiddeld een periode van 8 maanden) komt 33% van de criminele jongeren weer in aanraking met de politie. Dat betekent dat 55% van de criminele jongeren nog crimineel actief is, maar niet meer opgepakt is door de politie (88% crimineel actief minus 33% met politiecontact).

Mening over de politie

Er zijn maar weinig criminele jongeren die positief zijn over het optreden van de politie. Ze vinden bijvoorbeeld dat de politie te snel en vals beschuldigt. 33% van de allochtone jongeren voelt zich gediscrimineerd door autochtone agenten.

De reactie van de jongere op de interventie van de politie is verder erg verschillend. Sommige jongeren zijn zeer onder de indruk en willen niet nog eens opgepakt worden door de politie, anderen hebben al vaker politiecontact gehad en raken niet meer onder de indruk van de arrestatie.

Verband kenmerken t_1 en criminaliteit tussen t_1 en t_2

Er is gekeken of er een verband is tussen bepaalde kenmerken op t_1 en het criminele gedrag tussen t_1 en t_2 . Criminele jongeren die op t_1 meer criminaliteit in de netwerken hadden lijken zwaarder crimineel te zijn tussen t_1 en t_2 . Jongeren die normvast zijn, gericht zijn op collectieve goederen of een sterke band met de ouders hebben op t_1 plegen tussen t_1 en t_2 een minder zwaar delictpakket dan de andere jongeren.

Kenmerken 'stoppers'

Uit een analyse van 'stoppers', jongeren die tussen t_1 en t_2 nauwelijks meer crimineel actief zijn geweest, blijkt dat deze stoppers wat minder criminele kinderen in het netwerk hadden op t_1 . Ze waren toen ook iets normvaster en hadden wat meer respect voor regels en gezag. Bij vier jongeren kunnen verder zogenaamde 'life-events' een rol hebben gespeeld in het stoppen met criminaliteit.

Er is vervolgens onderzocht of de zwaarte van interventies tot t_1 een rol heeft gespeeld in het wel of niet continueren van crimineel gedrag tussen t_1 en t_2 . Uit de analyses komt een indicatie dat zware interventies er niet voor zorgen dat de jongere zijn criminele gedrag stopt, maar wel dat zijn criminele gedrag minder ernstig wordt.

Middelengebruik, wapenbezit en aanraking geweld

28% van de criminele jongeren rookte op t_0 . Op t_2 is dat percentage opgelopen tot 52%. Ook het alcoholgebruik is tussen t_0 en t_2 toegenomen (van 19% naar 48%), de piek ligt echter op t_1 wanneer 60% van de criminele jongeren alcohol drinkt. 19 keer zo veel criminele jongeren als scholieren roken op t_0 . Criminele jongeren drinken ook meer alcohol, maar deze verschillen zijn kleiner.

16% van de criminele jongeren heeft op t_1 een wapen op zak (8% een zwaar wapen). Dit percentage is tot t_2 afgenomen tot 7% (3% zwaar). Criminele jongeren hebben op t_1 vaker een wapen op zak dan scholieren (16 tegen 12%).

Een kwart van de criminele jongeren is tot t_1 slachtoffer van geweld geweest (23% van serieus geweld) en 75% heeft geweld gezien. Tussen t_1 en t_2 is nog 17% slachtoffer van geweld geworden en 48% heeft in die periode geweld gezien. Criminele jongeren zijn tot t_1 veel vaker in aanraking gekomen met geweld dan de scholieren (79 tegen 40%).

Hoofdstuk 8

Hulpbronnen

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de hulpbronnen die de criminele jongere tot zijn beschikking heeft om zijn weg in de maatschappij te vinden. Hulpbronnen zijn zaken als een goede opleiding, een hogere sociaal economische positie van de ouders of een goede woonbuurt. Wie over dergelijke hulpbronnen beschikt, heeft meer kansen in de maatschappij, op inkomen, op werk, op een aantrekkelijke partner en op vrienden. In hoofdstuk 9 worden de sociale netwerken van de criminele jongere besproken en deze netwerken kunnen ook beschouwd worden als een hulpbron (vgl. Völker en Driessen 2003), maar in dit hoofdstuk gaat het om de meer ‘traditionele’ hulpbronnen zoals SES en huisvesting.

De jongeren die voor ons onderzoek zijn geïnterviewd wonen in Rotterdam en omstreken en zijn in een JCO (Justitieel Casus Overleg) opgenomen. Zoals eerder gesteld zijn jongeren die in het Rotterdamse JCO besproken worden tussen de 12 en 18 jaar¹, veelplegers of first-offenders met achterliggende problematiek. Een selectie van meer ernstige gevallen. Van deze criminele jongeren is 84% jongen en 16% meisje. Dat er meer jongens zijn die in aanraking met de politie zijn gekomen is niet verrassend. Jongens ondernemen beduidend meer criminele activiteiten dan meisjes (Broekhuizen en Driessen 2006).

De meeste jongeren zijn op t_1 15 jaar (24%), 16 jaar (24%) of 17 jaar (19%, gemiddeld 15,6 jaar). De jongste criminele jongeren zijn 11 jaar (5%), de oudste 18 jaar (4%). Op t_2 is de gemiddelde leeftijd van de jongeren 16,2 jaar.

Etniciteit

Het merendeel van de criminele jongeren is in Nederland geboren (84%). De overige jongeren komen uit de Antillen (5,3%), Turkije (2,7%), Marokko (2,7%),

---

¹ Bij uitzondering (bij serieuze problemen of veelplegers) worden ook 11 jarigen opgenomen in het JCO.

Tabel 8.1 Geboorteland criminele jongere, vader en moeder, beide.

	% criminele jongere	% vader criminele jongere	% moeder criminele jongere	% beide ouders criminele jongeren	% beide ouders scholieren
Nederland	84,0	36,0	38,7	33,3	31,2
Suriname	1,3	9,3	10,7	9,3	10,1
Antillen	5,3	5,3	4,0	4,0	2,5
Turkije	2,7	12,0	12,0	12,0	13,4
Marokko	2,7	26,7	26,7	26,7	11,8
Zuid Afrika	1,3	1,3	1,3	1,3	0,0
Kaapverdië	2,7	5,4	4,0	4,0	6,9
Canada	0,0	1,3	0,0	0,0	0,0
Indonesië	0,0	2,7	1,3	0,0	0,3
Engeland	0,0	0,0	1,3	0,0	0,0
totaal	100,0	100,0	100,0	90,6	73,2 ¹

Tabel 8.2 Groep(en) waartoe de respondent zegt te horen.

	hoort bij.....			belangrijkste groep		
	% criminele jongeren t ₁	% criminele jongeren t ₂	% scholieren	% criminele jongeren t ₁	% criminele jongeren t ₂	% scholieren
Nederlanders	81,9	73,3	54,8	66,7	46,6	45,1
Surinamers	4,5	8,3	11,3	1,9	0,0	6,2
Turken	10,6	8,3	15,7	11,1	6,9	12,6
Marokko	15,2	21,7	10,3	3,7	6,9	6,2
Kaapverdianen	1,5	6,7	9,2	1,9	3,4	8,4
Arabieren	1,5	3,3	5,3	1,9	1,7	2,2
Berbers	10,6	10,0	5,7	9,3	3,4	2,9
Antillianen	1,5	1,7	5,1	0,0	0,0	3,9
anders	3,0	8,4	18,6	3,7	5,1	14,3
totaal		n.v.t. ²		100,0	74,1 ³	100,0

Kaapverdië (2,7%), Suriname (1,3%) of Zuid Afrika (1,3%). De vaders van de jongeren komen vaak uit Nederland (36%) en Marokko (27%). Hetzelfde geldt voor de moeders (39% Nederland en 27% Marokko).

91% van de ouders van de criminele jongeren komen beide uit hetzelfde land. Criminele jongeren hebben vaker een Marokkaans ouderpaar dan de scholieren (27 tegen 12%). De overige percentages verschillen niet veel.

Aan de criminele jongeren is op t₁ en op t₂ gevraagd bij welke groep of groepen ze zelf vinden dat ze horen (zie tabel 8.2). Ook is gevraagd wat ze de belangrijkste groep vinden. De meeste jongeren vinden op t₁ dat ze onder andere bij de Nederlanders horen (82%). Dit percentage ligt opvallend veel hoger dan bij

¹ Exclusief beide ouders uit de in dit overzicht niet genoemde landen.

² Som percentages > 100% i.v.m. meerdere antwoordmogelijkheden.

³ 25,9% kon niet kiezen

Tabel 8.3 Vastgestelde etniciteit onderzoeksgroep criminele jongeren op t₁ en t₂ en scholieren.

	N t ₁	% criminele jongeren t ₁	N t ₂	% criminele jongeren t ₂	% scholieren
Nederlands	26	34,7	20	33,3	30,1
Surinaams	8	10,7	7	11,7	14,1
Antilliaans	4	5,3	2	3,3	4,5
Kaapverdiaans	4	5,3	4	6,7	8,2
Turks	9	12,0	6	10,0	15,6
Marokkaans	20	26,7	17	28,3	13,2
overige arme landen	4	5,3	4	6,7	10,3
overige rijke landen	0	0,0	0	0,0	4,0
totaal	75	100,0	60	100,0	100,0

de scholieren (55%). 67% van de criminele jongeren vindt de Nederlanders ook de belangrijkste groep. Ook dit percentage ligt bij de scholieren een stuk lager (45%). Opvallend is ook het vrij hoge percentage criminele jongeren op t₁ dat de Berbers aangeeft als belangrijkste groep (9% tegen 3% bij de scholieren).

Op t₂ vindt 73% dat ze (o.a.) bij de Nederlanders horen, dit percentage is dus wat afgenomen sinds t₁, 22% vindt dat ze o.a. bij de Marokkanen horen (dit percentage was op t₁ maar 9%), 8% bij de Turken, 10% bij de Berbers, 7% bij de Kaapverdianen (2% op t₁), 8% bij de Surinamers en 5% bij de Hindoestanen. 45% van de criminele jongeren vindt de Nederlanders de belangrijkste groep (dit percentage is fors afgenomen vanaf t₁: 67 naar 45%). Hieruit valt een verschuiving in de oriëntatie op de Nederlandse maatschappij naar het ouderlijk milieu af te lezen, mogelijk een teken van polarisatie¹.

Er is op t₁ ook gekeken welke groep de jongeren kiezen die ouders hebben van verschillende afkomst. Opmerkelijk is dat de kinderen met ouders uit verschillende landen (7 paren), op één jongere na (dus 86%), allemaal Nederlanders als de enige groep en dus ook de belangrijkste groep noemen.

De etniciteit van de jongeren is voor dit onderzoek vastgesteld door te kijken naar het geboorteland van de ouders. Als één of twee van de ouders niet uit Nederland komen dan krijgt de jongere de etniciteit van de buitenlandse ouder(s). In het geval van ouders uit twee verschillende niet-Nederlandse landen wordt in navolging van het COS Rotterdam gekozen voor het armste land. 35% van de jongeren in het onderzoek is volgens deze definitie Nederlands, 27% Marokkaans, 12% Turks, 11% Surinaams, 5% Antilliaans, 5% Kaapverdiaans en 5% komt uit overige arme landen (zie tabel 8.3). In vergelijking met de scholieren uit het scholierenonderzoek zitten er meer Marokkaanse jongeren in dit onderzoek (27 tegen 13%). De andere percentages van etnische groepen liggen dicht bij elkaar.

Op t₂ zijn 60 jongeren weer bereid gevonden om deel te nemen aan het onderzoek (80% van de 75 jongeren op t₁). Zoals in tabel 8.3 te zien is, is de etnische verdeling door dit verlies aan respondenten vrijwel niet veranderd.

¹ Twintig van de interviews zijn afgenomen na 12 november 2004 (moord op Theo van Gogh).

Tabel 8.4 Criminele jongeren en scholieren die thuis Nederlands spreken.

	% nooit Nederlands	% soms Nederlands	% best vaak Nederlands	% altijd Nederlands
scholieren	4,8	27,2	21,6	46,4
criminele jongeren t ₀	10,7	21,3	10,7	48,0
t ₁	6,5	21,0	14,5	58,1
t ₂	3,8	30,8	9,6	48,3

Thuis Nederlands spreken

Op t₀ spreekt 11% van de criminele jongeren nooit Nederlands thuis en 48% spreekt thuis altijd Nederlands. Op t₁ (1^e interview) is het percentage criminele jongeren waar thuis nooit Nederlands gesproken wordt verminderd (tot 7%). Op t₂ is het percentage jongeren dat thuis nooit Nederlands spreekt verder afgenomen, maar het percentage jongeren dat thuis altijd Nederlands spreekt is ook afgenomen van 58% tot 48%, terwijl het percentage dat thuis soms Nederlands spreekt is toegenomen van 21 tot 31%. Er is over het algemeen dus een tendens waar te nemen dat er vaker Nederlands gesproken wordt¹.

Dit wordt vermoedelijk veroorzaakt doordat de jongeren op oudere leeftijd beter hun weg kunnen vinden in de Nederlandse taal, doordat ze buitenshuis (vooral op school) veel Nederlands spreken. Op oudere leeftijd spreken vooral broers en zussen in allochtone gezinnen thuis Nederlands met elkaar, blijkt uit de interviews.

Er wordt bij de criminele jongeren op 12-jarige leeftijd (t₀) minder Nederlands gesproken dan bij de 12-jarige scholieren. Bij 11% bij de criminele jongeren wordt nooit Nederlands thuis gesproken tegen 5% bij de scholieren. Uit het scholierenonderzoek blijkt overigens dat deviante scholieren nauwelijks minder vaak thuis Nederlands spreken dan niet-deviante scholieren.

Opleiding ouders

Van de criminele jongeren weet op t₁ 47% niet wat voor opleiding vader heeft en 32% weet niet wat voor een opleiding moeder heeft. Deze percentages liggen lager dan bij de scholieren (58 en 54%). Dit komt omdat oudere jongeren vaker het opleidingsniveau van hun ouders weten. Dat de jongeren vaker van moeder dan van vader het opleidingsniveau weten, wordt veroorzaakt door de afwezigheid van veel vaders.

23% van de vaders en 21% van de moeders van de criminele jongeren heeft geen opleiding. Deze percentages liggen veel hoger dan bij de scholieren (moeder en vader 8%). De moeders van de criminele jongeren hebben bovendien in vergelijking met de scholieren vaker alleen de lagere school gedaan (17 tegen 8%). Uit het scholierenonderzoek blijkt overigens dat de ouders van deviante

¹ Dit ligt waarschijnlijk niet aan het verlies van respondenten sinds t₁ aangezien hiervoor al bleek dat de etnische samenstelling nauwelijks veranderd is.

Tabel 8.5 Percentage criminele jongeren en scholieren waarvan de ouders, wel/niet een opleiding hebben gevolgd.

	<i>vader</i>				<i>moeder</i>			
	geen	lagere school/ anders ¹	hoge school ²	geen idee	geen	lagere school/ anders	hoge school ¹	geen idee
scholieren	8,4	6,1	27,8	57,7	7,8	8,2	30,3	53,8
criminele jongeren t ₁	22,7	5,4	25,3	46,6	21,3	17,4	29,3	32,0

¹ Anders is: Nederlands leren, EHBO-cursus e.d. ² Middelbare school of hoger onderwijs.

Tabel 8.6 Arbeidssituatie ouders.

	% vader werkt	% moeder werkt
scholieren	83,0	62,1
criminele jongeren t ₀	70,1	36,1
t ₁	62,9	47,6
t ₂	67,9	46,7

kinderen en niet-deviante kinderen een vergelijkbaar niveau van opleiding hebben.

Arbeidspositie ouders

Op het moment dat de criminele jongeren 12 jaar oud zijn (t₀) werkt 70% van de vaders en 36% van de moeders. Op t₁ (1^e interview) werkt 63% van de vaders en 48% van de moeders. Het is opmerkelijk dat het percentage werkende vaders is afgenomen. Van de vaders die niet meer werken hebben er 2 rugproblemen, 1 heeft geen zin meer (aldus de respondent) en van 2 vaders is onduidelijk waarom ze gestopt zijn met werken. Net zo opmerkelijk is dat het percentage werkende moeders is toegenomen met 10%. 4 van de 13 moeders die begonnen zijn met werken zijn in die periode gescheiden. Deze moeders zijn vermoedelijk aan het werk gegaan door het verlies van de kostwinner. Op t₂ (2^e interview) zijn hierdoor zelf iets meer ouders aan het werk dan op t₁.

Het percentage werkende vaders ligt lager bij de criminele jongeren op t₀ dan bij de scholieren (70 tegen 83%). Het percentage werkende moeders ligt bij de criminele jongeren veel lager dan bij de scholieren (36% versus 62%). Dit wordt veroorzaakt door het hoge percentage Marokkaanse ouders in het onderhavige onderzoek (26,7% tegen 13,2% bij de scholieren). Uit het scholierenonderzoek blijkt dat Marokkaanse moeders heel weinig werken (30,7%). Van de moeders van de criminele Marokkaanse jongeren werkt zelfs slechts 10%.

Tabel 8.7 Allochtonen in de buurt.

	% scholieren	% criminele jongeren t_0	% criminele jongeren t_2
vooral Nederlanders	26,9	29,0	31,0
evenveel	38,3	30,6	15,5
vooral allochtonen	33,2	40,3	53,4
totaal	100,0	100,0	100,0

Buurt

De criminele jongeren wonen op t_0 vaak in een buurt waar meer allochtonen wonen dan autochtonen (40%). 31% woont in een buurt met ongeveer evenveel allochtone als autochtone inwoners en 29% woont in een buurt met vooral Nederlanders.

Op t_2 wonen de criminele jongeren vaker in een buurt waar vooral allochtone mensen wonen dan op t_0 (53% tegen 40%) en veel minder vaak in een buurt met ongeveer evenveel allochtone als autochtone bewoners (31 naar 16%). De buurten waarin de criminele jongeren vertoeven, zijn dus etnisch meer gesegregeerd geraakt.

In vergelijking met de scholieren woonden de criminele jongeren met 12 jaar iets vaker in een buurt met veel allochtone bewoners en minder vaak in een buurt met ongeveer evenveel allochtonen en autochtonen. In lijn hiermee blijken deviante scholieren ook vaker in allochtone buurten te wonen dan niet deviante scholieren.

Aanleg

De aanleg is ten eerste geïnventariseerd door te kijken naar indicaties voor de mate van intelligentie van de jongere. Ook wordt er gekeken naar psychopathologische problemen.

Indicaties voor intelligentie: onvoldoendes en blijven zitten

Om een indicatie krijgen van de intelligentie van de criminele jongere is gevraagd naar schoolprestaties (aantal onvoldoendes, blijven zitten). Van de criminele jongeren doet 42% het op t_0 (12-jarige leeftijd) goed op school (geen onvoldoendes) en op t_1 doet 40% het goed. Op t_2 heeft nog maar 27% van de schoolgaande criminele jongeren geen onvoldoendes gehaald. De schoolprestaties van de criminele jongeren zijn dus van t_1 naar t_2 achteruit gegaan.

Ook gaat 18% van de criminele jongeren op t_2 niet (meer) naar school. Eén 18-jarige Nederlandse jongen was bezig met een combinatieopleiding: leren en werken, vier dagen werken als schilder en 1 dag onderwijs. Hij heeft hier 2/3 maanden op gezeten, maar is toen weggestuurd. Hij was zijn afspraken voor solliciteren meerdere keren niet nagekomen en moest toen van school. Nu doet hij geen werk/school meer. Twee jongeren zitten in de gevangenis, waar ze wel enige mate van onderwijs genieten, maar niet gezegd kan worden dat ze echt naar

Tabel 8.8. Percentage criminele jongeren en scholieren met veel onvoldoendes en die eens zijn blijven zitten.

	% geen onvoldoendes	% 1 keer of meer blijven zitten
scholieren	36,1	31,0 ¹
criminele jongeren t ₀	42,4	35,8 ¹
t ₁	40,0	17,6
t ₂	26,7	8,2 ³

¹ Blijven zitten op basisschool. ² Blijven zitten na basisschool (tot t₁). ³ Blijven zitten tussen t₁ en t₂.

school gaan. Eén 16-jarige Nederlandse jongen gaat niet naar school omdat hij niet tegen de drukke schoolklassen kan. Hij heeft medische klachten: opvliegend, hoofdpijn. Hij is onderzocht door het RIAGG, BAVO/RNO groep¹, maar daar is niets uitgekomen. Eén 17-jarig Nederlands meisje wil wel naar school maar haar moeder wil niet betalen. Vier jongeren gaan ten tijde van het tweede interview niet naar school, omdat ze net geslaagd zijn voor hun opleiding. Ze gaan in september verder met een vervolgopleiding of gaan aan het werk. Eén jongere (18 jaar) is fulltime aan het werk nadat hij de BLL (beroepsbegeleidende leerweg) heeft afgerond.

36% van de scholieren heeft geen onvoldoendes op zijn laatste rapport tegen 42% van de criminele jongeren op t₀. De criminele jongeren doen het op t₀ op school dus ongeveer even goed als de scholieren. Dit is in de lijn der verwachting. Uit het scholierenonderzoek kwam namelijk al naar voren dat deviante scholieren niet meer onvoldoendes halen dan niet-deviante scholieren.

36% van de criminele jongeren is één of meerdere keren blijven zitten op de basisschool. Na de basisschool, tot t₁, is 18% van de criminele jongeren één of meerdere keren blijven zitten. Tussen t₁ en t₂ zijn nogmaals 4 jongeren (8%) blijven zitten. Twee van deze jongeren werden (doordat ze teveel problemen opleverden en slecht presteerden) van het VMBO doorgestuurd naar een MBO opleiding. Als ze op het VMBO waren gebleven, hadden ze de klas over moeten doen.

Van de criminele jongeren is 36% wel eens blijven zitten op de basisschool tegen 31% van de scholieren. De verschillen tussen de criminele jongeren en scholieren zijn dus wederom klein. Ook deze bevinding is niet verrassend aangezien uit het scholierenonderzoek blijkt dat deviante scholieren niet vaker zijn blijven zitten.

Op t₂ is de schoolgaande criminele jongeren gevraagd of ze wel eens spijbelen. 46% van hen zegt wel eens te spijbelen, sommige soms een paar uurtjes, anderen hele dagen. De reden is voor 78% dat ze geen zin hebben om naar school te gaan. Een paar jongeren zeggen dat ze spijbelen omdat ze zich verslapen.

Psychopathologische problemen

Zoals eerder gesteld zijn in dit onderzoek 12 items uit de SDQ (Strenght and

¹ BAVO RNO groep is een organisatie die zorg draagt voor de geestelijke gezondheidszorg in Rotterdam-Noord.

Tabel 8.9 Percentage criminele jongeren en scholieren met hyperactiviteit/aandachttekort (ADHD), per item.

	% rusteloos	% wiebelen/ friemelen	% snel afgeleid	% afmaken waarmee bezig ¹	% nadenken voor handelen	% hyperactief ²
scholieren	36,0	27,0	36,4	59,1	67,7	16,0
criminele j. t ₁	60,7	47,5	64,0	91,2	96,7	28,0
t ₂	60,0	32,2	60,0	88,3	96,7	21,7

** p <.01 * p<.05 + p<.10 ¹ Deze twee items zitten niet in de hyperactiviteitschaal. ² Percentage scholieren dat het eens is met de eerste drie stellingen.

Tabel 8.10 Percentage criminele jongeren en scholieren met emotionele problemen, per item

	% zenuwachtig	% veel piekeren	% vaak ongelukkig	% veel/snel bang	% vaak hoofd/buik pijn	% emotionele problemen ¹
scholieren	30,6	30,9	16,6	14,7	27,2	18,5
criminele j. t ₁	37,7	49,2	16,4	9,8	29,5	18,0
t ₂	35,0	50,0	23,3	13,3	15,0	14,7

¹ Percentage scholieren dat het eens is met drie, vier of alle vijf de stellingen.

Difficulties Questionnaire) gebruikt om de psychische gesteldheid van de criminele jongere te meten. Van deze 12 items kunnen er 10 ondergebracht worden bij de dimensies ‘hyperactiviteit/aandachttekort’(5), ook wel ADHD genoemd en ‘emotionele problemen’ (5). De twee overige items zijn afkomstig uit dimensies die hier niet gemeten worden, maar deze items zijn wel opgenomen omdat ze inhoudelijk interessant zijn.

De vijf items van de **ADHD-schaal** vormen bij deze criminele jongeren samen een slechte schaal (alfa .50). Drie items vormen een redelijk goede schaal (alfa .64)¹. Alle vijf de items zullen hier besproken worden, maar alleen de drie items: ‘ik ben rusteloos, ik kan niet lang stil zitten’, ‘ik zit de hele tijd te wiebelen of te friemelen’ en ‘ik ben snel afgeleid, ik vind het moeilijk om me te concentreren’ worden meegenomen in de schaalscore. Deze 3 items zullen ook als eerst aan de orde komen.

Van de criminele jongeren zegt 61% op t₁ rusteloos te zijn, 48% zegt vaak te friemelen en 64% zegt snel afgeleid te worden. Van de criminele jongeren maakt op t₁ 73% af waar hij mee bezig is, kan zijn aandacht er goed bijhouden. Opmerkelijk is dat bijna alle criminele jongeren (97%) op t₁ zeggen dat ze nadenken voordat ze iets doen. Wellicht wordt dit hoge percentage veroorzaakt doordat de politie en hulpverleners de criminele jongeren vaak voorhouden een keer na te denken voordat ze iets doen.

Op t₂ is het percentage criminele jongeren dat zegt rusteloos te zijn, snel afgeleid te zijn, zegt na te denken voordat hij/zij handelt en het percentage dat afmaakt waarmee hij/zij bezig vrijwel gelijk gebleven (60-61%, 60-64%, beide meetmomenten 97%, 91-88%). Wel hebben er veranderingen plaatsgevonden in het

¹ In het scholierenonderzoek alfa=.76 In het scholierenonderzoek zijn beide items ook buiten beschouwing gelaten.

Tabel 8.11 Percentage criminele jongeren en scholieren, dat het eens is met de stelling dat ze snel boos worden of dat ze gepest worden.

	% snel boos/vaak driftig	% gepest door andere kinderen/jongeren
scholieren	25,3	21,6
criminele jongeren t ₁	50,0	11,5
t ₂	60,0	10,0

percentage jongeren dat vindt dat hij/zij vaak wiebelt, friemelt. Dit percentage is afgenomen van 48 naar 32%.

In totaal heeft 28% van de criminele jongeren op t₁ last van ADHD (aandachttekort en hyperactiviteit). Het percentage jongeren dat problemen ondervindt van ADHD op t₂ ligt wat lager dan op t₁ (van 28 naar 22%). Op t₂ heeft dus nog 1/5 van de criminele jongeren problemen met ADHD.

Vergeleken met de scholieren hebben de criminele jongeren veel vaker problemen met hyperactiviteit. Zo is bijvoorbeeld 36% van de scholieren wel eens rusteloos tegen 61% van de criminele jongeren en wordt 36% van de scholieren snel afgeleid tegen 64% van de criminele jongeren. 16% van de scholieren zijn hyperactief te noemen tegen 28% van de criminele jongeren. Deze bevinding stemt overeen met bevindingen uit het scholierenonderzoek. Het blijkt namelijk dat deviante scholieren veel vaker problemen hebben met ADHD.

Om **emotionele problemen** te detecteren zijn items gebruikt als: ‘ik pieker veel, maak me veel zorgen’ en ‘ik ben vaak ongelukkig, in de put of in tranen’. De vijf items die emotionele problemen meten vormen op t₁ een slechte schaal (alfa .53). Aangezien in het scholierenonderzoek gebruik is gemaakt van alle items (de alfa was daar .70) zal dat voor de vergelijkbaarheid hier ook gedaan worden.

38% van de criminele jongeren is op t₁ zenuwachtig in nieuwe situaties, 49% piekert veel, 16% is vaak ongelukkig, 10% is veel en snel bang en 30% heeft vaak hoofd- en buikpijn. 18% van de criminele jongeren heeft op t₁ emotionele problemen.

Er zijn twee verschillen tussen de emotionele problemen die de criminele jongeren op t₁ en t₂ hebben. De criminele jongeren zijn op t₂ vaker ongelukkig (23 tegen 16%) en ze hebben beduidend minder vaak hoofd- en buikpijn dan op t₁ (15 tegen 30%). Mede door dit lage percentage buik- en hoofdpijn kampen de criminele jongeren in totaal op t₂ een fractie minder met emotionele problemen dan op t₁ (15 tegen 18%).

Er is geen verschil in de mate waarin de criminele jongeren en de scholieren kampen met emotionele problemen (18 en 18,5%). Dit komt overeen met de bevinding in het scholierenonderzoek dat deviante en niet-deviante scholieren niet verschillen in de mate waarin ze emotionele problemen ervaren.

De **overige twee stellingen** meten of de criminele jongeren vinden dat ze snel boos worden of vaak driftig zijn en of deze jongeren vinden dat ze gepest worden door andere kinderen of jongeren. De helft van alle criminele jongeren zegt op t₁ snel boos en vaak driftig te worden. Op t₂ is het percentage jongeren dat zegt snel boos te worden toegenomen tot 60%. Het verschil met de scholieren is groot, van de scholieren zegt maar een kwart (25%) dat ze snel boos en vaak driftig worden.

Tabel 8.12 Vergelijking van hulpbronnen tussen deviante en niet-deviante scholieren en tussen criminele jongeren en scholieren en verandering tussen t_0 en t_1 en t_2 .

	verandering tussen t_0 en t_1	verandering tussen t_1 en t_2	criminele jongeren op t_0 > dan scholieren	deviante scholieren > niet-deviante scholieren
Nederlands thuis	+	+	-	0
opleiding vader	n.b.	n.b.	-	0
opleiding moeder	n.b.	n.b.	-	0
werk vader	-	-	-	0
werk moeder	+	+	-	0
allochtonen in buurt	n.b.	+ ¹	+	+
onvoldoendes	-	-	0	0
blijven zitten	0	0	0	0
ADHD	n.b.	-	+	+
emotionele problemen	n.b.	-	+	+

¹ tussen t_0 en t_2

12% van de criminele jongeren zegt op t_1 gepest te worden door andere kinderen/jongeren. Dit percentage is op t_2 vrijwel gelijk (10%). Criminele jongeren worden minder vaak gepest dan de scholieren (12 versus 22%).

Dat criminele jongeren sneller boos worden en driftig zijn en minder vaak gepest worden komt overeen met de bevinding dat deviante scholieren sneller boos en driftig worden en minder vaak gepest worden dan de niet-deviante kinderen.

Samenvatting

In dit hoofdstuk is gekeken naar de hulpbronnen van de criminele jongere. Deze zijn in kaart gebracht aan de hand van de etniciteit, de sociaal economische positie (werk, opleiding ouders, woonbuurt) en de aanleg (psychopathologie, gezondheid, IQ).

Etniciteit

35% van de criminele jongeren is Nederlands, dus 65% is allochtoon en 27% van de criminele jongeren is Marokkaans. In het onderhavige onderzoek naar criminele jongeren zijn meer Marokkaanse jongeren opgenomen dan in het scholierenonderzoek.

82% van de criminele jongeren vindt op t_0 dat ze bij de Nederlanders horen en 67% vindt de Nederlanders de belangrijkste groep. De criminele jongeren vinden op t_1 vaker dat ze (ook) bij de Nederlanders horen dan de scholieren (terwijl het percentage allochtonen vergelijkbaar is). Op t_2 is dit percentage echter fors

afgenomen. De allochtone jongeren voelen zich na 8 maanden minder Nederlands.

11% van de criminele jongeren spreekt op 12-jarige leeftijd nooit Nederlands thuis. Dit is beduidend meer dan bij de scholieren (5%). De criminele jongeren spreken dus minder vaak dan de scholieren Nederlands thuis, maar in het scholierenonderzoek blijkt dat de deviante scholieren net zo vaak Nederlands thuis te spreken als de niet-deviante scholieren. Van t_0 naar t_2 zijn de criminele jongeren minder vaak 'nooit Nederlands thuis' gaan spreken (zie tabel 8.12).

Sociaal economische positie

23% van de vaders en 21% van de moeders van de criminele jongeren heeft geen opleiding genoten. 70% van de vaders en 36% van de moeders heeft als de criminele jongeren 12 jaar zijn een baan. 40% van de jongeren woont op t_0 in een buurt waarin vooral allochtonen wonen.

De sociaal economische positie van de criminele jongeren is tussen t_0 en t_2 vrijwel gelijk gebleven. Een verbetering is dat het percentage werkende moeders is toegenomen. Dit wordt echter gecompenseerd doordat het percentage werkende vaders iets is afgenomen en het aantal jongeren dat in een voornamelijk allochtone buurt woont, van t_0 naar t_2 is toegenomen.

De sociaal economische positie van de criminele jongeren op t_0 is veel slechter dan de positie van de scholieren. De ouders van de criminele jongeren hebben vaker geen opleiding, de vaders van de criminele jongeren werken (ook op t_1 en t_2) minder vaak dan de vaders van de scholieren en de moeders van de criminele jongeren werken op alle meetmomenten zelfs véél minder dan de moeders van de scholieren. De criminele jongeren wonen verder vaker dan de scholieren in een buurt waar vooral allochtone mensen wonen.

Opvallend is dat in het scholierenonderzoek geen enkel verschil is gevonden in het opleidingsniveau en de arbeidspositie van de ouders tussen deviante en niet-deviante scholieren. Er is bij de deviante scholieren wel een verschil gevonden in het aantal allochtonen in de woonbuurt. Desalniettemin blijkt de sociaal economische positie tussen criminele jongeren en scholieren veel meer te verschillen dan tussen deviante en niet-deviante scholieren.

Aanleg

De schoolprestaties van de criminele jongeren zijn op t_0 redelijk: 42% heeft onvoldoendes, 31% is wel eens blijven zitten. Tussen t_0 en t_2 neemt het aantal onvoldoendes af. Het percentage dat is blijven zitten lijkt af te nemen, maar dit is moeilijk te concluderen omdat ook de gemeten periode korter wordt.

De criminele jongeren hebben op t_1 en t_2 redelijk veel problemen met aandachttekort en hyperactiviteit. Van emotionele problemen hebben ze op beide meetmomenten minder vaak last. De criminele jongeren zijn op t_1 snel boos en vaak driftig en worden weinig gepest. Tussen t_1 en t_2 neemt het percentage criminele jongeren met hyperactiviteit- en emotionele problemen af. De aanleg lijkt minder ongunstig te worden.

Vergeleken met de scholieren hebben de criminele jongeren een fractie ongunstigere aanleg. De schoolprestaties doen niet onder voor de prestaties van de

scholieren. Maar de criminele jongeren hebben op t_1 en op t_2 wel meer problemen met aandachttekort en hyperactiviteit dan de scholieren. De criminele jongeren zijn op t_1 veel sneller boos en vaker driftig en worden minder gepest dan de scholieren. Op t_2 is het percentage jongeren dat snel boos wordt en vaak driftig is zelfs nog verder opgelopen. Ook uit het scholierenonderzoek blijkt dat deviante scholieren meer problemen hebben met ADHD en emoties dan de niet-deviante scholieren.

Conclusie

Tussen t_0 en t_2 is de sociaal economische positie van de criminele jongeren min of meer gelijk gebleven. Op enkele punten is de positie verslechterd, zo wonen ze vaker in een buurt met veel allochtone bewoners (dit zijn vaak achterstandsbuurten) en werkt de vader een fractie minder. Op andere punten is de positie verbeterd. Moeders werken bijvoorbeeld vaker en de jongeren hebben minder psychische problemen.

De criminele jongeren hebben een minder goede sociaal-economische positie dan de scholieren. Dit is een belangrijke bevinding, aangezien deze niet overeenkomt met de bevinding uit het scholierenonderzoek waarin deze positie weinig invloed heeft op het criminele gedrag van de scholier. Ook de aanleg van de criminele jongeren is een fractie minder gunstig dan die van de scholieren. Dit bevestigt de eerdere bevindingen uit het scholierenonderzoek.

Hoofdstuk 9

Sociale netwerken

van de criminele jongeren

Zoals al eerder gesteld is, staat de netwerktheorie centraal in dit onderzoek. Bij deze theorie wordt er van uit gegaan dat de contacten die de jongere heeft van grote invloed zijn op zijn criminele activiteiten. Criminele contacten zullen ertoe leiden dat de criminele jongeren ook delicten gaat plegen, terwijl niet-criminele contacten hier juist bescherming tegen bieden.

In dit onderzoek worden vijf verschillende netwerken van leeftijdgenoten onderscheiden: kinderen uit de familie (waaronder neven en nichten), kinderen van school, uit de buurt, uit een groepje en van de vereniging.

In dit hoofdstuk zal voor de verschillende meetmomenten (t_0 , t_1 en t_2) besproken worden met **hoeveel** kinderen per netwerk de criminele jongeren contact hebben¹. Daarna wordt besproken **hoe vaak** ze contact hebben met deze kinderen. Vervolgens wordt ingegaan op enkele kenmerken van de kinderen waarmee de criminele jongeren omgaan: **afkomst, leeftijd, crimineel gedrag en genotsmiddelengebruik**. Tot slot wordt **de steun** die de criminele jongeren ontvangen van kinderen uit de verschillende netwerken besproken (inhoud van het netwerk). Nadat de netwerken met de leeftijdgenoten besproken zijn wordt ingegaan op het netwerk met de ouders op alle drie de meetpunten (t_0 , t_1 en t_2).

De situatie van de criminele jongeren op de meetmomenten t_0 (12 jaar) en t_2 (2^e interview) wordt zeer gedetailleerd besproken. De situatie van de criminele jongeren wordt op t_0 vervolgens vergeleken met de situatie van de scholieren uit het scholierenonderzoek (groep 8 basisschool). Deze twee situaties zijn vergelijkbaar omdat de criminele jongeren op t_0 in groep 8 van de basisschool zaten. De situatie op t_1 (situatie tijdens 1^e interview) is voornamelijk in kaart

---

¹ Dit hoofdstuk loopt vrijwel parallel aan hoofdstuk zeven van het rapport 'Van je vrienden moet je het hebben' (Broekhuizen en Driessen 2006).

Tabel 9.1 Percentage criminele jongeren en scholieren met geen, redelijk veel en veel contact met kinderen uit de familie.

	% geen contact met kinderen familie	% contact met redelijk veel kinderen familie (1-8)	% contact met veel kinderen familie (9 of meer)
scholieren	6,2	51,1	42,1
criminele jongeren t ₀	13,4	73,2	13,4
t ₂	18,2	69,1	12,7

Tabel 9.2 Percentage criminele jongeren en scholieren met geen, redelijk veel en veel contact met kinderen van school.

	% op school	% geen contact met school- kinderen ¹	% contact met redelijk veel school kinderen (1-8) ¹	% contact met veel schoolkinderen (9 of meer) ¹
scholieren	100,0	2,3	37,6	59,5
criminele jongeren t ₀	100,0	4,1	60,3	35,6
t ₁	89,0	18,5	57,4	24,1
t ₂	93,0	13,0	54,3	32,6

¹ Van de huidige school.

gebracht door naar de veranderingen sinds t₀ te vragen. De informatie over t₁ is hierdoor minder gedetailleerd.

Aantal kinderen waarmee contact

Familie

13% van de criminele jongeren gaat op t₀ helemaal niet om met kinderen uit de **familie**. Op t₂ heeft 18% van de jongeren geen contact met kinderen uit de familie. Het aantal kinderen uit de familie waarmee de criminele jongeren op 12-jarige leeftijd omgingen ligt een stuk lager dan bij de scholieren. Zo gaat maar 13% van de criminele jongeren om met 9 of meer kinderen uit de familie tegen maar liefst 42% bij de scholieren. Dit klopt goed met de bevinding in het scholierenonderzoek dat het contact met kinderen uit de familie een remmende werking op crimineel gedrag heeft.

School

Alle criminele jongeren gaan op t₀ naar de basisschool. Van de criminele jongeren gaat 4% op t₀ helemaal niet om met de kinderen van deze school. Op t₁ (1^e interview) gaat 49% van de criminele jongeren niet meer om met de kinderen van de basisschool. De meeste jongeren geven als reden dat ze van school veranderd of verhuisd zijn. Als er nog wel contact is, is het aantal kinderen waarmee de jongere contact heeft vaak afgenomen.

Op t₁ gaat 89% van de criminele jongeren naar school en 11% niet. Van de

schoolgaande jongeren¹ gaan de meeste naar het VMBO (42%) en het MBO (31%). Van de schoolgaande jongeren op t_1 gaat 19% niet met de kinderen van school om. Het contact met schoolkinderen is sinds de basisschool (t_0) dus teruggelopen.

Op t_2 (tweede interview) zit 53% van de criminele jongeren nog op dezelfde school als op t_1 . De helft van de jongeren die niet meer op dezelfde school zitten is geslaagd en gaat naar een andere school, 33% is gestopt, 14% zit in de gevangenis en 10% is van school veranderd. 60% van de jongeren die van de school van t_1 weg zijn heeft geen contact meer met kinderen van die school, 40% heeft nog wel contact. Van deze 40% gaat weer 60% om met kinderen van de vorige school die het afgelopen jaar in de problemen met de politie zijn gekomen.

Op hun huidige school (t_2) heeft 13% van de criminele jongeren met geen enkele jongere contact. 33% gaat met 1-3 kinderen om, 22% met 4-8 kinderen en 33% met 9 of meer kinderen. Het aantal kinderen waarmee de schoolgaande criminele jongeren omgaan is sinds t_1 toegenomen.

Vergeleken met de scholieren gaan de criminele jongeren op t_0 met veel minder kinderen van school om. Zo gaat 60% van de scholieren met veel schoolkinderen om tegen 36% van de criminele jongeren. Dit kan veroorzaakt worden doordat het voor de criminele jongeren soms een aantal jaren geleden is. Sommige kinderen waarmee ze toen wel eens omgingen en die ze waarschijnlijk toen wel genoemd zouden hebben, vinden ze nu niet belangrijk genoeg meer of zijn ze vergeten.

6% van de criminele jongeren hebben op t_0 helemaal geen Nederlandse kinderen in de klas. 74% van de jongeren heeft op 12-jarige leeftijd (t_0) Turkse kinderen in de klas, 73% Marokkaanse kinderen, 67% Surinaamse kinderen, 57% Antilliaanse kinderen en 28% kinderen van een andere afkomst, zoals Chinezen of Kaapverdianen. De criminele jongeren zitten op 12-jarige leeftijd dus in etnisch sterk gemixte klassen².

Op t_1 heeft 24% van de schoolgaande criminele jongeren geen Nederlandse kinderen in klas en op t_2 heeft 8% van de criminele jongeren geen Nederlandse kinderen in de klas. Ook op t_1 en t_2 is de klas van de jongere dus sterk etnisch gemengd.

Buurt

Bijna alle (74 van de 75) jongeren hebben op 12-jarige leeftijd (t_0) contact met kinderen uit de buurt. Van de criminele jongeren gaat 45% op t_1 (situatie interview 1) niet meer om met dezelfde kinderen uit de buurt als op t_0 (12 jaar). 11 jongeren zijn zelf verhuisd, bij 2 jongeren zijn er kinderen uit de buurt verhuisd. 2 jongeren gaan niet meer om met de kinderen uit de buurt omdat ze te druk zijn met andere dingen. 1 jongere heeft expres afstand genomen. De overige jongeren hebben nog wel met enkele van deze buurtkinderen contact, maar niet met alle. Op t_2 gaat nog maar 83% van de criminele jongeren om met kinderen uit de buurt. Dit percentage is dus flink afgenomen sinds t_0 , toen 99% van de jongeren omging met kinderen uit de buurt. Twee jongeren gaan doelbewust met

---

¹ Die ouder zijn dan 12 jaar. De acht twaalfjarigen worden alleen op t_0 besproken.

² Deze gegevens zijn niet beschikbaar over de scholieren.

Tabel 9.3 Percentage criminele jongeren en scholieren met geen, redelijk veel en veel contact met kinderen van buurt.

	% geen contact met buurtkinderen	% contact met redelijk veel buurtkinderen (1-8)	% contact met veel buurtkinderen (9 of meer)
scholieren	15,4	52,4	31,3
criminele jongeren t ₀	1,3	52,7	45,9
t ₂	16,7	41,6	41,7

Tabel 9.4 Percentage criminele jongeren en scholieren met redelijk en veel contact met kinderen uit het groepje¹.

	% geen contact met kinderen groepje ¹	% contact met redelijk veel kinderen groepje (1-8)	% contact met veel kinderen groepje (9 of meer)
scholieren	38,0	42,7	19,4
criminele jongeren t ₀	53,2	25,4	21,5
t ₂	78,3	3,1	18,6

¹ Criminele jongeren zonder groepje.

bepaalde jongeren niet meer om: *‘twee goede vrienden over, de rest doet nog foute dingen’* en *‘de jongens waren altijd lam, daar had ik geen zin meer in’*.

De criminele jongeren hebben op 12 jarige leeftijd met meer kinderen uit de buurt contact dan de scholieren. Zo heeft 15% van de scholieren helemaal geen contact met kinderen uit de buurt tegen slechts 1,3% van de criminele jongeren en 46% van de criminele jongeren gaat om met 9 of meer kinderen uit de buurt tegen 31% van de scholieren. Ook dit is een bevestiging van het scholierenonderzoek waaruit blijkt dat deviante scholieren met meer buurtkinderen contact hebben dan niet-deviante scholieren.

Groepje

47% van de criminele jongeren heeft op t₀ een **groepje** waar ze vaak mee omgaan. In het groepje van de criminele jongeren zitten gemiddeld 12 kinderen, (9 jongens en 3 meisjes). 67% van de jongeren gaat op t₁ (1^e interview) niet meer om met het groepje van t₀. 21% van de criminele jongeren heeft op t₁ een nieuw/ander groepje. In totaal heeft 47% een groepje op t₁. Op t₂ heeft nog maar 22% van de criminele jongeren een groepje (9 jongens, 3 meisjes gemiddeld). De helft van deze jongeren heeft een ander groepje dan op t₁, de andere helft hoort nog steeds bij hetzelfde groepje. De criminele jongeren die een groepje hebben op t₂, hebben vaak veel kinderen in dat groepje. 19% van alle jongeren heeft een groepje met 9 of meer kinderen tegen 3% een groepje van 1-8 personen. De criminele jongeren zijn minder vaak bij een groepje betrokken dan op t₀ maar hebben wel veel kinderen in het groepje.

De criminele jongeren hebben op t₀ veel minder vaak een groepje dan de scholieren (47 tegen 62%). Dit wordt wellicht veroorzaakt doordat de criminele jongeren het deel uit maken van een groepje eerder dan de scholieren opvatten als

Tabel 9.5 Percentage criminele jongeren en scholieren met geen, redelijk en veel contact met kinderen van de vereniging.

	% geen contact met kinderen vereniging ¹	% contact met redelijk veel kinderen vereniging (1-8)	% contact met veel kinderen vereniging (9 of meer)
scholieren	48,9	22,7	28,4
criminele jongeren t ₀	45,3	32,0	21,3
t ₂	86,7	6,7	6,7

¹ Berekend over alle jongere, inclusief kinderen die niet lid zijn van een vereniging.

het lid zijn van een crimineel groepje. Dit bleek uit de reactie van de criminele jongeren tijdens het interview. Het is niet onwaarschijnlijk dat de politie en de hulpverleners waarmee ze in aanraking zijn gekomen hebben gezegd dat de jongere beter niet meer met zijn groepje van criminele vrienden om moet gaan. Het hebben van een groepje wordt door de jongeren vervolgens met crimineel gedrag in verband gebracht terwijl de scholieren dat niet doen. De criminele jongeren zullen om die reden minder snel zeggen bij een groepje te horen dan de scholieren.

Vereniging

67% van de criminele jongeren is op 12-jarige leeftijd t₀ lid van een **vereniging**. 24% van de jongeren die op t₀ lid is van een vereniging is lid van een sportvereniging, 72% van een voetbalvereniging en 4% van een muziekschool. De meeste van hen (56%) gaan 3-4 keer per week naar de vereniging. 18% van de criminele jongeren die lid zijn van een vereniging gaan op de vereniging niet om met de kinderen. In totaal gaat 55% van de jongeren op t₀ om met kinderen van een vereniging.

56% van de criminele jongeren die op t₀ lid zijn van een vereniging zijn op t₁ geen lid meer van een vereniging. Velen zijn gestopt omdat ze geen zin meer hadden, sommigen omdat ze verhuisd waren. Eén jongen is gestopt met voetballen na een ruzie met zijn coach. 19% van alle criminele jongeren is lid geworden van een nieuwe vereniging (sport, voetbal, dans/toneel).

Op t₂ is nog maar 23% van de criminele jongeren lid van een vereniging (veelal een sportvereniging). 27% van de criminele jongeren heeft buiten de vereniging geen contact met de kinderen van de vereniging. In totaal gaan de criminele jongeren op t₂ beduidend minder vaak om met kinderen van de vereniging dan op t₀: van 55% die contact heeft met kinderen van een vereniging naar 23%.

De criminele jongeren gaan op t₀ met ongeveer net zoveel kinderen van de vereniging om als de scholieren. Ook uit het scholierenonderzoek blijkt dat deviante scholieren ongeveer met net zoveel kinderen van de vereniging omgaan als de niet-deviante scholieren.

Tabel 9.6 Verschuivingen in de netwerken van de jongeren tussen t_1 en t_2 .

	% dat omgaat met ongeveer dezelfde kinderen t_1 als t_0	% dat omgaat met ongeveer dezelfde kinderen t_2 als t_1	% dat omgaat met ongeveer dezelfde kinderen t_2 als t_0
familie	100,0	100,0	100,0
school	51,0	77,0	39,3
buurt	55,0	n.b.	n.b.
groep	33,0	50,0	16,5
vereniging	44,0 ¹	50,0	22,0

¹ Gebaseerd op lidmaatschap van vereniging.

Tabel 9.7 Percentage criminele jongeren en scholieren met frequent contact met kinderen uit de verschillende netwerken.¹

	% freq. contact broers/zus	% freq. contact neven/ nichten	% freq. contact kinderen school	% freq. contact kinderen buurt	% freq. contact kinderen groepje	% freq. contact kinderen vereniging
scholieren	62,4	52,7	71,7	82,9	89,6	54,7
criminele jong t_0	68,7	44,5	77,0	100,0	100,0	40,0
t_2	66,6	43,5	51,0	90,6	64,2	50,0

¹ De percentages zijn berekend over de kinderen die wel contact hebben met kinderen uit het desbetreffende netwerk (bijvoorbeeld over kinderen die een groepje hebben). Frequent= drie keer per week of meer.

Verschuiving netwerken

In de voorafgaande tekst wordt enkele malen opgemerkt dat de criminele jongeren nog wel omgaan met bijvoorbeeld kinderen uit de buurt, maar dat dit anderen zijn dan op een eerder meetpunt. In tabel 9.6 geven we een overzicht van deze verschuivingen. Het familienetwerk, is niet verrassend, erg stabiel. Opvallend is dat nog 51% van de jongeren op t_1 met dezelfde kinderen omgaan als op t_0 , terwijl ze tussendoor wel van school gewisseld zijn (van basis- naar middelbare school). Het groepjenetwerk is het minst stabiel. Slechts 17% van de jongeren heeft op t_2 ongeveer dezelfde mensen in het groepje als op t_0 .

Contactfrequentie

8% van de jongeren gaat op 12-jarige leeftijd (t_0) helemaal niet om met zijn broers/zussen. Slechts 1 van de 12 jongeren die geen contact heeft met zijn broers en zussen, heeft ook geen broers of zussen. 69% van de criminele jongeren met zussen/broers gaat op t_0 frequent met ze om. De contactfrequentie met broers/zussen is tussen t_0 en t_2 gelijk gebleven. Op t_0 heeft 69% van de criminele jongeren frequent contact en op t_2 67% (tabel 9.7).

Vergeleken met de scholieren gaan de criminele jongeren een fractie vaker frequent met hun broers/zussen om (69% tegen 62%). Uit het scholieren-onderzoek komt geen verschil in contactfrequentie met broers/zussen naar voren tussen deviante en niet-deviante scholieren.

6% van alle criminele jongeren heeft op t_0 helemaal geen contact met neven/nichten en 45% van de criminele jongeren heeft op 12-jarige leeftijd

frequent contact met neven en nichten. De contactfrequentie met neven en nichten is van t_0 naar t_2 afgenomen. Dit is vooral terug te zien in het hoge percentage criminele jongeren dat op t_2 helemaal niet meer met zijn neven/nichten omgaat (28% tegen 6% op t_0). Opvallend is dat op t_2 het percentage jongeren dat frequent contact heeft met neven en nichten desondanks nauwelijks veranderd is (44% tegen 45 op t_0).

Het percentage criminele jongeren dat frequent contact heeft met neven en nichten is iets lager dan het percentage scholieren met frequent contact (45 tegen 53%). Deviante scholieren hebben in het scholierenonderzoek niet vaker contact met neven/nichten dan de niet-deviante scholieren.

14% van de criminele jongeren gaat op 12-jarige leeftijd niet om met de kinderen van school buiten school¹ en 77% gaat frequent om met deze kinderen (elke dag of paar keer per week). Tussen t_0 en t_2 is de contactfrequentie met kinderen van school behoorlijk teruggelopen, van 77% frequent op t_0 naar 51% frequent op t_2 . 38% van de criminele jongeren gaat op t_2 zelfs nooit buiten school met kinderen van school om (tegen 14% op t_0).

De scholieren gaan een fractie minder vaak frequent om met kinderen van school dan de criminele jongeren (72 tegen 77%). Uit het scholierenonderzoek blijkt ook dat deviante scholieren² frequenter contact hebben met schoolkinderen dan de minder deviante scholieren.

75% van de criminele jongeren die met kinderen uit de buurt omgaan op t_0 ziet deze kinderen bijna elke dag, 25% ziet ze een paar keer per week. De contactfrequentie ligt bij alle jongeren die contact met buurtkinderen hebben dus hoog. De contactfrequentie is op t_2 nog steeds erg hoog (91% van de jongeren die contact hebben met buurtkinderen gaat op t_2 ook frequent met ze om), maar is toch licht afgenomen van t_0 naar t_2 .

De contactfrequentie ligt hoger bij de criminele jongeren dan bij de scholieren (100 tegen 83% frequent, dat is een paar keer per week of vaker). Dit is in lijn met de bevindingen in het scholierenonderzoek. Deviante scholieren hebben ook frequenter contact met buurtkinderen dan de niet-deviante scholieren.

De criminele jongeren die op 12-jarige leeftijd, t_0 , een groepje hebben gaan ook allemaal frequent (paar keer per week of dagelijks) om met kinderen uit dat groepje. Van t_0 naar t_2 is de contactfrequentie met kinderen uit het groepje afgenomen. 64% van de criminele jongeren met een groepje gaat op t_2 frequent om met de kinderen uit het groepje. De overige 36% gaat een paar keer per maand met het groepje om.

De criminele jongeren gaan op t_0 iets vaker frequent om met kinderen uit het groepje dan de scholieren (100 tegen 90%). Dit stemt overeen met de bevinding in het scholierenonderzoek dat deviante jongeren vaker contact hebben met kinderen uit een groepje dan de niet-deviante jongeren.

Maar 40% van criminele jongeren die op t_0 lid is van een vereniging gaat frequent met deze kinderen om buiten de vereniging. Tussen t_0 en t_2 is dit percentage met frequent contact gestegen tot 50%. De criminele jongeren die lid zijn van een vereniging gaan frequenter om met kinderen van de vereniging dan op t_0 .

---

¹ Uit tabel 9.2 bleek al dat 4% helemaal geen contact heeft met kinderen van school, ook niet tijdens schooltijd.

² Vooral diegenen die geweldsdelicten plegen.

Tabel 9.8 Percentage criminele jongeren en scholieren met contact met 1 of meer kinderen van een bepaalde afkomst.

	% kinderen						% gem. allocht.
	Ned.	Sur.	Ant.	Turk.	Mar.	and. ⁴	
<i>school</i> ¹							
criminele jongeren t ₀	58,0	38,2	30,9	37,6	49,3	76,1	31,1
t ₁	51,1	29,8	31,9	40,4	40,4	29,8	34,4
t ₂	64,9	34,2	21,1	35,1	44,7	25,8	32,2
<i>buurt</i>							
scholieren	65,2	43,5	26,3	43,4	43,3	29,3	37,2
criminele jongeren t ₀	73,9	43,3	26,1	45,5	60,9	28,4	40,9
t ₂	50,0	34,0	18,0	40,0	52,0	36,0	36,0
<i>groep</i> ²							
scholieren	71,0	40,9	24,9	39,1	37,8	40,4	50,8
criminele jongeren t ₀	86,7	80,0	79,7	89,3	89,3	74,7	82,6
t ₂	92,9	35,7	14,3	28,6	35,7	28,6	28,6
<i>vereniging</i> ³							
scholieren	74,5	37,6	21,2	35,9	34,9	21,8	30,3
criminele jongeren t ₀	76,4	29,8	21,3	44,7	36,2	25,5	31,5
t ₂	64,3	50,0	21,4	35,7	57,1	53,8	43,6

¹ Afkomst scholieren is niet gevraagd. ² Van de kinderen die een groepje hebben ³ Van de kinderen die lid zijn van een vereniging. ⁴ Andere etnische groepen, bijvoorbeeld Chinezen, Italianen.

Het percentage criminele jongeren dat frequent omgaat met kinderen van de vereniging is lager dan het percentage scholieren (40 tegen 55%). Uit het scholierenonderzoek komt wat dit betreft geen verschil tussen deviante en niet-deviante scholieren naar voren.

Afkomst kinderen netwerken

Om in kaart te brengen hoe multicultureel de netwerken van de criminele jongeren in elkaar steken, is gevraagd naar de afkomst van de kinderen waarmee de criminele jongere op school, in de buurt, in het groepje en op de vereniging omgaat/omging. Er wordt gekeken of de criminele jongere in het desbetreffende netwerk omgaat met één of meer kinderen van een bepaalde afkomst. Het familienetwerk wordt hier niet besproken, omdat dit netwerk bij de meeste criminele jongeren voornamelijk uit kinderen van de eigen afkomst bestaat.

Als de verschillende netwerken van de criminele jongeren op t₀ met elkaar vergeleken worden, valt op dat de jongeren het minst vaak met Nederlandse kinderen omgaan op school (58%) en het meest vaak in het groepje (87%).

Ook in de buurt en op de vereniging gaan de jongeren op t₀ vaak met Nederlandse kinderen om (74 en 76%). Vergeleken met de scholieren gaan de criminele jongeren iets vaker om met Nederlandse kinderen. Zo gaat bijvoorbeeld 58% van de criminele jongeren op school om met Nederlandse kinderen tegen 51% van de scholieren. Dit verschil komt terug bij alle netwerken.

De criminele jongeren gaan op t_1 vooral in het groepje vaak om met allochtone kinderen (83% gemiddeld). Het verschil met de scholieren is hier ook groot (83 tegen 51%). 41% van de criminele jongeren heeft allochtone kinderen in de buurt (vooral Marokkaanse kinderen), 31% in het schoolnetwerk (vooral kinderen uit 'andere groepen') en 32% in het verenigingsnetwerk (vooral Turkse kinderen). Deze percentages zijn vrijwel gelijk aan de percentages van de scholieren.

Verschillende periodes vergeleken

Van het schoolnetwerk van de criminele jongeren is ook geïnventariseerd hoe de afkomst van de kinderen is op t_1 (1^e interview). Het percentage jongeren met omgang met Nederlandse kinderen is iets afgenomen van t_0 naar t_1 (van 58 naar 51%). Op t_2 is het percentage criminele jongeren dat met Nederlandse kinderen van school omgaat gestegen van 51% op t_1 naar 65%. De criminele jongeren hebben verder minder contact gekregen met Antilliaanse kinderen (van 32 naar 21%). Gemiddeld wordt er op t_2 evenveel omgegaan met allochtone kinderen op school als op t_1 (34 en 32%).

Het percentage criminele jongeren dat in de buurt met Nederlandse kinderen omgaat is van t_0 naar t_2 afgenomen van 74% naar 50%. De criminele jongeren gaan op t_2 met elke etnische groep minder om in de buurt, zoals de omgang met Surinaamse kinderen van 43 naar 33% en de omgang met Marokkaanse kinderen van 61 naar 52%. Gemiddeld is het allochtone percentage gedaald van 41 naar 36%.

Op t_2 is het percentage criminele jongeren dat Nederlandse kinderen in het groepje heeft hoog (93%) en een fractie toegenomen vanaf t_0 . Het percentage jongeren met kinderen van verschillende etniciteiten in het groepje is fors teruggelopen. Zo heeft bijvoorbeeld 80% van de criminele jongeren op t_0 Antilliaanse kinderen in het groepje tegen 14% op t_2 en 89% van de criminele jongeren op t_0 Turkse kinderen in het groepje tegen 29% op t_2 . De groepjes zijn sinds de criminele jongeren 12 waren dus minder allochtoon geworden.

Op t_2 is het percentage criminele jongeren dat naar een vereniging gaat en daar met Nederlandse kinderen omgaat afgenomen in vergelijking met t_0 (van 76 naar 64%). De criminele jongeren gaan op t_2 wel vaker om met Surinaamse kinderen, Marokkaanse kinderen en kinderen van andere afkomst op de vereniging. Het percentage criminele jongeren dat omgaat met allochtone kinderen van de vereniging is van t_0 naar t_2 toegenomen van 32% naar 44%. Het verenigingsnetwerk is dus multicultureler geworden.

Samenvattend is er geen duidelijke tendens tot segregatie tussen t_0 en t_2 vast te stellen. De aangetroffen verschuivingen maken een willekeurige indruk.

Leeftijd van de kinderen in de netwerken

Bij het in kaart brengen van het netwerk van de criminele jongeren is ook gevraagd naar de leeftijd van de kinderen in het netwerk. Van de kinderen uit de familie is niet bekend hoe oud ze zijn en de kinderen van school zijn bijna allemaal van dezelfde leeftijd als de jongere zelf. Hier worden dus alleen de buurtkinderen, de kinderen uit het groepje en van de vereniging besproken.

Tabel 9.9 Percentage criminele jongeren en scholieren met contact met kinderen in de buurt, groepje of vereniging rond de eigen leeftijd (14 of jonger) of een stuk ouder (15 jaar ouder).¹

	% contact met kinderen rond eigen leeftijd (14 of jonger)			% contact met oudere kinderen (15 jaar of ouder)		
	buurt	groepje	vereniging	buurt	groepje	vereniging
scholieren	96,0	98,1	96,5	21,2	8,3	16,9
criminele jongeren t ₀	100,0	90,0	100,0	15,0	10,0	2,3
t ₂	35,2	23,1	n.b.	82,3	92,3	n.b.

¹ Van de kinderen die daadwerkelijk contacten in dat netwerk hebben

De criminele jongeren die omgaan met kinderen in de buurt gingen op twaalfjarige leeftijd (t₀) allemaal onder andere om met kinderen uit de buurt die van de eigen leeftijd waren. Daarnaast ging 15% ook om met oudere kinderen in de buurt. Op t₂ is dit beeld, niet verrassend (de jongeren zijn inmiddels gemiddeld 16 jaar i.p.v. 12), veranderd. 35% van de jongeren gaat nu (ook) om met kinderen uit de buurt tot 14 jaar. 82% gaat (ook) om met buurtkinderen van 15 jaar en ouder.

In het groepje ging 90% van de criminele jongeren op t₀ (ook) om met kinderen van dezelfde leeftijd. 10% ging dus om met een groepje van alleen oudere kinderen. Net zoals bij de buurt zien we dat in het groepje op t₂ veel meer kinderen met een hogere leeftijd zitten. De criminele jongeren gingen op de vereniging allemaal met kinderen om van dezelfde leeftijd. Maar 2% ging om met oudere kinderen op de vereniging.

De criminele jongeren gaan op t₀ minder vaak met oudere kinderen uit de buurt en in de vereniging om dan de scholieren. Dat is een onverwachte bevinding aangezien in het scholierenonderzoek blijkt dat deviante scholieren vaker omgaan met oudere kinderen dan de niet-deviante scholieren.

Crimineel gedrag kinderen in de netwerken

Om de criminaliteit van kinderen/jongeren uit de netwerken van de criminele jongere in kaart te brengen is gevraagd hoe vaak deze kinderen slaan, iets kleins stelen, iets groots stelen en vernielen. Deze vragen zijn over kinderen uit alle netwerken (buurt, familie, school, groepje, vereniging) en op elk meetpunt (t₀, t₁ en t₂) gesteld. Kinderen die één of meerdere van deze dingen doen, worden in het hier volgende “deviante kinderen” genoemd.

31% van de criminele jongeren heeft op t₀ (als ze 12 zijn) deviante kinderen in de **familie**. 6% heeft kinderen in de familie die 3 of 4 dingen doen die niet mogen. De criminele jongeren hebben op t₂ even vaak kinderen in de familie die criminele dingen doen als op t₀ (28 en 31%).

De criminele jongeren zijn gevraagd of zij vinden dat de kinderen uit bepaalde netwerken meer of minder crimineel zijn geworden tussen t₀ en t₁. 72% vindt dat de kinderen uit de familie even crimineel zijn gebleven, 17% zegt dat ze meer crimineel gedrag zijn gaan vertonen en 11% zegt dat ze minder crimineel zijn geworden. Het criminele gedrag is dus niet veel veranderd tussen t₀ en t₁.

Tabel 9.10 Percentage criminele jongeren en scholieren met kinderen in de familie die dingen doen die niet mogen.¹

	% slaan ²	% stelen klein	% stelen groot	% vernielen	% één of meer dingen	% 3 of 4 dingen
<i>familie</i>						
scholieren	12,5	8,0	5,1	6,2	18,7	2,8
criminele jongeren t ₀	15,7	21,4	7,1	12,9	31,4	5,7
t ₂	13,3	15,0	3,3	6,7	28,3	3,4
<i>school</i>						
scholieren	20,5	12,7	8,4	13,8	27,9	5,3
criminele jongeren t ₀	30,0	48,6	15,7	25,7	62,9	20,0
t ₂	31,7	21,7	23,3	23,3	45,0	18,3
<i>buurt</i>						
scholieren	22,2	20,5	13,7	22,6	31,3	9,7
criminele jongeren t ₀	31,4	42,9	21,7	40,0	62,3	23,1
t ₂	41,7	26,7	30,0	38,3	61,7	25,0
<i>groep</i>						
scholieren	11,9	14,5	7,1	12,3	21,1	4,3
criminele jongeren t ₀	11,4	18,6	8,6	17,1	24,3	10,0
t ₂	15,0	8,3	6,7	10,0	16,7	6,6
<i>vereniging</i>						
scholieren	6,8	6,3	2,5	6,3	12,3	2,5
criminele jongeren t ₀	12,9	15,7	1,4	17,1	25,7	7,1
t ₂	8,3	8,3	5,0	3,3	11,7	5,0

¹ Jongeren of scholieren die helemaal niet omgaan met de kinderen uit een bepaald netwerk krijgen ook de waarde 0. ² Zo hard dat iemand gewond raakte.

63% van de criminele jongeren ging op 12-jarige leeftijd om met deviante kinderen van **school**. 20% van de jongeren ging om met kinderen van school die 3 of 4 van de dingen die niet mogen ondernamen (slaan, stelen klein en groot, vernielen). Tussen t₀ en t₂ is het percentage criminele jongeren dat omgaat met deviante kinderen van school afgenomen van 63% naar 45%. Opvallend is dat alleen iets kleins stelen veel minder vaak voorkomt (22 tegen 49%). 26% van de criminele jongeren zegt dat het criminele gedrag van de schoolkinderen tussen t₀ en t₁¹ gelijk is gebleven. Wanneer er rechtstreeks aan de criminele jongeren gevraagd wordt of het criminele gedrag van de schoolkinderen is toe- of afgenomen zegt 74% van hen dat het criminele gedrag van kinderen van school is toegenomen. Dit is een opmerkelijke bevinding aangezien de criminaliteit tussen t₀ en t₂ volgens de netwerkvragen van 63% naar 45% is afgenomen.

Meer dan de helft van de criminele jongeren (62%) gaat op 12-jarige leeftijd om met deviante kinderen in de **buurt**. 23% van de jongeren heeft contact met buurtkinderen die 3 of 4 dingen gedaan hebben die niet mogen. Vergeleken met de andere netwerken gaan veel jongeren om met kinderen uit de buurt die vernielen (40% tegen bijvoorbeeld 26% op school en 13% in de familie). Tussen t₀ en t₂ is het

¹ De netwerken hoeven op t₀ en t₁ niet dezelfde kinderen te bevatten. Zo omvat het schoolnetwerk kinderen die de criminele jongere van de basisschool kent en kinderen van zijn nieuwe school. Dit geldt ook bij middelengebruik en steun door kinderen van de netwerken.

Tabel 9.11 De verandering van crimineel gedrag in verschillende netwerken tussen t_0 en t_1 .

	% kinderen familie	% kinderen school	% kinderen buurt	% kinderen groepje	% kinderen vereniging
crimineel gedrag gelijk gebleven	71,7	26,1	54,9	52,4	60,0
crimineel gedrag meer	17,0	73,9	33,3	42,8	13,3
crimineel gedrag minder	11,3	0,0	11,8	4,8	26,7

percentage criminele jongeren dat contact heeft met deviante buurtkinderen niet afgenomen (op t_0 en t_2 62%). Bij de afzonderlijke delicten zijn echter wel veranderingen op te merken. Het percentage jongeren dat omgaat met buurtkinderen die slaan of grote dingen stelen is toegenomen en het percentage dat omgaat met kinderen die kleine dingen stelen is sterk afgenomen. Er heeft dus een verschuiving naar zwaardere delicten plaatsgevonden. Als het rechtstreeks gevraagd wordt vindt slechts 33% van de criminele jongeren dat het criminele gedrag van buurtkinderen is toegenomen tussen t_0 en t_1 . 55% vindt dat het criminele gedrag gelijk is gebleven.

24% van de criminele jongeren gaat op t_0 om met deviante kinderen in een **groepje**. 10% gaat om met kinderen die 3 of 4 dingen gedaan hebben die niet mogen. Op t_2 gaan minder jongeren om met deviante kinderen in een groepje dan op t_0 (17 tegen 24%). 43% van de criminele jongeren vindt zelf dat het deviante gedrag van kinderen van de vereniging is toegenomen tussen t_0 en t_1 . 52% zegt dat er niets veranderd is.

Een kwart van de criminele jongeren (26%) gaat om met kinderen van de **vereniging** die wel eens dingen doen die niet mogen. 7% heeft contact met deviante kinderen van de vereniging die 3 of 4 dingen hebben gedaan (van stelen, vernielen, slaan). Op t_2 gaat nog slechts 12% van de criminele jongeren om met deviante kinderen van de vereniging tegen 26% op t_0 . Alle delicten worden minder gepleegd. 60% van de criminele jongeren vindt zelf dat de kinderen van de vereniging even crimineel zijn op t_1 als op t_0 . 27% vindt dat het criminele gedrag is afgenomen, 13% dat het is toegenomen.

Samengevat gaan de criminele jongeren tussen t_0 en t_2 minder vaak om met deviante kinderen uit het school-, groepje-, en verenigingsnetwerk en ongeveer even vaak met deviante kinderen van de familie en uit de buurt.

De criminele jongeren gaan op t_0 veel vaker dan de scholieren om met deviante kinderen uit hun familie (31 tegen 19%), van school (63 tegen 28%), uit de buurt (62 tegen 31%) en van de vereniging (26 tegen 12%). Dit is volledig in overeenstemming met de bevindingen in het scholierenonderzoek. Deviante scholieren hebben namelijk veel meer deviante kinderen in hun netwerken dan de niet-deviante scholieren.

Politiecontact kinderen netwerken

28% van de jongeren heeft op 12-jarige leeftijd één of meerdere **broers/zussen** van de criminele jongeren heeft broers/zussen die tussen het eerste en tweede interview (tussen t_1 en t_2) contact met de politie hebben gehad. Bij 77% van hen gaat het om een broer(tje). Bij de helft van deze criminele jongeren gaat het om een serieus delict (zoals mishandeling, verkrachting, drugssmokkel), bij de andere

Tabel 9.12 Percentage criminele jongeren en scholieren dat omgaat met criminele kinderen in verschillende netwerken¹.

	% politiecontact					
	broer/zus	neef/nicht	kinderen school	kinderen buurt	kinderen groepje	kinderen vereniging
scholieren	19,6 ²	n.b.	17,6	12,0	17,7	4,2
criminele jongeren t ₀	28,4	21,0	26,5	38,9	5,3	6,7
tussen t ₀ -t ₁	21,0 ²	n.b.	50,7	65,0	34,7	12,0
tussen t ₁ -t ₂	24,6	18,3	46,7 ³	65,0 ³	15,0	15,0

¹ Berekend over alle criminele jongeren en scholieren. Dus niet over criminele jongeren of scholieren die een bepaald netwerk hebben. ² Broers/zussen en neven/nichten samengenomen. ³ Ooit politiecontact, niet tussen t₁ en t₂.

helft gaat het om minder serieuze delicten (zoals te vroeg vuurwerk, weglopen). Van 3 jongeren heeft de broer/zus tijdelijk vastgezet (volgens één jongere is zijn broer/zus ontsnapt uit Italië nadat hij daar een celstraf had gekregen). Van 3 andere jongeren kreeg de broer/zus een taakstraf.

Van de criminele jongeren heeft 21% als ze 12 zijn **neven en nichten** in de familie met politiecontacten¹. 18% van de criminele jongeren heeft neven of nichten die tussen t₁ en t₂ problemen met de politie hebben gehad. Bij al deze jongeren gaat het om één of meerdere neven met politiecontacten. Van de jongeren die weten wat de neef of nicht gedaan had, geeft 25% aan dat het om een licht delict ging (bijvoorbeeld op straat hangen, zwart rijden) en 75% dat het om een serieus delict ging (scooter diefstal, fraude, drugssmokkel). Twee neven hebben ook een zware straf gehad: 5 jaar gevangenisstraf (voor de drugssmokkel) en een onbekende gevangenisstraf (voor fraude).

27% van de criminele jongeren gaat op 12-jarige leeftijd om met kinderen van **school** die wel eens problemen met de politie hebben gehad². De politieproblemen hadden meestal te maken met vechten, stelen of vernielen. 51% van de criminele jongeren gaat op t₁ nog om met schoolkinderen waarmee ze op t₀ ook omgingen (die hij/zij dus kende van de basisschool). De helft van deze kinderen hebben nu problemen met de politie en de helft niet³. 53% van de jongeren die op t₁ naar school gaan en met kinderen van zijn nieuwe school omgaat, gaat om met schoolkinderen die problemen hebben met de politie⁴. In totaal heeft 51% van alle criminele kinderen op t₁ contact met kinderen van school (oude of nieuwe school) die problemen met de politie hebben. 5 criminele jongeren (6,7%) hebben contact met criminele kinderen van de basisschool en de nieuwe school. Op t₂ gaat 47% van de criminele jongeren om met kinderen van de huidige school die problemen met de politie hebben⁵. 85% van deze kinderen zijn

¹ 23% van de jongeren zegt niet te weten of zijn/haar neven en nichten wel eens met de politie in aanraking zijn gekomen. Van de 13 jongeren die zeggen het niet te weten gaan 8 jongeren maar een paar keer per maand of jaar met hun neven of nichten om. 4 jongeren zien hun neven en nichten echter een paar keer per week. Van deze jongeren is het minder aannemelijk dat ze niets weten over de politiecontacten van neven en nichten.

² 12% weet het niet.

³ 11% weet het niet.

⁴ 6% weet het niet.

⁵ 16% weet het niet.

opgepakt voor een serieus delict (inbraak, diefstal, straatroof), bij 15% gaat het om minder ernstige delicten (vuurwerk, te hard rijden). Deze opgepakte schoolkinderen kregen voornamelijk taakstraffen (67%) en boetes (33%).

39% (!) van de criminele jongeren gaat op 12-jarige leeftijd (t_0) om met kinderen in de **buurt** die wel eens in aanraking met de politie kwamen¹. De buurtkinderen die in aanraking kwamen met de politie hadden meestal iets vernield, gestolen of gevochten. 60% van de jongeren die op t_1 nog met dezelfde buurtkinderen omgaan als op t_0 heeft contact met buurtkinderen die problemen met de politie hebben. Dit was voor vernieling, stelen en vechten. 72% van de jongeren die op t_1 met nieuwe kinderen uit de buurt omgaan, gaan om met buurtkinderen die in aanraking zijn gekomen met de politie. Het nieuwe buurtnetwerk is dus een fractie criminelere dan het oude buurtnetwerk (60% oude netwerk, 72% nieuwe netwerk). In totaal heeft 65% van de criminele jongeren op t_1 contact met buurtkinderen die wel eens in aanraking met de politie zijn gekomen. Ook op t_2 gaat 65% van de criminele jongeren om met buurtkinderen die ooit problemen met de politie hebben gehad. Deze politiecontacten hadden voornamelijk (76%) met zogenaamde serieuze delicten te maken (mishandelen, autodiefstal, berovingen). Enkele lichte delicten waren te hard rijden, geen helm op scooter en samenscholen (14%). 24% van de jongeren wisten niet waarvoor de buurtkinderen opgepakt werden. Bij 63% van de jongeren met criminele buurtkinderen hadden de buurtkinderen een taakstraf gekregen voor het delict, 26% een celstraf en 11% een boete.

Maar 5% van alle criminele jongeren heeft op t_0 een **groepje** waarin kinderen zitten die problemen met de politie hebben gehad. Dit loopt eerst op tot 35% (t_1) daarna daalt het weer tot 15% (t_2). Dit wordt grotendeels veroorzaakt doordat op t_2 maar 21,7% van de criminele jongeren bij een groepje hoort tegen 47% op t_0 .

Van de jongeren die op t_1 nog bij zelfde groepje zitten als op t_0 (33%) heeft 69% kinderen in de groep die problemen met de politie hebben. Van de jongeren die een nieuw groepje hebben (22%) heeft 86% kinderen in het groepje met problemen met de politie. Het groepje dat na 12-jarig leeftijd is ontstaan is dus criminelere dan het groepje dat al op 12-jarige leeftijd bestond (dezelfde tendens als bij het buurtnetwerk).

Het percentage criminele kinderen in het groepjennetwerk ligt beduidend lager dan de percentages criminele kinderen in de andere netwerken (bijv. 38% uit buurt en 27% school). Dit wordt deels veroorzaakt door het hoge percentage criminele jongeren dat op t_0 geen groepje heeft (53%). Van de jongeren die wel een groepje hebben heeft echter ook maar 15% contact met criminele kinderen van het groepje. De criminele jongeren hebben verder op t_0 beduidend minder vaak criminele kinderen in hun groepje dan de scholieren (5 tegen 18%). Er is overigens geen enkele jongere die niet weet of de kinderen uit het groepje problemen hadden met de politie.

7% van de criminele jongeren gaat op 12-jarige leeftijd om met kinderen van de **vereniging** die wel eens in aanraking met de politie zijn gekomen². Van de 19% criminele jongeren die op t_1 een nieuwe vereniging hebben gaat 64% van de

---

¹ 11% weet het niet.

² 11% weet het niet.

Tabel 9.13 Aantal netwerken met criminele kinderen en percentage criminele jongeren en scholieren met één of meerdere criminele kinderen in netwerk.

	aantal netwerken met criminele kinderen	% één of meer netwerken met criminele kinderen
scholieren	1,1	49,1
criminele jongeren t_0	2,1	74,3
t_2	1,6	70,0

jongeren om met kinderen van de vereniging die problemen hebben met de politie. 35% van de criminele jongeren is op t_1 nog lid van dezelfde vereniging als op t_0 . Van deze criminele jongeren gaat 23% om met kinderen van deze oude vereniging die problemen met de politie hebben. Dezelfde tendens als bij de buurt en het groepje is hier te vinden. De contacten op de nieuwe vereniging zijn vaker crimineel van aard dan de contacten op de oude vereniging. Gemiddeld heeft 14% van de criminele jongeren op t_1 contact met deviante kinderen van de vereniging.

Op t_2 gaat 15% van alle criminele jongeren om met kinderen van een vereniging die problemen met de politie hebben (75% van alle criminele jongeren die überhaupt contact hebben met kinderen van de vereniging). Dat is een lichte stijging ten opzichte van t_1 (12%).

De criminele jongeren hebben op t_0 vaker kinderen in de familie die in aanraking zijn gekomen met de politie dan de scholieren (28% van broer/zus en 21% van neef/nicht tegen 20%). De criminele jongeren hebben op t_0 ook vaker dan de scholieren contact met kinderen van school die wel eens in problemen met de politie zijn gekomen (27 tegen 18%) en datzelfde geldt voor criminele kinderen uit de buurt (39 tegen 12%) en voor kinderen uit de vereniging (7 tegen 4%).

Uit tabel 9.13 komt naar voren dat 49% van de scholieren één of meer netwerken hebben waar criminele kinderen in zitten tegen 74% van de criminele jongeren op t_0 . Criminele jongeren hebben dus beduidend vaker criminele kinderen in de verschillende netwerken (familie,- school,- buurt,- en groepjennetwerk). Dit sluit goed aan bij het scholierenonderzoek, waaruit al naar voren is gekomen dat deviante scholieren veel vaker criminele en deviante kinderen in de netwerken hebben dan niet-deviante scholieren.

Middelengebruik kinderen netwerken

De mate waarin de kinderen uit de verschillende netwerken drinken, op een gokkast spelen, marihuana/hasj roken en sigaretten roken is geïnventariseerd voor alle netwerken van de criminele jongeren op t_0 (12-jarige leeftijd) en t_2 (tweede interview).

53% van de criminele jongeren heeft op t_0 kinderen in het familienetwerk die middelen gebruiken, 30% heeft op 12-jarige leeftijd contact met kinderen van school die één of meer middelen gebruikten. 42% van de criminele jongeren gaat op t_0 om met kinderen uit de buurt die één of meerdere middelen gebruikten. Erg

Tabel 9.14 Percentage criminele jongeren en scholieren waarvan de kinderen uit de familie roken, drinken of gokken.

	% drinken	% gokkast	% marihuana hasj	% sigaretten	% één of meer dingen	% 3 of 4 dingen
<i>familie</i>						
scholieren	23,6	14,4	3,7	19,3	33,8	8,8
criminele jongeren t ₀	25,7	11,4	7,1	44,3	52,9	8,6
t ₂	45,0	11,9	17,0	66,1	68,3	20,0
<i>school</i>						
scholieren	10,9	7,8	1,1	5,7	15,9	0,1
criminele jongeren t ₀	14,3	7,1	4,3	27,1	30,0	7,1
t ₂	55,0	26,6	25,0	56,7	66,7	33,3
<i>buurt</i>						
scholieren	12,0	9,4	4,2	11,3	22,6	3,8
criminele jongeren t ₀	22,9	5,8	12,9	37,1	42,0	13,0
t ₂	56,6	20,0	36,7	63,3	66,7	36,6
<i>groep</i>						
scholieren	9,7	5,7	1,9	5,1	14,6	2,5
criminele jongeren t ₀	10,0	2,9	4,3	11,4	14,3	4,3
t ₂	18,4	3,3	13,4	16,7	20,0	13,4
<i>vereniging</i>						
scholieren	5,7	3,8	1,9	3,8	9,3	1,9
criminele jongeren t ₀	8,6	5,7	1,4	17,1	18,6	4,3
t ₂	20,0	5,0	10,0	18,3	20,0	11,0

¹ Jongeren of scholieren die helemaal niet omgaan met de kinderen uit een bepaald netwerk krijgen ook de waarde 0.

opvallend is het vrij hoge percentage jongeren dat omgaat met kinderen uit de buurt die marihuana/hasj gebruikten (13%).

14% van de criminele jongeren gaat op t₀ om met kinderen uit een groepje die roken, drinken of gokken. Dit percentage ligt beduidend lager dan de percentages bij het familie-, school-, en buurtnetwerk (53, 30 en 42%). Dit wordt deels veroorzaakt door het geringe aantal jongeren dat op t₀ een groepje heeft. 19% van de criminele jongeren gaat op 12-jarige leeftijd om met kinderen van de vereniging die middelen gebruiken (vooral sigaretten roken: 17%).

De criminele jongeren gaan op t₀ vooral om met kinderen uit de familie (53%) en buurt (42%) die middelen gebruiken. Ook gaan veel criminele jongeren om met kinderen van school die middelen gebruiken (30%). Niet zo vaak gaan de criminele jongeren op t₀ om met kinderen uit een groepje of van een vereniging die middelen gebruiken (14 en 19%).

Tussen t₀ en t₂ is het percentage criminele jongeren dat gebruikende kinderen in het netwerk heeft sterk toegenomen. Opvallend is het hoge percentage criminele jongeren dat op t₂ omgaat met kinderen die marihuana/hasj gebruiken: 17% in het familienetwerk, 25% in het schoolnetwerk, 37% in het buurtnetwerk, 17% in het groepjenetwerk en 10% in het verenigingsnetwerk. Marihuana/hasj-gebruik blijkt een vrij normaal fenomeen te zijn in de sociale omgeving van de criminele jongeren.

Tabel 9.15 De verandering van t_0 naar t_1 van middelengebruik van kinderen van de verschillende netwerken.

	% kinderen familie	% kinderen school	% kinderen buurt	% kinderen groepje	% kinderen vereniging	% totaal
gebruik gelijk gebleven	48,2	26,1	37,3	23,8	62,5	39,6
gebruik meer	42,9	73,9	60,7	76,2	25,0	55,7
gebruik minder	7,1	0,0	0,0	0,0	12,5	3,9

¹ De percentages tellen niet op tot 100 omdat de categorie 'andere verandering' buiten beschouwing gelaten is.

Tabel 9.16 De verandering van t_1 naar t_2 van middelengebruik van kinderen van de verschillende netwerken.

	% kinderen familie	% kinderen school	% kinderen buurt	% kinderen groepje	% kinderen vereniging	% totaal
gebruik gelijk gebleven	90,3	64,7	62,5	50,0	100,0	73,5
gebruik meer	3,2	29,4	11,7	25,0	0,0	13,9
gebruik minder	6,5	5,9	3,3	25,0	0,0	8,1

¹ De percentages tellen niet op tot 100 omdat de categorie 'andere verandering' buiten beschouwing gelaten is.

Tabel 9.17 Aantal netwerken met gebruikende kinderen en percentage criminele jongeren en scholieren met één of meerdere gebruikende kinderen in netwerk.

	aantal netwerken met gebruikende kinderen ¹	% één of meer netwerken met gebruikende kinderen
scholieren	1,0	46,8
criminele jongeren t_0	1,6	68,6
t_2	1,9	75,0

56% van de criminele jongeren zegt dat het gebruik van middelen door kinderen in zijn/haar netwerken is toegenomen **van t_0 naar t_1** . Het gebruik is vooral bij kinderen van school en kinderen van het groepje toegenomen (naar 74 en 76%). Bij de kinderen van de familie en vereniging is het gebruik wat minder toegenomen (43 en 25%). Van deze netwerken zeggen de criminele jongeren ook soms dat het gebruik is afgenomen (7 en 13%).

Ook **tussen t_1 en t_2** geven meer criminele jongeren aan dat kinderen in het netwerk vaker meer zijn gaan gebruiken dan minder (14 tegen 8%). Ze hebben vooral in het school-, en groepjenetwerk meer gebruikende kinderen gekregen (29 en 25%).

Vergeleken met de scholieren hebben meer criminele jongeren op t_0 kinderen in de familie die één of meer middelen gebruiken (53 tegen 34%), gebruikende kinderen in het schoolnetwerk (30 tegen 16%), in het buurtnetwerk (42 tegen 23%) en in het verenigingsnetwerk (19 tegen 9%).

Tabel 9.18 Percentage criminele jongeren en scholieren met veel steun van kinderen uit de verschillende netwerken

	% veel steun				
	kinderen familie	kinderen school	kinderen buurt	kinderen groepje	kinderen vereniging
scholieren	45,7	43,5	43,3	40,9	22,7
criminel ^{en} t ₀	40,6	47,1	55,7	25,7	18,6
t ₂	35,6	26,7	41,7	11,7	5,0

1-2 = weinig steun 2-3 veel steun

Tabel 9.19 De verandering van t₀ naar t₁ van steun van de verschillende netwerken, naar de mening van de jongere.

	% kinderen familie	% kinderen school	% kinderen buurt	% kinderen groepje	% kinderen vereniging	% totaal
steun gelijk gebleven	63,8	45,5	47,2	40,9	47,1	48,9
steun meer	8,6	29,3	33,9	49,3	18,8	28,0
steun minder	25,9	25,2	18,9	4,9	33,6	21,7

¹ De percentages tellen niet altijd op tot 100 omdat de categorie 'andere verandering' buiten beschouwing gelaten is.

Er is ook gekeken hoeveel netwerken de criminele jongeren in totaal met gebruikende kinderen hebben op t₀ en t₂. 69% van de criminele jongeren heeft op t₀ in één of meer netwerken één of meer kinderen die wel eens drinken, roken, cannabis gebruiken of gokken. Gemiddeld hebben de jongeren op t₀ 1,6 netwerk met gebruikende kinderen.

Hieruit blijkt ten eerste weer dat criminele jongeren meer gebruikende kinderen in hun netwerk hebben dan de scholieren. Ook blijkt opnieuw dat het gebruik van t₀ naar t₂ is toegenomen. Op t₀ heeft 69% van de criminele jongeren één of meerdere netwerken met gebruikende kinderen tegen 75% op t₂ en gemiddeld hebben de criminele jongeren op t₂ 1,9 netwerk met gebruikende kinderen tegen 1,6 op t₀.

Steun van kinderen uit de netwerken

De steun van kinderen uit de verschillende netwerken (familie, buurt, school, vereniging en groepje) wordt gemeten door vragen als: 'hoe vaak helpen de kinderen jou ergens mee' of 'hoe vaak spreek je met ze af?'.¹

De criminele jongeren blijken op t₀ (als ze 12 zijn) vooral veel steun van kinderen uit de buurt en van school te krijgen (56 en 47%). Ook veel steun ontvangen ze van familie (41%). Van kinderen uit een groepje of de vereniging krijgen ze weinig steun (26 en 19%).

Van t₀ naar t₂ (tweede interview) is de steun van kinderen uit de netwerken van de criminele jongeren sterk afgenomen. Zo ontving 26% van de criminele jongeren veel steun van kinderen uit het groepje op t₀ tegen 12% op t₂ en kreeg 19% van de jongeren veel steun van kinderen van een vereniging op t₀ tegen 5%

Tabel. 9.20 De verandering van t_1 naar t_2 van steun van de verschillende netwerken, naar de mening van de jongere.

	% kinderen familie	% kinderen school	% kinderen buurt	% kinderen groepje	% kinderen vereniging	% totaal
steun gelijk gebleven	79,2	47,1	61,0	60,0	25,0	54,5
steun meer	8,3	32,4	22,0	20,0	37,5	24,0
steun minder	12,5	20,6	11,7	20,0	37,5	20,5

op t_2 . De steun van kinderen uit de familie is het meest stabiel gebleven (van 41% naar 36% veel steun). De afname van steun van het groepje en vereniging wordt grotendeels veroorzaakt doordat de criminele jongeren niet meer met die jongeren omgaan (niet meer lid zijn van een vereniging of niet meer bij een groepje horen).

De jongeren is ook rechtstreeks gevraagd of ze zelf vinden dat ze meer of minder steun ontvangen (t_1 vergeleken met t_0 en t_2 vergeleken met t_1). Deze vraag werd alleen gesteld wanneer de jongere op beide meetmomenten daadwerkelijk contact met kinderen uit het desbetreffende netwerk had.

Van t_0 naar t_1 vindt gemiddeld 49% van de criminele jongeren zelf dat de steun uit de netwerken gelijk is gebleven. Vooral de steun van kinderen uit de familie vinden ze stabiel. Gemiddeld neemt de steun per netwerk met 28% toe. De afname van steun ligt een fractie lager (op 22%). De criminele jongeren ervoeren tussen t_0 en t_1 het meeste verlies aan steun van kinderen uit het verenigingsnetwerk, 34% zegt dat die steun is afgenomen.

55% van de criminele jongeren vindt zelf dat de steun van de netwerken **tussen t_1 en t_2** gemiddeld gelijk is gebleven. De criminele jongeren vinden ook hier vaak dat de steun van kinderen uit de familie stabiel is gebleven (79%), maar ook de steun van buurtkinderen en kinderen uit het groepje blijft volgens hen vaak gelijk (61 en 62%). De criminele jongeren vinden dat vooral de steun van kinderen uit de vereniging tussen t_1 en t_2 is afgenomen. De criminele jongeren ondervonden meer toename aan steun van kinderen van school (32%) dan verlies van steun (21%). In totaal vinden ze de steun van alle netwerken iets meer toe- (24%) dan afnemen (21%). De afname aan steun die via de netwerkvragen is vastgesteld, wordt dus nauwelijks door de criminele jongeren als zodanig ervaren.

Vergeleken met de scholieren krijgen de criminele jongeren veel steun van kinderen uit de buurt en weinig steun van kinderen uit de familie en een groepje. Dit laatste wordt deels veroorzaakt doordat de criminele jongeren minder vaak een groepje hebben dan de scholieren (47 tegen 62%).

Iets uithalen met kinderen uit de netwerken

Bij alle netwerkbesprekingen is het item ‘hoe vaak haal je iets met ze uit dat niet mag’ buiten beschouwing gelaten omdat dit niet goed bij de schaal ‘steun van kinderen’ paste en te dicht bij de afhankelijke variabele in het onderzoek ‘crimineel gedrag jongere’ ligt. Het zal hier apart besproken worden.

Tabel 9.21 Percentage criminele jongeren en scholieren dat dingen uithaalt met kinderen uit verschillende netwerken¹.

	% iets uithalen met					gemiddeld
	kinderen familie	kinderen school	kinderen buurt	kinderen groepje	kinderen vereniging	
scholieren	18,3	21,8	20,9	21,1	7,6	17,9
criminele jongeren t ₀	33,8	50,0	50,0	30,0	22,9	37,3
t ₂	16,7	23,3	38,3	10,0	6,7	19,0

¹ Berekend over alle scholieren en alle criminele jongeren. Ongeacht of hij/zij überhaupt contact heeft met kinderen uit het desbetreffende netwerk.

Tabel 9.22 Percentage scholieren en criminele jongeren dat bepaalde kinderen belangrijk vindt.

	% belangrijk of belangrijkste					
	kinderen familie	kinderen buurt	kinderen school	kinderen vereniging	kinderen groepje	kinderen anders
scholieren	92,5	46,3	68,9	27,9	57,3	11,9
criminele jon. t ₀	80,3	59,1	58,0	27,5	50,9	8,6
t ₂	78,3	63,4	40,0	3,4	56,0	14,9

50% van de criminele jongeren halen op t₀ wel eens iets uit dat niet mag met kinderen van school en kinderen uit de buurt. Iets minder vaak halen ze wat uit met kinderen uit de familie (34%) en kinderen uit een groepje (30%). Het minst vaak halen ze wat uit met kinderen van de vereniging (23%). Gemiddeld haalt 37% van de criminele jongeren op t₀ per netwerk met kinderen dingen uit die niet mogen.

Op t₂ halen de criminele jongeren vooral met kinderen uit de buurt dingen uit die niet mogen (38%). Vergeleken met t₀ halen de criminele jongeren veel minder vaak wat uit dat niet mag. Gemiddeld haalt 19% wel eens wat uit op t₂ tegen 37% op t₀. Criminele jongeren halen op t₀ véél vaker wat uit met kinderen uit de netwerken dan de scholieren.

Belangrijkste netwerken van kinderen

De criminele jongeren vinden op t₀ de kinderen uit de familie vaak belangrijk (80%). Na de kinderen uit de familie komen de kinderen uit de buurt en van school (59 en 58%), de kinderen van het groepje (51%) en uiteindelijk de kinderen van de vereniging (28%). 46% van de criminele jongeren vindt de kinderen uit de familie het belangrijkste. De percentages criminele jongeren die kinderen uit de buurt, school, vereniging en groepje het belangrijkste vinden zijn verwaarloosbaar klein (tussen de 3 en de 7%). Op t₂ vinden nog steeds de meeste criminele jongeren de kinderen van de familie en uit de buurt belangrijk (78% en 63%).

De criminele jongeren vinden de kinderen uit de familie, van school en van het groepje minder belangrijk dan de scholieren (80 tegen 93%; 58 tegen 69%; 51 tegen 57%) en de kinderen uit de buurt belangrijker (59 tegen 46%). De kinderen van de vereniging worden door de scholieren net zo weinig belangrijk gevonden als door de criminele jongeren (beide 28%).

Tabel 9.23 Criminele jongeren en scholieren die contact hebben met andere criminele mensen dan in de onderzochte netwerken.

	% contact met criminele mensen ¹	aantal criminele mensen waarmee contact
scholieren	21,6	0,7
criminele jongeren t ₀	31,7	1,7
t ₂	31,7	2,3

¹Inclusief 0-scores voor degenen die niet met andere criminelen omgaan.

Andere criminelen

32% van de criminele jongeren zegt buiten de kinderen van alle netwerken (familie, buurt, school enz.) op 12-jarige leeftijd (t₀) ook met andere mensen om te gaan die wel eens problemen met de politie hebben gehad. Deze mensen worden in het komende stuk gemakshalve ‘andere criminele personen’ genoemd. Gemiddeld gaan de criminele jongeren met 1,7 andere criminele personen om¹, wat veel is. Van de criminele jongeren die op t₀ contact hebben met andere criminele mensen kent 61% deze mensen o.a. uit de buurt, 6% via de familie, 11% van de straat, en bij 6% zijn het kennissen van de ouders.

20% van de criminele jongeren gaat op t₀ om met andere criminele mensen die jonger zijn dan 12 jaar, 32% met kinderen tussen de 12 en 15 jaar, 37% met kinderen tussen de 15 en 18, 37% met mensen tussen de 18 en 24 en nog eens 37% met mensen ouder dan 24 jaar¹.

Van de criminele jongeren die op t₀ contact hebben met andere criminele mensen gaat 36% om met Nederlandse criminele mensen, 21% met Marokkaanse criminelen, 47% met Surinaamse criminele mensen, 53% met Turkse criminelen en 32% met Antilliaanse criminele mensen. Op t₂ gaat ook 32% om met andere ‘criminele mensen/kinderen’. Ze gaan op t₂ gemiddeld met meer criminele anderen om dan op t₀ (2,3 tegen 1,7).

Van de criminele jongeren die op t₂ contact hebben met andere criminele mensen kent 11% deze mensen o.a. via de familie, van 11% zijn het kennissen, 26% kent ze van straat, 58% uit de buurt en 42% anders (voornamelijk via via). 42% van de criminele jongeren kent criminele andere mensen tussen de 15 en 18 jaar, 63% tussen de 18 en 24 jaar, 47% kent criminele anderen ouder dan 24 jaar.

Van de criminele jongeren die op t₂ contact hebben met andere criminele mensen gaat 72% om met criminele Nederlandse mensen, 50% met Marokkaanse criminelen, 44% met Surinaamse criminele mensen, 61% met Turkse criminelen en 33% met Antilliaanse criminele mensen.

De criminele jongeren hebben meer contact met andere criminele personen dan de scholieren (3,2 tegen 2,2%). Ze gaan ook met meer criminele personen om (1,7 tegen 0,7 criminele personen). Ook in het scholierenonderzoek komt naar voren dat deviante scholieren vaker omgaan met andere criminele personen dan de niet-deviante scholieren.

¹ Som percentages > 100% i.v.m. meerdere antwoordmogelijkheden.

Tabel 9.24 Percentage criminele jongeren en scholieren waarvan vader, stiefvader, moeder, stiefmoeder thuis woont.

	% eigen vader thuis	% stief/pleegvader thuis	% eigen moeder thuis	% stief/pleegmoeder thuis
scholieren	72,0	9,3	96,5	2,8
criminele jongeren t ₀	70,7	4,0	94,7	1,3
t ₁	52,0	1,5	89,6	0,0
t ₂	58,3	6,7	95,0	0,0

Tabel 9.25 Percentage scholieren en criminele jongeren waarbij niemand, de vader, moeder, beide thuis is als de scholier uit school komt.

	% niemand	% vader	% moeder	% beide
scholieren	21,8	25,8	71,8	21,6
criminele jongeren t ₀	5,8	31,9	85,5	26,1

Ouders

Zoals al eerder gesteld zijn naast de netwerken met peers de ouders van de jongeren ook van belang. Aangezien het ouderlijk netwerk aan de hand van praktisch dezelfde vragen als over de netwerken van kinderen in kaart is gebracht, wordt het ouderlijk netwerk hier besproken. Eerst wordt er gekeken naar de thuissituatie (aantal mensen thuis, aantal ouders thuis). Daarna komt de steun van de ouders aan de orde. Verder wordt ingegaan op alcoholgebruik van de ouders en het in contact komen met de politie. Alles wordt indien mogelijk besproken over t₀ (12 jaar), t₁ (1e interview) en t₂ (2e interview).

Thuissituatie

Op 12-jarige leeftijd (t₀) woont 71% van de criminele jongeren met zijn eigen vader en 95% met zijn moeder. Vier criminele jongeren wonen op t₀ niet bij hun moeder én niet bij hun vader. Van deze jongeren woont 1 jongen in een tehuis (toen hij 6 was is zijn vader overleden en zijn moeder kon niet voor hem zorgen door drugs en drankproblemen). Van 1 jongen is de moeder overleden en de vader er vandoor gegaan (woont bij oom en tante) en 1 jongen woont in een internaat omdat zijn moeder zegt dat ze niet voor hem kan zorgen (gescheiden ouders, moeder nieuwe vriend).

Op t₁ (1e interview) woont nog maar 52% bij zijn vader en 90% bij moeder. Vooral het aantal criminele jongeren waarvan de vader thuis woont, is drastisch teruggelopen. Van 9 jongeren waar op 12-jarige leeftijd de vader nog wel thuis woonde en op t₁ niet meer, zijn de ouders gescheiden en van 1 jongere is de vader overleden.

Eén jongere woont op t₁ bij geen enkele ouder, terwijl hij dat wel deed toen hij 12 was. Hij woont nu bij oma omdat zijn moeder een nieuwe vriend in Amsterdam heeft en daar nu ook woont en hij ruzie heeft met zijn vader. De jongere die op 12 jarige leeftijd bij zijn oom en tante woonde, woont nu in pension voor dak- en thuisloze jongeren van 17 tot 23 jaar.

Tabel 9.26 Percentage criminele jongeren en scholieren met veel steun van zijn/haar ouders.

	% veel steun moeder	% veel steun vader
scholieren	83,4	68,7
criminele jongeren t_0	72,1	45,7
t_2	54,2	30,4

Tabel 9.27 De verandering van steun van moeder en vader.

	tussen t_0 en t_1		tussen t_1 en t_2
	% moeder	% vader	% ouders
steun gelijk gebleven	60,3	59,3	78,2
steun meer	20,6	16,9	7,3
steun minder	15,9	20,3	14,5

¹ De percentages tellen niet altijd op tot 100 omdat de categorie 'andere verandering' buiten beschouwing gelaten is.

Op t_2 woont 58% van de jongeren bij zijn eigen vader en 95% bij zijn eigen moeder. Deze percentages zijn vermoedelijk een fractie gestegen door de kleinere N op t_2 . Er zijn op t_2 drie jongeren die niet bij de moeder en niet bij de vader wonen omdat ze in gevangenis zitten.

Vergeleken met de 12-jarigen uit het scholierenonderzoek wonen de criminele jongeren op t_0 ongeveer net zo vaak bij hun eigen vader en moeder en minder vaak bij een stiefvader of stiefmoeder. Dit is opmerkelijk aangezien uit het scholierenonderzoek blijkt dat deviante kinderen vaker in een eenoudergezin wonen dan niet-deviante kinderen.

Bij 6% van de criminele jongeren is niemand thuis als hij uit school komt, bij 86% is de moeder thuis, bij 32% de vader en bij 26% beide. De ouders van de criminele jongeren zijn op t_0 , opmerkelijk genoeg, vaker thuis aanwezig dan de ouders van de scholieren. Dit is opmerkelijk omdat bij deviante scholieren minder vaak iemand thuis blijkt te zijn. Gesteld kan worden dat gebrek aan toezicht niet geleid heeft tot de criminaliteit van deze jongeren: er was op 12-jarige leeftijd iemand thuis en ook de ouderlijke controle was niet minder dan bij de scholieren (tabel 9.25).

Steun ouders

De steun van moeder en vader wordt gemeten door vragen over vader en moeder te stellen zoals: '*Hoe vaak geeft jouw vader/moeder je raad wanneer je een praktisch probleem hebt?*' en '*Hoe vaak praat je met jouw vader/moeder over persoonlijke dingen?*' Als de jongere geen moeder heeft zijn de vragen ingevuld voor de pleegmoeder of stiefmoeder. Datzelfde geldt voor de vader. 72% van de criminele jongeren ontvangt op t_0 veel steun van moeder en maar 46% krijgt veel steun van vader.

Tussen t_0 en t_2 is het percentage criminele jongeren dat veel steun krijgt van vader en moeder afgenomen. De helft van de criminele jongeren krijgt nog veel steun van moeder (54%) en één derde krijgt veel steun van vader (30%). Dit kan veroorzaakt zijn doordat de jongeren ouder zijn geworden en daardoor onafhankelijker zijn geworden. Dit vermoeden wordt bevestigd doordat 60% van

Tabel 9.28 Percentage criminele jongeren met ouders die teveel drinken en ouders die wel eens in aanraking met de politie zijn gekomen.

	% waarvan de moeder en/of vader teveel drinkt	% met ouders met problemen met de politie
scholieren	7,6	15,2
criminele jongeren t ₁	15,4	18,7
t ₂	15,0	6,9 ¹

1= klopt wel, een beetje of helemaal ¹tussen t₁- t₂.

de criminele jongeren zelf vindt dat de steun van moeder gelijk is gebleven **tussen t₀ en t₁**. Ook de steun van vader is volgens 59% de jongeren zelf gelijk gebleven aan de steun op t₀.

Dat de steun van de ouders van t₀ naar t₁ minder is geworden wordt door de criminele jongeren niet altijd als negatief ervaren. Vaak heeft de vermindering van steun volgens hen te maken met het feit dat ze nu zelfstandiger zijn, meer zelf kunnen. Opvallend is wel dat de steun van vader meer afneemt dan van moeder terwijl de vader op t₀ al beduidend minder steun bood.

Tussen t₁ en t₂ is volgens 78% van de criminele jongeren de steun van de ouders gelijk gebleven. 15% zegt dat de steun is afgenomen en 7% dat de steun is toegenomen.

Het percentage criminele jongeren dat op t₀ veel steun van moeder krijgt is iets minder dan het percentage scholieren (72 tegen 83%). Het percentage criminele jongeren dat op t₀ veel steun van vader krijgt is echter veel lager dan bij de scholieren (46 tegen 69%). De criminele jongeren krijgen op t₀ dus iets minder steun van moeder en veel minder steun van vader dan de scholieren. Ook uit het scholierenonderzoek komt naar voren dat de scholieren meer deviant gedrag vertonen indien ze minder steun van de ouders ontvangen.

Alcoholgebruik en politiecontact ouders

Aan de kinderen is gevraagd of ze het eens zijn met de stelling dat vader of moeder vaak teveel alcohol drinkt. 9% van de criminele jongeren vindt op t₁ dat het een beetje klopt dat zijn moeder of vader vaak teveel drinkt. 3% vindt dat het wel klopt en 3% dat het helemaal klopt dat vader of moeder te vaak alcohol drinken. In totaal is 15% het dus eens met de stelling (tabel 9.28). Op t₂ is nog steeds 15% van de criminele jongeren het eens met de stelling.

Criminele jongeren vinden vaker dan de scholieren dat één van de ouders teveel alcohol drinkt (15 tegen 9%). Uit het scholierenonderzoek blijkt dat alcoholmisbruik van de ouders vooral verband houdt met het plegen van vermogensdelicten.

19% van de criminele jongeren heeft op t₁ ouders die wel eens met de politie in aanraking zijn gekomen. 3% weet niet of zijn ouders wel eens problemen met de politie hebben gehad. 7% van de criminele jongeren heeft ouders die in de korte periode (8 maanden) tussen t₁ en t₂ contact met de politie hebben gehad. Bij maar 3% was er echter sprake van een daadwerkelijk delict door de ouders: een moeder had met alcohol gereden en er waren problemen met een vader door zijn

Tabel 9.29 Percentage criminele jongeren en scholieren die sterk gecontroleerd worden door de ouders en met een sterke emotionele band met de ouders.

	% scholieren met sterke controle van ouders	% scholieren met een sterke emotionele band met de ouders
scholieren	71,1	93,6
criminele jongeren t_0	71,4	84,2
t_2	41,7	83,3

drugsverslaving. De andere keren dat de ouders in aanraking met de politie kwamen was o.a. voor de jongere zelf, voor de broer van een jongere en om te vragen of de vriendin van een jongere bij zijn ouders mocht komen wonen.

Criminele jongeren hebben iets vaker ouders die wel eens in aanraking met de politie zijn gekomen dan de scholieren (19 tegen 15%). Dit komt overeen met resultaten uit het scholierenonderzoek. Deviante scholieren hebben vaker ouders die wel eens politiecontact hebben gehad dan niet-deviante scholieren.

Controle ouders

De controle die de ouders op de criminele jongeren uitoefenen is gemeten door zes items als *'als ik niet thuis ben weten mijn ouders waar ik ben'* en *'mijn ouders weten welke televisieprogramma's ik kijk'* aan de jongeren voor te leggen. Naast deze zes items zijn er nog twee items in de vragenlijst opgenomen om puur de emotionele band met de ouders te meten. Er is gevraagd of de jongere het gevoel heeft dat zijn ouders van hem houden en of hij/zij het vervelend vindt om thuis te zijn.

71% van de criminele jongeren wordt op t_0 sterk gecontroleerd door zijn/haar ouders. Deze controle is op t_2 beduidend afgenomen. Op t_2 wordt nog maar 42% van de criminele jongeren sterk gecontroleerd door zijn ouders. Dit wordt grotendeels veroorzaakt doordat de criminele jongeren een stuk ouder zijn dan op t_0 . Ze zijn zelfstandiger, meer volwassen en zullen meer vrijheid verworven hebben.

De criminele jongeren worden op t_0 net zo sterk gecontroleerd door hun ouders als de scholieren (beide 71%). Dit is opmerkelijk omdat uit het scholierenonderzoek blijkt dat de meer deviante scholieren minder door hun ouders gecontroleerd worden dan de minder deviante scholieren.

Emotionele band met ouders

84% van de criminele jongeren heeft op t_1 een sterke emotionele band met de ouders. De emotionele band met de ouders is op t_2 nog net zo sterk als op t_0 (83%). Scholieren hebben een sterkere emotionele band met hun ouders dan de criminele jongeren op t_0 (94 tegen 84%). In lijn hiermee is in het scholierenonderzoek gevonden dat deviante scholieren een minder goede band hebben met hun ouders dan de niet-deviante scholieren.

Tabel 9.30 Huiselijk geweld bij criminele jongeren en scholieren.

	% iemand geslagen thuis	% zelf geslagen thuis
scholieren	31,7	32,0
criminele jongeren t ₀	41,9	41,9
t ₁	27,2	23,8
t ₂	14,3	7,5

Huiselijk geweld

Toen de criminele jongeren 12 jaar waren (t₀) werd bij 42% van de jongeren iemand thuis geslagen en ook 42% van de jongeren werd thuis zelf geslagen. Op t₁ worden de criminele jongeren beduidend minder geslagen (24%) en er wordt ook minder vaak iemand thuis geslagen (27%). Dit heeft te maken met het ouder worden van de jongeren. Op oudere leeftijd zijn de jongeren meer weerbaar tegen het fysieke geweld en zullen fysieke straffen überhaupt minder toegepast worden.

Tussen t₁ en t₂ is het aantal jongeren dat thuis geslagen wordt of dat wel eens ziet dat iemand geslagen wordt nog verder afgenomen. Hier geldt minder dat de criminele jongeren ouder zijn geworden. Tussen t₀ en t₁ zit gemiddeld een veel langere periode dan tussen t₁ en t₂. Het is daarom opvallend dat de afname tussen t₁ en t₂ vergelijkbaar groot is. Uit nadere analyse blijkt de afname deels veroorzaakt te zijn door het verlies aan respondenten¹.

De criminele jongeren komen op t₀ vaker in aanraking met huiselijk geweld dan de scholieren (42 tegen 32%). Uit het scholierenonderzoek komt ook naar voren dat deviante kinderen vaker geslagen worden en vaker zien dat iemand geslagen wordt dan de niet-deviante kinderen.

Samenvatting

In dit hoofdstuk is in kaart gebracht hoe het sociale netwerk van de criminele jongeren op de verschillende meetmomenten in elkaar zit. Er is gekeken naar het familie-, het school-, het buurt-, het groepje-, en het verenigingsnetwerk, het ouderlijk netwerk en het netwerk van 'criminele andere personen'. De situatie van de criminele jongeren op t₀ is vergeleken met de situatie van de scholieren. Ook is gekeken naar de ontwikkelingen van de netwerken tussen t₀ en t₂.

Aantal kinderen contact

De criminele jongeren hebben op t₀ veel contact met kinderen uit de familie, van school, uit de buurt en minder met kinderen van de vereniging en van een groepje. Het aantal kinderen waarmee de criminele jongeren contact hebben in de verschillende netwerken is tussen t₀ en t₂ behoorlijk teruggelopen. Alleen bij het

¹ 5 criminele jongeren worden op t₁ zelf wel geslagen en op t₂ niet meer, 2 worden op t₁ niet geslagen maar op t₂ wel. Bij 6 jongeren wordt op t₁ wel iemand thuis geslagen en op t₂ niet terwijl bij 4 jongeren op t₁ niemand geslagen wordt thuis en op t₂ wel iemand.

familienetwerk en het schoolnetwerk is weinig verschil te zien. De criminele jongeren lijken ietwat sociaal geïsoleerd te raken.

De criminele jongeren hebben op t_0 met minder kinderen uit een groepje, uit de familie of van school contact dan de scholieren, maar ze hebben op t_0 wel met beduidend meer buurtkinderen contact dan de scholieren. Deze bevindingen stemmen overeen met het scholierenonderzoek: deviante scholieren gaan meer met buurtkinderen om en minder met kinderen uit de familie dan de niet-deviante scholieren.

Contactfrequentie

De criminele jongeren hebben op t_0 frequent contact met kinderen uit de buurt, uit een groepje, met broer en/of zus en met kinderen van school. Ze gaan het minst frequent om met neven en nichten en kinderen van de vereniging.

De contactfrequentie van de criminele jongeren met de kinderen uit de netwerken is tussen t_0 en t_2 afgenomen. De jongeren gaan minder vaak om met neven en nichten, het groepje en met kinderen uit de buurt. Ze hebben nog wel even vaak contact met broers/zussen en het contact met kinderen van de vereniging is zelfs een fractie toegenomen.

Bij de criminele jongeren ligt de contactfrequentie op 12-jarige leeftijd met kinderen uit de buurt en van het groepje hoger dan bij de scholieren en ze gaan op t_0 minder vaak om met neven en nichten en kinderen van de vereniging. Uit het scholierenonderzoek blijkt ook dat deviante scholieren frequenter omgaan met kinderen uit de buurt en uit een groepje dan de niet-deviante scholieren.

Etniciteit en leeftijd

De criminele jongeren gaan op alle meetmomenten met veel verschillende etniciteiten om. Tussen t_0 en t_2 raken deze contacten niet verder gesegregeerd. Bijna alle criminele jongeren gaan op t_0 in de buurt, op de vereniging en in het groepje om met kinderen van dezelfde leeftijd. De criminele jongeren gaan op t_0 minder vaak met oudere kinderen om dan de scholieren. Hier hebben we geen verklaring voor.

Steun kinderen netwerken

De criminele jongeren krijgen op t_0 het meeste steun van kinderen uit de buurt en het minste van kinderen van een vereniging. De steun die de criminele jongeren van kinderen uit de verschillende netwerken ontvangen is flink afgenomen tussen t_0 en t_2 , maar de steun van kinderen uit de familie is nauwelijks afgenomen. De steun van kinderen van de vereniging is volgens de criminele jongeren van t_0 naar t_2 het meeste afgenomen. De criminele jongeren ontvangen op t_0 meer steun van kinderen van school en buurt dan de scholieren en minder van familie, groepje en vereniging.

Veel criminele jongeren halen op t_0 wat uit met kinderen uit de verschillende netwerken (tussen de 23 en 50% per netwerk). Op t_2 is dit afgenomen (naar tussen de 7 en 38% per netwerk). Criminele jongeren hebben vaker dan scholieren kinderen in het netwerk waar ze dingen mee uithalen.

Middelengebruik kinderen netwerken

Veel criminele jongeren hebben op t_0 kinderen in het familienetwerk en het buurtnetwerk die middelen gebruiken. Van t_0 naar t_2 zijn de criminele jongeren steeds vaker omgegaan met gebruikende kinderen. Tussen t_1 en t_2 is er nog steeds sprake van groei in gebruikende kinderen. Opvallend is het vrij hoge percentage criminele jongeren dat vergeleken met de scholieren op t_0 omgaat met kinderen die marihuana/hasj gebruiken. Dit druggebruik wordt meer geaccepteerd onder de criminele jongeren.

De criminele jongeren gaan op t_0 vaker met kinderen om die middelen gebruiken dan de scholieren. Dat geldt vooral voor het familienetwerk, het schoolnetwerk en het buurtnetwerk. Het verschil tussen de scholieren en criminele jongeren is bij het verenigingsnetwerk en het groepje kleiner.

Deviante kinderen netwerken

Veel criminele jongeren gaan op t_0 in het school-, buurt-, familie-, en verenigingsnetwerk om met één of meerdere deviante kinderen. Als alle 'deviante contacten'¹ in alle netwerken van de criminele jongeren op t_0 bij elkaar genomen worden, dan blijkt dat slechts 23% van de jongeren op t_0 niet in aanraking komt met crimineel gedrag. De criminele jongeren vinden zelf dat het criminele gedrag van kinderen uit het school-, buurt-, en het groepjenetwerk sterk is toegenomen tussen t_0 en t_1 . Op t_2 hebben nog veel criminele jongeren contact met deviante kinderen in hun school-, en buurtnetwerk.

De criminele jongeren hebben op t_0 véél vaker in één of meerdere netwerken deviante kinderen dan de scholieren. De netwerken van de criminele jongeren op 12 jaar zijn dus een stuk criminogener dan de netwerken van de scholieren.

Criminele kinderen netwerken

Criminele jongeren hebben op t_0 in het familie-, school- en buurtnetwerk veel kinderen die problemen met de politie hebben gehad. De netwerken van de criminele jongeren zijn van t_0 naar t_2 een stuk criminelier geworden. Vergeleken met scholieren hebben de criminele jongeren in de meeste netwerken meer criminele kinderen dan de scholieren. Dat geldt voor het percentage criminele kinderen in het familie-, school-, buurt-, en verenigingsnetwerk.

Belangrijke kinderen

De criminele jongeren vinden op t_0 de kinderen uit de familie het belangrijkste, gevolgd door de kinderen uit de buurt, van school en uit het groepje. Tussen t_0 en t_2 zijn de kinderen uit de familie en uit de buurt net zo belangrijk gebleven. De kinderen van school en vereniging zijn beduidend minder belangrijk geworden. De criminele jongeren vinden op t_0 de kinderen van de familie, van school en uit het groepje een fractie minder belangrijk dan de scholieren en de kinderen uit de buurt belangrijker dan de scholieren.

---

¹ Criminele kinderen en 'criminele anderen'.

Tabel 9.31 Vergelijking tussen deviante en niet-deviante scholieren en tussen criminele jongeren en scholieren.

	verandering tussen t_0 en t_1	verandering tussen t_0 en t_2	verandering tussen t_1 en t_2	deviante scholieren > niet-deviante scholieren	criminele jongeren t_0 > scholieren
aantal kinderen	n.b.	-	n.b.	0	0
contactfrequentie	n.b.	-	n.b.	0	0
oude leeftijd	n.b.	+	n.b.	+	-
weinig steun	n.b.	+	n.b.	0	0
andere criminelen	n.b.	-	n.b.	+	+
iets uithalen	n.b.	-	n.b.	+	+
middelengebruik	+	n.b.	+	+	+
deviantie	+	n.b.	+	+	+
criminaliteit	+	n.b.	+	+	+
1 ouder thuis	+	n.b.	0	+	0
ouders thuis kind uit school	n.b.	n.b.	n.b.	+	0
weinig steun	+	n.b.	+	+	+
alcoholgebruik	n.b.	n.b.	0	+	+
politiecontact	n.b.	n.b.	0	+	+
iemand geslagen	-	n.b.	-	+	+
zelf geslagen	-	n.b.	-	+	+
gebrekkige controle	n.b.	+	n.b.	+	0
slechte emot. band	n.b.	0	n.b.	+	+

Criminele andere personen

32% van de criminele jongeren gaat op t_0 om met 'criminele andere personen', dit zijn andere personen dan de kinderen in de netwerken die al besproken zijn. Dat percentage is gelijk gebleven op t_2 . Vergeleken met de scholieren hebben de criminele jongeren veel vaker contact met criminele andere personen. Ook uit het scholierenonderzoek blijkt dat deviante scholieren veel vaker contact hebben met criminele andere personen dan de niet-deviante scholieren.

Ouders

71% van de criminele jongeren woont op t_0 met zijn eigen vader en 95% met zijn eigen moeder. Tussen t_0 en t_2 is het aantal jongeren dat bij zijn eigen vader woont drastisch afgenomen en bij zijn eigen moeder vrijwel gelijk gebleven. Er is weinig verschil in de thuissituatie tussen de scholieren en de criminele jongeren op t_0 . Deviante scholieren hebben wel vaker maar één ouder thuis wonen dan niet-deviante scholieren.

Slechts bij 6% van de criminele jongeren is op t_0 niemand thuis wanneer hij uit school komt. Er is niet bekend hoe dit op t_1 en t_2 is. Bij criminele jongeren is veel minder vaak 'niemand thuis als hij uit school komt' dan bij de scholieren (22%).

72% van de criminele jongeren krijgt op t_0 veel steun van moeder en 46% van de jongeren krijgt veel steun van vader. De steun van de ouders is tussen t_0 naar t_2 sterk afgenomen. De jongeren zeggen dat deze steun verminderd is doordat ze zelf zelfstandiger zijn geworden. De criminele jongeren krijgen op t_0 minder steun dan de scholieren en dan vooral minder van de vader (die ook vaak afwezig is).

15% van de criminele jongeren vindt op t_1 en t_2 dat zijn ouders teveel drinken. Ze vinden dat dubbel zo vaak als de scholieren (8%). 19% van de criminele jongeren heeft op t_1 ouders die wel eens met de politie in aanraking zijn gekomen. De ouders van de criminele jongeren hebben vaker contact met de politie gehad dan de ouders van de scholieren (15%).

Bij 42% van de criminele jongeren wordt op t_0 iemand geslagen thuis en 42% wordt zelf geslagen. Dit huiselijke geweld is tussen t_0 en t_2 sterk afgenomen. De criminele jongeren hadden op t_0 meer te maken met huiselijk geweld dan de scholieren. Dezelfde bevinding kwam uit het scholierenonderzoek: bij deviante scholieren wordt vaker iemand (of de scholier zelf) geslagen dan bij niet-deviante scholieren.

71% van de criminele jongeren wordt op t_0 sterk gecontroleerd door de ouders en 84% heeft een goede emotionele band met hen. Van t_0 naar t_2 is de controle van ouders sterk afgenomen. De emotionele band met de ouders is voor de criminele jongeren tussen t_0 en t_2 even goed gebleven.

De criminele jongeren worden op t_0 net zo vaak sterk gecontroleerd door de ouders als de scholieren. Dit is een opmerkelijke bevinding, aangezien in het publieke debat de geringe controle van (allochtone) ouders als één van de oorzaken voor hoge criminaliteit van (allochtone) jongeren naar voren wordt gebracht. In dit onderzoek wordt dus geen steun gevonden voor de opvatting dat gebrek aan toezicht tot criminaliteit leidt.

De emotionele band die de ouders met hun kind hebben is bij scholieren wel vaker goed dan bij de criminele jongeren op t_0 . Deze bevindingen bevestigen de eerdere bevindingen uit het scholierenonderzoek: jongeren die een slechtere band met hun ouders hebben vertonen meer crimineel gedrag.

Conclusie

Er kan geconcludeerd worden dat de resultaten van het scholierenonderzoek in deze studie duidelijk bevestigd worden. In het scholierenonderzoek gevonden criminogene kenmerken van de sociale netwerken (aantal deviante kinderen,

criminele kinderen, contactfrequentie) blijken niet alleen bij deviante scholieren vaker aangetroffen te worden, maar nog veel vaker bij criminele jongeren op het moment dat die 12 jaar zijn (zie tabel 9.31). Ook kenmerken van ouders en het ouderlijke netwerk, zoals weinig steun, alcoholgebruik, politiecontact, huiselijk geweld en slechte emotionele band komen vaker voor bij criminele scholieren dan bij scholieren.

Tussen t_0 en t_2 is een positieve ontwikkeling dat het huiselijke geweld is afgenomen. Toch is het ouderlijke netwerk tussen t_0 en t_2 in totaal minder stabiel geworden. Er zijn meer eenoudergezinnen ontstaan en de steun en de controle van de ouders is afgenomen.

De criminogene factoren (middelengebruik, deviantie en criminaliteit kinderen uit de netwerken) lijken tussen t_1 en t_2 ook verder te zijn toegenomen. Ook het criminele gedrag van de jongere is tussen t_1 en t_2 alleen maar toegenomen (zie hoofdstuk 7). Het is verontrustend dat er weinig ten positieve veranderd is, ondanks het feit dat er inmiddels een politie of justitie interventie heeft plaatsgevonden. Dit doet enerzijds vermoeden dat de prognose voor deze criminele jongeren slecht is, anderzijds dat het effect van de gepleegde interventie op langere termijn waarschijnlijk gering zal zijn.

Hoofdstuk 10

Culturele oriëntatie

Culturele oriëntatie duidt op de mate waarin een jongere de in Nederland gangbare waarden en normen deelt. Het delen van deze waarden en normen wordt belangrijk geacht voor de integratie in de Nederlandse cultuur. Om de culturele oriëntatie van de criminele jongeren in kaart te brengen zijn er verschillende dimensies onderzocht. Hier wordt eerst de religieuze instelling van de criminele jongere besproken, zijn opvattingen over individualisme, zijn visie op sekse-rollen en de mate waarin hij/zij respect heeft voor regels. Daarna wordt ingegaan op de normvastheid van de jongere, de mate waarin hij etnocentrisch is en in hoeverre hij/zij gericht is op collectieve goederen.

De culturele oriëntatie van de criminele jongeren zal alleen op t_1 en t_2 besproken worden. Deze oriëntatie is op t_0 niet gemeten omdat het voor de jongere te lastig is om retrospectief zijn mening over bepaalde stellingen te geven. Er moet wel opgemerkt worden dat het vrij moeilijk is om de culturele oriëntatie van de criminele jongeren op t_1 en de oriëntatie van de scholieren te vergelijken doordat het onduidelijk is of verschillen samenhangen met crimineel gedrag of toe te schrijven zijn aan het leeftijdsverschil.

Religie

Om de religiositeit van de jongeren in kaart te brengen is naar de mening van de jongere over stellingen betreffende religie gevraagd, naar de godsdienst van de jongere en of hij/zij naar een kerk of moskee gaat (beide op t_1 en t_2 gemeten).

53% van de criminele jongeren heeft op t_1 een geloof. Op t_2 zijn alle jongeren die op t_1 aangaven een geloof aan te hangen, nog steeds gelovig. 21% van de criminele jongeren bezoekt op t_1 vaak een godsdienstige instelling, zoals een kerk of moskee. Op t_2 gaat nog 18% van de criminele jongeren vaak naar een kerk/moskee. Als de bezoekfrequentie tussen t_1 en t_2 vergeleken wordt blijkt dat op t_2 83% van de jongeren nog net zo vaak naar de kerk/moskee gaat als op t_1 (een groot deel van hen gaat nog steeds nooit). 6 jongeren gaan op t_2 minder vaak dan op t_1 en vier jongeren gaan op t_2 vaker naar de moskee/kerk dan op t_1 .

Tabel 10.1 De godsdienst van de criminele jongeren en de scholieren.

	% met geloof	% vaak bezoek ¹	% katholiek	% christelijk	% islamitisch	% hindoeïstisch	% overig geloof ²
scholieren	67,8	25,1	10,9	14,7	33,7	4,3	3,7
criminele jon. t ₁	52,8	20,8	0,0	8,3	41,7	1,4	0,0
t ₂	49,1	18,3	0,0	5,0	38,3	1,7	0,0

¹ Bezoek aan een godsdienstige instelling, zoals een kerk of moskee. 1 keer per week of vaker = vaak ² Joods, Boeddhistisch, anders.

Tabel 10.2 Mate van religieuze opvattingen van criminele jongeren en scholieren.

	% dat het eens is met de stelling				
	school aansluiten geloof	niet trouwen ander geloof	geloof belangrijk	jammer geloof minder belangrijk	sterk religieuze instelling
scholieren	11,4	15,1	48,4	34,5	27,3
criminele jongeren t ₁	6,8	19,0	35,6	32,3	25,8
t ₂	1,7	16,7	43,3	33,3	16,7

De criminele jongeren hebben minder vaak een geloof dan de scholieren (53 tegen 68%). Dit kan veroorzaakt zijn doordat de criminele jongeren ouder zijn op t₁ dan de scholieren. Ook het percentage dat vaak een kerk/moskee bezoekt ligt een fractie hoger bij de scholieren (21 tegen 25%).

Er zijn helemaal geen katholieke criminele jongeren in het onderzoek opgenomen. Dit is opmerkelijk omdat de katholieke jongeren in het schoolonderzoek als meest crimineel naar voren komen (tabel 11.3 in Broekhuizen en Driessen 2006). 42% van de criminele jongeren is op t₁ islamitisch (34% van de scholieren), 8% christelijk (scholieren 15%) en 1% hindoeïstisch (scholieren 4%). Bij de scholieren blijkt er geen duidelijke relatie tussen religie en deviantie.

Een kwart van de criminele jongeren heeft op t₁ een sterk religieuze instelling (26%). De sterkte van deze instelling is op t₂ een fractie teruggelopen: nog 17% heeft een sterk religieuze instelling. Dit wordt vooral veroorzaakt doordat de criminele jongeren minder vaak vinden dat de school van een kind moet aansluiten bij het geloof van hun ouders (van 7 naar 2%) en omdat ze minder moeite hebben als een kind uit de familie trouwt met iemand van een ander geloof (19 naar 17%). Het percentage jongeren dat het geloof belangrijk vindt is iets toegenomen (van 36 naar 43%). De verminderde religieuze instelling lijkt dus vooral voort te komen uit een verhoogde tolerantie ten opzichte van andere religies. Zeer opvallend is dat vooral de islamitische jongeren in deze korte periode een stuk minder religieus zijn geworden tussen t₁ en t₂ (van 50% naar 30% sterk religieus).

De religieuze instelling van de criminele jongeren op t₁ verschilt niet van die van de scholieren. Dit is in lijn met de bevindingen in het scholierenonderzoek, waaruit blijkt dat scholieren die religieuzer zijn niet minder crimineel zijn dan minder religieuze scholieren.

Tabel 10.3 Mate van religieuze opvattingen, vergeleken tussen scholieren en criminele jongeren met verschillende godsdiensten.

		% dat het eens is met de stelling				
		niet trouwen ander geloof	geloof belangrijk	jammer geloof minder belangrijk	school aansluiten geloof	sterk religieuze instelling
geen geloof						
scholieren		8,0	5,8	15,4	7,2	9,2
criminele jongeren t ₁		13,8	0,0	6,7	6,7	0,0
t ₂		13,8	0,0	3,5	0,0	0,0
christelijk						
scholieren		7,1	46,0	46,5	31,3	32,8
criminele jongeren t ₁		0,0	50,0	0,0	25,0	25,0
t ₂		0,0	66,7	66,7	33,3	33,3
islamitisch						
scholieren		29,2	87,8	45,6	7,1	42,3
criminele jongeren t ₁		29,2	79,2	70,8	4,2	50,0
t ₂		14,6	41,8	32,7	1,8	30,4

Tabel 10.4 Mate van individualisme van de criminele jongeren en de scholieren.

		% dat het eens is met de stelling					
		zelf beslissen wie trouwen	zelf middelb. school kiezen	goed jonge leeftijd (15 jaar) baantje	op zichzelf wonen (18 jaar)	zelf weten hoe laat thuis (14 jaar)	sterk individua- listisch
scholieren		75,7	63,5	72,4	50,0	11,9	53,2
criminele j. t ₁		72,5	67,8	74,6	84,7	60,0	64,0
t ₂		83,3	73,4	76,6	83,4	73,4	69,5

Individualisme

De dimensie individualisme meet in hoeverre de respondenten individualistisch ingesteld zijn, dat wil zeggen dat zij vinden dat vooral zichzelf de beslissingen in hun leven moeten nemen. Zo wordt er gevraagd of de jongere vindt dat iemand zelf mag beslissen met wie hij gaat trouwen en of een 18-jarige op zichzelf mag gaan wonen.

64% van de criminele jongeren heeft op t₁ een individualistische instelling. De criminele jongeren vinden vooral vaak dat jongeren van 18 jaar op zichzelf mogen wonen (85%). Op t₂ zijn de criminele jongeren meer individualistisch ingesteld dan op t₁ (70 tegen 64%). Ze vinden vooral vaker dat iemand van 14 jaar zelf moet weten hoe laat hij thuis komt (73 tegen 60%). Deze ontwikkeling zal veroorzaakt zijn doordat de jongeren ouder zijn geworden.

Tabel 10.5 Mate van seksdifferentiatie van criminele jongeren en scholieren.

	% dat het eens is met de stelling					sterke differentiatie
	vrouw kinderen verzorgen	inkomen jongens belangrijk	man verantw. geld	vrouw huish. doen	man uitgaven doen	
scholieren	41,0	28,7	26,3	45,9	28,0	34,0
criminele jongeren t ₁	36,2	30,5	13,6	40,7	22,1	19,0
t ₂	35,0	31,7	15,0	33,3	23,3	18,3

De criminele jongeren zijn iets individualistischer dan de scholieren (64 tegen 53% sterk individualistisch). Dit is om twee redenen niet verrassend. Ten eerste zijn de criminele jongeren ouder dan de scholieren (scholieren gemiddeld 12 jaar, de criminele jongeren 15 jaar). Ten tweede is in het scholierenonderzoek aangetoond dat kinderen die meer individualistisch ingesteld zijn, ook meer crimineel gedrag vertonen. Zo bezien is het verschil tussen criminele jongeren en scholieren zelfs klein te noemen (9 procentpunten).

Seksdifferentiatie

De dimensie seksdifferentiatie meet hoe de rolverdeling tussen man en vrouw er volgens de criminele jongere uit zou moeten zien. Zo is de jongere bijvoorbeeld gevraagd of hij het ermee eens is dat de vrouw het beste de kinderen kan verzorgen of dat het voor een jongen belangrijker is dan voor een meisje dat ze later hun eigen geld kunnen verdienen.

19% van de criminele jongeren differentieert op t₁ sterk tussen de seksen. 36% vindt dat de vrouw de kinderen moet verzorgen, 31% dat een inkomen voor jongens belangrijker is dan voor meisjes, 14% dat de man verantwoordelijk voor het geld is, 41% dat de vrouw het huishouden moet doen en 22% dat de man het beste de grote uitgaven kan doen. Op t₁ en t₂ differentiëren de criminele jongeren evenveel tussen de seksen (19 en 18%).

De criminele jongeren differentiëren op t₁ beduidend minder tussen de seksen dan de scholieren (34-19% sterke differentiatie). De criminele jongeren zijn het veel minder vaak dan de scholieren eens met de stelling dat de man verantwoordelijk is voor het geld (14% tegen 26%) en dat de man beslissingen over grote uitgaven moet doen (22% tegen 28% van de scholieren). Dit is een opmerkelijke bevinding aangezien in het scholierenonderzoek bijna geen verschil is gevonden in seksdifferentiatie tussen deviante en niet-deviante scholieren.

Regels en respect

De dimensie regels en respect meet hoeveel respect de respondenten hebben voor gezagsdragers en de mate waarin ze onzag voor regels hebben. Zo is de criminele jongeren gevraagd of ze vinden dat je je ouders moet respecteren of dat je goede manieren moet hebben. Uit de analyse van het schoolonderzoek blijkt dat de schaal verbeterd als één item (hoog houden van de eer van de familie) buiten beschouwing

Tabel 10.6 Mate van respect voor regels en gezag van criminele jongeren en scholieren.

		% dat het eens is met de stelling			schaalscore veel respect regels/gezag ¹
		ouders gehoorzamen	goede manieren hebben	eer familie hoog houden	
scholieren		85,1	91,7	63,7	88,4
criminele jongeren	t ₁	86,5	84,8	55,9	85,7
	t ₂	80,0	86,6	60,0	83,3

¹ Alleen eerste twee items.

Tabel 10.7 Mate van normvastheid van criminele jongeren en scholieren.

		% dat vindt dat onderstaande dingen mogen				niet normvast
		liegen veel geld	inbreken bij rijke mensen	crimineel gedrag niet opgepakt	stelen als geld nodig	
scholieren		4,9	2,3	6,5	1,9	1,0
criminele jongeren	t ₁	17,7	4,8	12,6	6,4	4,9
	t ₂	12,1	3,4	13,6	5,0	5,3

wordt gelaten. Omdat we met de resultaten van het schoolonderzoek vergelijken wordt dit item hier ook niet meegenomen bij het berekenen van de schaalscore. Dit item wordt afzonderlijk besproken.

86% van de criminele jongeren heeft op t₁ respect voor regels en gezag. Tussen t₁ en t₂ hebben de jongeren een fractie minder respect voor regels en gezag gekregen (van 86 naar 83%). Het percentage jongeren dat de eer van de familie hoog wil houden is toegenomen van 56 naar 60%.

Het percentage criminele jongeren verschilt niet van het percentage scholieren met respect voor regels en gezag (88%). Dit is opmerkelijk aangezien het criminele gedrag van de criminele jongeren een duidelijk indicatie is van een geringe mate van respect voor regels en gezag. Deviante scholieren bleken dan ook minder respect voor regels en gezag te hebben dan de niet-deviante scholieren.¹

Normvastheid

De normvastheid meet de mate waarin de criminele jongeren vast blijven houden aan hun normen en waarden in verschillende situaties. Zo wordt bijvoorbeeld gevraagd of de jongere het er mee eens is dat je wel eens mag liegen als dat veel geld oplevert of dat je wel eens wat mag doen dat niet mag, zolang je maar niet opgepakt wordt.

¹ Scholieren met weinig respect voor regels plegen vooral meer vermogensdelicten.

Tabel 10.8 Mate van etnocentrisme van criminele jongeren en scholieren

	% dat het eens is met de stelling			% etnocentrisch
	trots tot groep behoren	positief gevoel leden groep	belangrijk bij groep horen	
scholieren	77,5	64,8	53,5	68,7
criminele jongeren t ₁	60,0	67,8	30,0	52,5
t ₂	75,8	72,1	48,3	65,5

5% van de criminele jongeren is op t₁ weinig normvast. Tussen t₁ en t₂ zijn de jongeren ongeveer even normvast gebleven. Alleen het percentage jongeren dat vindt dat je mag liegen als dat veel geld oplevert is afgenomen van 18 naar 12%.

Criminele jongeren zijn 5 keer zo weinig normvast als de scholieren (1%). Dit verschil wordt voornamelijk veroorzaakt door het hoge percentage criminele jongeren dat vindt dat je wel mag liegen als het veel geld oplevert (18 tegen 5% van de scholieren) en het hoge percentage dat vindt dat je wel eens iets mag doen dat echt verboden is als je maar niet wordt opgepakt (13 tegen 7% van de scholieren). Aangezien de criminele jongeren een stuk criminelier zijn dan de scholieren is de bevinding dat ze minder normvast zijn niet bijzonder verrassend. Uit het scholierenonderzoek blijkt ook al dat normvaste scholieren een stuk minder crimineel gedrag vertonen dan de minder normvaste scholieren.

Etnocentrisme

Etnocentrisme meet in hoeverre de jongere zich identificeert met de eigen etnische groep. Zo is de criminele jongeren gevraagd of ze trots zijn tot hun etnische groep te behoren of dat ze een positief gevoel hebben over de leden van die groep.

53% van de criminele jongeren heeft een etnocentrische instelling. 60% is trots op de eigen groep, 67% heeft een positief gevoel over leden van de groep en 30% vindt het belangrijk om bij de eigen groep te horen.

Tussen t₁ en t₂ zijn de criminele jongeren iets etnocentrischer geworden: op t₂ is 66% etnocentrisch ingesteld tegen 53% op t₁. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door het hogere percentage criminele jongeren dat vindt dat het voor hun gevoel belangrijk is dat ze bij hun etnische groep horen (van 30 naar 48% gestegen). Dit zou veroorzaakt kunnen zijn door de heftiger wordende wij/zij tendensen in de samenleving, waardoor de omgang tussen allochtonen en autochtonen minder soepel verloopt. Mensen grijpen hierdoor terug naar hun basis, hun eigen etnische groep en worden etnocentrischer.

De criminele jongeren zijn op t₁ minder etnocentrisch dan de scholieren (53 tegen 69%). Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door het geringe percentage criminele jongeren dat vindt dat het voor hen belangrijk is dat ze bij hun (etnische) groep horen (30 tegen 53% bij de scholieren). Deze bevinding spoort met veronderstelling uit de theoretische netwerkstudie die aan het onderhavige onderzoek ten grondslag ligt (Driessen e.a. 2002). Verondersteld werd dat sociale isolatie zou leiden tot normloosheid. Dit is lijn met de anomietheorie van Dürkheim (Dürkheim 1897). Jongeren die minder gehecht zijn aan groepen in de

Tabel 10.9 Mate van gerichtheid op collectieve goederen van criminele jongeren en scholieren.

	% dat het eens is met de stelling				collectief gericht
	mensen zelfde straat rekening houden	groepen samenwerken	in NL. allen samenwerken	schelen mensen arme landen	
scholieren	84,1	67,7	86,3	88,4	81,8
criminele jongeren t ₁	67,7	58,7	67,2	67,8	72,9
t ₂	76,7	60,0	80,0	71,7	74,5

samenleving (zoals hier hun eigen etnische groep) ervaren een gevoel van anomie, normloosheid. Door deze normloosheid zullen ze eerder overgaan tot criminele activiteiten. Ook uit het scholierenonderzoek blijkt ook dat deviante scholieren minder ethocentrisch zijn dan niet-deviante scholieren.

Gerichtheid op collectieve goederen

De dimensie gerichtheid op collectieve goederen meet in hoeverre de criminele jongere zich bewust is van andere mensen en met hen rekening wil houden, anders gezegd of hij/zij wil bijdragen aan collectieve goederen. Zo is gevraagd of de jongere vindt dat mensen in dezelfde straat rekening met elkaar moeten houden en of men in Nederland met zijn allen samen zou moeten werken.

73% van de criminele jongeren is gericht op collectieve goederen. Tussen t₁ en t₂ is dit hetzelfde gebleven (75 tegen 73%). De criminele jongeren vinden op t₂ vooral vaker dat in Nederland met zijn allen moet worden samengewerkt (van 67 naar 80%) en dat mensen in dezelfde straat rekening met elkaar moeten houden (van 68 naar 77%).

De criminele jongeren zijn op t₁ minder gericht op collectieve goederen dan de scholieren (73 tegen 82%). Ze vinden minder vaak dat mensen die in dezelfde straat wonen rekening met elkaar moeten houden (68 tegen 84%), minder vaak dat de verschillende groepen in de stad moeten samenwerken (59 tegen 68%), minder vaak dat we in Nederland met zijn allen moeten samenwerken (67 tegen 86%) en het kan hen minder vaak schelen dat mensen in arme landen het slecht hebben (68 tegen 88%). Het is in de lijn der verwachting dat de criminele jongeren minder gericht zijn op collectieve goederen dan de scholieren aangezien een bevinding uit het scholierenonderzoek is, dat de deviante scholieren minder gericht zijn op collectieve goederen dan de niet-deviante scholieren.

Samenvatting

In dit hoofdstuk is gekeken naar de culturele oriëntatie van de criminele jongeren op t₁ en t₂. De situatie van de criminele jongeren op t₁ is vergeleken met de situatie van de scholieren.

53% van de criminele jongeren heeft op t₀ een geloof en 21% van de criminele jongeren bezoekt vaak een godsdienstige instelling. 26% van de criminele jongeren

Tabel 10.10 Vergelijking tussen deviante en niet-deviante scholieren en tussen criminele jongeren en scholieren.

	criminele jongeren verandering t_1 - t_2	criminele jongeren op t_0 t.o.v. scholieren	deviante scholieren t.o.v. niet-deviante scholieren
religieus	-	-	0
individualistisch	+	+	+
seksedifferentiërend	0	-	0
respect voor regels/gezag	0	-	-
normvast	0	-	-
ethocentrisch	+	-	-
gericht op collect. goederen	0	-	-

heeft een sterk religieuze instelling. De helft van de islamitische criminele jongeren heeft op t_1 een sterk religieuze instelling tegen 33% van de christelijke criminele jongeren.

Bijna alle jongeren (95%) zijn normvast, ze vinden bijvoorbeeld niet dat je iets crimineels mag doen zolang je maar niet opgepakt wordt. 86% van de criminele jongeren heeft respect voor regels gezag, blijkend uit bijvoorbeeld de opvatting dat je je ouders moet gehoorzamen. Op t_1 is 73% van de criminele jongeren sterk op collectieve goederen gericht, ze zijn bijvoorbeeld van mening dat verschillende etnische groepen in de stad moeten samenwerken. 64% van de criminele jongeren is op t_1 individualistisch ingesteld, ze zijn bijvoorbeeld van mening dat iemand zelf mag beslissen met wie hij gaat trouwen. De helft van de criminele jongeren is ethocentrisch (53%), dat wil bijvoorbeeld zeggen dat ze trots zijn om tot de eigen etnische groep te behoren. Weinig criminele jongeren differentiëren tussen de seksen (19%), ze vinden bijvoorbeeld zelden dat de man verantwoordelijk is voor het geld.

Tussen t_1 en t_2 hebben er enkele verschuivingen plaatsgevonden in de culturele oriëntatie van de criminele jongere. De jongeren hebben een minder sterke religieuze instelling gekregen (vooral bij islamitische jongeren sterk afgenomen), ze zijn meer individualistisch geworden en zijn meer ethocentrisch geworden dan op t_1 .

De criminele jongeren zijn individualistischer ingesteld dan de scholieren, ze zijn minder gericht op collectieve goederen en zijn beduidend minder normvast dan de scholieren. Deze bevindingen komen overeen met de bevindingen in het scholieren-onderzoek. Uit dat onderzoek blijkt dat de scholieren die meer individualistisch zijn, minder gericht op collectieve goederen en vooral die minder normvast zijn meer criminele activiteiten ondernemen (zie tabel 10.10).

Hoofdstuk 11

Samenvatting en Conclusie

Het belang van een adequaat maatschappelijk antwoord op de jeugdcriminaliteit is groot. Jeugdige criminelen lopen een groot risico op latere leeftijd een serieuze criminele carrière te starten en het is algemeen bekend dat 'herstel', in de zin van een terugkeer naar een maatschappelijk geaccepteerde leefwijze zonder criminaliteit, eerder uitzondering dan regel is voor volwassen criminelen. Voor een aanpak van de criminaliteit in de samenleving is men dus aangewezen op een aanpak van de jeugdcriminaliteit, waar herstel nog wel tot de mogelijkheden behoort. De problematiek is momenteel extra dringend, omdat uit onderzoeken van het WODC en het SCP en officiële politieregistraties blijkt dat de jeugdcriminaliteit het laatste decennium is toegenomen, met name de gewelds- en vernielingsdelicten. Ook blijkt uit een groot aantal onderzoeken dat allochtone jongeren sterk oververtegenwoordigd zijn in deze jeugdcriminaliteit¹.

Jeugdcriminaliteit door allochtone jongeren is daarnaast van bijzonder belang in verband met de integratieproblematiek. Allochtone jeugdcriminaliteit werkt marginalisering van allochtone groepen in de hand, doordat autochtone groepen bij hoge niveaus van allochtone jeugdcriminaliteit deze allochtone groepen zullen stigmatiseren. Daarnaast is ook voor een allochtone jongere na een periode van jeugdcriminaliteit de kans op een succesvol geïntegreerd bestaan op volwassen leeftijd gering. Hoge niveaus van allochtone jeugdcriminaliteit produceren zodoende op den duur automatisch grote aantallen niet-geïntegreerde allochtonen.

In Nederland bestaat een zeer gedifferentieerd systeem voor de opvang van jongeren die het rechte pad zijn kwijtgeraakt of die dreigen dit kwijt te raken. De aanpak van de jeugdcriminaliteit is toevertrouwd aan een groot aantal instanties, zoals Openbaar Ministerie, Kinderrechter, Jeugdzorg, Penitentiaire Jeugdinrichtingen, Raad voor de Kinderbescherming, Gemeenten, maatschappelijke initiatieven,

---

¹ Zie voor een overzicht het parallelle onderzoek: Broekhuizen en Driessen 2006: 6.

het Onderwijs en talloze specifieke projecten (zie hoofdstuk 4 voor een overzicht), ieder met eigen specifieke taken en ieder aangewezen op samenwerking met de andere partners. Het is niet verwonderlijk dat deze opvang bureaucratiseert en er zodoende coördinatieproblemen ontstaan, waardoor de aanpak soms traag verloopt.

Verskillende initiatieven zijn genomen om deze afstemmingsproblematiek het hoofd te bieden, zoals de instelling van een gezinscoach of het onderbrengen van hulpverleningsorganisaties onder één overkoepelend Bureau Jeugdzorg en het JCO (Jongeren Casemanagement Overleg).

Centrale spil tussen deze instanties is de Politie. Via de politie komt het eerste contact met de jongere tot stand als de overstap van deviantie, 'kattenkwaad', naar criminaliteit is gezet. In samenspraak met de politie wordt vervolgens besloten over al dan niet te nemen stappen en de politie controleert in sommige gevallen de ten uitvoerlegging van de gekozen interventie. Daarnaast speelt de politie een belangrijke rol bij preventieve acties, bijvoorbeeld in het kader van de gebiedsgebonden politiezorg of in het kader van het gemeentelijke integrale veiligheidsbeleid. Ook zijn door of in samenwerking met de politie veel plaatselijke projecten gestart om de (allochtone) jeugdcriminaliteit aan te pakken, evenals preventieprojecten gericht op (basis)scholen.

Al deze inspanningen van de politie, maar ook van de andere actoren in dit veld, vinden goeddeels plaats op basis van ad hoc veronderstellingen en 'common sense' opvattingen (zie Driessen e.a. 2002). Van systematische kennis, op basis waarvan de politie haar inspanningen op dit gebied vorm zou kunnen geven of verder zou kunnen optimaliseren, wordt geen gebruik gemaakt en dergelijke kennis is ook nauwelijks voorhanden. Ook wordt er weinig energie gestoken in het opbouwen van dergelijke kennis. Evaluaties blijven vaak achterwege en experimentele studies naar de effectiviteit van de verschillende interventies vinden nauwelijks plaats.

Om hier verandering in te brengen heeft het Programma Politie en Wetenschap van het Ministerie van Binnenlandse Zaken opdracht gegeven de achtergrond van de jeugdcriminaliteit en met name de allochtone jeugdcriminaliteit nader te onderzoeken. Doel van het onderzoek is een zodanig inzicht op te bouwen in de achtergrond van de jeugdcriminaliteit, dat op basis daarvan het optreden van de politie in reactie op de jeugdcriminaliteit geoptimaliseerd kan worden. In dit onderzoek wordt geprobeerd een verklaring te vinden voor de hoge jeugdcriminaliteit en voor de oververtegenwoordiging van allochtone jongeren in deze jeugdcriminaliteit.

Daartoe worden twee deelonderzoeken uitgevoerd. Voor het eerste onderzoek is een groep van 681 scholieren van groep 8 basisschool eind 2003, begin 2004 klassikaal geënquêteerd over hun deviante en criminele gedrag, hun normen en waarden, hun ouders, hun sociaal economische positie, hun aanleg en vooral over hun vrienden en vriendinnen. Over deze eerste meting in 2003 en 2004 is gerapporteerd in het parallelle rapport *'Van je vrienden moet je het hebben. Structurele en culturele determinanten van de jeugdcriminaliteit'* (Broekhuizen en Driessen 2006). In 2006 zullen deze 681 jongeren opnieuw deels geënquêteerd en deels geïnterviewd worden.

Voor het tweede onderzoek zijn 75 jongeren van 12 tot 18 jaar, die als delinquent met de politie in aanraking zijn gekomen, in 2004 uitvoerig geïnterviewd over dezelfde zaken als de scholieren en zij zijn na 8 maanden in 2004 en 2005 opnieuw geïnterviewd om hun ontwikkeling na de politie-interventie en na interventies van andere instanties in beeld te brengen. Ook zij zullen in 2006 opnieuw benaderd

worden. De resultaten van deze eerste twee interviews met delinquente jongeren komen in het onderhavige rapport aan de orde.

De criminele jongeren werden bereikt via verschillende JCO's in Rotterdam. Als rekening wordt gehouden met het feit dat een groot aantal jongeren niet of niet persoonlijk benaderd werd, dan ligt de respons ongeveer op 50%. De vertekening door non-respons, met name met betrekking tot de zwaarte van de criminaliteit, bleek klein te zijn. Doordat de situatie op 12-jarige leeftijd retrospectief in beeld is gebracht is er in dit onderzoek sprake van drie meetmomenten: op twaalfjarige leeftijd (t_0); op gemiddeld vijftienjarige leeftijd (t_1 , eerste interview) en op zestienjarige leeftijd (t_2 , tweede interview).

In dit laatste hoofdstuk wordt eerst een korte schets gegeven van het theoretisch uitgangspunt van het onderzoek en van de bevindingen van het andere deelonderzoek.

Theoretische achtergrond van het onderzoek

Voorafgaand aan dit onderzoek is in opdracht van het Programma Politie en Wetenschap een uitvoerige literatuurstudie uitgevoerd naar allochtone jeugdcriminaliteit (Driessen e.a. 2002). Voor die studie is de ontwikkeling in kaart gebracht van de theorieën die geopperd zijn om de oververtegenwoordiging van allochtone jongeren in de jeugdcriminaliteit te verklaren. Hier volgt een korte samenvatting.

In de jaren 70 en 80 wordt de oververtegenwoordiging van allochtone jongeren in de criminaliteit geweten aan achtereenvolgens selectieve en bevooroordeelde waarneming, de lage sociale positie van deze jongeren en aan selectieve migratie. Volgens deze theorieën is de oververtegenwoordiging van allochtone jongeren een soort optisch bedrog. Uit onderzoek blijkt dat de verschillen tussen allochtone en autochtone jongeren inderdaad voor een deel samenhangen met met name de lage sociaal economische positie van allochtonen, maar dit biedt geen afdoende verklaring.

Andere theorieën die naar voren zijn gebracht zijn de cultuurtheorieën. In de culturele dissonantietheorie wordt er op gewezen dat jongeren uit culturele minderheden continu tussen twee culturen leven, wat tot conflicten leidt. Dit zou samengaan met identiteitsproblemen en een geringe zelfwaardering wat vervolgens tot normloosheid en delinquent gedrag zou leiden.

Het criminele gedrag kan ook in verband worden gebracht met een geringe integratie. Deze integratiehypothese wijst meestal op twee zaken: geringe overname van waarden en normen van het nieuwe land en geringe deelname aan de instituties, zoals school, arbeidsmarkt en verenigingsleven. De cultuurtheorieën lijden aan een zekere onbepaaldheid die samenhangt met de rijke gedetailleerdheid van deze theorieën. Empirisch staan de cultuurtheorieën ook niet bijzonder sterk.

Hoewel de 'subcultuurhypothese' qua naam aansluit op de cultuurtheorieën is deze opvatting van een andere orde. In zijn eenvoudigste vorm komt deze opvatting er op neer dat jongeren crimineel worden omdat zij criminele vrienden hebben. Maar vriendschap op zich heeft geen effect. Het gaat in de subcultuurhypothese om het leren van een nieuwe subcultuur in de nieuwe vriendengroep.

Als laatste naar voren gebrachte hypothese wordt hier de sociale controle theorie genoemd. Het gaat in deze theorie om de sociale controle die direct en indirect via

verschillende gebieden (gezin, school, vrije tijd) wordt uitgeoefend. Directe sociale controle betreft toezicht, indirecte sociale controle komt tot stand door banden met onder andere vrienden, school, vrijetijdsbestedingen en familie, die ervoor zorgen dat de jongere bepaalde waarden en normen internaliseert. Voor directe en indirecte controle geldt beide: hoe meer controle, des te minder crimineel.

Opmerkelijk is dat er sinds de jaren 70 van de vorige eeuw veel onderzoek is uitgevoerd naar criminaliteit door allochtone jongeren, maar dat een voor de hand liggende verklaring voor dit fenomeen nooit naar voren is gebracht, namelijk een verklaring op grond van aanleg. In verband met gevoeligheden heeft nooit iemand onderzocht of verschillen in aanleg (IQ bijvoorbeeld of ADHD) enige verklaring zouden kunnen bieden voor verschillen in criminaliteit. 'Aanleg' moet breder gezien worden dan de genetische aanleg. Zo is het bekend dat ondervoeding samengaat met een lager IQ en wat betreft ADHD is een heel scala aan omgevingsfactoren opgespoord die predisponeren tot ADHD. De 'aanleg' is in dergelijke gevallen dus in de vroege jeugd verworven.

De bovenstaande theorieën bevatten alle een kern van waarheid, maar er kleven ook bezwaren aan. Op de eerste plaats is de voorspellende waarde van deze hypothesen zwak. Zo verklaart de sociaal economische positie maar een klein deel van de jeugdcriminaliteit. Op de tweede plaats zijn bijvoorbeeld de cultuurtheorieën niet zeer specifiek in hun voorspellingen. Zo kan het verlies van de oorspronkelijke cultuur zowel leiden tot assimilatie en weinig criminaliteit, alsook tot normloosheid en veel criminaliteit. Tenslotte zijn deze verschillende theorieën niet geïntegreerd. Het is niet duidelijk wanneer welke theorie van toepassing is.

In de voorbereidende studie is nu nagegaan of het mogelijk is de uit een groot aantal onderzoeken blijkende oververtegenwoordiging van allochtone jongeren in de jeugdcriminaliteit te verklaren in termen van hun sociale netwerken. Dit bleek goed mogelijk en zodoende is het theoretische uitgangspunt dat centraal staat in dit onderzoek de hypothese dat de sociale netwerken van de jongere een grote rol spelen in zijn criminele gedrag.

Kort samengevat komt dit netwerkperspectief op jeugdcriminaliteit op het volgende neer. Omgang met veel niet-criminele netwerkleden (ouders, familie, buurt, school, vereniging) biedt enige bescherming tegen het risico crimineel te worden. Omgang met proto-criminelen (of met deviante jongeren) verhoogt daarentegen de kans crimineel te worden sterk. De mensen met wie men omgaat zijn dus doorslaggevend voor het al dan niet beginnen van een deviante en later criminele carrière. Weliswaar biedt veel omgang met niet-criminele interactiepartners bescherming, maar dit effect is zwakker dan het effect van de omgang met proto-criminele elementen. Als een jongere veel omgaat met deviante jongeren dan houdt dat een groot risico in. Ofwel omdat men met deze deviante jongeren langzaamaan in crimineel vaarwater terecht komt, ofwel omdat men via hen andere interactiepartners ontmoet, met wie wat crimineels ondernomen kan worden.

Ontmoetingskansen met criminele peers spelen dus een dominante rol in de netwerktheorie van jeugdcriminaliteit en deze ontmoetingskansen nemen toe naarmate de jongere in meer netwerken met criminele peers participeert, maar ook naarmate de verschillende netwerken waaraan hij deelneemt meer overlappen, dat wil zeggen als de netwerkpartners uit bijvoorbeeld het buurtnetwerk ook deel uitmaken van het schoolnetwerk. Blootstelling aan het criminele voorbeeld vindt dan immers in meerdere sociale contexten plaats.

Bestaande theorieën om allochtone jeugdcriminaliteit te verklaren, zoals culturele theorieën, kunnen voor een belangrijk deel geïncorporeerd worden in dit netwerkperspectief, waardoor er integratie van de verschillende opvattingen plaats kan vinden. Zo worden cultuurverschillen in het netwerkperspectief niet opgevat als onoverkoombare verschillen in normen en waarden, maar vooral als verschillen in omgangscodes, waardoor netwerken van allochtonen en autochtonen niet overlappen. En het effect van de sociaal economische positie op criminaliteit wordt niet uitgelegd in termen van frustratie, maar veeleer in termen van ontbrekende toegang tot sociale netwerken van peers met gunstige hulpbronnen, zoals vrienden die huiswerk maken of kennissen die voor een baantje kunnen zorgen.

Om deze netwerktheorie te toetsen zijn in dit onderzoek vijf sociale netwerken van de jeugdige delinquent uitvoerig in kaart gebracht: het netwerk op school, in de buurt, met familieleden, in het jongerengroepje en op de (sport)vereniging. Per netwerk is gevraagd naar het aantal kinderen waarmee de jongere in het netwerk contact heeft, de contactfrequentie, steun uit het netwerk en naar kenmerken van de kinderen in het netwerk: afkomst, leeftijd, crimineel gedrag en middelengebruik.

Om een vergelijking te kunnen maken met andere theoretische opvattingen zijn de sociaal economische positie, de etniciteit en de aanleg gemeten. Ook de sociale controle door en de rol van de ouders zijn vastgesteld. De culturele oriëntatie is uitgebreid geïnventariseerd, omdat de cultuurtheorieën de gangbare opvatting over jeugdcriminaliteit in de maatschappij vertegenwoordigen. De nadruk die gelegd wordt op normen en waarden in het maatschappelijk debat kan immers opgevat worden als een verwijzing naar culturele verschillen, hetzij op grond van afkomst, hetzij ten gevolge van een tekort schietende opvoeding.

In het parallelle onderzoek is nagegaan hoe goed ieder van deze verschillende benaderingen in staat is de criminaliteit van de 681 scholieren te verklaren. In de volgende paragraaf wordt eerst ingegaan op de bevindingen van dat onderzoek.

Deviante scholieren

Uit het scholierenonderzoek blijkt dat de sociale netwerken van de scholieren een doorslaggevende rol spelen bij het gedrag van de scholier zelf. Als de vriendjes van school, uit de buurt, uit het groepje, van de vereniging of uit de familie dingen uithalen die niet mogen, dan doet de scholier dat ook en als de vriendjes het niet doen, dan doet de scholier dat ook niet. Dat lijkt nogal voor de hand te liggen en wat dat betreft is deze bevinding niet opzienbarend.

Wat nieuw is, is de enorm sterke invloed van vriendjes en vriendinnetjes. Algemeen wordt aangenomen dat de ouders, het milieu van herkomst en de normen en waarden van de scholier van groot belang zijn voor het deviante of criminele gedrag. Uit dit onderzoek blijkt nu dat de invloed van al deze factoren samen veel kleiner is dan het effect van de vrienden. In eerder onderzoek is deze bevinding 'gemist', omdat men zich beperkt heeft tot enkele zeer goede vrienden of vriendinnen, terwijl in dit onderzoek de sociale omgeving bijna volledig in beeld is gebracht (vgl. Jaccard e.a. 2005)¹.

---

¹ Dit is niet alleen een onderzoekstechnische kwestie, maar ook een theoretische. De gangbare theorie is dat men crimineel wordt omdat goede vriend(en) daartoe overhalen. De hier gehanteerde theorie is dat men crimineel wordt omdat men *in contact komt met* criminele anderen of

In het onderhavige onderzoek is nagegaan of de factoren die bepalen of scholieren deviant en crimineel gedrag vertonen ook van invloed zijn op het criminele gedrag van wat oudere (12 tot 18 jaar) jonge criminelen. In de volgende paragraaf wordt dit criminele gedrag eerst beschreven.

Crimineel en ander deviant gedrag

De criminele jongeren hebben tot het eerste interview gemiddeld 11 delicten gepleegd op jaarbasis. Tussen het eerste en het tweede interview is dit 18 delicten gemiddeld, inclusief de 12% die met crimineel gedrag gestopt is. In de korte periode tussen de twee interviews (8 maanden) zijn de criminele jongeren dus criminelier geworden.

Tussen het eerste en het tweede interview komt 33% van de criminele jongeren weer in aanraking met de politie. 55% van de criminele jongeren is nog steeds crimineel actief, maar is in die periode niet meer opgepakt door de politie.

Uiteraard ligt het criminele gedrag bij deze jongeren veel hoger dan bij de scholieren, omdat zij op hun contacten met de politie geselecteerd zijn voor de interviews, maar ook het middelengebruik is op twaalfjarige leeftijd bij deze jongeren flink hoger dan bij de scholieren. 28% van de criminele jongeren rookte met 12 jaar (scholieren 1,5%) en 19% gebruikte toen alcohol (scholieren 15%). Ook hebben de criminele jongeren vaker een wapen op zak dan de scholieren (16% tegen 12%) en ze hebben ook meer geweld meegemaakt (79 tegen 40%), maar hierbij kan een rol spelen dat de criminele jongeren inmiddels ouder zijn (15 jaar, scholieren 12 jaar).

In de volgende paragrafen wordt nagegaan of de criminaliteit van deze jongeren samenhangt met een gebrek aan hulpbronnen ('achterstanden'), met een tekortschietende rol van de ouders, met hun culturele oriëntatie ('normen en waarden'), of met hun sociale netwerken ('de vriendjes'). Er worden steeds vergelijkingen gemaakt met de scholieren, zodat inzichtelijk wordt in hoeverre ze afwijken van een doorsnee groep jongeren.

Hulpbronnen

Algemeen wordt verondersteld, dat een tekort aan hulpbronnen leidt tot meer criminaliteit. Onder 'hulpbronnen' worden hier de meer traditionele hulpbronnen verstaan, namelijk de sociaal economische positie, de etniciteit en de aanleg. Sociale netwerken kunnen ook als een hulpbron worden opgevat (Völker en Driessen 2003), maar die worden in dit rapport afzonderlijk behandeld.

Deze criminele jongeren beschikken niet over erg veel hulpbronnen. Veel ouders van de criminele jongeren hebben geen opleiding (23% vaders, 21% moeders), veel vaders en moeders hebben geen baan (respectievelijk 30% en 74%) en vaak wonen ze in een buurt waarin vooral allochtonen wonen (40%).

---

het nu goede vrienden zijn of niet. Door het contact ziet men de baten van het criminele gedrag en bovendien zijn zodoende partners voorhanden waarmee wat ondernomen kan worden.

De sociaal economische positie van de criminele jongeren is veel slechter dan die van de scholieren. De ouders van de criminele jongeren hebben vaker geen opleiding, hun vaders werken minder vaak en hun moeders werken zelfs véél minder dan de moeders van de scholieren. De criminele jongeren wonen ook vaker in een buurt met vooral allochtone mensen. Terwijl in het scholierenonderzoek geen enkel verschil in het opleidingsniveau en de arbeidspositie van de ouders is gevonden tussen deviante en niet-deviante scholieren, blijkt hier dat de sociaal economische positie van criminele jongeren veel slechter is dan die van de scholieren.

De sociaal economische positie van de criminele jongeren blijft met het ouder worden vrijwel gelijk. Een vooruitgang is dat meer moeders gaan werken, maar daar staat tegenover dat wat minder vaders inmiddels werken en het aantal jongeren dat in een allochtone buurt woont neemt toe.

35% van de criminele jongeren is Nederlands, dus 65% is allochtoon en 27% van de criminele jongeren is Marokkaans. In het onderhavige onderzoek naar criminele jongeren zijn twee keer meer Marokkaanse jongeren opgenomen dan in het scholierenonderzoek (13%).

Bijna alle criminele jongeren vindt met 12 jaar dat ze bij de Nederlanders horen (82%) en tweederde vindt de Nederlanders ook de belangrijkste groep. De criminele jongeren vinden vaker dat ze bij de Nederlanders horen dan de scholieren, terwijl het percentage allochtonen vergelijkbaar is. Bij het laatste interview is dit percentage echter fors afgenomen (van 67 naar 47%). De allochtone jongeren voelen zich na 8 maanden minder Nederlands. In deze periode viel de moord op Theo van Gogh.

Een kleine minderheid van de criminele jongeren spreekt op 12-jarige leeftijd nooit Nederlands thuis (11%), maar dit is beduidend meer dan bij de scholieren (5%). Uit het scholierenonderzoek blijkt overigens dat deviante scholieren net zo vaak Nederlands thuis te spreken als niet-deviante scholieren. Met het ouder worden gaan de criminele jongeren vaker thuis Nederlands spreken.

De schoolprestaties van de criminele jongeren zijn heel redelijk en doen niet onder voor die van de scholieren. Maar de criminele jongeren hebben wel meer problemen met aandachttekort en hyperactiviteit dan de scholieren. Ook zijn ze veel sneller boos en vaker driftig, maar ze worden minder gepest dan de scholieren. Ook uit het scholierenonderzoek blijkt dat deviante scholieren meer problemen hebben met ADHD en emoties dan de niet-deviante scholieren. Na de basisschool neemt het aantal onvoldoendes af en ook het percentage jongeren met hyperactiviteit en emotionele problemen loopt terug. Hun positie schijnt wat dit betreft minder ongunstig te worden.

De hulpbronnen van de criminele jongeren blijven min of meer hetzelfde tussen de twee interviews en ten opzichte van de situatie op twaalfjarige leeftijd. Op enkele punten is hun positie slechter geworden, zo wonen ze vaker in een buurt met veel allochtone bewoners, vaak achterstandsbuurten, en de vader werkt een fractie minder. Op andere punten is hun positie vooruit gegaan. Moeders werken bijvoorbeeld vaker en de jongeren hebben minder psychische problemen.

De criminele jongeren hebben over het geheel genomen minder hulpbronnen dan de scholieren. In het scholierenonderzoek bleken de hulpbronnen invloed uit te oefenen op het deviante gedrag, maar deze invloed bleek vrij zwak. Vooral opvallend is de grote achterstand in sociaal economische positie, terwijl in het scholierenonderzoek de sociaal economische positie geen invloed had. Dat de aanleg

van de criminele jongeren een fractie minder gunstig is dan die van de scholieren bevestigt de eerdere bevindingen uit het scholierenonderzoek.

De rol van de ouders

Zoals we hiervoor zagen wordt veelal aangenomen dat gebrek aan controle door de ouders een belangrijke rol speelt bij de jeugdcriminaliteit. Zo zouden ouders van allochtone jongeren bijvoorbeeld te weinig controle op hun kinderen uitoefenen, waardoor deze meer crimineel gedrag vertonen. Daarnaast zouden ook de steun van de ouders en de emotionele binding een rol spelen. In het onderzoek is daarom de controle door en de steun van de ouders in beeld gebracht.

Rooskleurig is de situatie thuis bij deze jongeren niet. 29% woont met 12 jaar niet bij de eigen vader en 5% niet bij de eigen moeder, 28% krijgt weinig steun van moeder en 54% weinig van vader. Bij 15% van de jongeren drinken de ouders teveel en bij 42% wordt wel eens iemand geslagen thuis, ook 42% wordt zelf geslagen en bij 19% tenslotte zijn de ouders met de politie in aanraking gekomen. Daar staat tegenover dat er bij slechts 6% van de jongeren niemand thuis is, wanneer hij uit school komt, 71% van de criminele jongeren sterk wordt gecontroleerd door de ouders en 84% een goede emotionele band met hen heeft.

Als deze gegevens vergeleken worden met de (deviante) scholieren, dan blijkt het volgende. Er is weinig verschil in het wonen bij de ouders tussen de scholieren en de criminele jongeren met 12 jaar. (Deviante scholieren bleken daarentegen wel vaker bij maar één ouder thuis te wonen dan niet-deviante scholieren.) Opvallend is dat bij de criminele jongeren veel vaker iemand thuis is als hij uit school komt dan bij de scholieren (94% tegen 78%). De criminele jongeren worden met 12 jaar ook net zo sterk gecontroleerd door de ouders als de scholieren. Dit zijn opmerkelijke bevindingen, aangezien in het publieke debat de geringe controle van (allochtone) ouders als één van de oorzaken voor hoge criminaliteit van (allochtone) jongeren naar voren wordt gebracht. In dit onderzoek wordt hier dus geen steun voor gevonden.

De emotionele band die de ouders met hun kind hebben is bij scholieren wel beter dan bij de criminele jongeren met 12 jaar. Dit bevestigt de eerdere bevindingen uit het scholierenonderzoek: jongeren die een slechtere band met hun ouders hebben vertonen meer crimineel gedrag. De criminele jongeren krijgen met 12 jaar ook minder steun dan de scholieren en dan vooral minder van de vader (die ook vaak afwezig is). De ouders drinken daarnaast dubbel zo vaak als bij de scholieren (15% tegen 8%).

De criminele jongeren hebben ook meer te maken met huiselijk geweld dan de scholieren. Dezelfde bevinding kwam uit het scholierenonderzoek: bij deviante scholieren wordt vaker iemand (of de scholier zelf) geslagen dan bij niet-deviante scholieren. De ouders van de criminele jongeren hebben tenslotte vaker contact met de politie gehad dan de ouders van de scholieren (19% tegen 15%).

Met het verloop van de tijd neemt het aantal jongeren dat bij zijn eigen vader woont drastisch af, terwijl de meesten bij de eigen moeder blijven. De steun van de ouders neemt af, doordat ze zelfstandiger zijn geworden. Ook het huiselijk geweld is sinds hun twaalfde sterk afgenomen en hetzelfde geldt voor de controle door de ouders. De emotionele band met de ouders is voor de criminele jongeren sinds hun

twaaftde echter even goed gebleven. Al met al kan niet gesproken worden over een achteruitgang van de ouderlijke situatie met het verloop van de tijd, want de veranderingen hangen vooral samen met het ouder worden van de jongeren.

Wat betreft emotionele en gedragsmatige ondersteuning door de ouders komen de gegevens overeen met wat men zou kunnen verwachten en met de bevindingen uit het scholierenonderzoek. Een uitzondering vormt de aanwezigheid thuis na school en de controle door de ouders, die bij de jonge criminelen even goed is als bij de scholieren.

De culturele oriëntatie van de jongeren

Normen en waarden hebben momenteel een dominante positie in de discussies over integratie. Gebrek aan normbesef en ontbrekend inzicht in de waarden van de westerse samenleving zouden verantwoordelijk zijn voor veel problemen. Over welke normen en waarden het precies gaat, blijft veelal in het ongewisse. Zeven dimensies zijn in het onderzoek gebruikt om de normen en waarden van de jongeren, anders gezegd hun culturele oriëntatie, vast te stellen: drie traditionalisme dimensies (seksedifferentiatie, religie en etnocentrisme), twee dimensies die een indicatie geven van de algemene gerichtheid op collectieve goederen (individualisme en collectieve goederen) en twee dimensies die respectievelijk dicht en erg dicht liggen tegen het te verklaren criminele gedrag, namelijk respect voor regels en normvastheid. Deze laatste dimensie kan als een gedragsintentie beschouwd worden.

53% van de criminele jongeren heeft met 12 jaar een geloof en 21% bezoekt vaak een godsdienstige instelling en 26% heeft een sterk religieuze instelling. De helft van de islamitische jongeren heeft bij het eerste interview een sterk religieuze instelling tegen 33% van de christelijke jongeren.

Bijna alle jongeren (95%) zijn normvast, ze vinden dat je niets crimineels mag doen, ook niet als je niet gepakt wordt. Maar liefst 86% van de criminele jongeren heeft respect voor regels gezag en vindt onder meer dat je je ouders moet gehoorzamen. 73% van de criminele jongeren is sterk op collectieve goederen gericht, ze zijn bijvoorbeeld van mening dat verschillende etnische groepen in de stad moeten samenwerken. 64% van de criminele jongeren is individualistisch ingesteld, ze zijn onder andere van mening dat iemand zelf mag beslissen met wie hij gaat trouwen. De helft van de criminele jongeren is etnocentrisch (53%), dat wil zeggen dat ze trots zijn om tot de eigen etnische groep te behoren. Maar weinig criminele jongeren differentiëren tussen de seksen (19%), de meesten vinden onder andere dat de man niet alleen verantwoordelijk is voor het geld.

De criminele jongeren zijn individualistischer ingesteld dan de scholieren, ze zijn minder gericht op collectieve goederen en zijn beduidend minder normvast dan de scholieren. Deze bevindingen komen overeen met de bevindingen in het scholierenonderzoek. Uit dat onderzoek blijkt namelijk dat de scholieren die meer individualistisch zijn, minder gericht op collectieve goederen en vooral die minder normvast zijn, meer criminele activiteiten ondernemen.

Tussen het eerste en tweede interview hebben er enkele verschuivingen plaatsgevonden in de culturele oriëntatie van de criminele jongere. De jongeren hebben een minder sterke religieuze instelling gekregen (vooral bij islamitische jongeren sterk

afgenomen), ze zijn meer individualistisch geworden en zijn meer etnocentrisch geworden dan 8 maanden tevoren.

De netwerken van de jonge criminelen

Dit onderzoek is onder andere opgezet om de waarde van de sociale netwerkbenadering voor de verklaring van crimineel gedrag te onderzoeken. In de voorgaande paragrafen zijn de meer gangbare benaderingen aan bod gekomen, zoals de hulpbronnen, de rol van de ouders en de culturele oriëntatie van de jongeren. We hebben gezien dat de hulpbronnen (aanleg, SES) van de criminele jongeren minder gunstig zijn dan die van de scholieren en ook de ondersteuning door de ouders is minder, maar deze ouders controleren deze jongeren wel even vaak als de ouders van de scholieren. Ook speelt de culturele oriëntatie een rol. Criminele jongeren zijn minder normvast, minder gericht op collectieve goederen en individualistischer ingesteld. In deze paragraaf wordt nagegaan of de structuur en de kenmerken van de sociale netwerken van de criminele jongeren afwijken van de scholieren. Eerst volgt een beschrijving van deze netwerken.

In het onderzoek is het familienetwerk, het schoolnetwerk, het buurtnetwerk, het groepjenetwerk, het verenigingsnetwerk en het netwerk met criminele andere personen onderzocht. Per netwerk is op de verschillende meetmomenten geïnventariseerd met hoeveel kinderen de jongere (hoe frequent) contact heeft en hoe crimineel of deviant deze kinderen in de netwerken zijn en hoeveel steun ze van hen ontvangen. Ook is gekeken naar de ontwikkelingen van de netwerken met het verloop van de tijd.

De criminele jongeren hebben met twaalf jaar veel en frequent contact met kinderen uit de familie, van school en uit de buurt. Met kinderen van de vereniging en van een groepje en met neven en nichten is er minder en minder frequent contact. De kinderen waarmee ze omgaan behoren tot veel verschillende etniciteiten en zijn grotendeels van dezelfde leeftijd. Vooral van de kinderen uit de buurt krijgen de jongeren veel steun. Veel criminele jongeren halen met 12 jaar wel eens wat uit met deze kinderen uit de verschillende netwerken (tussen de 23 en 50% per netwerk).

De criminele jongeren gaan met 12 jaar in het school-, buurt-, familie-, en verenigingsnetwerk veel om met deviante kinderen en 32% gaat daarnaast ook nog om met 'criminele andere personen', buiten de besproken netwerken. Als alle 'deviante contacten' bij elkaar worden genomen, dan blijkt dat met 12 jaar slechts 23% van deze jongeren nog niet in aanraking is gekomen met crimineel gedrag. Veel kinderen uit de netwerken gebruiken bovendien ook middelen en vooral in het familie-, school- en buurtnetwerk zitten veel kinderen die problemen hebben gehad met de politie.

Een vergelijking met de scholieren leert het volgende. De criminele jongeren hebben met 12 jaar minder contact met kinderen uit een groepje, uit de familie of van school dan de scholieren, maar ze hebben beduidend meer contact met buurtkinderen dan de scholieren. Deze bevinding stemt overeen met het scholierenonderzoek: deviante scholieren gaan meer met buurtkinderen om en minder met kinderen uit de familie dan de niet-deviante scholieren. De criminele jongeren ontvangen ook meer steun van kinderen uit de buurt (en van school) dan de scholieren en minder steun van familie, groepje en vereniging en ze vinden de

kinderen uit de buurt ook belangrijker dan de scholieren. Opmerkelijk is dat de criminele jongeren minder vaak met oudere kinderen omgaan dan de scholieren. Hier hebben we geen verklaring voor.

De criminele jongeren hebben véél vaker in één of meer netwerken contact met deviante kinderen dan de scholieren. Vergeleken met de scholieren hebben de criminele jongeren ook veel vaker contact met andere criminele personen, buiten de netwerken. Met 12 jaar zijn de netwerken en de ruimere sociale omgeving van de criminele jongeren dus een stuk criminogener dan de netwerken en de sociale omgeving van de scholieren. De criminele jongeren gaan daarnaast ook vaker om met kinderen die middelen gebruiken. Dat geldt vooral voor het familienetwerk, het schoolnetwerk en het buurtnetwerk. Dit verschil tussen de scholieren en de criminele jongeren is bij het verenigingsnetwerk en het groepje kleiner. Ook uit het scholierenonderzoek kwam het belang van de deviante interactiepartners zeer duidelijk naar voren.

Met het verloop van de tijd, van 12 jaar naar eerste interview en tussen eerste en tweede interview, vindt er een aantal verschuivingen plaats. Het aantal kinderen waarmee de criminele jongeren contact hebben in de verschillende netwerken loopt behoorlijk terug. Alleen bij het familienetwerk en het schoolnetwerk is weinig verschil te zien. De criminele jongeren lijken wat sociaal geïsoleerd te raken. Ook de contactfrequentie is afgenomen. De jongeren gaan minder vaak om met neven en nichten, het groepje en met kinderen uit de buurt. Ze hebben nog wel even vaak contact met broers/zussen en het contact met kinderen van de vereniging is zelfs een fractie toegenomen. Ook de steun die de criminele jongeren van kinderen uit de verschillende netwerken ontvangen is flink afgenomen, maar de steun van kinderen uit de familie is hetzelfde gebleven. De steun van kinderen van de vereniging is het meeste afgenomen. De contacten raken overigens etnisch niet verder gesegregeerd.

De criminele jongeren vinden zelf dat het criminele gedrag van kinderen uit de netwerken sterk is toegenomen en ook uit een inventarisatie van deze netwerken op verschillende tijdstippen blijkt dat deze netwerken een stuk criminelier zijn geworden en ook het aantal gebruikende kinderen in de netwerken neemt toe. Het contact met criminele personen buiten de netwerken is daarentegen op hetzelfde niveau gebleven. In hoeverre dit effecten zijn van het ouder worden van de jongeren of van het criminelier worden van de sociale omgeving van de jongeren kan pas na het longitudinale vervolg worden vastgesteld.

In het scholierenonderzoek gevonden criminogene kenmerken van de sociale netwerken (aantal deviante kinderen, criminele kinderen, contactfrequentie) blijken niet alleen bij deviante scholieren vaker aangetroffen te worden, maar nog veel vaker bij criminele jongeren op het moment dat die 12 jaar zijn. Opmerkelijk is daarnaast de grote rol van de buurt. Criminele jongeren ontvangen veel steun van de buurtkinderen, ze gaan er veel mee om en ze zien juist in de buurt veel criminele andere kinderen.

Nadere analyses

Om de ontwikkeling van de jongeren en de rol van interventies in hun leven nader te bekijken is exploratief gezocht naar factoren die van invloed zijn op het criminele gedrag bij het tweede interview. Jongeren die bij het eerste interview met meer

criminaliteit in hun netwerken geconfronteerd worden lijken zwaarder crimineel te zijn bij het laatste interview. Ook jongeren die normvast zijn, die gericht zijn op collectieve goederen of die een sterke band met hun ouders hebben, plegen minder zware delicten. Opmerkelijk is dat de sociale controle van de ouders geen significant effect heeft op de zwaarte van het criminele gedrag tijdens het tweede interview.

Ook uit een analyse van de 'stoppers', jongeren die na het eerste interview nauwelijks nog crimineel actief zijn, blijkt dat deze stoppers wat minder criminele kinderen in het netwerk hebben. Ze zijn ook iets normvaster en ze hebben wat meer respect voor regels en gezag. De stoppers verschillen niet van de jongeren die doorgaan met criminaliteit wat betreft andere dimensies van de culturele oriëntatie, qua emotionele problemen en hyperactiviteit of in controle door en emotionele band met de ouders.

Wanneer de jongeren gevraagd wordt waarom ze stoppen of juist doorgaan met criminaliteit dan zijn er weinig verschillen in de motivatie te vinden. Zo zeggen de stoppers bijvoorbeeld dat ze bang zijn dat hun ouders boos worden of dat ze opnieuw zullen worden opgepakt, maar ook de jongeren die doorgaan noemen dergelijke motieven. Uit dit kwalitatieve gedeelte van de interviews blijkt wel dat bij vier jongeren zogenaamde 'life-events' een rol hebben gespeeld bij het stoppen met criminaliteit (in gevangenis gezeten, vriendin gekregen, zwanger geraakt, verhuisd).

Door de grote heterogeniteit van de interventies, waarmee deze jongeren te maken kregen (bijvoorbeeld Halt, ITB, PIJ-maatregel gevolgd door jeugdreclassering enzovoorts), is het niet mogelijk het effect van deze afzonderlijke interventies vast te stellen. Er is wel onderzocht of de zwaarte van de interventies een rol heeft gespeeld in het wel of niet continueren van crimineel gedrag. Uit deze analyses komt niet naar voren dat zware interventies er voor zorgen dat de jongere zijn criminele gedrag stopt, wel wordt bij zware interventies het criminele gedrag minder ernstig.

Maar weinig criminele jongeren zijn positief over dergelijke interventies en met name het optreden van de politie wordt negatief beoordeeld. Ze vinden bijvoorbeeld dat de politie hen te snel en vals beschuldigt en de opgelegde straf vinden ze doorgaans niet terecht of te hoog. Verder voelt 33% van de allochtone jongeren zich gediscrimineerd door autochtone agenten.

De reactie van de jongeren op interventies door de politie kan sterk verschillen. Sommige jongeren zijn erg onder de indruk en willen niet nog eens opgepakt worden, anderen hebben al vaker politiecontact achter de rug en raken helemaal niet meer onder de indruk van de arrestatie. Verder hebben enkele jongeren spijt van hun criminele gedrag, terwijl anderen zeggen het 'zo weer te doen'.

Van de interventies die ingezet kunnen worden om de jeugdcriminaliteit te beteugelen, maakt de taakstraf de minste indruk op de jongeren en de voorwaardelijke gevangenisstraf de meeste. Alle jongeren die deze voorwaardelijke straf boven hun hoofd hebben hangen zeggen dat ze niet van plan zijn weer in de problemen met de politie te komen.

Ook over de contacten met andere hulpverleningsdiensten, zoals de Raad voor de Kinderbescherming en de Jeugdreclassering, hebben de jongere verschillende opvattingen. Sommigen jongeren vinden deze contacten zinvol en zelfs 'leuk', anderen vinden ze vreselijk en zinloos.

Conclusie

Er kan geconcludeerd worden dat de belangrijkste resultaten van het scholierenonderzoek in deze studie duidelijk bevestigd worden. De netwerken die jonge criminelen er met 12 jaar op na houden, kenmerken zich sterk door de voor criminaliteit gunstige kenmerken, die ook de verschillen tussen deviante en niet-deviante scholieren verklaren (aantal deviante kinderen, criminele kinderen, contact-frequentie). Ook de rol van de ouders, zoals weinig steun, alcoholgebruik, politiecontact, huiselijk geweld en een slechte emotionele band, is bij de criminele jongeren hetzelfde als bij de deviante scholieren.

Opmerkelijk is de geprononceerde achterstandssituatie van deze jongeren. Uit het scholierenonderzoek kwam juist een gematigde invloed van achterstanden op de criminaliteit naar voren en op dit punt stemmen beide onderzoeken dus niet overeen.

De criminogene factoren in de sociale netwerken (middelengebruik, deviantie en criminaliteit netwerkleden) nemen met het ouder worden van deze jongeren toe. Ook het aantal eenoudergezinnen neemt toe en de steun van en de controle door de ouders neemt af, hoewel dat laatste met het ouder worden min of meer vanzelfsprekend is. Een positieve ontwikkeling na het twaalfde jaar is dat het huiselijk geweld afneemt, dat er vaker Nederlands wordt gesproken, dat meer moeders zijn gaan werken en een kleine afname in de psychische problemen. Maar over het geheel genomen wordt de situatie minder gunstig, vooral in de sociale omgeving. Al met al is het niet verwonderlijk dat het criminele gedrag van deze jongeren met het verloop van de tijd alleen maar toeneemt.

Het is verontrustend dat er zo weinig ten positieve verandert, ondanks het feit dat er inmiddels tenminste één (maar vaak meerdere) politieke en/of justitiële interventies hebben plaatsgevonden. Dit doet enerzijds vermoeden dat de prognose voor deze criminele jongeren slecht is, anderzijds dat het effect van de gepleegde interventies op langere termijn waarschijnlijk gering zal zijn.

Afgezien van de resultaten van dit onderzoek, kan nog opgemerkt worden dat bij een heterogeen aanbod van hulpverlening en repressie er vraagtekens gezet kunnen worden bij de vermoedelijke effectiviteit en efficiëntie van de inspanningen. Door de versnippering is er ook moeilijk zicht te krijgen op de resultaten. Alleen met langlopend vervolgonderzoek kan een indruk gekregen worden van de resultaten op lange termijn.

Bijlagen

Bijlage 1

Extra informatie onderzoek Kromhout en van San 2003.

Voor dit onderzoek zijn de landelijke verdachtcijfers geanalyseerd van jongeren tussen de 12 en 17 jaar (HKS van de politie). Uit deze cijfers blijkt dat ook een groot deel van de 'overige allochtone groeperingen' oververtegenwoordigd is in de verdachtcijfers. Jongeren afkomstig uit diverse Europese landen zijn tussen de 1,4 en 2,8 keer vaker in de verdachtcijfers vertegenwoordigd dan alle jongeren gemiddeld: Italië 2,8 keer zo vaak, Frankrijk 1,7 keer, België 1,7 keer, Polen 1,5 keer en Duitsland 1,4 keer. Jongeren uit niet Europese landen: Sovjet-Unie (5,3), Angola (4,4), Soedan (4,0), Sierra Leone (3,8), Somalië (3,5), voormalig Joegoslavië (3,7), Ethiopië en Eritrea (3,7), Congo (3,2), Iran (2,5) en Irak (2,5) blijken ruim twee tot vijfmaal vaker dan de gemiddelde jongere verdacht te worden van een strafbaar feit (Kromhout en van San 2003).

Bijlage 2

Tabel 1 Criminele activiteiten naar zwaarte tussen t_1 en t_2

resp.	criminele activiteiten tussen t_1 en t_2	zwaarte
1	zwartrijden, gestolen goed kopen, stiften bewerken, straat bewerken, brandje, school beschadigen, pesten/chanteren	3
3	spijbelen (2/3), stiften bewerken, straat bewerken (2/3), school beschadigen, vechten, ernstig in elkaar slaan	3
4	spijbelen (2/3), zwartrijden (2/3), vechten (2/3)	2
5	spijbelen (>3), pesten/chanteren (2/3), vechten (2/3), ernstig in elkaar slaan	3
6	gestolen goed kopen, vechten	2
8	spijbelen (>3), stiften bewerken (>3), OV vernielen (2/3), brandje, school beschadigen (2/3), ernstig in elkaar slaan	3
9	spijbelen (2/3), zwartrijden (>3), gestolen goed kopen, straat beschadigen, school beschadigen, pesten/chanteren, vechten (2/3)	3
10	niets	1
11	winkel stelen, zwartrijden (2/3), gestolen goed kopen, pesten/chanteren	2
12	spijbelen (>3), zwartrijden (>3)	2
14	zwartrijden (>3), batterijen gestolen, gestolen goed kopen, brandje, fiets beschadigen (2/3), auto beschadigen, school beschadigen (>3), ruit ingooien (>3), computers beschadigen (>3), vechten, ernstig in elkaar slaan (2/3), bedreigen met wapen (2/3), verwond met wapen.	4
15	fiets/brommer stelen, stift bewerken, vechten	3
17	zwartrijden (2/3), van school stelen (>3), thuis stelen (2/3), stiften bewerken (2/3), OV bewerken, straat beschadigen (>3), brandje (2/3), fiets beschadigen (2/3), auto beschadigen, ruit ingooien (2/3), pesten/chanteren (2/3), vechten	4
18	niets	1
19	spijbelen (>3), thuis stelen (2/3),	2
20	zwartrijden (2/3), gestolen goed kopen, pesten/chanteren	2
21	geslagen (niet in elkaar)	1
22	spijbelen (2/3), zwartrijden (2/3), school beschadigen, pesten/chanteren, vechten	3
23	spijbelen (2/3), gestolen goed kopen	2
24	niets	1
26	winkel stelen (>3), spijbelen (>3), zwartrijden, tassen/kleding stelen (>3), pesten/chanteren (2)	3
27	winkel stelen (2/3), zwartrijden (>3), gestolen goed kopen (2/3), fiets beschadigen, school beschadigen, pesten/chanteren (2/3)	3
28	spijbelen (2/3), zwartrijden (>3), gestolen goed, thuis stelen, fiets/brommer stelen (2/3), school beschadigen, pesten/chanteren, vechten (2/3), ernstig verwonden, verwonden met wapen	4
29	pesten/chanteren (>3)	1
30	winkel stelen (2/3), prijskaartjes verwisselen, spijbelen (>3), zwartrijden (>3), gestolen goed kopen, school stelen (2/3), fiets beschadigen, auto beschadigen, pesten/chanteren (2/3), vechten (2/3)	4
31	spijbelen (2/3), zwartrijden (2/3), fiets/brommer stelen	2
32	spijbelen, zwartrijden (2/3), pesten/chanteren	2
33	winkel stelen (>3), spijbelen (>3), zwartrijden (>3), gestolen goed kopen (>3), thuis stelen, ingebroken (>3), fiets/brommer stelen (>3), auto stelen (2/3), straat beschadigen, fiets beschadigen, auto beschadigen (2/3), school beschadigen (2/3), ruit ingooien, pesten/chanteren (2/3), vechten (>3), ernstig verwonden (>3), bedreigen met wapen (>3), verwonden wapen (2/3)	4

resp.	criminele activiteiten tussen t ₁ en t ₂	zwaarte
35	pesten/chanteren (2/3), vechten, ernstig verwonden	3
36	brandje, school beschadigen, pesten/chanteren	2
37	winkel stelen (>3), prijskaartjes verwisselen (>3), spijbelen (>3), zwartrijden (>3), gestolen goed kopen (>3), school stelen, fiets/brommer stelen, brandje, pesten/chanteren (>3), vechten (2/3)	4
38	winkel stelen, spijbelen, zwartrijden, brandje, pesten (2/3), vechten	2
39	winkel stelen (2/3), spijbelen (>3) zwartrijden (>3), gestolen goed kopen, school stelen (2/3), thuis stelen (2/3), ingebroken, fiets/brommer stelen, school beschadigen, vechten (2), ernstig verwonden	4
40	beroven, brandje (2/3)	3
41	spijbelen (>3), zwartrijden (>3), gestolen goed kopen (2/3),	2
42	spijbelen (>3), zwartrijden (>3), gestolen goed kopen (2/3), pesten/chanteren, vechten	2
43	prijskaartjes wiss. (>3), spijbelen (>3), zwartrijden (>3), gestolen goed kopen (>3), fiets/brommer stelen (>3), straat beschadigen (2/3), fiets beschadigen (>3), ruit ingooien (2/3), vechten (2)	3
45	niets	1
47	spijbelen	1
48	spijbelen (2/3), zwartrijden, scanner stelen,	3
50	spijbelen (2/3), brandje, pesten/chanteren, vechten, ernstig verwonden	3
52	winkel stelen, spijbelen, gestolen goed kopen, stiften bewerken, brandje, vechten	3
54	zwartrijden (2/3)	1
55	spijbelen (>3), zwartrijden (2/3), gestolen goed kopen	2
56	niets	1
57	zwartrijden, OV beschadigen, auto beschadigen, school beschadigen, pesten/chanteren (2/3), vechten,	3
58	zwartrijden (2/3), gestolen goed kopen (>3), fiets beschadigen, school beschadigen, vechten	3
60	spijbelen (2/3), gestolen goed kopen, school stelen, school beschadigen, pesten/chanteren (2/3), vechten (>3), ernstig verwonden (2/3)	3
62	gestolen goed kopen	2
63	gestolen goed kopen (2/3), vechten (>3), ernstig verwonden (2/3), weggrijden voor politie (>3)	3
64	winkel stelen (2/3), zwartrijden (2/3)	2
65	niets	1
66	gestolen goed kopen, stift bewerken, brandje	2
67	winkel stelen, spijbelen (>3), zwartrijden, gestolen goed kopen (>3), school stelen, thuis stelen (2/3), inbreken (2/3), fiets/brommer stelen (2/3), stift bewerken, straat beschadigen, brandje (>3), fiets beschadigen (2/3), school beschadigen (>3), ruitingooien (2/3), scooter beschadigen (2/3), pesten/chanteren (2/3), vechten (>3).	4
69	vechten (2/3), wapen dreigen, wapen verwonden	4
70	spijbelen (>3)	1
71	vechten	1
72	winkel stelen, zwartrijden, vechten	2
73	winkel stelen, zwartrijden	2
74	niets	1

Tabel 2 Zwaarte pakket aan straffen tot t_1 en tussen t_1 en t_2

resp.	t_1	zwaarte straffen	t_1-t_2	zwaarte straffen
1	waarsch, bureau	1	gevang, taak <40, JR, bureau (2)	4
2	JR, Halt, bureau, Rvk,	2	non-respons	
3	taak < 40, RvK, bureau	2		
4	taak < 40, Halt, boete (6), bureau (2)	2	voorwaardelijk, boete, RvK, psych. hulp	3
5	taak > 40, bureau	3		
6	STOP, bureau (7), RvK	2		
7	Gevang, dagbesteding	4	non-respons	
8	taak > 40, taak < 40 (3) RvK, bureau (2)	3	gevang, boete, RvK, bureau	4
9	voorw, taak > 40, JR, Halt, dagbest, boete (4)	4	JR, bureau	3
10	Halt, bureau	2		
11	taak <40, RvK	2		
12	taak < 40	2	JR, taak > 40, RvK, bureau	3
13	Rvk (10), bureau	1	non-respons	
14	voorwaardelijk, taak > 40, psych, RvK	3		
15	taak < 40, boete, RvK, bureau (2)	2		
16	Gevang, voorw, JR, bureau, RvK	4	non-respons	
17	taak < 40, RvK, bureau	2		
18	'voorwaardelijk', RvK, bureau	2		
19	taak < 40, RvK, bureau	2		
20	taak > 40, voorwaardelijk, bureau	3		
21	Stop, psych (2 mnd. vast), RvK, bureau	3		
22	Gevang, JR, voorwaardelijk, boete	4		
23	taak < 40, RvK, bureau	2		
24	Halt (2), bureau	2		
25	taak < 40, RvK	2	non-respons	
26	voorwaar, taak < 40, voogd, bureau (2), RvK	3	gevang, voorw, voogd, bureau	4
27	Stop, Rvk	2		
28	taak < 40, Halt, Rvk, bureau (2)	2		
29	RvK, waarsch	1	waarsch	1
30	taak < 40, Rvk, bureau	2	taak < 40	2
31	JR, taak <40 (2), boete (5), RvK	3	voorwaardelijk, taak > 40	3
32	taak < 40, RvK	2	taak < 40, RvK	2
33	gevang, JR, taak <40, Halt, dagbest, RvK, bur	4	gevang	4
34	Halt, Rvk, bureau (2)	2	non-respons	
35	RvK, bureau	1	taak > 40, Rvk, Bureau	3
36	bureau	1		
37	waarsch (20), bureau (10)	2		
38	Halt (2), waarsch, bureau (4)	2		
39	psych hulp, 'straatverbod'	2		
40	taak > 40, RvK	3	taak >40, boete, RvK, bureau (3)	3
41	taak < 40 (2), Rvk (2), bureau	2		

resp.	t ₁	zwaarte straffen	t ₁ -t ₂	zwaarte straffen
42	bureau	1		
43	taak < 40, boete (3)	2		
44	bureau, Rvk	2	non-respons	
45	bureau (1)	1		
46	taak < 40, bureau	2	non-respons	
47	bureau (2)	1		
48	taak < 40, bureau (2)	2		
49	taak < 40, bureau, RvK	2	non-respons	
50	taak < 40, bureau (2)	2	taak <40, bureau	2
51	waarsch (5), RvK, bureau	1	non-respons	
52	bureau	1	waarschuwing	1
53	RvK, waarsch	1	non-respons	
54	dagbest, voogd, RvK, bureau	2		
55	Rvk, bureau	1		
56	taak < 40 (2), waarsch, bureau (3)	2		
57	bureau (2)	1		
58	taak <40, bureau (6)	2		
59	RvK	1	non-respons	
60	taak > 40, Rvk, bureau	3	waarschuwing (2)	1
61	voorw, taak < 40 (2), bureau (4), voogd, RvK	3	non-respons	
62	boete, Rvk, bureau	1		
63	boete, Rvk, bureau	1		
64	JR, taak <40	3		
65	voorw, taak > 40, taak < 40, Rvk, bureau	4		
66	taak < 40, bureau	2		
67	taak < 40, boete (25)	2	boete (4), bureau	1
68	taak < 40, 5,5 maand internaat, bureau	3	non-respons	
69	Halt, bureau	2		
70	JR, taak < 40, Rvk, bureau	3		
71	voorw, JR, taak < 40 (2), bureau (6)	3		
72	bureau	1		
73	Rvk, bureau	1		
74	taak < 40, boete, bureau	2		
75	taak < 40, RvK	2	non-respons	

Literatuurlijst

- Achenbach TM, Edelbrock C (1991). *Manual for the Teacher's report form an teacher version of the child behavior profile*. Burlington, VT: University of Vermont Department of Psychiatry.
- Baerveldt C (1992) Schools and the Prevention of Petty Crime: Search for a missing Link. *Journal of Quantitative Criminology* 1:79-94.
- Baerveldt C, Vermande M, Rossem van R (2000) Over vrienden die het ook doen: De kleine criminaliteit van scholieren en hun sociale netwerken. *Tijdschrift Sociale Wetenschappen*, 2000:43.
- Becker H (1992) *Generaties en hun kansen*. Amsterdam : Meulenhoff.
- Beke BMWA, Wijk APh. van, Ferwerda HB (2000) *Jeugdcriminaliteit in groepsverband ontrafeld; Tussen rondhagen en bendevorming*, Amsterdam: SWP.
- Bellair PE (1997) Social Interaction and Community Crime: Examining the importance of Neighbor Networks. *Criminology*, 35:677-703.
- Beumer RJ, Ten Cate K, Swanenberg JRM (2001) *Politiële jeugdtaak, de kinderschoenen ontgroeid? Vooronderzoek en nulmeting*. Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Inspectie voor de politie.
- Birbeck C, Birbeck G, LaFree G (1993) The Situational Analysis of Crime and Deviance. *American Review of Sociology* 19:113-137.
- Blackburn R (1993) *The psychology of criminal conduct. Theory, Research and Practice*. Canada: Wiley.
- Blau PM, Schwartz JE (1985) *Crosscutting Social Circles*. New York: Academic Press.
- Blom N, Oudhof J, van Bijl R, Bakker BFM (2005). *Verdachten van criminaliteit. Allochtonen en autochtonen nader bekeken*. Den Haag: WODC.
- Blyth DA, Traeger C (1988) Adolescent self-esteem and perceived relationships with parents and peers. Pp171-194, in S. Salzinger (et. al. eds) *Social networks of children, adolescents, and college students*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Bovenkerk F (1994) A Delinquent Second Generation? *Research Notes from the Netherlands* 2:2-10.
- Bovenkerk F (2000) 'Wanted: Maffia Boss' – Essay on the personology of organized crime. *Crime, Law and Social Change*, 33, 225-242.
- Broekhuizen J, Driessen FMHM (2003) *Vooronderzoek allochtone jongeren, criminele carrières, interventies door politie*. Utrecht: Bureau Driessen.
- Broekhuizen J, Driessen FMHM (2006) *Van je vrienden moet je het hebben. Structurele en culturele determinanten van de jeugdcriminaliteit. Tussentijdse rapportage*. Utrecht: Bureau Driessen.
- Bursik R (1999) The Informal Control of Crime Through Neighbor Networks. *Sociological Focus* 32:85-97.
- Coenders N (2001) *Nationalistic Attitudes and Ethnic Exclusionism in a Comparative Perspective. An Empirical Study of Attitudes Toward the Country and Ethnic Immigrants in 22 countries*. Nijmegen: I.C.S.
- Crime Prevention Victoria (2002), *Pattern and precursors of adolescent antisocial behaviour*. Crime Prevention Victoria: Victorian Government 2002.

- Currie C, Roberts C, Morgan A, Smith R, Settertobulte S, Samdal O en Barnekow Rasmussen V (2004) Young people's health in context. Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) study: international report from the 2001/2002 survey. *Health Policy for Children and Adolescents, No.4*.
- Dagevos J (2001) *Perspectief op integratie; over de sociaal-culturele en structurele integratie van etnische minderheden in Nederland*. Den Haag: WRR.
- Dagevos J, Schellingerhout R (2003) Sociaal-culturele integratie: contacten, cultuur en oriëntatie op de eigen groep in *Rapportage Minderheden 2003, pag. 317 t/m 362* Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Douglas M (1978) Cultural Bias. In: Douglas M (1982) *The active voice*. London: Routledge.
- Driessen FMHM, Völker BGM, Op den Kamp HM, Roest AMC, Moolenaar RJM (2002) *Zeg me wie je vrienden zijn, allochtone jongeren en criminaliteit*. Zeist: Kerckebosch.
- Eggen AThJ, Kruissink M, Panhuis van P, Blom P (2003) Criminaliteit en opsporing. *Criminaliteit en rechtshandhaving 2001*. Den Haag: WODC.
- Eisinga RN, Scheepers PLH. (1989). *Etnocentrisme in Nederland. Sociaal-Culturele Ontwikkelingen in Nederland*. Nijmegen: ITS.
- Essers AAM en Van der Laan PH (1988) *Jeugd en Justitie; contacten van strafrechtelijk minderjarigen met justitie in de arrondissementen Amsterdam en Haarlem in de periode 1 september 1986 tot en met 31 augustus 1987*. Den Haag: WODC.
- Fazel M, Stein A (2003) Mental health of refugee children: comparative study *Biomedical Journal 2003 327: 134*.
- Fijnaut CJCF, Bovenkerk F, Bruinsma GJN, van de Bunt HG (1995) *Inzake opsporing*. Enquetecommissie opsporingsmethoden. Bijlage VII. Den Haag: Sdu Uitgevers
- Flap HD (1988) *Conflict, Loyalty, and Violence*. Frankfurt: Peter Lang.
- Fleitlich B, Goodman R (2001) Social factors associated with child mental health problems in Brazil: cross sectional survey. *Biomedical Journal september 2001, 15;323(7313):599-600*.
- Gemeente Rotterdam (2002) *Basisonderwijs in Rotterdam. Aanmelding leerlingen voor het schooljaar 2002/2003*. Rotterdam: Zuilengalerij.
- Gerris M (2002) *Criminaliteit onder Antilliaanse jongeren: "criem de passage"? : preventiebeleid ten aanzien van allochtone jongeren in Nederland*. Universiteit Maastricht.
- Gibbon E (1776) *The decline and fall of the Roman Empire*. Londen.
- Giordano PS, Cernkovich, Pugh M (1986) Friendships and Delinquency. *American Journal of Sociology 91:1170-202*.
- Goodman R (1994) A modified version of the Rutter parent questionnaire including extra items on children's strengths: a research note. *Child Psychol.Psychiatry. 1994 Nov;35(8):1483-94*.
- Goodman R (1997) The Strengths and Difficulties Questionnaire: A Research Note. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 38, 581-586*.
- Goodman R, Scott S (1999) Comparing the Strengths and Difficulties Questionnaire and the Child Behavior Checklist: Is small beautiful? *Journal of Abnormal Child Psychology, 27, 17-24*.

- Goodman R, Ford T, Simmons H, Gatward R, Meltzer H (2000) Using the Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) to screen for child psychiatric disorders in a community sample. *British Journal of Psychiatry*, 177, 534-539.
- Goodman R (2001) Psychometric properties of the Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ). *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 40, 1337-1345.
- Hagan J (1997) Crime and Capitalization: Towards a Developmental Theory. pp287-308 in Thornberry, T.P (ed) *Developmental Theories of Crime and Delinquency*. Transaction: New Brunswick, New Jersey.
- Hagan J, McCarthy B (1997) *Mean Streets. Youth Crime and Homelessness*. Cambridge: University Press.
- Hall ET (1976) *Beyond Culture*. New York: Anchor Books.
- Harland P, van der Laan P en Weerman F (2005) *Wangedrag en delinquentie bij vmbo-leerlingen: prevalentie en overlap*. Den Haag: Boom Juridisch Uitgevers.
- Harmsen JAM, Bernsen RMD, Meeuwesen L, Pinto D, Bruijnzeels MA (2002) *Cultural dissimilarities of a patient's cultural background scale*.
- Haynie DL (2001) Delinquent Peers Revisited: Does Network Structure Matter? *American Journal of Sociology* 4:1013-57.
- Hirschi T (1969) *Causes of Delinquency*. Berkely: University of California Press.
- Inglehart R (1977) *The silent revolution: changing values and political styles among Western publics*. Princeton, New Jersey: Princeton U.P.
- ISEO/COS (2002). *Minderhedenmonitor 2001*. Rotterdam: ISEO/COS.
- Jaccard J, Blanton H, Dodge T (2005) Peer influences on Risk Behavior: An Analysis of the Effects of a close friend. *Developmental Psychology* 41 (1):135-147.
- Junger M (1990) *Delinquency and ethnicity: An investigation on social factors relating to delinquency among Moroccan, Turkish, Surinamese and Dutch Boys*. Kluwer law and taxation publishers, Deventer-Boston
- Junger M, Zeilstra M (1989) *Deviant gedrag en slachtofferschap onder jongens uit etnische minderheden I*. Arnhem: Gouda Quint.
- Junger M (1990) *Delinquency and ethnicity: an investigation on social factors relating to delinquency among Moroccan, Turkish, Surinamese and Dutch Boys*. Deventer: Kluwer.
- Junger M & Polder W (1991) *Achtergronden van delinquent gedrag onder jongens uit etnische minderheden II: Onderzoek en beleid*. Arnhem: Gouda Quint.
- Junger M, Wittebrood K, Timman R (2001) Etniciteit en ernstig en gewelddadig crimineel gedrag. In: Loeber R., Slot W., Sergeant J.A. (eds.) *Ernstige en gewelddadige jeugddelinquentie. Omvang, oorzaken en interventies*. Houten/Diegem: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Junger-Tas J, Bovenkerk F (2000) *De oorzaken van criminaliteit onder etnische minderheden. Twee invalshoeken*. NWO, Conceptuele Studies. Sociale Cohesie/De Nederlandse Multiculturele en Pluriforme Samenleving.
- Kandel DB, Davies M (1991) Friendship Networks, Intimacy, and Illicit Drug Use in Young Adulthood: A comparison of Two Competing Theories. *Criminology* 29: 441-470.
- Kassenberg A (2002) *Wat scholieren bindt. Sociale gemeenschap in scholen*. Proefschrift Rijksuniversiteit Groningen.

- Kemper E (1998) *Water in de thee. Een onderzoek naar criminaliteit van Turkse jongens in Deventer*. Politia Nova: Directie Politie van het ministerie van Binnenlandse Zaken.
- Klasen H, Woerner W, Wolke D, Meyer R, Overmeyer S, Kaschnitz W, Rothenberger A, Goodman R (2000) Comparing the German versions of the Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ-Deu) and the Child Behavior Checklist. *European Child and Adolescent Psychiatry*, 9, 271-276.
- Kleemans ER, van den Berg EAIM, van der Bunt HG, Brouwers MMVM, Kouwenberg RF, Paulides G (eds. 1998) Georganiseerde Criminaliteit in Nederland. Rapportage op basis van de WODC-monitor. *Onderzoek en Beleid 173*. Den Haag: WODC, Ministerie van Justitie.
- Kluckhohn C, Strodtbeck F (1961) *Variations in Value Orientation*. Evanston Il.: Row, Peterson & Co.
- Korte BEM, Van Sluis A (1991) Criminaliteit onder autochtone en allochtone jongeren in Den Haag. *Tijdschrift voor criminologie*, 33 (2).
- Kromhout M, San van M (2003) *Schimmige werelden; Nieuwe etnische groepen en jeugdcriminaliteit*. Den Haag: WODC.
- Kruissink, M. & Essers, A.A.M (2004) *Zelfgerapporteerde jeugdcriminaliteit in de periode 1990-2001*. Den Haag: WODC.
- Kruiter J (2002). *Groningen Community Schools : Influence on child behaviour problems and education at home*. Groningen: GION.
- Laloo R, Sheiham A, Nazroo JY. Behavioural characteristics and accidents: findings from the Health Survey for England, 1997. *Accid Anal Prev*. 2003 Sep;35(5):661-7.
- Laumann EO (1966) *Prestige and Association in an Urban Community*. Indianapolis: Bobbs-Merrill.
- Lee MR (2000) Community Cohesion and Violent Predatory Victimization: A theoretical Extension and Cross-national Test of Opportunity Theory. *Social Forces*, 79:683-688.
- Lemmers L. (2002) *Een veilige wereld begint thuis! Aanzetten voor preventiebeleid gericht op kinderen en huiselijk geweld*. Woerden: NIGZ, centrum voor review & implementatie.
- Liska AE, Bellair PW (1995) Violent-Crime Rates and Racial Composition: Convergence over Time. *American Journal of Sociology* 101:578-610.
- Maagdenberg van den V (reds.) (2004) *Jaarrapport integratie 2004*. Rotterdam: ISEO.
- Martens EP (1999) *Minderheden in beeld, SPVA 98*. Rotterdam: ISEO/EUR.
- Martens EP, Weijers YMR (2000) *Integratiemonitor 2000*. Rotterdam: ISEO.
- Martinez SD, Groeneveld S, Kruisbergen E (2002) *Integratiemonitor 2002*. Rotterdam: ISEO-EUR.
- Mars, G. (2000) Culture and Crime. Pp 21-50 in: Canter, D. & L. Alison (eds.) *The Social Psychology of Crime. Groups, Teams and Networks*. Dartmouth: Ashgate
- McAndrew D (2000) The Structural Analysis of Criminal Networks, pp51-94 in: Canter D, Alison L (eds., 1999) *The Social Psychology of Crime. Groups, Teams and Networks*. Dartmouth: Ashgate.
- Ministerie van Binnenlandse Zaken (1995) *Integrale veiligheid rapportage 1994*, Den Haag.

- Ministerie van Binnenlandse Zaken (1999) *Interne Veiligheidsrapportage 1998*, Den Haag.
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Ministerie van Justitie (1998) *Beleidsplan van de Nederlandse Politie 1999-2002*. Den Haag.
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2001) *Interne Veiligheidsrapportage 2000*, Den Haag.
- Ministerie van Binnenlandse Zaken (2003) *Interne Veiligheidsrapportage 2002*, Den Haag.
- Ministerie van Justitie (2002) *Vasthoudend en effectief*. Den Haag.
- Ministerie van Justitie (2002) *Jeugd terecht: actieprogramma aanpak jeugdcriminaliteit 2003-2006*. Den Haag.
- Ministerie van Justitie, Dienst Justitiële Inrichtingen (2001) *Jaarverslag 2000: Samen Werken aan een visie*. Den Haag.
- Ministerie van VWS en Ministerie van Justitie (2002) *Informatiebrochure Wet op de Jeugdzorg, 2003*. Den Haag.
- Mullick MSI, Goodman R (2001) Questionnaire screening for mental health problems in Bangladeshi children: a preliminary study. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 36, 94-99.
- Nye F.I. (1958) *Family Relationships and Delinquent Behavior*. New York: Wiley.
- NIBUD (2002), *Nationaal Scholierenonderzoek Onderzoek, 2001/2002*. Utrecht: NIBUD
- Nijboer JA (1997) *Delinquentie en dwang. Ontwikkeling van delinquent gedrag bij leerlingen van het voortgezet onderwijs*. Vakgroep Strafrecht en Criminologie Rijksuniversiteit Groningen.
- Op den Kamp HM (2002) *Etnocentrisme; Een analyse van de invloed van individuele-, dyade- en klaskenmerken op de attitude en het gedrag van scholieren uit het voortgezet onderwijs in Nederland*. Afstudeerscriptie Sociologie: Universiteit Utrecht.
- Op den Kamp HM, Halfhide C, Driessen FMHM (2002) *Het ging gewoon vanzelf. De vroege loopbaan van criminele allochtone jongens*. Utrecht: Bureau Driessen.
- Penninx R (2001) Een kritieke casus van minderheidsvorming: woonwagengedragers in Nederland in de 20ste eeuw. *Tijdschrift voor Arbeid en Participatie*, 23, 978-108.
- Pinto D (1993). *Onderwijs over cultuurverschillen: Effecten van cursussen Inter-Culturele communicatie*. Houten/Zaventem: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Pinto Y, Pinto D (1994) *Interculturele Conflicten. Theorie en praktijk van conflictmanagement*. Houten/Zaventem: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Pinto D (2000) *Een nieuw perspectief. Herziening van beleid, onderwijs, maslow piramide dringend nodig. Oratie*. Amsterdam: Vossiuspers AUP.
- ProjectBureau Politiemonitor (2003) *Politiemonitor 2003. Tabellenrapport*. Den Haag/Hilversum.
- Prins H (1999) *Will they do it again? Risk assessment and management in criminal justice and psychiatry*. Routledge: London.
- Putnam R.D. (2000) *Bowling alone: the collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.

- Raad van Hoofdcommissarissen (1997) *Visie op de politieke jeugdzorg*.
- Raad voor de Kinderbescherming, directie Zuid-West (2001) *Individuele Casusregie; Informatie voor de partners van de Raad voor de Kinderbescherming over de rol van de Raad als casusregisseur in jeugdstrafrechtketen*.
- Rountree PW, Warner B (1999) Social Ties and Crime. Is the Relationship Gendered? *Criminology*, 37:789-814.
- Rutenfrans CJC, Terlouw GJ (1994) *Delinquentie, sociale controle en 'life events' Eerste resultaten van een longitudinaal onderzoek*. Arnhem: Gouda Quint, WODC
- Sampson R, Groves WB (1989) Community Structure and Crime: Testing Social-Disorganization Theory. *American Journal of Sociology*, 94:774-802.
- Sampson RJ, Laub JH (1990) Crime and Deviance over the Life Course: The Salience of Adult Social Bonds. *American Sociological Review*, 55:609-627.
- Sampson RJ, Laub JH (1992) Crime and Deviance in the Life Course. *American Review of Sociology*, 18:63-84.
- Sciarrone R (1998) The Social Capital of the Mafia. External Relations and Territory Control. *Quaderni di Sociologica*, 42:51-72.
- Shaw C, McKay H (1931) *Report on the Causes of Crime*, Vol 2 Washington D.C.: US Government Printing Office.
- Simmel G (1888) Die Ausdehnung der Gruppe und die Ausbildung der Individualität. In H.J. Dahme & O. Rammstedt (eds., 1983) *Georg Simmel. Schriften zur Soziologie*. Suhrkamp: Frankfurt, pp. 53-60.
- Sprinkhuizen F, van Oosterwijk CHM (1996) *Jeugdige delictplegers in de regio Haaglanden*. Den Haag: Politie Haaglanden.
- Stattin H, Kerr M (2000). Parental monitoring: A Reinterpretation. *Child Development*, 71, 1072-1085.
- Sutherland E (1947) *Principles of Criminology*. Chicago:Lippincott.
- Tabibian N (1994) *Criminaliteit en Antilliaanse jongeren, feit en fictie*. Amsterdam: Het Amsterdams Bureau voor Onderzoek en Statistiek
- Tazelaar F (1980) *Mentale incongruenties-sociale restricties-gedrag: een onderzoek naar beroeps participatie van gehuwde vrouwelijke academici*. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Ter Bogt T, Van Dorsselaer S, Vollebergh W (2003) *Psychische gezondheid, risicogedrag en welbevinden van Nederlandse scholieren. HBSC-Nederland 2002. Health Behaviour in School-aged Children*. Trimbos-Instituut.
- Tesser P, Dagevos J, Idema J (2001) *Rapportage Minderheden 2001. Vorderingen op school en meer werk. Samenvatting*. Den Haag: SCP.
- Thabet AA, Stretch D en Vostanis P (2000) Child Mental health problems in Arab children: application of the Strengths and Difficulties Questionnaire. *International Journal of Social Psychiatry*, 46, 266-280.
- Tilanus CPG (1999). *Jeugdzorg: Werkvelden en kwaliteitsontwikkeling*. Utrecht: SWP.
- Tjaden B (2004) *De invloed van etniciteit, waarden en normen en behandelvisie op de klinische behandeling van verslaafde. Een prospectief onderzoek in drie instellingen voor verslavingszorg*. Amsterdam: Thela Publishers.
- Toby J (1957) Social disorganization and stake in conformity: Complementary factors in the predatory behavior of young hoodlums. *Journal of Criminal Law, Criminology and Police Science*, Vol. 48, may-june, 12-17.

- Trimbos-instituut (2000) *Kerngegevens 1999; Roken, drinken, drugsgebruik en gokken onder scholieren vanaf tien jaar*: Utrecht
- Van der Poel S (2001) Getto's van Nederlandse makelij. *Tijdschrift voor Arbeid en Participatie*, 23, 120-131.
- Van Hulst H, Bos J (1993) *Pan i rèspect. Criminaliteit van geïmmigreerde Curaçaose jongeren*. Utrecht: Onderzoeksbureau OKU.
- Verhulst FC, Ende J van der, Koot HM (1996) *Handleiding voor de CBCL/Y-18*. Rotterdam: Afdeling Kinder- en Jeugdpsychiatrie, Sophia Kinderziekenhuis, Academisch Ziekenhuis Rotterdam, Erasmus Universiteit Rotterdam.
- Vermeiren R, Deboutte D, Ruchkin V, Schwab-Stone M (2002) Antisocial behaviour and mental health. Findings from three communities. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 11:168-175, 2002.
- Völker B, Driessen FMHM (2003) Delinquent gedrag, netwerken en sociaal kapitaal. Een netwerktheoretisch perspectief op criminaliteit van jongeren. *Tijdschrift voor Criminologie* 2003 (45) 271-285.
- Warner BD, Rountree PW (1997) Local Social Ties in a Community and Crime Model: Questioning the Systemic Nature of Informal Social Control. *Social Problems*, 44:520-536.
- Warr M (1996) Organization and Instigation in Delinquent Groups. *Criminology* 34:11-37.
- Wermölder H, Meel P (1993) Jeugdige allochtonen en criminaliteit; een vergelijkend onderzoek onder Marokkaanse, Turkse, Surinaamse en Antilliaanse jongens. *Tijdschrift voor Criminologie* 35, 252-276.
- Weerman F, Smeenk W, Slotboom A-M, Harland P, den Dijker L, Bijleveld C, Van der Laan P (2003). *De survey van het nscr-schoolproject. Documentatie en tabellenboek van de eerste onderzoeksrunde*. Rapport NSCR-2003-6. Leiden: NSCR.
- Wilson EO (1975) *Sociobiology: the new synthesis*. Cambridge, Massachusetts: Belknap Press of Harvard U.P.
- Wittebrood K, Keuzenkamp S. (red.) (2000) *Rapportage jeugd 2000*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Wittebrood K (2003) Preventie en strafrechtelijke interventies ter voorkoming van jeugdcriminaliteit. *Rapportage Jeugd 2002*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Zeijl E, Beker M, Breedveld K, Van den Broek A, De Haan, J, Herweijer L, Huysmans F en Wittebrood K (2003) *Rapportage Jeugd 2002*. Den Haag: SCP.
- Zeijl E, Crone M, Wiefferink K, Keuzenkamp S, Reijneveld M (2005) *Kinderen in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Zwart de WM, Monshouwer K, Smit F (2000) *Jeugd en riskant gedrag 1999, kerngegevens roken, drinken, drugsgebruik*. Utrecht: Trimbos Instituut.

<http://www.annie.groningen.kennisnet.nl/radium/actueel/prikbord.htm>
www.cos.nl
http://www.dji.nl/feiten_in_cijfers/index.html
http://www.dji.nl/over_dji/index.html
<http://www.leidenuniv.nl/mare/2003/25/07.html>
<http://www.match-rotterdam.nl/main.html>

http://www.minjust.nl/b_organ/wodc/publicaties/rapporten/pubrapp/ond00-6.htm
<http://www.opgroeien.rotterdam.nl>
http://www.ilv.nl/veiligheidsthemas/jeugd_en_veiligheid/specifieke_groepen/017_2_rotterdam.htm
http://www.ilv.nl/veiligheidsthemas/jeugd_en_veiligheid/individuele_begeleiding/0239_rotterdam.htm
www.etv.nl).
<http://www.ggd.rotterdam.nl/>
www.Halt.nl
www.hoenderloo-groep.nl
<http://www.leidenuniv.nl/mare/2003/25/07.html>
www.opboxen.nl
www.overheid.nl
www.wdoc.nl
www.rumangrandi.nl